



ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

«Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στο πλαίσιο της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πεσλής Θωμάς

Τριμελής Επιτροπή:

Φαρσεδάκης Ιάκωβος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Νικολόπουλος Γεώργιος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Λαμπροπούλου Ευσταθία, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, 2021



Copyright © Πεσλής Θωμάς, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ακρωνύμια - Συντομογραφίες:

Ελληνόγλωσσες

βλ.: βλέπε

Δ.Α.Ε.Ε.Β.: Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας

Δ.Δ.Α.Σ.: Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας

ΔΣΑΠΔ: Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

ΕΑΑ: Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΠΔ: Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων

ΕΚ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΣΔΑ: Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και

ΗΠΑ.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΙΚ: Ισλαμικό Κράτος

κ.ά.: και άλλα

κλπ.: και λοιπά

ΚΟΕ: κοινές ομάδες έρευνας

κ.ο.κ.: και ούτω καθεξής

μετάφρ.: μετάφραση

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΜΧΠ: Μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ο.π.: όπως παραπάνω

ΟΣΕΠ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου

παρ.: παράγραφος

Π.Κ.: Ποινικός Κώδικας

π.χ.: παραδείγματος χάριν

ΣΕΕ: Σύστημα Εισόδου/Εξόδου

σελ.: σελίδα

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

υποσ.: υποσημείωση

ΧΘΔΕΕ: Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ξενόγλωσσες

Aps: Analysis Projects

AQI: Al-Qaeda of Iraq

ASEAN: Association of Southeast Asian Nations

AU: African Union

AWF: Analysis Work File

BSEC: Black Sea Economic Cooperation

CCTV: Closed Circuit Television

CDCT: Committee on Counter – Terrorism

CIA: Central Intelligence Agency

CIS: Commonwealth of Independent States

CKC: CEPOL Knowledge Centre

CODEXTER: Committee of Experts on Terrorism

CTED: United Nations' Counter-Terrorism Committee Executive Directorate

CTG: Counter Terrorist Group

CTITF: Counter Terrorism Implementation Task Force

DAESH ή DAE'SH: al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham

EC3: European Cybercrime Centre

ECRIS: European Criminal Records Information System

ECTC: European Counter Terrorism Centre

EDU: Europol Drug Unit

EIS: Europol Information System

ELS: European Liaison Section

EMSC: European Migrant Smuggling Centre

ENISA: European Union Agency for Network and Information Security

ETA: Euskadi Ta Askatasuna

ETIAS: European Travel Information and Authorisation System

FBI: Federal Bureau of Investigation

FIU.net: Financial Intelligence Units

FTF/FFT: Foreign Terrorist Fighters

GCC: Cooperation Council for the Arab States of the Gulf

GMT: The Multidisciplinary Group on International Action Against Terrorism

ICCPR: International Covenant on Civil and Political Rights

ICPC: International Criminal Police Commission

ICPO: International Criminal Police Organization - Interpol

IRA: Irish Republican Army

IRT: Incident Response Team

IRU: Internet Referral Unit

IS: Islamic State

ISI: Islamic State of Iraq

ISIL: Islamic State in Iraq and the Levant

ISIS: Islamic State in Iraq and al-Sham MSC: Mujahideen Shura Council

JAN: Jabhat al-Nusra

JITs: Joint investigation teams

JTJ: Jama'at al-Tawhid wal-Jihad

LAS: League of Arab States

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NCB: National Central Bureau

OAS: Organization of American States

OAU: Organization of African Unity

OIC: Organization of Islamic Cooperation

OLAF: Office Européen de Lutte Antifraude - European Anti Fraud Office

OSCE: Organization for Security and Co-operation in Europe

p.: page

PNR: Passenger Name Record

PTSD: Post Traumatic Stress Disorder

RAN: Radicalisation Awareness Network

RAF : Rote Armee Fraktion

SAARC: South Asian Association for Regional Cooperation

SIENA: Secure Information Exchange Network Application

SIS: Schengen Information System

TE-SAT: EU Terrorism Situation and Trend Report

TSC: Terrorist Screening Center

TFSN: TREVI Secure Fax Network

TREVI: Terrorism, Radicalism, Extremism, and political Violence

TQJBR: Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn

UNODC: United Nations Office on Drugs and Crime

UNSC: United Nations Security Council

VIS: Visa Information System

WCO: World Customs Organisation

Περιεχόμενα

Ακρωνύμια - Συντομογραφίες:	3
Περίληψη – Λέξεις - κλειδιά	11
Abstract – Key words	12
Εισαγωγή.....	13
Μέρος 1 ^ο : Η Φαινομενολογία της Τρομοκρατίας.....	20
1.1: Ο ορισμός της τρομοκρατίας.....	20
1.1.1: Η κρατική αντίληψη για την τρομοκρατία.....	21
1.1.2: Η αντίληψη των Διεθνών Οργανισμών για την τρομοκρατία.	25
1.1.3: Ακαδημαϊκές προσεγγίσεις για την τρομοκρατία.	29
1.2: Ιστορική αναδρομή - το φαινόμενο της τρομοκρατίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα	33
1.3: Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου, η «νέα τρομοκρατία» και η κυριότερη απειλή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας στη σημερινή εποχή.....	36
1.4: Συνοπτικά για το Ισλαμικό Κράτος	39
1.5: Μορφές τρομοκρατικών απειλών που κυριαρχούν στην ισλαμική τρομοκρατία.....	43
1.5.1: «Ξένοι Τρομοκράτες Μαχητές» (Foreign Terrorist Fighters - FTF/FFT).....	43
1.5.2: Μοναχικοί Λύκοι (Lone wolves – Lone actors).	45
1.6: Η θρησκεία του Ισλάμ και η έννοια της «Τζιχάντ»	50
1.7: Η εγκληματολογική προσέγγιση του φαινομένου της ισλαμικής τρομοκρατίας	55
1.8: Συνέπειες της νέας τρομοκρατίας – ισλαμικής τρομοκρατίας.....	58
Μέρος 2 ^ο : Η Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας και η Διεθνής Αστυνομική Συνεργασία	63
2.1: Τα μέτρα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο	63
2.1.1: Ο ρόλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	65
2.1.2: : Ο ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	68
2.1.3: Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	71
2.1.3.1: Η Ομάδα της Βέρνης	72
2.1.3.2: Η Ομάδα TREVI.	73
2.1.3.3: Η απόφαση – πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, η τροποποιητική απόφαση – πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ και η Οδηγία 2017/541/ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....	74
2.1.4: Ο ρόλος έτερων περιφερειακών διεθνών οργανισμών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.....	77
2.1.5: Οργανισμοί και όργανα της ΕΕ που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	79
2.1.5.1: Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust)....	79

2.1.5.2: Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση στον Τομέα Επιβολής του Νόμου (CEPOL).....	81
2.1.6: Συστήματα πληροφοριών για την ενίσχυση της διαχείρισης των συνόρων της ΕΕ.....	83
2.2: Η συμβολή της Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας	84
2.2.1: Ο Διεθνής Οργανισμός Εγκληματολογικής Αστυνομίας (Interpol) και η συμβολή του στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	85
2.2.2: Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol ή Ευρωπόλ) και η συμβολή της στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.	92
2.2.2.1: Η επεξεργασία των πληροφοριών από την Europol και τα εργαλεία διαχείρισης τους.	96
2.2.2.2: Οι εκθέσεις για την κατάσταση και την τάση της τρομοκρατίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (TE-SAT) και οι ετήσιες εκθέσεις της Europol.	100
2.2.2.3: Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας (ECTC).	103
2.2.2.4: Συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και Europol για θέματα τρομοκρατίας και οι κοινές ομάδες έρευνας (ΚΟΕ).	106
2.2.2.5: Συνεργασία μεταξύ της Europol και τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών για θέματα τρομοκρατίας.	108
2.2.3: Αστυνομικοί Σύνδεσμοι σε διμερή και πολυμερή επίπεδα.	109
2.3: Ανθρώπινα Δικαιώματα - το δίπολο μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας.....	110
Επίλογος - Συμπεράσματα	122
Βιβλιογραφία	130

«Η τρομοκρατία δεν ενέχει τη δυνατότητα καταστροφής μόνον του κόσμου μας, αλλά και της σκέψης μας»¹.

¹ **L' Heuillet H.**, *Στις πηγές της Τρομοκρατίας: από τον κλεφτοπόλεμο στις επιθέσεις αυτοκτονίας*, Εκδόσεις Πόλις, μετάφρ.: Παπαδάκη Ρ., Αθήνα, 2013, σελ. 11.

Περίληψη

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα μη στατικό φαινόμενο, το οποίο έχει απασχολήσει και απασχολεί, ιδιαιτέρως στις μέρες μας, τη διεθνή κοινότητα. Αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο δεν έχει επιτευχθεί να προσδιοριστεί ομόφωνα από τη διεθνή κοινότητα, ενώ γύρω από αυτό έχουν διεξαχθεί πλήθος συζητήσεων. Παρ' όλες τις διαφωνίες γύρω από τον ορισμό και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φαινομένου της τρομοκρατίας, κανένας δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει τη διεθνή όψη, την οποία έχει πλέον αυτή λάβει, επεκτείνοντας τις απειλές και τους κινδύνους που εγκυμονεί πέρα από τα εθνικά όρια του κάθε κράτους. Η τρομοκρατία, λοιπόν, δεν άργησε να μετατραπεί σε ένα φαινόμενο, το οποίο έλαβε διεθνείς και υπερεθνικές διαστάσεις. Στη σύγχρονη εποχή, η μεγαλύτερη ίσως απειλή, που προκύπτει στο επίπεδο της διεθνούς τρομοκρατίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, προέρχεται από την ισλαμική τρομοκρατία και πιο συγκεκριμένα από το επονομαζόμενο «Ισλαμικό Κράτος». Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει αν οι σύγχρονες απειλές, όπως έχουν αναδυθεί στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας, μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μέσα από τη διεθνή αστυνομική συνεργασία, καθώς και εάν έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα προς τον σκοπό αυτό μέτρα. Παράλληλα, σκοπός είναι να εξεταστεί αν τα μέτρα που έχουν ληφθεί συμβαδίζουν με τα κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες ή αν για χάρη της ασφάλειας θυσιάζεται μέρος ή το σύνολο της ελευθερίας των πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: Τρομοκρατία, Ισλαμική Τρομοκρατία, Διεθνής αστυνομική συνεργασία, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ισλαμικό Κράτος, Τζιχάντ.

Tackling terrorism in the context of international police cooperation

Peslis Thomas

Abstract

Terrorism is a non-stative phenomenon, which has troubled our society in the past, as well as in the present. It is a phenomenon that has not been unanimously defined internationally, while there has been much discussion that concerns it. Despite the difference in opinion towards the meaning and the characteristics of terrorism, no one can doubt the national extent that the aforementioned has taken, which in turn extends the list of threats and dangers that lurk against every nation. Thus, terrorism has turned into a phenomenon with national and transnational dimensions. Nowadays, the greatest threat on the level of global terrorism stems from Islamic terrorist organizations and, more specifically, from the “Islamic State”. The aim of this paper is to examine whether modern threats created by global terrorism can effectively be dealt with through international police cooperation, as well as to discuss whether measures have been taken to achieve this goal. Meanwhile, the paper will examine whether the measures that have already been implemented are in agreement with established human rights and freedoms, or whether that have been violated for the sake of public security.

Keywords: Terrorism, Islamic terrorism, International police cooperation, Human Rights, Islamic State, Jihad.

Εισαγωγή

Η τρομοκρατία αποτελεί ένα φαινόμενο, το οποίο μόνο ως νέο δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, καθώς έχει απασχολήσει για αιώνες και συνεχίζει να απασχολεί μέχρι και σήμερα τη διεθνή κοινότητα. Η τρομοκρατία, ωστόσο, αποτελεί ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο, παρά το γεγονός ότι κάποια βασικά χαρακτηριστικά της μπορεί να παραμένουν σταθερά. Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους δεν έχει επιτευχθεί ακόμα μέχρι σήμερα η ακριβής ανάλυση και εννοιολόγηση του φαινομένου αυτού, αλλά και η χάραξη σταθερών πολιτικών για την αντιμετώπισή του. Βέβαια, το ίδιο θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος και για το έγκλημα εν γένει, όπως και για κάθε είδους εγκληματική πράξη, αφού το έγκλημα, γενικότερα, αποτελεί ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο, με τις μεθόδους της αντεγκληματικής πολιτικής να μεταβάλλονται και αυτές αδιάλειπτα και να μην παραμένουν σταθερές. Πράγματι, κάτι τέτοιο ισχύει απόλυτα, αφού ολόκληρη η κοινωνία και ο τρόπος ζωής μας μεταβάλλεται συνεχώς και φυσικά το έγκλημα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από τις μεταβολές αυτές. Πολύ σημαντική σε αυτόν τον τομέα θεωρείται η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος, η οποία έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια και δίνει φυσικά νέες δυνατότητες και στο έγκλημα, το οποίο μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις έχει ξεφύγει από τα στενά εθνικά όρια και έχει λάβει διεθνή μορφή. Κάτι ανάλογο συνέβη και με την τρομοκρατία, που μέχρι πρότινος περιοριζόταν αποκλειστικά στα εθνικά όρια κάθε κράτους, με τις απειλές που το κάθε κράτος αντιμετώπιζε, να χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο ως εσωτερικές. Έτσι, εκεί που η τρομοκρατία αποτελούσε μία απειλή που απασχολούσε κάθε κράτος ξεχωριστά, ανάλογα με το είδος των εσωτερικών προβλημάτων του, ξαφνικά μεταμορφώθηκε σε μία διεθνή απειλή και ταυτόχρονα σε βασική προτεραιότητα για το σύνολο των κρατών, όσον αφορά την καταπολέμησή της.

Ωστόσο, το φαινόμενο της τρομοκρατίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για ποικίλους λόγους, οι οποίοι καθιστούν τη μελέτη του εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αλλά και πολύπλοκη. Αρχικά, ενώ είναι ένα φαινόμενο τόσο παλαιό, παράλληλα μοιάζει να είναι τόσο επίκαιρο και ταυτόχρονα διαχρονικό, το οποίο μάλιστα παραμένει διαρκώς στο προσκήνιο των συζητήσεων (πολιτικών, επιστημονικών, κλπ.). Παράλληλα, η μελέτη του καθίσταται εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και μόνο αν αναλογιστούμε τις συνέπειες που δύναται να επιφέρει και έχει κατά καιρούς επιφέρει, σε μαζικό μάλιστα τμήμα του πληθυσμού. Ενώ κάθε μεμονωμένη εγκληματική πράξη πλήττει συνήθως ένα έννομο αγαθό ή μία μικρή μερίδα κάποιων εννόμων αγαθών ενός συγκεκριμένου ή κάποιων συγκεκριμένων ατόμων (χωρίς αυτό να είναι απόλυτο, αφού για

κάθε έγκλημα και για κάθε εγκληματική πράξη υπάρχουν και ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες), η τρομοκρατία έχει τη δυνατότητα να πλήξει ταυτόχρονα μία μεγάλη μερίδα εννόμων αγαθών, με πιο σημαντικό φυσικά αυτό της ανθρώπινης ζωής, και μάλιστα έχει τη δυνατότητα να το πράξει μαζικά. Το γεγονός αυτό καθιστά την τρομοκρατία ένα φαινόμενο εξαιρετικά επικίνδυνο, το οποίο ταυτόχρονα χρήζει άμεσης εξέτασης και μελέτης. Επιπλέον, η τρομοκρατία καθίσταται διαφορετική από τα άλλα εγκλήματα, καταρχάς, ως προς τα κίνητρα του δράστη, τα οποία είναι περισσότερο πολιτικά ή ιδεολογικά και διαφέρουν εντελώς από τα κίνητρα των λοιπών εγκλημάτων, των οποίων συνήθως ο σκοπός είναι «ιδιωτικός». Το πιο ενδιαφέρον, όμως, είναι ίσως το γεγονός ότι η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο εξαιρετικά μεταβαλλόμενο, το οποίο έχει λάβει πλέον υπερεθνικές διαστάσεις, έχοντας διαμορφώσει μία εντελώς νέα μορφή, η οποία τα τελευταία χρόνια φαίνεται να πλήττει καίρια όλον τον δυτικό κόσμο, με επιθέσεις και δράσεις που προηγουμένως δεν είχαν ξανασυμβεί. Έτσι, ξαφνικά παρουσιάστηκαν νέου είδους απειλές, οι οποίες φάνηκαν ότι μπορούν να πλήξουν ανά πάσα στιγμή ακόμα και τις πιο καλά οργανωμένες κοινωνίες, ενώ η τρομοκρατία μεταβλήθηκε σε ένα καθαρά διεθνές και διακρατικό φαινόμενο, το οποίο είναι ικανό να πλήξει ταυτόχρονα διαφορετικά κράτη. Παράλληλα, φαίνεται πως έχει αλλάξει και ο «στόχος» των τρομοκρατών. Συνήθως, στόχος των περισσότερων τρομοκρατικών οργανώσεων αποτελούσε κάποιος παράγοντας του «σκληρού» πυρήνα του κράτους, δηλαδή κάποιος οικονομικός, πολιτικός, στρατιωτικός, κ.ο.κ. παράγοντας. Με τα νέα δεδομένα, όμως, που παρουσιάζει το φαινόμενο της διεθνούς τρομοκρατίας, γίνεται ξεκάθαρο ότι στόχος και θύμα μπορεί να είναι ανεξάρτητα ο κάθε πολίτης.

Μπροστά στην ανάδυση αυτών των νέων δεδομένων αλλά και απειλών, τα κράτη δεν θα μπορούσαν να μείνουν αμέτοχα και ως εκ τούτου προέβηκαν άμεσα στη λήψη ανάλογων και αποτελεσματικών μέτρων. Τα μέτρα αυτά και ιδίως τα μέτρα που ελήφθησαν ώστε να αποτραπούν αλλά και να αντιμετωπιστούν, εφόσον προκύψουν, παρόμοιες ενέργειες παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθώς ξεφεύγουν από την εθνική διαχείριση μίας απειλής και προς αυτό καλούνται να συνεργαστούν κράτη με διαφορετικούς πολιτισμούς, διαφορετικές νομοθεσίες, διαφορετικά συστήματα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, διαχείρισης κρίσεων κ.ο.κ.. Μάλιστα, στον τομέα της αποτροπής αλλά και της καταστολής τέτοιων ενεργειών, καθίσταται αναγκαίο να συνεργαστούν αποτελεσματικά οι αστυνομικές αρχές και εν γένει οι αρχές ασφαλείας των κρατών αυτών, πράγμα που φαντάζει εξαιρετικά πολύπλοκο και δύσκολο. Έτσι, μπροστά σε έναν κοινό αγώνα και σκοπό και προκειμένου να διασφαλίσουν τα κράτη την εθνική τους ασφάλεια, όλα αυτά τα εμπόδια ήταν απαραίτητο να

ξεπεραστούν. Πράγματι, για τον σκοπό αυτό αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται πλήθος αστυνομικών συνεργασιών, δημιουργήθηκαν οργανισμοί αποκλειστικά για τη διευθέτηση αυτής της συνεργασίας και ελήφθησαν μέτρα, ώστε αυτή η συνεργασία να είναι αποτελεσματική. Και καθώς το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει γίνει τόσο απρόβλεπτο και φαντάζει τόσο δύσκολο να καταπολεμηθεί, η διεθνής αστυνομική συνεργασία και όλα τα μέτρα και μέσα που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο αυτό, με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εγείρουν έντονα το ενδιαφέρον, εάν το φαινόμενο αυτό μπορεί να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά. Έτσι, η επιλογή της παρούσας εργασίας έγινε αφενός γιατί η τρομοκρατία εν γένει είναι ένα φαινόμενο εξαιρετικά μεταβαλλόμενο και πολυδιάστατο, που γεννά εξαιρετικό ενδιαφέρον αλλά και πλήθος αποριών, και αφετέρου επειδή ανάλογο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, η οποία αποτελεί μία διαρκή πρόκληση. Ιδίως με τις σύγχρονες μορφές που έχει λάβει η τρομοκρατία παρουσιάζει ενδιαφέρον αν καθίσταται εφικτό να επιτευχθεί η αντιμετώπισή της μέσα από τη διεθνή αστυνομική συνεργασία. Παράλληλα, ενδιαφέρον προς εξέταση παρουσιάζει το γεγονός εάν δύναται να συντελεστεί αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, χωρίς να καταπατηθούν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες.

Προσεγγίζοντας κάποιος το φαινόμενο της τρομοκρατίας, το πρώτο πράγμα που σύντομα θα αντιληφθεί είναι πως δεν έχει επιτευχθεί η απόδοση ενός κοινά παραδεκτού ορισμού, παρά το γεγονός ότι έχει απασχολήσει μεγάλη μερίδα φορέων, οι οποίοι έχουν ασχοληθεί κατά κόρον με αυτό. Το πλήθος των ορισμών και των προσεγγίσεων που έχουν διατυπωθεί γύρω από την τρομοκρατία είναι εξαιρετικά μεγάλο και στην παρούσα εργασία δεν θα πραγματοποιηθεί μία εξαντλητική αναφορά στους ορισμούς αυτούς, παρά μόνο θα δοθούν κάποιες προσεγγίσεις που θα κάνουν κατανοητό το περιεχόμενο αυτού του όρου. Από πλευράς χώρου ή πεδίου δράσεως και τρομοκρατικών ενεργειών, η τρομοκρατία διακρίνεται σε δύο βασικές κατηγορίες, τη διεθνή ή εξωτερική τρομοκρατία και την εγχώρια, εσωτερική ή τοπική τρομοκρατία. Η εγχώρια τρομοκρατία είναι αυτή που εδρεύει και δρα στα όρια ενός συγκεκριμένου κράτους, ενώ από την άλλη, διεθνής τρομοκρατία, θα μπορούσαμε σύντομα να πούμε ότι, είναι αυτή που επεκτείνεται σε ευρύτερο διεθνή χώρο, έστω και αν η έδρα της οργάνωσης που την εκπροσωπεί βρίσκεται σε συγκεκριμένο τόπο. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο φαινόμενο της διεθνούς τρομοκρατίας και στη διαδικασία αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού μέσα από τη διεθνή αστυνομική συνεργασία. Φυσικά, επιχειρώντας κάποιος να προσεγγίσει το φαινόμενο της διεθνούς

τρομοκρατίας, θα διαπιστώσει ότι οι απειλές που έχουν δημιουργηθεί κατά καιρούς αλλά και οι οργανώσεις που δραστηριοποιήθηκαν και δραστηριοποιούνται, σε υπερεθνικό επίπεδο, είναι πολυάριθμες και ως εκ τούτου καθίσταται δύσκολο να προσεγγιστούν και να εξετασθούν όλες με ακρίβεια. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα εργασία, όσον αφορά τη διεθνή τρομοκρατία, θα εξετασθεί η κυριότερη απειλή για τον δυτικό και όχι μόνο κόσμο, που φαίνεται, στις μέρες μας, να αποτελεί η λεγόμενη «ισλαμική τρομοκρατία». Παράλληλα, θα επικεντρωθούμε στην τρομοκρατική οργάνωση που τα τελευταία χρόνια έχει πλήξει καίρια την ασφάλεια του δυτικού κόσμου και φαίνεται, στην παρούσα φάση, να αποτελεί την κυριότερη απειλή, όσον αφορά το φαινόμενο της διεθνούς αλλά και της ισλαμικής τρομοκρατίας. Αυτή η οργάνωση δεν είναι άλλη από το επονομαζόμενο Ισλαμικό Κράτος, το οποίο αναδύθηκε τα τελευταία χρόνια και αποτελεί τη μεγαλύτερη ίσως απειλή στον τομέα της διεθνούς ασφάλειας.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος της εργασίας μελετάται, αρχικά, το φαινόμενο της τρομοκρατίας σε θεωρητικό επίπεδο, έτσι ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει μία όσο το δυνατόν σφαιρικότερη εικόνα του φαινομένου αυτού, προτού εξετάσουμε πιο εξειδικευμένα θέματα. Το πρώτο μέρος χωρίζεται σε οκτώ κεφάλαια. Έτσι, αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο, επιχειρείται η προσέγγιση του όρου της τρομοκρατίας και διατυπώνονται κάποιοι επικρατέστεροι, κατά τον συντάκτη, ορισμοί. Η προσέγγιση του ορισμού της τρομοκρατίας, ενώ μοιάζει να είναι ένα εγχείρημα εξαιρετικά εύκολο, στην πραγματικότητα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, καθώς δεν έχει διατυπωθεί κάποιος κοινά αποδεκτός ορισμός. Με το φαινόμενο της τρομοκρατίας γενικά, αλλά και με τον ορισμό του, έχουν ασχοληθεί πλήθος από φορείς και έχει διατυπωθεί μεγάλος αριθμός προσεγγίσεων της έννοιας αυτής. Για να καταστεί πιο σφαιρική και αντιπροσωπευτική η προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, στην παρούσα εργασία, εξετάζονται μερικοί ορισμοί που έχουν διατυπωθεί από κρατικές οντότητες, από διεθνείς οργανισμούς, από τους ακαδημαϊκούς και επιστήμονες, ενώ δίνεται η προσέγγιση και από την πλευρά των τρομοκρατών.

Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, εξετάζεται το ιστορικό πλαίσιο του φαινομένου της τρομοκρατίας, οι πρώτες μορφές του, ο τύπος των τρομοκρατικών οργανώσεων, η πορεία του μέσα στο χρόνο και οι μεταβολές του. Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους και αφού έχει πραγματοποιηθεί η σύντομη ιστορική αναδρομή, πραγματοποιείται μία σύντομη αναφορά στο γεγονός που άλλαξε όλα τα μέχρι τότε δεδομένα, σχετικά με την τρομοκρατία, τις δυνατότητες αυτής αλλά και την

αντιμετώπισή της. Φυσικά το γεγονός αυτό είναι το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, που συγκλόνισε όλη την ανθρωπότητα και άλλαξε τα υπάρχοντα μέχρι εκείνη τη στιγμή δεδομένα στο χώρο της ασφάλειας. Το χτύπημα αυτό φανέρωσε τη «νέα τρομοκρατία», η οποία είναι πλέον ξεκάθαρα διεθνής και παράλληλα τυφλή και στυγερή, ενώ δύναται να πλήξει όποιον στόχο επιθυμεί και ως εκ τούτου καθίσταται απαραίτητη η λήψη νέων και αποτελεσματικών μέτρων από τη διεθνή κοινότητα. Παράλληλα, ιδίως μετά από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η κυριότερη απειλή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας φάνηκε ότι είναι η ισλαμική τρομοκρατία και κατά κύριο λόγο η Al-Qaeda, για την οποία, ειδικά από τις ΗΠΑ, ελήφθησαν αποφασιστικά μέτρα.

Με το πέρασμα των χρόνων, όμως, και ενώ η ισλαμική τρομοκρατία συνέχισε να θεωρείται η βασικότερη απειλή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας, δημιουργήθηκε και ξεκίνησε να δρα μία άλλη τρομοκρατική οργάνωση, που φυσικά είναι το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο τα τελευταία χρόνια θεωρείται η μεγαλύτερη απειλή του δυτικού κόσμου. Έτσι, στο τέταρτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους εξετάζεται εν συντομία το ιστορικό υπόβαθρο της εν λόγω οργάνωσης και τα βασικότερα χαρακτηριστικά της.

Στη συνέχεια και στο πέμπτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, μελετώνται οι κυριότερες μορφές απειλών για τις δυτικές κοινωνίες, όπως αυτές έχουν προκύψει και διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια από τη δράση της εν λόγω οργάνωσης. Οι δύο κυριότερες απειλές στον τομέα αυτό είναι αφενός το φαινόμενο των «ξένων μαχητών», οι οποίοι αποχωρούν εθελοντικά από τη χώρα τους, προκειμένου να μετέχουν σε μία σύγκρουση που λαμβάνει χώρα σε μία άλλη περιοχή και οι οποίοι ενδέχεται μετέπειτα να επιστρέψουν πίσω στις χώρες τους έτοιμοι να πραγματοποιήσουν κάποια τρομοκρατική ενέργεια και αφετέρου το φαινόμενο των «μοναχικών λύκων», οι οποίοι ευθύνονται για πολλές από τις επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια.

Κατόπιν, στο έκτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους θα γίνει σύντομη αναφορά σε κάποια βασικά χαρακτηριστικά της θρησκείας του Ισλάμ και της έννοιας της «τζιχάντ», προκειμένου να κατανοηθούν καλύτερα κάποιες έννοιες που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία και να αποφευχθεί η σύγχυση, που συχνά δημιουργείται γύρω από την εν λόγω θρησκεία. Ακολούθως, στο έβδομο κεφάλαιο επιχειρείται η εγκληματολογική προσέγγιση του φαινομένου της ισλαμικής τρομοκρατίας μέσα από τη θεωρία της εξουδετέρωσης των Gresham Sykes και David Matza. Κατόπιν, στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, αναλύονται οι κυριότερες συνέπειες της νέας τρομοκρατίας –

ισλαμικής τρομοκρατίας, έτσι ώστε να καταστεί εφικτό να αντιληφθεί ο αναγνώστης από τη μία τον πολυδιάστατο αντίκτυπο αυτής της μορφής της τρομοκρατίας και από την άλλη το πόσο απαραίτητη είναι η λήψη μέτρων για την καταπολέμησή αυτής.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας προσεγγίζεται η αντιμετώπιση του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διεθνή αστυνομική συνεργασία και κλείνει με την εξέταση του κατά πόσο τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την καταπολέμηση της αντιβαίνουν σε βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες, αλλά και κατά πόσο η έννοια της ασφάλειας συμβαδίζει με αυτή της ελευθερίας. Το δεύτερο μέρος χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία σύντομη μελέτη και αναφορά κάποιων μέτρων που έχουν ληφθεί σε διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στα μέτρα που έχουν ληφθεί από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ αναφέρονται και έτεροι περιφερειακοί διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι ασχολούνται είτε αποκλειστικά είτε κατά περίπτωση με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Πέραν αυτών, γίνεται μία σύντομη και περιεκτική αναφορά σε κάποιους οργανισμούς και όργανα της ΕΕ, όπως η Eurojust και η CEPOL, που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αλλά και στα συστήματα πληροφοριών της ΕΕ για τη διαχείριση των συνόρων της.

Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο του δευτέρου μέρους εξετάζεται η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, στο πλαίσιο της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας. Προς το σκοπό αυτό εξετάζονται οι δύο κυριότεροι οργανισμοί αστυνομικής συνεργασίας, η Interpol και η Europol. Συγκεκριμένα, εξετάζεται αν έχουν ληφθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση των νέων απειλών και προκλήσεων σχετικά με το φαινόμενο της τρομοκρατίας και αν η αστυνομική συνεργασία καθίσταται πλέον ικανή να αντιμετωπίσει τις νέες αυτές απειλές. Πέραν από αυτούς τους δύο οργανισμούς, γίνεται αναφορά και στις διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες και συμφωνίες που συνάπτουν τα κράτη και οι αρχές ασφαλείας αυτών, με σκοπό την καλύτερη αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο του δευτέρου μέρους εξετάζεται το ζήτημα μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας, αν, δηλαδή, τα μέτρα που έχουν ληφθεί στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, πέραν από την ασφάλεια που παρέχουν, διασφαλίζουν και τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών και δεν τα καταπατούν στον βωμό της επίτευξης της μεγαλύτερης δυνατής ασφάλειας.

Το τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας συγκροτούν ο επίλογος και τα συμπεράσματα, τα οποία και αποτελούν το ερευνητικό επιστέγασμα της εν λόγω εργασίας. Στο σημείο αυτό γίνεται μια αποτίμηση της εργασίας, εξάγονται τα τελικά συμπεράσματα και απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της εργασίας. Παράλληλα, προτείνονται κάποια επιπλέον μέτρα στον τομέα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, προληπτικής κυρίως μορφής.

Στην παρούσα εργασία, λοιπόν, μέσα από μία σύντομη εξέταση του φαινομένου της τρομοκρατίας, θα καταλήξουμε στην κυριότερη απειλή, όσον αφορά τη διεθνή τρομοκρατία, που είναι η ισλαμική τρομοκρατία. Ακολούθως, θα αναφερθούμε στην κυριότερη απειλή που προκύπτει, στη σημερινή εποχή, από την ισλαμική τρομοκρατία, δηλαδή στο Ισλαμικό Κράτος, και θα εξετάσουμε τους βασικότερους κινδύνους που προκύπτουν απ' αυτό. Μέσα από αυτή τη μελέτη των σύγχρονων αυτών απειλών, αλλά και των συνεπειών τους, σκοπός είναι να εξετάσουμε αν στις εξελίξεις αυτές προσαρμόστηκαν και τα σχετικά για την καταπολέμησή τους μέτρα. Ιδίως, σκοπός είναι να διαπιστώσουμε αν η διεθνής αστυνομική συνεργασία έχει εξελιχθεί και προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και αν έχει λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, έτσι ώστε να προλάβει και να καταπολεμήσει αυτές τις αναδυόμενες και κρίσιμες απειλές, που απασχολούν το σύνολο της διεθνούς κοινότητας, και αν δύναται να ανταπεξέλθει στις νέες προκλήσεις που διαμορφώνει το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Τέλος, αφού εξετάσουμε αν η διεθνής αστυνομική συνεργασία έχει εξελιχθεί ανάλογα με τις νέες απειλές του φαινομένου της τρομοκρατίας, σκοπός μας είναι να ελέγξουμε αν τα μέτρα αυτά συμβαδίζουν με τα κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες ή αν για χάρη της ασφάλειας θυσιάζεται μέρος ή το σύνολο της ελευθερίας των πολιτών.

Μέρος 1^ο: Η Φαινομενολογία της Τρομοκρατίας

«Ο σωματικός και ηθικός ακρωτηριασμός του ανθρώπου, δηλαδή ο μυστικισμός, η βία, η ωμότητα, επιφέρει βλάβες τόσο σ' αυτόν που κάνει τούτη την πράξη όσο και σε εκείνον που την υφίσταται, επειδή μια τέτοια ενέργεια μεταμορφώνει τον άνθρωπο άλλοτε σε δήμειο, άλλοτε σε θύμα, στερώντας του τη δικαιοσύνη και την ελευθερία»².

1.1: Ο ορισμός της τρομοκρατίας

Ο όρος «τρομοκρατία», αν και πρόκειται για έναν πολύ οικείο όρο, ο οποίος με μία πρώτη εντύπωση εκτιμάται πως μπορεί να περιγραφεί πολύ εύκολα, ωστόσο, όταν επιχειρείται στην πράξη κάτι τέτοιο, η πραγματικότητα αποδεικνύεται τελείως διαφορετική. Γύρω από τον όρο τρομοκρατία έχει κατά καιρούς διατυπωθεί πλήθος ορισμών, χωρίς όμως να έχει υπάρξει μέχρι στιγμής κάποιος κοινά αποδεκτός. Η προσπάθεια μάλιστα οριοθέτησης του ορισμού της τρομοκρατίας, εξαιτίας των εννοιολογικών δυσχερειών που παρουσιάζει, έχει χαρακτηριστεί και ως «ναρκοπέδιο»³. Πολλές από τις δυσχέρειες αυτές αναμφίβολα οφείλονται στο γεγονός ότι η τρομοκρατία δεν αποτελεί ένα στατικό φαινόμενο αλλά ένα φαινόμενο που συνεχώς μεταβάλλεται. Αυτό συμβαίνει καθώς το προφίλ των δραστών, τα κίνητρά τους, η δράση τους, το *modus operandi* και οι επιδιωκόμενοι στόχοι τους, αλλά και η οργάνωση των τρομοκρατικών ομάδων, οι επικοινωνιακές πρακτικές, οι μέθοδοι στρατολόγησης κ.α., είναι χαρακτηριστικά που συνεχώς μεταβάλλονται, με αποτέλεσμα η τρομοκρατία να έχει τοποθετηθεί πλέον στη λίστα με τις πολυσυζητημένες και αμφιλεγόμενες έννοιες⁴.

Με μια σύντομη ανασκόπηση στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, γίνεται αντιληπτό ότι με το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει ασχοληθεί πλήθος φορέων, απ' όπου και μπορούμε να αντλήσουμε ορισμούς σχετικά με αυτή. Ένας από αυτούς τους φορείς είναι η (κρατική) εξουσία, οι διάφορες δηλαδή κρατικές οντότητες. Ένα αρνητικό χαρακτηριστικό του εν λόγω φορέα είναι ότι ενδέχεται να μην εξετάζει το θέμα πάντοτε με όση αντικειμενικότητα χρειάζεται και πολλές φορές να ορίζει την τρομοκρατία με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να ευνοούνται οι πολιτικές του επιλογές. Ένας άλλος φορέας, από τον οποίο αντλούμε ορισμούς για την τρομοκρατία, είναι το πλήθος των διαφόρων διεθνών οργανισμών, οι οποίοι έχουν

² Ο συγγραφέας και διανοητής Άλμπερ Καμύ συσχέτισε τις λέξεις μυστικισμός, βία και ωμότητα με αυτή της τρομοκρατίας. Ο μυστικισμός ορίζεται ως η απώλεια ή η παραίτηση της λογικής, η βία ως η παραστρατημένη ενέργεια και η ωμότητα ως η επιβολή εξουσίας εις βάρος του πλησίων μας. **Καμύ Α.**, *Σκέψεις για την Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2003, σελ. 18 - 19.

³ **Griffith N.**, "Organized Crime in Western Hemisphere: Content, Context, Consequences and Countermeasures", *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*, Frank Cass, Vol. 8, No. 1, 1999, p. 8.

⁴ **Μπόση Μ.**, *Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα, 2000, σελ. 70.

συσταθεί και ασχολούνται επισταμένα και με το ζήτημα της τρομοκρατίας, όπως για παράδειγμα το NATO, ο ΟΗΕ κλπ.. Από την άλλη μεριά, ένας φορέας που εξετάζει το ζήτημα με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα είναι η ακαδημαϊκή – επιστημονική κοινότητα, χωρίς όμως να λείπουν και εδώ οι διαφορετικοί ορισμοί και οι διαφωνίες. Τέλος, υπάρχει και η άποψη των ίδιων των τρομοκρατών⁵, οι οποίοι κατά κύριο λόγο αρνούνται την άσκηση τρομοκρατικής βίας από την πλευρά τους, υποστηρίζοντας πως η μόνη τρομοκρατία που ασκείται προέρχεται από το κράτος. Για το λόγο αυτό επιλέγουν για τις ομάδες – οργανώσεις τους κυρίως ονόματα που δεν έχουν αρνητική χροιά, αλλά τονίζουν το στοιχείο της πολιτικής δράσης που έχουν ή της απελευθέρωσης (Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας, Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης), το στοιχείο της άμυνας (Εβραϊκή Οργάνωση Άμυνας) ή το στοιχείο της εκδίκησης για χάρη του δικαίου (Κομάντος Δικαιοσύνης για την Αρμένικη Γενοκτονία)⁶. Έτσι, έχει επικρατήσει να λέγεται η φράση: «one man's terrorist is another man's freedom fighter» από αυτούς ασχολούνται με την τρομοκρατία. Με βάση αυτή τη φράση, γίνεται αντιληπτό ότι είναι ουσιαστικά υποκειμενικό ποιόν μπορούμε να θεωρήσουμε τρομοκράτη και ότι αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως από ποια σκοπιά εξετάζουμε τα πράγματα, από το αν είμαστε ευνοϊκά διακείμενοι απέναντι στην υπό εξέταση ομάδα ή άτομο, αλλά και ποια πολιτικά συμφέροντα εξυπηρετούμε τη δεδομένη χρονική στιγμή⁷.

Στο σημείο αυτό της εργασίας και για την καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της έννοιας της τρομοκρατίας, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε σε κάποιες από τις βασικές προσπάθειες προσέγγισης του φαινομένου της τρομοκρατίας, όπως έχουν διατυπωθεί από τις κρατικές οντότητες, τους διεθνείς οργανισμούς και τον ακαδημαϊκό κύκλο. Χωρίς αμφιβολία, γίνεται αντιληπτό ότι το σύνολο των ορισμών που έχουν κατά καιρούς δοθεί για την έννοια της τρομοκρατίας δεν είναι δυνατό να αποτυπωθεί σε μία τέτοια εργασία και επομένως θα προβούμε απλά στην παράθεση κάποιων αντιπροσωπευτικών προσεγγίσεων, οι οποίες θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε καλύτερα το φαινόμενο αυτό.

1.1.1: Η κρατική αντίληψη για την τρομοκρατία.

Όπως ήδη αναφέραμε, γύρω από την προσπάθεια ορισμού και οριοθέτησης της τρομοκρατίας, δεν επικρατεί ομοφωνία, κάτι το οποίο δεν θα μπορούσε να εκλείπει και από τις προσεγγίσεις των εκάστοτε κρατικών οντοτήτων. Έτσι, αυτό που κατά κύριο λόγο έχει

⁵ Αναφορικά με τις θεωρίες των ίδιων των τρομοκρατών με την τρομοκρατία βλ. αναλυτικά **Μπόση Μ., Ελλάδα και Τρομοκρατία: Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις**, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1996, σελ. 43 – 44 και τις εκεί παραπομπές.

⁶ **Hoffman B., Inside Terrorism**, Columbia University Press, New York, 2006, p. 21 – 22.

⁷ **Hoffman B.**, ο.π., 2006, p. 23.

παρατηρηθεί είναι ότι η κάθε ξεχωριστή κρατική οντότητα προσεγγίζει με διαφορετικό τρόπο το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, που αποδεικνύει τη δυσκολία ορισμού του φαινομένου της τρομοκρατίας, είναι οι ποικιλία των ορισμών, που έχουν δοθεί κατά καιρούς από τις αμερικανικές κυβερνήσεις και από τους διάφορους αμερικάνικους θεσμούς και οργανισμούς, αποδεικνύοντας ότι ακόμα και στο εσωτερικό μίας και μόνο κρατικής οντότητας σημειώνεται ασυμφωνία ως προς τον ορισμό του φαινομένου αυτού. Αν και η πλειονότητα των ορισμών αυτών συγκλίνουν κατά κύριο λόγο μεταξύ τους, παρουσιάζουν ωστόσο διαφοροποιήσεις που καθιστούν φανερό το πόσο δύσκολο είναι να διατυπωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την τρομοκρατία, ακόμα και μέσα στο ίδιο κράτος. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε κάποιες από τις βασικότερες προσεγγίσεις αμερικανικών οργανισμών, που έχουν ασχοληθεί με το φαινόμενο αυτό.

Ο πρώτος εκ των ορισμών διατυπώθηκε από την ειδική κυβερνητική επιτροπή ανάλυσης του φαινομένου της τρομοκρατίας και είναι ο εξής: «*η τρομοκρατία είναι ουσιαστικά μια τακτική, μια μορφή πολιτικού πολέμου που έχει ως σκοπό να επιτύχει πολιτικά αποτελέσματα*»⁸. Από την άλλη, το Υπουργείο εξωτερικών των ΗΠΑ αναφέρεται στον όρο της τρομοκρατίας ως «*μία προϋπολογισμένη βία με πολιτικά πιστεύω, που σκοπό έχει επιθέσεις κατά αμάχων πολιτών ή άλλων στόχων εκ μέρους παράνομων και συνωμοτικών ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν να επηρεάσουν το κοινό*»⁹. Ακολούθως, το FBI, αρχικά, όριζε την τρομοκρατία ως «*την παράνομη άσκηση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας με σκοπό τη διάβρωση ή φθορά μιας κυβέρνησης, άμαχου πληθυσμού ή τμημάτων του, με στόχο την ανάπτυξη πολιτικών και κοινωνικών σκοπών*»¹⁰, ενώ στη συνέχεια, πέρα από τους πολιτικούς και κοινωνικούς σκοπούς, πρόσθεσε και τους θρησκευτικούς, τροποποιώντας τον ορισμό ως εξής: «*Η τρομοκρατία αποτελείται από βίαιες, εγκληματικές πράξεις που διαπράττονται από άτομα και / ή ομάδες για την προώθηση ιδεολογικών στόχων, που απορρέουν από εγχώριες επιρροές, όπως αυτές πολιτικής, θρησκευτικής, κοινωνικής, φυλετικής ή περιβαλλοντικής φύσης*», ενώ παράλληλα διαχώρισε την τρομοκρατία σε εθνική και διεθνής, διατυπώνοντας και τη διεθνή διάσταση της τρομοκρατίας¹¹. Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, ότι οι υπηρεσίες των ΗΠΑ, που πραγματεύονται το φαινόμενο της τρομοκρατίας, δεν έχουν συμφωνήσει σε

⁸ *Terrorist Group Profiles*, Vice President's Task Force on Combating Terrorism, U.S. Government Printing Office, Washington D.C., 1988, preface, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a204627.pdf> (προσπελάστηκε 05/06/2020).

⁹ *Patterns of Global Terrorism* 1995, United States Department of State Publications, Washington, D.C., 1996, p. vi.

¹⁰ *Basics of Terrorism*, The Terrorism Research Center, US Army's Command & General Staff College in Fort Leavenworth, Kansas, 1997.

¹¹ The FBI, Federal Bureau of Investigation, Definition of Terrorism in the U.S. Code, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism> (προσπελάστηκε 05/06/2020).

κάποιον κοινό ορισμό, αλλά η κάθε υπηρεσία αποδίδει το φαινόμενο αυτό διαφορετικά και όπως το αντιλαμβάνεται. Θα μπορούσαμε να πούμε, όμως, ότι η κυρίαρχη οπτική υπό την οποία οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ αντιλαμβάνονται την τρομοκρατία τείνει προς την ταύτιση αυτής με το έγκλημα και τον πόλεμο¹². Τέλος, η CIA θεωρεί ότι ως τρομοκρατία νοούνται *«οι προμελετημένες, πολιτικά υποκινούμενες, βίαιες πράξεις εναντίον άμαχων στόχων από παράνομους παράγοντες ή υπο-εθνικές ομάδες»*¹³.

Πέραν των ΗΠΑ, η πλειονότητα των χωρών έχει επιχειρήσει να προσεγγίσει το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Ο ορισμός που έδωσε η Γερμανία έχει ευρύτερες διαστάσεις, ορίζοντάς την ως τη *«συνεχή συγκροτημένη μάχη με πολιτικούς σκοπούς, συνοδευόμενη από επιθέσεις κατά της ζωής και της περιουσίας ατόμων και ειδικότερα από σοβαρά εγκλήματα, όπως αυτά τα οποία παρατίθενται στο άρθρο 129α, παρ. 1 του γερμανικού ποινικού κώδικα (δολοφονία, ανθρωποκτονία, απαγωγή, εμπρησμός, χρήση εκρηκτικών) ή και άλλες πράξεις βίας που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία εγκληματικών πράξεων»*¹⁴.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, από νομική άποψη, ορίζει ότι *«η τρομοκρατία είναι η χρήση βίας για πολιτικούς σκοπούς και εμπεριέχει την όποια χρήση βίας με σκοπό τον εκφοβισμό του κοινού ή τμήματός του»*¹⁵. Για την αγγλική κυβέρνηση, για πολύ καιρό, ως βασικός κίνδυνος θεωρούνταν τα αντικαθεστωτικά κινήματα της Βορείου Ιρλανδίας. Τον Μάρτιο του 2000, όμως, η αγγλική κυβέρνηση προώθησε ένα νέο αντιτρομοκρατικό νόμο, καθώς θεώρησε ότι η χώρα απειλείται πλέον εν γένει από τη διεθνή τρομοκρατία. Έτσι, τρομοκρατία θεωρήθηκε *«η απειλή ή χρήση βίας για λόγους προώθησης πολιτικής, θρησκευτικής ή ιδεολογικής υπόθεσης, καθώς και οι βίαιες ενέργειες κατά ατόμων, περιουσιών, ιδιωτικών ή δημοσίων»*¹⁶. Η Γαλλία, από την άλλη, το 1991, προσδιόρισε την τρομοκρατία ως *«την αυθαίρετη επιχείρηση, που στοχεύει στην ανατροπή των δημοκρατικών θεσμών ή την αφαίρεση μέρους της εθνικής επικράτειας από την κρατική εξουσία μέσω εκφοβισμού ή άσκησης βίας»*¹⁷.

Όπως γίνεται αντιληπτό, δεν αντιλαμβάνονται όλα τα κράτη την έννοια της τρομοκρατίας με τον ίδιο τρόπο, ίσως γιατί δεν αποτελεί την ίδια μορφή απειλής γι' αυτά, και συνεπώς δεν την αντιμετωπίζουν και με τον ίδιο τρόπο. Ένα παράδειγμα κράτους που

¹² Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 75.

¹³ Central Intelligence Agency, How do you define Terrorism?, 2013, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html?tab=list-3> (προσπελάστηκε 05/06/2020).

¹⁴ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 85, όπως αναφέρεται σε Verfassungsschutzbericht 1984, Bundesministerium des Innern, (Ministry of the Interior), Bonn 1985, σ.17.

¹⁵ "Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act of 1974", cited in Mickolus E., *The Literature of Terrorism*, Greenwood Press, Westport, CT, 1980, p. 295.

¹⁶ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 82.

¹⁷ Boniface P., *Ατлас Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, μετάφρ.: Καλαντζή Ε., Αθήνα, 2001, σελ. 62.

αντιμετωπίζει το ζήτημα της τρομοκρατίας με ιδιαίτερη σκληρότητα είναι αυτό του Ισραήλ. Το Ισραήλ χαρακτηρίζει σχετικά εύκολα κάποιον ως τρομοκράτη και μία πράξη ως τρομοκρατική, ξεφεύγοντας από την κλασσική πολιτική βία. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της πολιτικής που ακολουθεί στο θέμα των Παλαιστινίων και της έντασης που επικρατεί, με τις μορφές κοινωνικής βίας εκ μέρους των Παλαιστινίων να λαμβάνουν αρκετές φορές ακραίες διαστάσεις. Έτσι, θα μπορούσε να λεχθεί ότι πολλές πράξεις που έχουν χαρακτηριστεί από το Ισραήλ ως τρομοκρατικές δύσκολα μπορούν να συγκαταλεχθούν στις κλασσικές τρομοκρατικές ενέργειες.¹⁸

Στην Ελλάδα, η έννοια της τρομοκρατίας ορίζεται, νομικά έστω, στο άρθρο 187Α του Π.Κ. (Ν. 4619/2019) «Τρομοκρατικές πράξεις – Τρομοκρατική οργάνωση», όπου τρομοκράτης θεωρείται *«όποιος τελεί κακούργημα ή οποιοδήποτε έγκλημα γενικής διακινδύνευσης ή έγκλημα κατά της δημόσιας τάξης υπό συνθήκες ή με τέτοιον τρόπο ή σε τέτοια έκταση που να προκαλεί σοβαρό κίνδυνο για τη χώρα ή για διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτή ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές ή οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού»*.¹⁹

Μετά από μία γρήγορη εξέταση των ανωτέρω προσεγγίσεων του φαινομένου της τρομοκρατίας, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι το κάθε κράτος προσεγγίζει το φαινόμενο αυτό και θεσπίζει τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπισή του ανάλογα με τους κινδύνους που αντιμετωπίζει στον τομέα αυτό. Έτσι, βλέπουμε ότι κράτη, στα οποία υπάρχει μεγαλύτερη διακινδύνευση σε θέματα τρομοκρατίας ή εν γένει πολιτικής βίας, θεσπίζουν πιο αυστηρές νομοθεσίες και ίσως και πιο ευρείς. Έτσι, συμπεραίνεται ότι κάθε κράτος, βασισμένο σε κάποια κύρια περί τρομοκρατίας χαρακτηριστικά, στρέφει το νομοθετικό του πλαίσιο και την προσέγγισή του περί του φαινομένου αυτού ανάλογα με την απειλή που αντιμετωπίζει. Για παράδειγμα το Ισραήλ, που αναφέραμε προηγουμένως, ρυθμίζει αυτά τα θέματα με αρκετή αυστηρότητα, ενώ η προσέγγισή του αναφορικά με τις τρομοκρατικές πράξεις είναι αρκετά ευρεία. Επιπλέον, συνειδητοποιούμε ότι η τρομοκρατία δεν αποτελεί ένα στατικό φαινόμενο, γεγονός που κάνει ακόμα πιο δύσκολο τον ορισμό και την οριοθέτησή της, καθώς μεταβάλλεται και χρειάζεται συνεχώς παρακολούθηση και προσαρμογή με τα νέα δεδομένα. Το γεγονός αυτό διαπιστώνεται και από τις μεταβολές των ορισμών που πραγματοποίησαν

¹⁸ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 83 – 84.

¹⁹ Για όλες τις προβλέψεις – ρυθμίσεις αναφορικά με τις τρομοκρατικές πράξεις στην Ελλάδα βλ. αναλυτικά το άρθρο 187Α του Π.Κ..

κάποια κράτη ή οργανισμοί/φορείς κρατών που ενδεικτικά αναφέραμε προηγουμένως, όπως για παράδειγμα το Ηνωμένο Βασίλειο, που στην πορεία του χρόνου έδωσε στην τρομοκρατία ένα διεθνή χαρακτήρα, συμπεριλαμβάνοντας τα θρησκευτικά κίνητρα, αλλά και το FBI, το οποίο ομοίως συμπεριέλαβε τα θρησκευτικά κίνητρα, τα οποία δεν υπήρχαν στον αρχικό ορισμό.

1.1.2: Η αντίληψη των Διεθνών Οργανισμών για την τρομοκρατία.

Στην προσπάθεια μας, όμως, να προσεγγίσουμε την έννοια της τρομοκρατίας κρίνεται αναγκαίο να εξετάσουμε και τους ορισμούς που προκύπτουν από την εκάστοτε αντίληψη των Διεθνών Οργανισμών. Αυτό κρίνεται ιδιαίτερος απαραίτητο καθώς, παρά το γεγονός ότι η τρομοκρατία ξεκίνησε ως ένα φαινόμενο εθνικής σημασίας, αρκετά γρήγορα επεκτάθηκε στο πλαίσιο της διεθνούς εμβέλειας, με αποτέλεσμα να απασχολήσει σε σημαντικό βαθμό ένα μεγάλο μέρος των Διεθνών Οργανισμών.

Καθώς, λοιπόν, η τρομοκρατία δεν αποτέλεσε ένα στατικό φαινόμενο αλλά πολύ γρήγορα έλαβε διεθνείς διαστάσεις, με πολλά κράτη – μέλη μάλιστα της ΕΕ να είναι αποδέκτες του φαινομένου αυτού, μετατράπηκε σε ένα από τα πλέον πολυσυζητημένα θέματα των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Παρά, όμως, τη συνεχή ενασχόληση των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων με το φαινόμενο της τρομοκρατίας, για πολύ καιρό δεν διατυπώθηκε ένας σαφής και κοινά αποδεκτός ορισμός από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το TREVI, με το οποίο πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο η αρχή της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας και το οποίο έχει πλέον αντικατασταθεί από τη Συμφωνία του Σένγκεν, έχει δώσει πληθώρα ορισμών στηριζόμενων κατά κύριο λόγο στη βρετανική αντίληψη²⁰. Ο κύριος ορισμός του TREVI αναφέρει ότι «*τρομοκρατία ορίζεται η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας από συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων για την επίτευξη πολιτικών στόχων*»²¹.

Στις 13 Ιουνίου του 2002, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε την υπ' αριθ. 2002/475/ΔΕΥ απόφαση – πλαίσιο²² για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, οριοθετώντας για πρώτη φορά επίσημα έναν κοινό ορισμό για το τι πρέπει να θεωρείται από τα κράτη μέλη ως τρομοκρατικό έγκλημα και τρομοκρατία. Στο άρθρο 1 της εν λόγω απόφασης αναφέρονται ρητά τα εξής: «*Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεωρούνται ως εγκλήματα τρομοκρατίας οι εκ προθέσεως πράξεις οι οποίες αναφέρονται στα στοιχεία α) έως θ) όπως ορίζονται ως εγκλήματα από το εθνικό δίκαιο, και οι οποίες είναι δυνατόν, εκ της*

²⁰ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 87.

²¹ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 87, όπως αναφέρεται σε Handelingen (Dutch Parliamentary Proceedings) II, 1986/87, Bijlagen 19700, Hoofdstuk VI nr.30, p. 5.

²² Υπ' αριθ. 2002/475/ΔΕΥ απόφαση – πλαίσιο, διαθέσιμη στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475> (προσπελάστηκε 15/10/2020).

φύσεως ή του συναφούς πλαισίου τους, να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό, όταν ο δράστης τις διαπράττει με σκοπό:

- να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, ή
- να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή
- να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού·

α) προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει το θάνατο,

β) σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου,

γ) απαγωγή ή αρπαγή ομήρων,

δ) πρόκληση μαζικών καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά συστήματα, υποδομή, περιλαμβανομένων και των συστημάτων πληροφορικής, σταθερές εξέδρες που ευρίσκονται επί της υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες,

ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων,

στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων καθώς και, όσον αφορά τα βιολογικά και χημικά όπλα, έρευνα και ανάπτυξη,

ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμύρων ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο,

η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο,

θ) απειλή τέλεσης μιας εκ των πράξεων οι οποίες απαριθμούνται στα στοιχεία α) έως η)».

Η παρούσα απόφαση - πλαίσιο, λοιπόν, αλλά και η τροποποιητική της απόφαση (2008/919/ΔΕΥ) και η τελική οδηγία (2017/541/ΕΕ) υποχρεώνουν τις χώρες της ΕΕ να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους και να θεσπίσουν ελάχιστες κυρώσεις σχετικά με τα εγκλήματα τρομοκρατίας. Οι δύο αυτές αποφάσεις ορίζουν τα εγκλήματα τρομοκρατίας, καθώς και τα εγκλήματα σχετικά με τρομοκρατικές ομάδες ή τα εγκλήματα που συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες και θεσπίζουν τους κανόνες για τη μεταφορά τους στο δίκαιο των χωρών της ΕΕ. Η ΕΕ, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι απέδωσε περισσότερο έναν νομικό ορισμό της έννοιας της τρομοκρατίας, με την έννοια που αποδίδει στην τρομοκρατία να συνδυάζει δύο στοιχεία: Το αντικειμενικό στοιχείο, δηλαδή στις μορφές εγκληματικής

συμπεριφοράς που αναφέρει (φόνος, σωματικές βλάβες, αρπαγή ομήρων, εκβίαση, επιθέσεις, απειλή τέλεσης μιας από τις παραπάνω πράξεις, κλπ.) και το υποκειμενικό στοιχείο, καθώς οι προαναφερόμενες εγκληματικές πράξεις λογίζονται ως εγκλήματα τρομοκρατίας, εφόσον διαπράττονται από τον δράστη με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό κλπ..²³ Αν και η διατύπωση του ορισμού θεωρήθηκε πολύ σημαντική, από πολλούς ακαδημαϊκούς διατυπώθηκε πως ο ορισμός ήταν ασαφής και αβέβαιος σε πολλά σημεία, επιτρέποντας για το ίδιο γεγονός διαφορετικές ερμηνείες, αφήνοντας την αιχμή ότι έτσι η ΕΕ φάνηκε πως λειτουργεί υπεραπλουστεύτηκα, κρατώντας αποστάσεις από τη φυσιολογία της τρομοκρατίας και στερώντας το φαινόμενο αυτό από την πραγματική του διάσταση προκρίνοντας περισσότερο τη νομική προσέγγισή του²⁴.

Ένας από τους κυριότερους διεθνείς οργανισμούς είναι επιπλέον ο **ΟΗΕ**. Ένα από τα ζητήματα που απασχολούν τον ΟΗΕ από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα, ως ένας οργανισμός για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας, είναι και αυτό της αντιμετώπισης και καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Παρά τη συνεχή ενασχόλησή του με το φαινόμενο της τρομοκρατίας, όμως, παρατηρήθηκε σχετική δυσκολία στην παραγωγή ενός ορισμού του φαινομένου αυτού. Ήδη το 1972, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ όρισε μία Επιτροπή, η οποία είχε ως αποστολή την παροχή ενός ορισμού για την τρομοκρατία. Η εν λόγω Επιτροπή, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλε, απέφυγε να ορίσει το φαινόμενο της τρομοκρατίας στην αναφορά που κατέθεσε το 1979. Η κύρια αιτία ήταν το γεγονός ότι στην Επιτροπή υπήρξαν δύο αντιπαρετιθέμενες απόψεις για την παροχή ορισμού, αν δύναται δηλαδή και αν χρήζει ή όχι να οριστεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας²⁵. Ακολούθως, το 1992, ο ΟΗΕ προσδιόρισε την τρομοκρατία ως «μία μέθοδο που εμπνέει ανησυχία μέσω επαναλαμβανόμενων βίαιων ενεργειών, οι οποίες πραγματοποιούνται από παράνομα άτομα, ομάδες ατόμων ή κρατικούς φορείς για λόγους ιδιοσυγκρασίας, ποινικούς ή πολιτικούς και σύμφωνα με την οποία – σε αντίθεση με τη δολοφονία – οι άμεσοι στόχοι της βίας δεν είναι οι κύριοι στόχοι»²⁶. Επιπλέον, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, κ. Κόφου Ανάν, ορίζει ότι «τρομοκρατία αποτελεί οποιαδήποτε πράξη αποσκοπεί στην πρόκληση θανάτου ή σοβαρής σωματικής βλάβης σε πολίτες ή μη μάχιμους, στοχεύοντας στον εκφοβισμό ενός πληθυσμού ή στον εξαναγκασμό μιας

²³ Κανόνες της ΕΕ για τα εγκλήματα τρομοκρατίας και σχετικές κυρώσεις, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133168> (προσπελάστηκε 10/06/2020).

²⁴ **Casale D.**, “Institutional and Legal Aspects of EU Counter Terrorism”, *In Centre of Excellence Defence Against Terrorism*, ed. Legal Aspects of Combating Terrorism, Ankara, Turkey: IOS Press, 2008, p. 124.

²⁵ *Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism*, United Nations, General Assembly, No 37, New York, 1979, p. 10 – 11.

²⁶ International Terrorism and Security Research, What is terrorism?, διαθέσιμο στον ιστότοπο: www.terrorism-research.com/ (προσπελάστηκε 27/05/2020).

κυβερνήσεως ή ενός Διεθνούς Οργανισμού να προβεί ή να αποφύγει την υλοποίηση μιας συγκεκριμένης πράξεως»²⁷.

Παρ' όλο που ο ΟΗΕ, στην πορεία των ετών, ασχολήθηκε ανελλιπώς με το ζήτημα της τρομοκρατίας, υιοθετώντας συνεχώς νέα μέτρα για την εξάλειψη της, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι, στο επίπεδο των Ηνωμένων Εθνών, επικρατεί ασυμφωνία γύρω από το θέμα του ορισμού της τρομοκρατίας, καθώς και ποικιλία απόψεων. Αναφορικά με το πρόβλημα γύρω από την ασυμφωνία του ορισμού της τρομοκρατίας, η κ. Κούφα Καλλιόπη, ειδική εισηγήτρια του ΟΗΕ επί του θέματος, θεωρεί ότι η εξεύρεση ενός σφαιρικού και γενικά κοινά αποδεκτού ορισμού της τρομοκρατίας αποτελεί ένα φιλόδοξο στόχο.²⁸ Γίνεται, όμως, αντιληπτό ότι οι διαπιστωμένες μέχρι σήμερα απόψεις του ΟΗΕ για την τρομοκρατία δεν καθίστανται ικανές να απαντήσουν σε καίρια ζητήματα, ενώ παράλληλα δεν είναι ορατή η πρόθεσή του να ασχοληθεί με το πρόβλημα των αιτιών της δημιουργίας και της αναπαραγωγής της πολιτικής βίας²⁹.

Το ΝΑΤΟ³⁰, από την άλλη, το οποίο έχει ασχοληθεί και ασχολείται επισταμένα με το θέμα της τρομοκρατίας, αναδεικνύοντάς το σε μία από τις κυριότερες προτεραιότητές του, παραδέχεται την ανυπαρξία ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού και επιχειρεί να προσδιορίσει το φαινόμενο, μέσω μίας οδηγίας, ως εξής: «Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση βίας ως αποτέλεσμα υπολογισμού, συνήθως κρίνεται ως έγκλημα σε επίπεδο εθνικών νομοθεσιών και απευθύνεται κατά ατόμων ή περιουσίας, αποτελεί δε απειλή των συμβόλων μιας κοινωνίας με σκοπό πολιτικά και ιδεολογικά οφέλη που ορίζονται με υποκειμενικά κριτήρια. Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση ή η απειλή χρήσης βίας ή η χρήση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας, με σκοπό τη διάβρωση της κοινωνίας ή τον κλονισμό μιας κυβέρνησης για την αποκόμιση πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού οφέλους».³¹ Μάλιστα, στην ίδια οδηγία καθορίζει και ποιες πράξεις μπορούν να θεωρηθούν τρομοκρατικές³². Το ΝΑΤΟ μάλιστα δεσμεύεται επί της αρχής ότι μια επίθεση εναντίον ενός ή περισσότερων μελών του θεωρείται ως επίθεση εναντίον όλων. Αυτή είναι η λεγόμενη αρχή της συλλογικής άμυνας, η οποία και

²⁷ Μάξης Ι., «Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες αναίρεσής τους», *Γεωστρατηγική*, Τεύχος 7, Αθήνα, 2005, σελ. 18.

²⁸ Terrorism and human rights Progress report prepared by Ms. Koufa K., Special Rapporteur, Economic and Social Council, United Nations, 2001, p. 8, διαθέσιμο στον ιστότοπο: hrlibrary.umn.edu/demo/Koufa_TerrorismHumanRights.pdf, (προσπελάστηκε 27/05/2020).

²⁹ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 102.

³⁰ Αναλυτικά για το ΝΑΤΟ βλέπε https://www.nato.int/nato-welcome/index_el.html (προσπελάστηκε 27/05/2020).

³¹ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 90 – 92.

³² Τέτοιες πράξεις μπορεί να είναι ο εκφοβισμός, η διάβρωση, η ανατροπή, η προπαγάνδα, η κλοπή και η παράνομη διακίνηση χρήματος, εγγράφων, όπλων και υλικών, οι ένοπλες επιθέσεις, οι βομβιστικές ενέργειες, οι τραυματισμοί, οι δολοφονίες και οι απαγωγές. Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 91.

κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον. Μέχρι στιγμής, επίκληση του εν λόγω άρθρου έχει γίνει μία μόνο φορά, σε απάντηση στις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2001³³.

Ο ΟΑΣΕ (OSCE), ένας από τους σημαντικότερους περιφερειακούς Οργανισμούς ασφαλείας, που λειτουργεί στο πνεύμα του Κεφαλαίου VIII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, με κύριο σκοπό την εδραίωση της συνεργατικής ασφάλειας μεταξύ των 57 χωρών - μελών του, αποτελεί στην ουσία ένα forum πολιτικού διαλόγου σε θέματα που αφορούν τρεις διαστάσεις της διεθνούς ασφάλειας: α) της πολιτικό – στρατιωτικής, β) της οικονομικής – περιβαλλοντικής και γ) της ανθρώπινης³⁴. Στο πλαίσιο μάλιστα της πολιτικό - στρατιωτικής διάστασης, έχει δοθεί αυξημένη βαρύτητα στη συνεργασία για την αντιμετώπιση Διεθνικών Απειλών, μεταξύ των οποίων είναι και η τρομοκρατία, με τον ΟΑΣΕ να προωθεί μια συνεργατική και συντονισμένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε όλα τα επίπεδα και εστιάζοντας σε διάφορους στρατηγικούς τομείς για την πρόληψη και την καταπολέμηση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων³⁵. Παρά την έντονη δραστηριοποίηση, όμως, του ΟΑΣΕ για τη λήψη μέτρων αναφορικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τη συνεχή ενασχόληση του με την τρομοκρατία, δεν έχει μέχρι στιγμής επιχειρηθεί από τον εν λόγω οργανισμό η εννοιολογική προσέγγιση και οριοθέτηση του φαινομένου αυτού.

1.1.3: Ακαδημαϊκές προσεγγίσεις για την τρομοκρατία.

Ένα τόσο πολυδιάστατο και συνεχώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο, όπως η τρομοκρατία, με πολλές και τεράστιες επιπτώσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, είναι λογικό να προκάλεσε το έντονο ενδιαφέρον της επιστημονικής/ακαδημαϊκής κοινότητας. Έτσι, για το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει δοθεί πλήθος ορισμών, ερμηνειών, θεωριών και εκδοχών από επιστήμονες διαφόρων κλάδων (όπως η πολιτική επιστήμη, οι κοινωνικές επιστήμες, η νομική επιστήμη κλπ.), χωρίς όμως, όπως είναι εν μέρει φυσικό, να έχει κατορθώσει μία μερίδα ακαδημαϊκών να διατυπώσει έναν κοινό και οικουμενικά παραδεκτό ορισμό για το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η προσπάθεια ορισμού ενός τόσο λεπτού και ευαίσθητου ζητήματος, όπως αυτό της τρομοκρατίας, είναι λογικό να προσκρούει στην υποκειμενικότητα των απόψεων και των αναλύσεων αλλά και στην αντικειμενική δυσκολία που παρουσιάζει ακόμα και η οριοθέτηση της ίδιας της ανθρώπινης

³³ https://www.nato.int/nato-welcome/index_el.html (προσπελάστηκε 27/05/2020).

³⁴ ΟΑΣΕ, Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στον ΟΑΣΕ – Η Ελλάδα στον ΟΑΣΕ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.mfa.gr/missionsabroad/osce/greece-in-organization/oase.html> (προσπελάστηκε 28/05/2020).

³⁵ OSCE, What we do?, Counter Terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.osce.org/countering-terrorism> (προσπελάστηκε 28/05/2020).

συμπεριφοράς. Ένας αναλυτής μάλιστα έχει ισχυριστεί ότι «η συνεχής συζήτηση για την αναζήτηση του ορισμού της τρομοκρατίας αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα στη μελέτη του φαινομένου»³⁶. Στο σημείο αυτό, θα αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες απόψεις ακαδημαϊκών επί του ζητήματος της τρομοκρατίας.

Μια ενδιαφέρουσα ακαδημαϊκή προσέγγιση, η οποία είχε έντονη απήχηση στην ακαδημαϊκή κοινότητα των ΗΠΑ, αποτέλεσε η προσέγγιση του Alex P. Schmid. Ο Schmid ισχυρίστηκε ότι οι απλές και μη επιστημονικές ερμηνείες του φαινομένου της τρομοκρατίας χρησιμοποιούν μόνο ένα στοιχείο, με αποτέλεσμα αυτές να μην συγκαταλέγονται στην κατηγορία των ορισμών, αλλά να θεωρούνται κυρίως ως συνώνυμα, μεταφράσεις ή ταυτολογίες (για παράδειγμα Τρομοκρατία = Έγκλημα³⁷, Τρομοκρατία = Κομμουνισμός). Ανάλογοι είναι και οι ορισμοί, οι οποίοι διαθέτουν δύο ή τρία στοιχεία (για παράδειγμα: Τρομοκρατία = Πολιτική δολοφονία, Τρομοκρατία = Θανάτωση αθώων, Τρομοκρατία = Βία για πολιτικούς λόγους, κ.α.). Όσο περισσότερα στοιχεία αποτελούν τον ορισμό, σύμφωνα με τον Schmid, τόσο λιγότερο ασαφής γίνεται.³⁸

Έτσι, ο Schmid συνεργάστηκε με άλλους πενήντα ακαδημαϊκούς, προκειμένου να ορίσει το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Αφού χρησιμοποίησε 109 διαφορετικές ερμηνείες – ορισμούς και κατέληξε σε είκοσι δύο λέξεις – κατηγορίες, τις οποίες ταξινομήσε ανάλογα με τη συχνότητα που αναφέρονταν στους διαλαμβανόμενους ορισμούς, έλαβε υπόψη του τα 16 από τα 22 αυτά βασικά χαρακτηριστικά των ορισμών και κατέληξε να ορίσει την τρομοκρατία «ως μια αγχώδη μέθοδο από επαναλαμβανόμενες πράξεις βίας, τις οποίες αναλαμβάνουν παράνομες (ή σχεδόν) ομάδες ή άτομα μέλη κρατικών υπηρεσιών για προσωπικούς, ή εγκληματικούς, ή πολιτικούς σκοπούς. Βάσει αυτού του σκεπτικού – και σε αντίθεση με τις δολοφονίες- οι άμεσοι αποδέκτες της βίας δεν είναι καν οι βασικοί στόχοι. Οι άμεσοι ανθρώπινοι στόχοι της βίας είτε επιλέγονται τυχαία (τυχαία θύματα), είτε έχουν αποφασιστεί (αντιπροσωπευτικά δείγματα ή συμβολικοί στόχοι) από τον πληθυσμό των στόχων, αποτελούν το μήνυμα προς τον ευρύτερο στόχο αποδέκτη. Ο εκφοβισμός, αλλά ακόμα και η ίδια πράξη της βίας, είναι βασισμένοι σε διαδικασίες επικοινωνίας μεταξύ τρομοκρατών (οργανώσεων), θυμάτων (απειλούμενων) και κυριών στόχων και χρησιμοποιούνται για τον χειρισμό του κυρίου στόχου (κοινό), μετατρέποντας τον σε στόχο τρόμου, στόχο απαίτησης ή

³⁶ Poland J., *Understanding Terrorism: Groups, Strategies, and Responses*, Prentice Hall, New Jersey, 1988.

³⁷ Αναφορικά με την άποψη ότι η τρομοκρατία είναι έγκλημα βλ. Πανούσης Γ., *Το έγκλημα...πέραν της εγκληματο-λογικής ανάλυσης και ερμηνείας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991, σελ. 77.

³⁸ Schmid A. and Jongman A., *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, Routledge, London and New York, 2017 (first published 1988 by Transaction Books), p. 5.

στόχο προσοχής, ανάλογα με το κατά πόσον επιδιώκεται κυρίως ο εκφοβισμός, ο εξαναγκασμός ή η προπαγάνδα.»³⁹

Ωστόσο, αυτή η ακαδημαϊκή προσέγγιση είχε ένα σημαντικό μειονέκτημα, το οποίο ήταν η έλλειψη του πολιτικού κριτηρίου, μη λαμβάνοντας υπόψη την πολιτικοκοινωνική συνιστώσα, τη βασική δηλαδή γενεσιουργό αιτία του φαινομένου της τρομοκρατίας. Έτσι, ο Alex Schmid, το 2011, πραγματοποίησε μία αναθεώρηση του προγενέστερου ορισμού του, όπου η τρομοκρατία προσδιορίζεται ως ένα δόγμα ειδικής μορφής, με πολιτικό κίνητρο, που προκαλεί φόβο στα πλαίσια της επίδειξης βίας χωρίς νομικούς ή ηθικούς περιορισμούς και απευθύνεται κυρίως σε πολίτες και μη μαχητές. Στοχεύει κυρίως σε αμάχους πληθυσμούς, χωρίς να είναι αυτός ο τελικός στόχος της εκστρατείας βίας που συντελείται, ώστε μέσα από την αλληλουχία πράξεων βίας και απειλών, να καλλιεργήσει ένα μόνιμο αίσθημα φόβου που χρησιμοποιείται εύστοχα από τους τρομοκράτες με αποτέλεσμα να χειραγωγούν την πολιτική διαδικασία και να χρησιμοποιούν τα άμεσα θύματα, ως μέσο μετάδοσης μηνυμάτων. Παρ' όλο που δείχνουν ομοιότητες με μεθόδους που χρησιμοποιούνται από οργανωμένα εγκλήματα και με εκείνα που βρίσκονται σε εγκλήματα πολέμου, η τρομοκρατική βία είναι κυρίως πολιτική - συνήθως στο κίνητρό της αλλά σχεδόν πάντα στις κοινωνικές της επιπτώσεις. Η άμεση πρόθεση των τρομοκρατικών ενεργειών είναι να τρομοκρατήσει, να εκφοβίσει, να ανταγωνιστεί, να αποπροσανατολίσει, να αποσταθεροποιήσει, να εξαναγκάσει, να αποθαρρύνει ή να προκαλέσει έναν πληθυσμό-στόχο, με την ελπίδα να επιτύχει από την προκύπτουσα ανασφάλεια ένα ευνοϊκό αποτέλεσμα ισχύος, π.χ.: δημοσιότητα, εκβιασμός χρημάτων λύτρων, υποταγή σε τρομοκρατικές απαιτήσεις και/ή κινητοποίηση ή ακινητοποίηση τομέων του κοινού. Έτσι, η τρομοκρατία, ως τακτική, χρησιμοποιείται σε τρία βασικά πλαίσια: (i) παράνομη κρατική καταστολή, (ii) προπαγανδιστική διέγερση από μη κρατικούς φορείς σε περιόδους ειρήνης ή έξω από τις ζώνες των συγκρούσεων και (iii) παράνομη τακτική του αντικανονικού πολέμου, όπου δραστηριοποιούνται κρατικοί και μη κρατικοί φορείς.⁴⁰

Ανάλογο ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο ορισμός του Thomas Badey, ο οποίος όρισε τη διεθνή τρομοκρατία ως εξής: «Η κατ' εξακολούθηση χρήση βίας με πολιτικά κίνητρα, που στοχεύει στην υποτίμηση του κράτους, χρησιμοποιεί μη κρατικούς παίκτες και επηρεάζει περισσότερα από ένα κράτη»⁴¹.

³⁹ Schmid A. and Jongman A., ο.π., 2017, p. 5-6 & 28.

⁴⁰ Schmid A., *Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011, p. 86-87.

⁴¹ Badey Th., "Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 10, No 1, Frank Cass, 1988, p. 62.

Για τον Τέλη Λιβανίδη, η έννοια της τρομοκρατίας παρουσιάζει εκ φύσεως προβλήματα, διότι για να οριστεί απαιτείται ένα δομικός ορισμός που θα εμπεριέχει «τον πολιτικό της χαρακτήρα αλλά και την πρόκληση αθώων θυμάτων με ακραίες πράξεις», αφού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τη μια το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κάθε τρομοκρατικής ενέργειας, που είναι κάποια πολιτική ή δευτερευόντως κοινωνική αλλαγή, και από την άλλη να συντελείται καταμέτρηση των θυμάτων και των ευρύτερων επιπτώσεων μετά από μια τρομοκρατική ενέργεια⁴². Παρόμοιες απόψεις, σχετικά με τη δυσκολία σχηματισμού ενός ενιαίου ή περιεκτικού ορισμού, εκφράζουν και ο Ανδρέας Λοβέρδος αλλά και ο Αθανάσιος Βαμβούκος⁴³.

Η τρομοκρατία είναι αναμφίβολα ένα έγκλημα υπό την έννοια ότι ως πρακτική περικλείει άλλου είδους εγκλήματα, κυρίως ειδική, όπως είναι η ανθρωποκτονία, η απαγωγή, κ.α., θα πρέπει όμως να εξετάζεται και από την πλευρά των κινήτρων του δράστη, που κατά κύριο λόγο είναι πολιτικά ή ιδεολογικά, πάντως σχεδόν ποτέ δεν είναι «ιδιωτικά». Γι' αυτό το λόγο δεν είναι ξεκάθαρο και σε ποιον επιστημονικό κλάδο ανήκει. Ίσως ως φαινόμενο να μην ανήκει αποκλειστικά σε έναν και μόνο επιστημονικό κλάδο (πολιτικές επιστήμες, εγκληματολογία, νομική επιστήμη, κ.α.) αλλά να χρειάζεται να διερευνηθεί στα πλαίσια διεπιστημονικής ή πολυεπιστημονικής εξέτασης από πλήθος επιστημονικών κλάδων για την αποτελεσματικότερη και ορθότερη προσέγγισή του και την εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης και κυρίως πρόληψης αυτού του φαινομένου. Θα πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί ιδιαίτερα ότι, λόγω της ιδιαίτερης φύσης και μορφής του φαινομένου της τρομοκρατίας, οι διάφοροι επιστημονικοί κλάδοι, οι οποίοι επιχειρούν να το ερευνήσουν και να το αναλύσουν αντιμετωπίζουν πλήθος αντικειμενικών δυσκολιών⁴⁴.

Αν και μέχρι και σήμερα δεν έχει διατυπωθεί ένας «παγκόσμιος» και οικουμενικά παραδεκτός ορισμός του φαινομένου της τρομοκρατίας, η επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα δεν πρέπει να σταματήσει την έρευνα της για την επίτευξη του σκοπού αυτού, όσο δύσκολο και αν αυτό φαντάζει. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Schmid, χωρίς να βρεθεί κάποια λύση στην προβληματική του περί ορισμού κατάσταση και χωρίς να απομονωθεί και διαχωριστεί η τρομοκρατία από άλλες μορφές βίας, όπως η πολιτική, δεν

⁴² Λιβανίδης Τ., *Τρομοκρατία: η μεγάλη απειλή του 21ου αιώνα*, Εκδόσεις Anubis, Αθήνα, 2001, σελ. 17-18.

⁴³ Βλ. αναλυτικά Λοβέρδος Α., *Παραεκκλίσεις πολιτικής συμπεριφοράς και σύνταγμα: πολιτικό έγκλημα, τρομοκρατία, πολιτικό άσυλο*, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1988, σελ. 110 – 111 και Βαμβούκος Α., *Τρομοκρατία και διεθνές δίκαιο*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1991, σελ. 23 – 24.

⁴⁴ Βλ. αναλυτικά Μπόση Μ., ο.π., 1996, σελ. 45 – 47, Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 153 - 154 και Barlier Cl., *Ψυχανάλυση της βίας, Ψυχαναλυτική Μελέτη των Βίαιων Συμπεριφορών*, Εκδόσεις Νεφέλη, μετάφρ.: Μπαζαρίδης Κ., Αθήνα, 1998.

είναι δυνατόν να εξαχθούν ενιαία δεδομένα αλλά και ασφαλείς και αξιόπιστες θεωρητικές προσεγγίσεις αναφορικά με την τρομοκρατία⁴⁵.

1.2: Ιστορική αναδρομή - το φαινόμενο της τρομοκρατίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα

Όπως έγινε κατανοητό, η έννοια και το περιεχόμενο της τρομοκρατίας δεν είναι εύκολο να οριστούν και να καθοριστούν απόλυτα. Σημαντικό παράγοντα στη δυσκολία αυτή αποτελεί το γεγονός ότι η έννοια της τρομοκρατίας είναι μία έννοια με σημαντικές ιστορικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα να έχει υποστεί αλλά και να υπόκειται σε συνεχή ανακαθορισμό⁴⁶. Η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο που συναντάται από τα αρχαία χρόνια και εμφανίζεται σε διάφορες ιστορικές περιόδους, με διαφορετικές μορφές. Και αυτό γιατί, όποια και αν είναι η μορφή της ανά την εκάστοτε χρονική περίοδο, το κεντρικό ζήτημα παραμένει αναλλοίωτα το ίδιο, αφού η βία εμφανίζεται να επανέρχεται αδιάλειπτα με διαφορετικούς χρήστες και μέσα, εφόσον τμήμα του κοινωνικού συνόλου αισθάνεται ότι δεν εκπροσωπείται και δεν συμμετέχει στο σύνολο ή σε τμήμα της νομής της εξουσίας⁴⁷. Δεν είναι λίγες οι καταγραφές σε κείμενα των Αρχαίων συγγραφέων αναφορικά με τη χρήση βίας, όπως στα Πολιτικά του Αριστοτέλη, όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «*Ἐτσι, ο Περίανδρος συμβούλευσε τον Θρασύβουλο να κόψει τις κορυφές από τα ψηλότερα στάχυα*», που στην ουσία εννοεί ότι πρέπει να «αποκόπτονται» οι πολίτες που υπερτερούν των υπολοίπων.⁴⁸ Πολλές πράξεις βίας (όπως δολοφονίες, καταστροφές ναών κλπ.) κατά την εποχή της αρχαιότητας έχουν θεωρηθεί, κατά καιρούς, από διάφορους ιστορικούς ως μορφές τρομοκρατίας.

Ως πρόδρομοι των σύγχρονων τρομοκρατικών οργανώσεων θεωρούνται ότι είναι οι Ζηλωτές και οι Σικάριοι⁴⁹. Εκτός από τους Σίκαρους και τους Ζηλωτές, υπήρξαν και άλλες μυστικές και θρησκευτικές αδελφότητες, οι οποίες είχαν παρόμοια δράση⁵⁰. Η λέξη

⁴⁵ Schmid A. and Jongman A., ο.π., 2017, π. 3.

⁴⁶ Λοβέρδος Α., *Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1987, σελ. 73.

⁴⁷ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 20.

⁴⁸ «Όθεν και η του Περιάνδρου προς τον Θρασύβουλον συμβουλή, η αποκοπή των εξεχουσών κορυφών των σταχίων, υποσημαίνουσα ότι πρέπει πάντοτε να αποκόπτονται οι κεφαλαί των υπερεχόντων». Αριστοτέλης, *Πολιτικά IV-VII*, βιβλίο 58, Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος, σελ. 557.

⁴⁹ Ρίτσαρντσον Λ., *Τι θέλουν οι Τρομοκράτες*, Εκδόσεις Τόπος, μετάφρ.: Γολέμη Α., Αθήνα, 2008, σελ. 64.

⁵⁰ Οι Σικάριοι ήταν ένα θρησκευτικό τάγμα που έδρασε το 63-73 μ.Χ., οι οποίοι πήραν το όνομά τους από ένα μαχαίρι – εγχειρίδιο (στα λατινικά sica), που χρησιμοποιούσαν για να σκοτώνουν όσους θεωρούσαν εχθρούς τους, είτε Ρωμαίους είτε Ιουδαίους, τους οποίους μαχαίρωναν αφού αναμειγνύονταν στα πλήθη. Επίσης, υπήρχαν οι Φονιάδες ή Ασασίνοι (Assasins), ένα τάγμα φανατικών Ισμαηλιτών που έδρασαν από τον 11° έως και τον 13° αιώνα, οι Θαγκς (Thugees), οι οποίοι έδρασαν στην Ινδία και στραγγάλιζαν τα θύματά τους για προσφορά στην θεότητα Kali, ενώ στην Κίνα έδρασαν οι Red Speers και στις ΗΠΑ οι Κου-Κλουξ-Κλαν. Αναλυτικά για αυτές τις μυστικές και θρησκευτικές αδελφότητες βλ. Laquer W., *The Age of Terrorism*, Little Brown & Company, Boston, 1987, π. 13 – 15, Θαγκς: Οι ιεροί δολοφόνοι της θεά Κάλι, διαθέσιμο στον

τρομοκρατία, όμως, συναντάται πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης και η οποία μάλιστα δεν είχε αρχικά αρνητική χροιά και θεωρούταν ως μέσο αποκατάστασης της τάξης. Ο όρος τρομοκρατία, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκε από τους Ιακωβίνους, την πιο ακραία πτέρυγα της επανάστασης, οι οποίοι χρησιμοποίησαν πράξεις βίας, προκειμένου να οικοδομήσουν μία νέα κοινωνική τάξη. Τμήμα της δράσης τους μάλιστα αποτέλεσε η εκτέλεση ατόμων που ανήκαν στην αριστοκρατία με μόνη αιτιολογία ότι ήταν αριστοκράτες. Ο όρος όμως αυτός γρήγορα απέκτησε αρνητικό εννοιολογικό φορτίο και συσχετίστηκε με εγκληματικές πράξεις.⁵¹ Χαρακτηριστική θεωρείται η ομιλία του Ροβεσπιέρου στην Εθνοσυνέλευση στις 5 Φεβρουαρίου του 1794, όπου ανέφερε: *«Είναι ανάγκη να καταπνιγούν οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί εχθροί της Επανάστασης ή να χαθούν μαζί της. Τώρα, στην παρούσα κατάσταση, ο κύριος πρωταρχικός σκοπός της πολιτικής σας είναι να κατευθύνετε το λαό με την λογική και τους εχθρούς του λαού με την τρομοκρατία. Αν η δύναμη της λαϊκής κυβέρνησης σε καιρό ειρήνης είναι η αρετή, η δύναμη της λαϊκής κυβέρνησης σε καιρό επανάστασης είναι ταυτόχρονα η αρετή και η τρομοκρατία. Η αρετή, χωρίς την οποία η τρομοκρατία είναι ολέθρια, η τρομοκρατία, χωρίς την οποία η αρετή είναι ανίσχυρη. Η τρομοκρατία δεν είναι άλλο από την άμεση, αυστηρή και άκαμπτη δικαιοσύνη. Είναι λοιπόν μια εκδοχή της αρετής»*⁵².

Τον 19^ο αιώνα, οι όροι «τρομοκρατία» και «τρομοκράτης» άρχισαν να αποκτούν ιδεολογικό περιεχόμενο, με διάφορες εθνικιστικές κυρίως ομάδες να χρησιμοποιούν τη βία προκειμένου να υποστηρίξουν τις εδαφικές τους διεκδικήσεις. Στα τέλη του ίδιου αιώνα, ξεκίνησαν, σε πολλές χώρες, να δραστηριοποιούνται αναρχικά κινήματα, τα οποία μάλιστα επιδίωκαν τη δολοφονία των κρατικών αρχηγών, προκειμένου να ανατρέψουν την άρχουσα τάξη αλλά και να ενθαρρύνουν το λαϊκό σύνολο, με σκοπό αυτό να εξεγερθεί ενάντια στο καταπιεστικό κατεστημένο. Μία από τις πιο γνωστές τρομοκρατικές/αναρχικές οργανώσεις της εποχής εκείνης αποτελεί η ρωσική επαναστατική οργάνωση «Narodnaya Volya» (Λαϊκή Θέληση), η οποία ευθύνεται για τη δολοφονία του Τσάρου Αλέξανδρου Β' και αποτέλεσε τη σημαντικότερη οργάνωση που έδρασε κατά του τσαρικού καθεστώτος. Λόγω κάποιων κύριων χαρακτηριστικών της εν λόγω οργάνωσης, όπως η απόλυτη πειθαρχία, η αυστηρή της οργάνωση και ιεραρχία, καθώς και των απόλυτων πολιτικών στόχων της, θεωρείται από πολλούς ως η πρώτη τρομοκρατική οργάνωση της σύγχρονης ιστορίας. Παράλληλα, από το

ιστότοπο: <https://www.brainchange.gr/sacred-murders-of-kali> (προσπελάστηκε 20/20/2020) και Σχορετσανίτης Γ., *Σύντομη Ιστορία της Κου Κλουζ Κλαν*, Εκδόσεις 24 Γράμματα, Αθήνα, 2017.

⁵¹ Palmer R., *Twelve who Ruled: The Year of the Terror in the French Revolution*, Princeton University Press, Princeton, 1965.

⁵² Bonanate L., *Διεθνής Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Κέδρος, μετάφρ.: Σιδέρη Ντ., 2009, σελ.18.

δεύτερο μισό του ίδιου αιώνα και ενώ χρονικά βρισκόμαστε στο απόγειο της Βιομηχανικής Επανάστασης, ως τρομοκράτες θεωρούνται όσα άτομα, κυρίως εργάτες, αντιδρούν στη νέα τάξη των βιομηχάνων.⁵³

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η τρομοκρατία εμφανίζεται κυρίως με τη μορφή ανταποικιοκρατικών κινήματων, τα οποία έχουν στόχο την αποαποικιοποίηση συγκεκριμένων εδαφών με την αποχώρηση των αποικιοκρατικών δυνάμεων από τις περιοχές που έχουν καταλάβει και ελέγχουν. Επίσης, την εποχή εκείνη αλλά και κατά τις επόμενες δεκαετίες οι κύριες οργανώσεις που θεωρούνται ως τρομοκρατικές είναι κυρίως διάφορα αυτονομιστικά κινήματα αλλά και κινήματα που αμφισβητούν το καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθούν ορισμένα κράτη, καθώς και την ίδια την υπάρχουσα κρατική δομή. Τέτοια κινήματα είναι ο Ιρλανδικός Εθνικοαπελευθερωτικός/Δημοκρατικός Στρατός του IRA (Irish Republican Army)⁵⁴, οι Βάσκοι Αυτονομιστές της ETA⁵⁵, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες⁵⁶ και η Φράξια Κόκκινος Στρατός (RAF – Rote Armee Fraktion)⁵⁷. Πρόκειται κυρίως για την χαρακτηριζόμενη «αριστερή» τρομοκρατία.⁵⁸

⁵³ Παπακωνσταντής Μ., *Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2019, σελ. 7 – 8 και Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 21 – 23.

⁵⁴ Ο Ιρλανδικός Εθνικοαπελευθερωτικός Στρατός ιδρύθηκε το 1916, πριν από τη διαχωριστική γραμμή του 1920 μεταξύ Βορείου και Νοτίου Ιρλανδίας και πρόκειται για μια ένοπλη παραστρατιωτική οργάνωση με έδρα την Ιρλανδία, στόχος και επιδίωξη της οποίας είναι η πλήρης ανεξαρτητοποίηση της Ιρλανδίας από τη Μεγάλη Βρετανία, τόσο οικονομική όσο και διοικητική, η ίση μεταχείριση προτεσταντών και καθολικών και η ένωση της Βορείου Ιρλανδίας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Η εν λόγω οργάνωση ευθύνεται για πλήθος δολοφονιών. Στις 28 Ιουλίου όμως του 2005, ο IRA ανακοίνωσε τον τερματισμό κάθε ένοπλης ενέργειας από μέρους του και την εφεξής διεκδίκηση των αιτημάτων τους δια της πολιτικής οδού. Βλ. Kevin K., *The Longest War, Northern Ireland and the IRA*, Red Books, USA, 1988, p. 29 – 40 και «Τέλος του ενόπλου αγώνα από τον IRA», *Η Καθημερινή*, 29/07/2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/224360/telos-toy-enoploy-agona-apo-ton-ira/> (προσπελάστηκε 20/10/2020).

⁵⁵ Οι Βάσκοι Αυτονομιστές της ETA ιδρύθηκαν το 1959 με αρχικό σκοπό τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των Βάσκων αλλά και ως μία οργανωμένη μορφή αντίστασης κατά της δικτατορίας του Φράνκο. Σύντομα, όμως, η ETA εξελίχθηκε σε ένοπλη παραστρατιωτική οργάνωση, μαρξιστικής ιδεολογίας, με στόχο την αυτοδιάθεση και την ανεξαρτησία των Βάσκων από την Ισπανία. Στις 21 Οκτωβρίου του 2011 η εν λόγω οργάνωση ανακοίνωσε την παύση της ένοπλης της δραστηριότητας, ενώ το 2017 παρέδωσε το οπλοστάσιό της στο ισπανικό κράτος. Βλ. Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 8, υποσ. 19 και «Συγγνώμη της ETA από τα θύματα των επιθέσεών της», *Η Καθημερινή*, 21/04/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/960219/syggnomi-tis-eta-apo-ta-thymata-ton-epitheseon-tis/> (προσπελάστηκε 20/10/2020).

⁵⁶ Οι Ερυθρές Ταξιαρχίες ιδρύθηκαν το 1970 στην Ιταλία με στόχο τη δημιουργία ενός επαναστατικού κράτους και την έξοδο της Ιταλίας από το NATO. Η Οργάνωση αυτή διαλύθηκε τελικά το 1988. Βλ. Roquain J., «La stratégie de la tension dans l'Italie des années 1970-1980», *Les Yeux du Monde*, 31/05/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://les-yeux-du-monde.fr/histoires/26392-la-strategie-de-la-tension-dans-litalie-des-annees-1970-1980/%20> (προσπελάστηκε 20/10/2020).

⁵⁷ Η Φράξια Κόκκινος Στρατός ήταν γνωστή και ως Ομάδα Μπάαντερ – Μάινχοφ, τα οποία ήταν τα ονόματα δύο εκ των κύριων ιδρυτών της οργάνωσης. Ιδρύθηκε στη Δυτική Γερμανία το 1970 και συνιστούσε μία αντίδραση στην καταγγελλόμενη πολιτική εξόντωσης από το γερμανικό κράτος της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς. Η εν λόγω οργάνωση δεν έλαβε την υποστήριξη του λαού και διαλύθηκε τον Μάιο του 1998. Βλ. Μπόση Μ., «RAF, η Φράξια Κόκκινος Στρατός», *Η Καθημερινή*, 06/05/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/962726/raf-i-fraxia-kokkinos-stratos/> (προσπελάστηκε 20/10/2020).

⁵⁸ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 8 – 9.

Η τρομοκρατία ως ένα μη στατικό φαινόμενο δεν άργησε να αλλάξει ριζικά την όψη της στην πορεία του χρόνου και από εγχώρια και εσωτερική μορφή να λάβει διεθνή διάσταση. Αυτό άρχισε ήδη να γίνεται αντιληπτό από τον 20^ο αιώνα και στην ΕΕ, η οποία έγινε χώρος τρομοκρατικών επιθέσεων για γεγονότα που λάμβαναν χώρα στο εξωτερικό της. Αιτία υπήρξε κυρίως η ταύτιση πολλών ευρωπαϊκών κρατών με τα συμφέροντα της Δύσης, η οποία για τους Παλαιστίνιους αποτελούσε βασικό σύμμαχο του Ισραήλ. Δύο τέτοια τρομοκρατικά χτυπήματα είναι αφενός το τρομοκρατικό χτύπημα στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου το 1972 από την παλαιστινιακή οργάνωση Μαύρος Σεπτέμβρης και αφετέρου τα χτυπήματα στα αεροδρόμια της Ρώμης και της Βιέννης τα Χριστούγεννα του 1985 από μέλη της παλαιστινιακής οργάνωσης Φατάχ.⁵⁹

1.3: Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η «νέα τρομοκρατία» και η κυριότερη απειλή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας στη σημερινή εποχή

*«Οι τρομοκράτες έχουν πλέον αφομοιώσει τα πάντα από τη νεωτερικότητα και την παγκοσμιότητα, χωρίς να αλλάζουν το στόχο τους, ο οποίος παραμένει να την καταστρέψουν. Η ριζική διαφορά είναι ότι, ενώ οι τρομοκράτες διαθέτουν και όπλα που είναι αυτά του συστήματος, διαθέτουν επιπλέον και ένα μοιραίο όπλο: τον ίδιο τους τον θάνατο. Αν αρκούνταν να πολεμήσουν το σύστημα με τα δικά του όπλα, θα εξοντώνονταν αμέσως. Αν αντέτασσαν μόνο τον δικό τους θάνατο, θα χανόταν πάραυτα, σε μια άχρηστη θυσία – κάτι που η τρομοκρατία έκανε σχεδόν πάντοτε μέχρι τώρα και γι' αυτό ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Οι τρομοκράτες μάλιστα κατάφεραν να κάνουν τον ίδιο τους τον θάνατο απόλυτο όπλο ενάντια σε ένα σύστημα που επιβιώνει μέσα από τον αποκλεισμό του θανάτου και που το ιδανικό είναι οι μηδέν θάνατοι».*⁶⁰

Αυτό, όμως, που άλλαξε ριζικά την αντίληψη περί τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο και σήμανε το τέλος της «κλασσικής εποχής» της τρομοκρατίας ήταν το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001. Εκείνη τη μέρα έγινε πλέον αντιληπτό από τη διεθνή κοινότητα ότι η τρομοκρατία είχε αλλάξει πρόσωπο, έχοντας ξεκάθαρα διεθνοποιηθεί. Αυτό συμβαίνει αφού η εγκληματική πράξη περιέχει ένα διεθνές στοιχείο, καθώς ο/οι δράστης/ες είναι υπήκοος/οι τρίτων χωρών και η περί εκτελέσεως απόφαση λαμβάνει χώρα εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει στο έδαφος περισσότερων του ενός κρατών⁶¹. Η τρομοκρατία αποκαλείται πλέον ως «νέα τρομοκρατία» ή «μεταμοντέρνα τρομοκρατία», ενώ οι δράστες

⁵⁹ Παπακωνσταντίνης Μ., ο.π., 2019, σελ. 10.

⁶⁰ Baudrillard J., *Το Πνεύμα της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Κριτική, μετάφρ.: Μπουρλάκης Π., Αθήνα, 2002, σελ. 23 και 27 – 30.

⁶¹ Χορτάτος Κ., *Διεθνής Τρομοκρατία, Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2003, σελ. 83.

δεν αντιτίθενται πλέον στο «άδικο» κοινωνικοπολιτικό σύστημα, αλλά αμφισβητούν τη μορφή της διαμορφωθείσας παγκόσμιας τάξης. Παράλληλα, κατανοούμε ότι και η δομή των τρομοκρατικών ομάδων έχει διαφοροποιηθεί, οι οποίες αποτελούνται πλέον από πολλές αυτόνομες κυρίως ομάδες – πυρήνες, που δρουν χωρίς απαραίτητα να υπόκεινται στον άμεσο έλεγχο μιας κεντρικής ηγεσίας, ενώ το στοιχείο που τους συνδέει είναι καθαρά ιδεολογικό, ένα προπαγανδιζόμενο τυφλό μίσος που εναντιώνεται στην παγκόσμια τάξη πραγμάτων.⁶²

Η «νέα τρομοκρατία» θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «τυφλή» και στυγερή, αφού τα θύματά της δεν επιλέγονται με βάση κάποιο συγκεκριμένο κριτήριο, παρά μόνο από το γεγονός ότι έτυχε να βρίσκονται στο συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, όπου έλαβε χώρα το τρομοκρατικό χτύπημα. Η επιλογή των θυμάτων δεν είναι εξατομικευμένη αλλά αντίθετα οι «νέοι» τρομοκράτες έχουν μία γενικευμένη άποψη, θεωρώντας ότι όλοι ευθύνονται, επειδή έχουν ένα ή κάποια βασικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα: «είστε υπεύθυνοι γιατί είστε Αμερικάνοι, γιατί είστε άπιστοι αφού δεν ασπάζεστε το Ισλάμ, γιατί ανήκετε και ακολουθείτε τον δυτικό τρόπο ζωής κλπ., ασχέτως αν είστε ηλικιωμένοι, ενήλικες ή μικρά παιδιά, άντρες ή γυναίκες, άνεργοι, άτομα με αναπηρία, κυοφορούσες, αριστεροί ή δεξιοί κ.ο.κ.». Τα θύματα – στόχοι, λοιπόν, δεν είναι πολιτικοί ή οικονομικοί, αλλά ανυποψίαστοι πολίτες, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση του μηνύματος των τρομοκρατών. Η μορφή που έχει λάβει, λοιπόν, η «νέα τρομοκρατία» προκαλεί έντονο άγχος και αβεβαιότητα στους πολίτες, οι οποίοι, ακόμα και αν δεν υπήρξαν οι ίδιοι θύματα ή κάποιο οικείο τους πρόσωπο, αισθάνονται ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί να καταστούν θύματα μίας τέτοιας πράξης. Επιπλέον, η νέα μορφή τρομοκρατίας είναι κατά κύριο λόγο μαζική, αφού οι ίδιοι οι δράστες επιλέγουν ο αριθμός των θυμάτων να είναι μεγάλος. Κάτι τέτοιο φάνηκε φυσικά και από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αλλά και από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που ακολούθησαν στην Ευρώπη, τα επόμενα χρόνια. Επιπροσθέτως, ένα άλλο στοιχείο της «νέας τρομοκρατίας» είναι, κατά κύριο λόγο, η θρησκευτική της θεμελίωση, η οποία φαίνεται να χαρακτηρίζει όλα τα σοβαρά τρομοκρατικά χτυπήματα, τα οποία έκτοτε πραγματοποιήθηκαν. Το πέπλο της νέας τρομοκρατίας σκεπάζει όλους ανεξάρτητα, κάνοντας την απειλή διαρκή και τον τόπο, τον χρόνο και τον τρόπο εκδήλωσης απρόβλεπτους, ενώ παράλληλα ο καθένας ανεξάρτητα μπορεί να είναι θύμα.⁶³

⁶² Παπακωνσταντίνης Μ., ο.π., 2019, σελ. 10.

⁶³ Λοβέρδος Α., *Η Νέα Τρομοκρατία: με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου*, Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα, 2001, σελ. 38 – 42.

Η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στην καρδιά της Νέας Υόρκης, με τη χρήση πολιτικών αεροσκαφών, δημιούργησε, όπως ήταν φυσικό, τεράστια αναταραχή σε ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο, πέραν των ΗΠΑ. Οι δύο ωκεανοί, που φαινομενικά προστάτευαν τις ΗΠΑ, δεν κατάφεραν τελικώς να εμποδίσουν τους πλήρως αποφασισμένους τρομοκράτες να πραγματοποιήσουν την πιο εντυπωσιακή και πολύνεκρη επίθεση στην πρόσφατη ιστορία. Το μέγεθος, λοιπόν, της επίθεσης αυτής αλλά και η επιλογή του συγκεκριμένου στόχου, του κέντρου δηλαδή του δυτικού πολιτισμού, δημιούργησε πολύ γρήγορα ένα αίσθημα ανασφάλειας και τρόμου στους πολίτες, οι οποίοι αισθάνονταν πλέον ότι τα κράτη δεν είναι ικανά να τους υπερασπιστούν. Και αφού ο τρόμος και η απειλή ενός παρόμοιου χτυπήματος έγιναν παγκόσμια, γρήγορα η διεθνής κοινότητα ανέπτυξε μια αμυντική λογική και ξεκίνησε να νομιμοποιεί με αυτό τον τρόπο μια παγκόσμια βιομηχανία παραγωγής μέσων ασφάλειας, αλλάζοντας ριζικά τους κανόνες και τα μέτρα ασφαλείας που ίσχυαν μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η κύρια πηγή της νέας μορφής απειλής θεωρήθηκε, τόσο από τις ΗΠΑ όσο και εν γένει από τη διεθνή κοινότητα, η Al-Qaeda (ή Al-Qaida)⁶⁴. Κύριο χαρακτηριστικό της τρομοκρατικής αυτής οργάνωσης είναι το τεράστιο δίκτυο των μελών της, τα οποία είναι διασκορπισμένα σε όλο τον κόσμο, αλλά από την άλλη η συγκεκριμένη οργάνωση δεν διαθέτει γεωγραφική έδρα και ιδιαίτερη υποδομή, ενώ δεν χρησιμοποιεί ιδιαιτέρως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προκειμένου να καλλιεργεί το μίσος και το φόβο⁶⁵. Στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και κατά της εν λόγω οργάνωσης η απάντηση των ΗΠΑ και της δυτικής συμμαχίας ήταν άμεση και αποφασιστική, πραγματοποιώντας στρατιωτική επιχείρηση κατά του Αφγανιστάν, με την πεποίθηση ότι ήταν τόπος προέλευσης, εκπαίδευσης και παρότρυνσης τρομοκρατών, και στη συνέχεια κατά του Ιράκ, δημιουργώντας γρήγορα ένα κλίμα εφησυχασμού μπροστά στην αριθμητική υπεροπλία των δυτικών δυνάμεων, χωρίς να καταστεί όμως δυνατό να εξαλειφθεί ο κίνδυνος και ο φόβος για μία νέα τρομοκρατική απειλή.

⁶⁴ Στα αραβικά: al-Qā'idah = "The Base", "The Foundation". Αναφορικά με την Al-Qaeda βλ., μεταξύ άλλων, "Al-Qaeda: islamic militant organization", *Britannica*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda>, Hoffman Br., "Al-Qaeda's Resurrection", *Council on Foreign Relations*, 06/03/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cfr.org/expert-brief/al-qaedas-resurrection> και "Al-Qaida's ideology", *Security Service Mi5*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://web.archive.org/web/20090228214557/http://www.mi5.gov.uk/output/al-qaidas-ideology.html> (προσπελάστηκαν 02/11/2020).

⁶⁵ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 11.

Όπως γίνεται κατανοητό, τα τελευταία χρόνια η όψη και τα χαρακτηριστικά της τρομοκρατίας άλλαξε. Η «νέα τρομοκρατία» με τα «νέα» της χαρακτηριστικά αποτελούν πλέον, αν όχι τη μεγαλύτερη, μία από τις μεγαλύτερες απειλές της διεθνούς τάξης και ασφάλειας. Η μεγαλύτερη απειλή για όλα τα κράτη του δυτικού κόσμου και όχι μόνο έχει αποκτήσει πλέον διεθνή χαρακτηριστικά και ξεφεύγει από τα παλιά δεδομένα της εγχώριας – εσωτερικής απειλής της τρομοκρατίας. Αναμφίβολα, κάθε κράτος έχει να αντιμετωπίσει εσωτερικούς – εγχώριους κινδύνους και απειλές στον τομέα της τρομοκρατίας, το μείζον πλέον, όμως, ζήτημα στον τομέα αυτό έχει λάβει υπερεθνική και υπερκρατική μορφή, με απρόβλεπτες μάλιστα διαστάσεις. Ένα από τα πιο βασικά γνωρίσματα της νέας αυτής διεθνούς όψης της τρομοκρατίας, που ήδη αναφέραμε, είναι ο θρησκευτικός της χαρακτήρας και κυρίως η θρησκεία του Ισλάμ, έτσι ώστε πολλοί να κάνουν λόγο για «ισλαμική τρομοκρατία». Ειδικά μετά από τα γεγονότα της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης»⁶⁶, η ισλαμική τρομοκρατία εξαπλώθηκε με γοργούς ρυθμούς και έλαβε ακόμα πιο επικίνδυνη και στυγερή μορφή, με τρομοκρατικές οργανώσεις να επιφέρουν καίρια πλήγματα σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η τρομοκρατία με τη σημερινή της μορφή και τα σημερινά της χαρακτηριστικά έχει τις ρίζες τις στην ανακήρυξη του «Ισλαμικού Χαλιφάτου» το 2014. Το Ισλαμικό Κράτος άλλαξε ριζικά τα δεδομένα στη διεθνή σκηνή, αποτελώντας πλέον, τα τελευταία χρόνια, τη μεγαλύτερη απειλή στον τομέα της διεθνούς τρομοκρατίας.

1.4: Συνοπτικά για το Ισλαμικό Κράτος

Το **Ισλαμικό Κράτος (Islamic State - IS)** ή το **Ισλαμικό Χαλιφάτο (The Caliphate)** ή το **Ισλαμικό Κράτος του/στο Ιράκ και της/στη Μεγάλη Συρία (Islamic State in Iraq and al-Sham - ISIS)** ή το **Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (Islamic State in Iraq and the Levant - ISIL)** ή **DAESH/DAE'SH (al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham)**⁶⁷ είναι μία ένοπλη οργάνωση με Σαλαφιστική⁶⁸ (Μουσουλμανική Σουνιτική⁶⁹) -

⁶⁶ Αναφορικά με την «Αραβική Άνοιξη» βλ. **Γιαννακόπουλος Β.**, *Αραβική Άνοιξη. Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Εκδόσεις Ιδιωτική, Αθήνα, 2012 και “Arab Spring”, *History*, 17/01/2020, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.history.com/topics/middle-east/arab-spring> (προσπελάστηκε 05/11/2020).

⁶⁷ Ο όρος Al-Sham μπορεί να μεταφραστεί διαφορετικά και ως "το Levant", "Greater Syria", "Syria" ή ακόμα και "Damascus". Ο όρος al-Sham χρησιμοποιήθηκε συνήθως κατά τη διάρκεια της κυριαρχίας των Μουσουλμάνων από τον 7ο αιώνα για να περιγράψει την περιοχή μεταξύ της Μεσογείου και του Ευφράτη, της Ανατολίας (σήμερα Τουρκία) και της Αιγύπτου. Χρησιμοποιήθηκε μέχρι το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, όταν η Βρετανία και η Γαλλία σχεδίασαν τα νέα σύνορα της Μέσης Ανατολής και δημιούργησαν εθνικά κράτη. Ο όρος "Levant" χρησιμοποιήθηκε για αιώνες από τους Άγγλους ομιλητές για να περιγράψει το ανατολικό τμήμα της Μεσογείου, με τα νησιά και τις γειτονικές χώρες. Από την άλλη, ο όρος DAESH ή DAE'SH ουσιαστικά είναι ένα αραβικό ακρωνύμιο από τα αρχικά των αραβικών λέξεων al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham και χρησιμοποιείται κυρίως για να αμφισβητηθεί η νομιμότητα της εν λόγω οργάνωσης. Βλ. **Irshaid F.**, “Isis, Isil, IS or Daesh? One group, many names”, *BBC news*, 02/12/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277> (προσπελάστηκε 05/11/2020). Το Ισλαμικό Κράτος δεν επιθυμεί τη χρήση αυτού του ακρωνυμίου καθώς στα αραβικά αυτό το ακρωνύμιο είναι ομόηχο με τις

τζιχαντιστική ιδεολογία, που στοχεύει στην εδραίωση και επέκταση του «Χαλιφάτου», ενώ διοικείται σύμφωνα με τον Ισλαμικό νόμο (Sharia). Η οργάνωση, από την πρώτη στιγμή του σχηματισμού της, έχει εμφανιστεί με διαφορετικές ονομασίες. Ξεκίνησε χρησιμοποιώντας το όνομα «**Jama'at al-Tawhid wal-Jihad (JTJ)**», που σημαίνει «η οργάνωση του Μονοθεϊσμού και του Τζιχάντ». Η JTJ, με αφορμή την εισβολή των δυνάμεων των ΗΠΑ στο Ιράκ, το 2003, εξελίχθηκε σε ένα ένοπλο δίκτυο, με σκοπό να προβάλλει αντίσταση στην κατοχή των συμμαχικών δυνάμεων στο Ιράκ. Ηγέτης της οργάνωσης ήταν ο ιορδανικής καταγωγής **Abu Musab al-Zarqawi**. Τον Οκτώβριο 2004, ο **Abu Musab al-Zarqawi** ορκίστηκε πίστη και υποταγή στον **Osama bin Laden**. Ο **Al-Zarqawi** τότε άλλαξε το όνομα της οργάνωσης σε «**Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn (TQJBR)**», που σημαίνει «Η Βάση της Οργάνωσης του Τζιχάντ στη Χώρα των δυο ποταμών», η κοινώς επονομαζόμενη και ως «**Al-Qaeda στο Ιράκ (AQI)**». Τον Ιανουάριο του 2006, η Al-Qaeda στο Ιράκ, δημιούργησε μια οργάνωση «ομπρέλα», με την ονομασία «**Mujahideen Shura Council**» (MSC). Η πτώση της AQI ξεκίνησε μετά τη δολοφονία, από τις συμμαχικές δυνάμεις, του ηγέτη της, **Abu Musab al-Zarqawi** (07/06/2006), αλλά και άλλων σημαντικών στελεχών της. Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και η σταδιακή απώλεια της βοήθειας από τις ντόπιες ένοπλες ομάδες, καθώς πλέον οι ιδεολογικές διαφορές των ένοπλων ομάδων με την ιδεολογία της εν λόγω οργάνωσης άρχισαν να γίνονται πιο ορατές και έντονες. Την ηγεσία της οργάνωσης ανέλαβε ο αποκαλούμενος «**Abu Hamza al-Muhajir**», που στην πραγματικότητα ήταν ο **Abu Ayyub al-Masri**, αιγυπτιακής καταγωγής, ειδικός στα εκρηκτικά και στενός συνεργάτης του ηγετικού στελέχους της Al-Qaeda, **Ayman Al-Zawahiri**. Στις 13 Οκτωβρίου 2006, ο νέος αρχηγός της οργάνωσης **Abu Abdullah al-Rashid al-Baghdadi** ή **Abu Omar al-Baghdadi** κήρυξε την ίδρυση της οργάνωσης

λέξεις “daes”, που ερμηνεύεται «που συνθλίβει κάτω από τα πόδια», και “dahes”, που μεταφράζεται «αντός που σπέρνει διχόνοια.». Βλ. **Oaekly N.**, “What does Daesh mean? ISIS 'threatens to cut out the tongues' of anyone using this word”, *Mirror*, 22/11/2017.

⁶⁸ Ο σαλαφισμός αποτελεί ένα συντηρητικό και μεταρρυθμιστικό κίνημα του σουνιτικού Ισλάμ, το οποίο κηρύσσει την αυστηρή και άκαμπτη προσήλωση στις αρχές του Ισλάμ και την επιστροφή στις διδαχές και στα κηρύγματα του Προφήτη και των ευσεβών ακολούθων – διαδόχων του (Σαλάφ). Εμφανίστηκε τον 19^ο αιώνα ως απάντηση στην ευρωπαϊκή επιρροή, με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του Ισλάμ. Οι σαλαφιστές δρουν κυρίως στη Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ενώ θεωρούνται «κυρίαρχη μειοψηφία» στη Μέση Ανατολή.

⁶⁹ Ο Σουνισμός ή Σουνιτισμός είναι το ένα από τα δύο κύρια δόγματα του Ισλάμ και το πολυπληθέστερο. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των Σουνιτών είναι η επιμονή στην πιστή τήρηση των γραφών του Κορανίου, που θεωρείται θεμέλιο του Ισλάμ, και της ισλαμικής παράδοσης, απ' όπου προέρχεται και η ονομασία τους (σουάνα = παράδοση). Το έτερο κύριο δόγμα του Ισλάμ είναι ο Σιισμός (σί'α σημαίνει «μερίδα», «πτέρυγα» - σί'ατ Αλί που σημαίνει «η μερίδα του Αλί, οι ακόλουθοι του Αλί –του Προφήτη Αλί-»), το οποίο θεωρεί ότι η διαδοχή του Μωάμεθ χρειάζεται να είναι κληρονομική, γεγονός που αποτελεί την κύρια αιτία τριβών και συγκρούσεων με τους Σουνίτες Μουσουλμάνους. Αναφορικά με τους Σουνίτες και τους Σίιτες βλ. **Hourani Alb.**, *A History of the Arab Peoples*. Faber and Faber, United Kindom, 2005, p. 37 & 61 και **Hattsein M.**, *Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτισμός*, Εκδόσεις Ελευθερουδάκης, μετάφρ.: Παγουλάτου Κ., Κίνα, 2007, σελ. 34 - 35.

«**Islamic State of Iraq (ISI)**». Επρόκειτο για ένα νέο μέτωπο, το οποίο περιλάμβανε τις φράξιες της MSC. Ο πρώην ηγέτης **Abu Ayyub al-Masri**, ανέλαβε επικεφαλής των πολεμικών δράσεων. Στις 18 Απριλίου 2010, σε μια κοινή επιδρομή των αμερικανικών και ιρακινών δυνάμεων στο Tikrit, σκοτώθηκαν οι **Abu Ayyub al-Masri** και **Abu Omar al-Baghdadi**. Κατόπιν, νέος ηγέτης της οργάνωσης ανακηρύχθηκε ο **Abu Bakr al-Baghdadi**. Στις 9 Απριλίου 2013, αφού η δράση της οργάνωσης επεκτάθηκε στη Συρία, πλέον υιοθετήθηκε η ονομασία «**Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)**». Στις 13 Απριλίου 2013, ο **Abu Bakr al-Baghdadi** ανήρτησε ηχητικό μήνυμα, δηλώνοντας ότι η οργάνωση «**Jabhat al-Nusra (JAN)**»⁷⁰, χρηματοδοτείται και υποστηρίζεται από την ISIL, τονίζοντας ότι οι δυο οργανώσεις συγχωνεύτηκαν επίσημα. Ο ηγέτης της JAN, **Abu Muhammad al-Jawlani**, διέψευσε το γεγονός, δηλώνοντας ότι ουδείς από την ηγεσία της JAN ερωτήθηκε για αυτή την κίνηση. Τον Ιούνιο 2013, ο τωρινός ηγέτης της Al Qaida, **Ayman Al-Zawahiri**, απέστειλε ένα γράμμα στο τηλεοπτικό δίκτυο Al Jazeera, δηλώνοντας την αντίθεση του στην ένωση των δυο οργανώσεων, ενώ υπέδειξε στους ηγέτες των δυο οργανώσεων να σταματήσουν τις έριδες. Τον ίδιο μήνα, ο ηγέτης της ISIL, **Abu Bakr al-Baghdadi**, με νέο μήνυμα του, απέρριψε τις προτάσεις του **Ayman Al-Zawahiri**, τονίζοντας ότι η ένωση θα προχωρήσει.⁷¹ Στις 23 Οκτωβρίου 2019, σε επιδρομή των αμερικανικών δυνάμεων στη βορειοδυτική επαρχία Ιντλίμπ της Συρίας, ο ηγέτης του ISIS, **Abu Bakr al-Baghdadi**, έπεσε νεκρός, σκοτώνοντας και τα δύο του παιδιά, πυροδοτώντας ένα γιλέκο αυτοκτονίας⁷². Το ISIS επιβεβαίωσε το θάνατό του και όρισε τον **Abu al-Hashimi al-Qurashi** ως αντικαταστάτη του⁷³.

Το Ισλαμικό Κράτος παρουσιάζει πολλές ποσοτικές και ποιοτικές διαφορές από άλλες οργανώσεις, ακόμα και του ίδιου τύπου. Το Ισλαμικό Κράτος, αρχικά, κήρυξε τον πόλεμο απέναντι στους «απίστους», είτε αυτοί είναι ομοεθνείς των μαχητών, που απλά παρεκκλίνουν από το ορθόδοξο Ισλάμ και ισλαμικό δίκαιο (π.χ.: σιίτες μουσουλμάνοι), είτε

⁷⁰ Η οργάνωση Jabhat al-Nusra είναι μία οργάνωση με σαλαφιστική τζιχαντιστική ιδεολογία και έχει πολλά κοινά με τον ISIS. Για την εν λόγω οργάνωση βλ. αναλυτικά **Cafarella J.**, *Jabhat al-Nusra in Syria: An Islamic Emirate for Al-Qaeda*, Institute for the Study of War, Washington USA, 2014, διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/JN%20Final.pdf> (προσπελάστηκε 05/11/2020).

⁷¹ **Καρατράντος Τρ.**, «Σφάζε με Αγά μου να Αγιάσω»: *Ισλαμικό Κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2016, σελ. 30 – 32, **Νόιμαν Π.**, *Οι Νέοι Τζιχαδιστές: Ισλαμικό Κράτος, Ευρώπη και το επόμενο κύμα τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Διάμετρος, μετάφρ.: Δηράνη Π., Αθήνα, 2016, σελ. 85 – 110 και **McCants W.**, *ISIS η Αποκάλυψη: η ιστορία, η στρατηγική και το όραμα για την ημέρα της κρίσης του Ισλαμικού Κράτους*, Εκδόσεις Πεδίο, μετάφρ.: Ηλιόπουλος Αλ., Αθήνα, 2016.

⁷² “Who was Abu Bakr al-Baghdadi?”, *BBC news*, 28/11/2019, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50200392> (προσπελάστηκε 05/11/2020).

⁷³ “Islamic State group names its new leader as Abu Ibrahim al-Hashemi”, *BBC news*, 31/10/2019, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50254785> (προσπελάστηκε 05/11/2020).

σε αυτούς στα υπόλοιπα έθνη που δεν ασπάζονται το Ισλάμ, δηλώνοντας ανοικτά τις επεκτατικές του προθέσεις. Επιπλέον, το Ισλαμικό Κράτος παρουσιάζει μία ιδιαίτερη δομή, διαθέτοντας συντεταγμένο στρατό, (κρατικές) υποδομές, δίκτυα και μηχανισμό στρατολόγησης, ενώ παράλληλα χρησιμοποιεί τα μέσα της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικά αναπτυσσόμενης κοινωνίας, που το ίδιο καταδικάζει, προκειμένου να κάνει γνωστή τη δράση του και να κινητοποιήσει ολόκληρους πληθυσμούς στη μάχη κατά των «απίστων» και του «δυτικού εχθρού»⁷⁴.

Η δομή του Ισλαμικού Κράτους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα υβρίδιο επαναστατικής οργάνωσης και κράτους. Από τη μία αποτελείται από συμβούλια, όπως το τριακονταμελές συμβούλιο της Σούρα, που περιλαμβάνει τους σημαντικότερους συμβούλους του ηγέτη της οργάνωσης ή το συμβούλιο της Σαρία, που αποτελείται από λόγιους και ορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές σε θέματα θρησκείας και από την άλλη υφίσταται και ένα «υπουργικό συμβούλιο», αποτελούμενο από «υπουργούς οικονομικών», «κοινωνικών υπηρεσιών», «εκρηκτικών» και «βομβιστών αυτοκτονίας». Ακόμη, το Ισλαμικό Κράτος στις περιοχές που καταλαμβάνει ιδρύει δικαστήρια, τα οποία δικάζουν με βάση τη σαρία, αλλά και θρησκευτική αστυνομία. Οι υπάλληλοι της αστυνομίας αυτής περιπολούν εντός των πόλεων και σταματούν γυναίκες που δεν είναι κατάλληλα ενδεδυμένες ή δεν φορούν σωστά τη μαντήλα ή άντρες που καπνίζουν, καταναλώνουν αλκοόλ, ακούν μουσική, δεν κλείνουν τα καταστήματά τους την ώρα της προσευχής κ.ο.κ.. Επίσης, σε πολλές περιοχές λειτουργούν και σχολεία, τα οποία όμως δεν θυμίζουν τα σχολεία που όλοι μας γνωρίζουμε και είναι απαλλαγμένα από όλα τα συμβατικά μαθήματα, προετοιμάζοντας τα αγόρια για τον πόλεμο και τα κορίτσια για την ανατροφή των μελλοντικών πολεμιστών. Τα βασικά «μαθήματα», τα οποία διδάσκονται στα παιδιά, είναι τα θρησκευτικά - τα θέματα που αφορούν τη θρησκεία τους -, η στρατιωτική εκπαίδευση και οι παρελάσεις. Όσον αφορά την οικονομία του Ισλαμικού Κράτους, το οποίο έχει θεωρηθεί ως η πλουσιότερη τρομοκρατική οργάνωση, ήταν σε πολύ καλά επίπεδα, ιδιαιτέρως τα πρώτα χρόνια της πορείας του. Τα έσοδά του προερχόταν κυρίως από τις επιδρομές που είχε πραγματοποιήσει σε διάφορες περιοχές και κυρίως σε κεντρικά τραπεζοοικονομικά ιδρύματα, σε δωρεές, σε φόρους, που επέβαλε σε κατακτημένες περιοχές, αλλά και στη διαχείριση μεγάλων πετρελαιοπηγών, τις

⁷⁴ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 11.

οποίες είχε καταλάβει και ήλεγχε. Γενικότερα θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την οικονομία του Ισλαμικού Κράτους ως μια «κληστική οικονομία».⁷⁵

1.5: Μορφές τρομοκρατικών απειλών που κυριαρχούν στην ισλαμική τρομοκρατία

1.5.1: «Ξένοι Τρομοκράτες Μαχητές» (Foreign Terrorist Fighters - FTF/FFT).

Το φαινόμενο των «αλλοδαπών μαχητών» ή «ξένων τρομοκρατών μαχητών»⁷⁶ (foreign terrorist fighters), δηλαδή η εθελοντική αποχώρηση ατόμων από τη χώρα τους, προκειμένου να μετέχουν σε μία σύγκρουση που λαμβάνει χώρα σε μία άλλη περιοχή, δεν είναι κάτι νέο. «Ξένοι μαχητές» έχουν συμμετάσχει κατά καιρούς σε διάφορες πολεμικές συγκρούσεις διαφόρων τύπων. Βέβαια, οι «αλλοδαποί ή ξένοι μαχητές» συναντώνται κυρίως σε ασύμμετρες συγκρούσεις, όπου τουλάχιστον η μία πλευρά είναι μη κρατικός δρών αλλά κάποια επαναστατική δύναμη, όπου η χρησιμότητα εθελοντών ακόμα και με περιορισμένη εκπαίδευση και πολεμική εμπειρία είναι αρκετά μεγάλη. Αντίθετα, ένα κράτος δύσκολα θα αξιοποιήσει συστηματικά έναν «ξένο - αλλοδαπό» παράγοντα λόγω της απρόβλεπτης και διαφοροποιημένης φύσης του, αλλά και του μεγάλου κόστους και χρόνου που απαιτείται προκειμένου να ενταχθεί αποτελεσματικά στους οργανωμένους στρατιωτικούς κύκλους του εν λόγω κράτους. Όπως έχει παρατηρηθεί ιστορικά, τα κριτήρια με τα οποία έχουν λάβει μέρος σε συγκρούσεις ανά τον κόσμο «ξένοι μαχητές» είναι η εθνικότητα, η θρησκευτική ταυτότητα, αλλά και η ιδεολογία.⁷⁷

Αυτό που διαφοροποιεί τους «ξένους μαχητές» που εντάχθηκαν στο Ισλαμικό Κράτος από άλλες ισλαμιστικές οργανώσεις κατά το παρελθόν, είναι η ευρεία αξιοποίηση τους στα πεδία των μαχών. Οι «ξένοι μαχητές» αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι του Ισλαμικού Κράτους, προσδιορίζοντας τη διεθνή του ταυτότητα και για το λόγο αυτό ανήκουν στην ελίτ, αποκομίζοντας μάλιστα πολλά οφέλη και παροχές, αφού τους παρέχονται από την οργάνωση τα καλύτερα σπίτια, διάφορα είδη πολυτελείας, φάρμακα, θέσεις σε νηπιαγωγεία για τα παιδιά τους κ.ά.. Σε πολλές πόλεις μάλιστα κατείχαν διοικητικές θέσεις και ήταν υπεύθυνοι για την τήρηση των αυστηρών κανόνων. Αυτό βέβαια είχε ως αποτέλεσμα πολλοί Σύριοι και Ιρακινοί να μην τους βλέπουν με συμπάθεια, αφού τους θεωρούσαν ως ξένους, οι οποίοι δεν

⁷⁵ Νόιμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 101 – 110.

⁷⁶ Ο όρος «ξένος μαχητής» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά επίσημα σε σχέση με μαχητές που ταξιδεύουν έξω από τη ζώνη σύγκρουσης για να πολεμήσουν για την Αλ Κάιντα στο Αφγανιστάν και έχει χρησιμοποιηθεί όλο και πιο συχνά από τότε που ξεκίνησε η εξέγερση της τρομοκρατίας στο Ιράκ το 2003. Ελλείπει νομικού ορισμού, αρκετοί ακαδημαϊκοί έχουν παρουσιάσει διαφορετικές έννοιες του όρου. United Nations Office on Drugs and Crime, “Investigation, Prosecution and Adjudication of Foreign Terrorist Fighter Cases for South and South-East Asia”, United Nations, Vienna, 2018, p. 1.

⁷⁷ Mendelsohn B., “Foreign Fighters – Recent Trends”, *Orbis*, 2011, σελ. 189 - 190.

γνωρίζουν την τοπική πραγματικότητα, δεν έχουν τοπικούς δεσμούς και στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μιλούν καν αραβικά.⁷⁸ Βέβαια, είναι εξαιρετικά δύσκολο, ειδικά για τους δυτικούς «ξένους μαχητές», να προσαρμοστούν αποτελεσματικά στην ευρύτερη κουλτούρα και στις τακτικές μάχης, υπάρχουν όμως περιπτώσεις «ξένων μαχητών», οι οποίοι κατόρθωσαν να λάβουν διακριτική θέση στο πεδίο των μαχών και στην εν γένει δράση της οργάνωσης. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο γνωστός «Jihadi John»⁷⁹, ο οποίος είχε γεννηθεί στο Κουβέιτ και μεγάλωσε στο Ηνωμένο Βασίλειο και φαίνεται να είχε πρωταγωνιστήσει σε πολλά βίντεο τελετουργικών εκτελέσεων της οργάνωσης. Επιπλέον, όπως φάνηκε και από τις επιθέσεις στο Παρίσι, το Ισλαμικό Κράτος χρησιμοποιεί και μπορεί να χρησιμοποιήσει τους «ξένους μαχητές» για να μεταφέρουν τον τρόμο και τη δράση της οργάνωσης πίσω στην Ευρώπη και το δυτικό κόσμο⁸⁰, μη καταστρώντας τους όμως αναλώσιμους σε επιθέσεις αυτοκτονίας, σε αντίθεση με ότι έκαναν συνήθως παρόμοιες οργανώσεις, γεγονός που φάνηκε και από τις οδηγίες του εγχειριδίου που διακινήθηκε από το Ισλαμικό Κράτος μέσω twitter⁸¹.

Οι «ξένοι μαχητές», οι οποίοι μετέβησαν στα πεδία των μαχών και εντάχθηκαν στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους, προέρχονται από την Ευρώπη αλλά και από διάφορες άλλες χώρες και ανέρχονται σε πολλές χιλιάδες⁸². Οι παράγοντες για τη μετάβαση και την ένταξη τους στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους είναι αναμφίβολα πολλοί⁸³. Σίγουρα όμως, σημαντικό ρόλο σε αυτή την κατεύθυνση έπαιξε η προπαγανδιστική τακτική του Ισλαμικού Κράτους σε συνδυασμό με τις στρατιωτικές επιτυχίες της οργάνωσης. Η όλη επικοινωνιακή στρατηγική του Ισλαμικού Κράτους, με πρωταγωνιστική φυσιογνωμία τον ηγέτη του Abu Bakr Al-Baghdadi, που υποστήριζε ότι είναι διάδοχος του Προφήτη Μωάμεθ, σε συνδυασμό με τα προπαγανδιστικά βίντεο της οργάνωσης, στα οποία πρωταγωνιστούσαν αγγλόφωνοι «ξένοι μαχητές», προερχόμενοι από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ, αποτελούσαν

⁷⁸ Νόιμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 117.

⁷⁹ Το πραγματικό του όνομα είναι Emwazi Mohammed και ήταν μέλος της ομάδας τεσσάρων Βρετανών μουσουλμάνων του Ισλαμικού Κράτους, οι οποίοι ήταν γνωστοί με την ονομασία “The Beatles” και είχαν προβεί σε πλήθος τελετουργικών αποκεφαλισμών. “‘Jihadi John’ death: Islamic State says Mohammed Emwazi killed”, BBC news, 19/01/2016 και “Islamic State ‘Beatles’ in court over US hostages’ deaths”, BBC news, 07/10/2020 (προσπελάστηκαν 10/11/2020). Να προσθέσω συνδέσμους

⁸⁰ Europol, “Changes in modus operandi of Islamic State (IS) Revisited”, The Hague, November 2016, p. 3 – 7.

⁸¹ Για το εν λόγω εγχειρίδιο οδηγιών του Ισλαμικού Κράτους θα αναφερθούμε εκτενέστερα στο επόμενο υποκεφάλαιο.

⁸² Αναφορικά με τον αριθμό των «ξένων μαχητών», που μετέβησαν στα πεδία των μαχών, τις χώρες προέλευσής τους και τον αριθμό αυτών που επέστρεψαν πίσω στις χώρες τους βλ. τις εκθέσεις του Soufan Center, ενδεικτικά προτείνεται: The Soufan Center, “Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees”, 31/10/2017 (προσπελάστηκε 10/11/2020).

⁸³ Βλ. ενδεικτικά Νόιμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 124 – 132 και Καρατράντος Τρ., ο.π., 2016, σελ. 86.

κίνητρο και ταυτόχρονα κάλεσμα για τους Δυτικούς που θέλουν να ενταχθούν στην οργάνωση⁸⁴.

Γίνεται κατανοητό ότι το ζήτημα των «ξένων μαχητών» είναι εξαιρετικά μείζων και καίριο για την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της πρόληψη και καταπολέμησης της τρομοκρατίας αλλά και της πρόληψης και καταπολέμησης της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στον βίαιο εξτρεμισμό και στην τρομοκρατία, με κύρια προτεραιότητα την ενίσχυση και την αυστηροποίηση των ελέγχων στα εξωτερικά της σύνορα. Οι ξένοι μαχητές μπορούν να αποτελέσουν μεγάλο κίνδυνο για τις χώρες του δυτικού πολιτισμού, αφού σε πολλές περιπτώσεις ο κύκλος που κάνουν είναι να σκέφτονται αρχικώς την προσχώρηση τους στο Ισλαμικό Κράτος, έπειτα να την πραγματοποιούν με τη συμμετοχή τους στην εμπόλεμη ζώνη και να τελειώνει με την επιστροφή τους στη χώρα απ' όπου αρχικώς ξεκίνησαν, όντας πλέον δυνητικοί πολλαπλασιαστές βίας⁸⁵. Αυτά τα άτομα, όντας βετεράνοι τζιχαδιστές, είναι εφοδιασμένα με πρακτικές γνώσεις για τη διεξαγωγή πολέμου, την εκπαίδευση, τη στρατολόγηση και την αξιοποίηση των ΜΜΕ και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τη μετάδοση προπαγάνδας, ενώ παράλληλα είναι εκπαιδευμένα στη χρήση όπλων και εκρηκτικών, με σκοπό να μεταφέρουν το πεδίο της μάχης πίσω στις πατρίδες τους⁸⁶.

1.5.2: Μοναχικοί Λύκοι (lone wolves – lone actors).

Η κυριότερη όμως απειλή για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον εν γένει δυτικό πολιτισμό, όσον αφορά κάποια πιθανή τρομοκρατική απειλή σχετιζόμενη με την ισλαμική τρομοκρατία, είναι οι λεγόμενοι «μοναχικοί λύκοι» («lone wolves – lone actors»). Το φαινόμενο των «μοναχικών λύκων», αν και δεν είναι και αυτό κάτι νέο, ευθύνεται για την πλειονότητα των τρομοκρατικών επιθέσεων που έχουν πραγματοποιηθεί στη Δύση τα τελευταία χρόνια, ειδικά μετά την ανάδειξη του Ισλαμικού Κράτους, και έχει απασχολήσει έντονα τις αρχές ασφαλείας.

Όπως και στην περίπτωση του ορισμού της τρομοκρατίας, έτσι και εδώ, δεν μπορεί να δοθεί ένας μοναδικός ορισμός για τους «μοναχικούς λύκους», με τους περισσότερους ειδικούς και αναλυτές στο κομμάτι της ασφάλειας να μη συμφωνούν ούτε ως προς τα χαρακτηριστικά του ατόμου που θεωρείται μοναχικός λύκος, ούτε ως προς το ψυχολογικό του προφίλ, αλλά και ως προς τα αίτια της δράσης του, με αποτέλεσμα οι διάφοροι ορισμοί

⁸⁴ Καρατράντος Γρ., ο.π., 2016, σελ. 87.

⁸⁵ Mendelsohn B., ο.π., 2011, σελ. 191.

⁸⁶ Καρατράντος Γρ., ο.π., 2016, σελ. 73 - 74.

να επικεντρώνονται στη μοναχικότητα του ατόμου, το οποίο δρα απομονωμένο από οργανωμένες ομάδες, χωρίς ηγεσία και χωρίς ιεραρχία. Παράλληλα, άλλοι ορισμοί επικεντρώνονται στη μοναχικότητα δράσης ως αποτέλεσμα της ριζοσπαστικοποίησης του ατόμου μέσω ιδεολογίας ή ακόμη και της δράσης εκτός ομάδας και χωρίς ηγεσία. Κατά κύριο λόγο και απ' ότι έχει μέχρι στιγμής παρατηρηθεί, οι μοναχικοί λύκοι είναι άτομα, που ενώ εμφανίζονται να δρουν μόνοι τους και χωρίς καμία εξωτερική βοήθεια, στην πραγματικότητα έχουν επαφές με επιχειρησιακές ομάδες της ισλαμικής κυρίως τρομοκρατίας. Σύμφωνα με αναλύσεις, συνήθως έχουν κάποια επαφή με μέλη τρομοκρατικής οργάνωσης, είτε μέσω του διαδικτύου είτε μέσω οργανωμένων πυρήνων που έχουν συγκεκριμένη ιεραρχία και δομή, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι τα άτομα αυτά λειτουργούν υπό την καθοδήγηση του δικτύου και έχουν κάποια εκπαίδευση σε στρατόπεδα τρομοκρατών. Αυτό που είναι βέβαιο είναι ότι τα άτομα αυτά έχουν επηρεαστεί και πιστεύουν τυφλά την ιστορία των τρομοκρατικών πυρήνων, στους οποίους ανήκουν, ενώ είναι πολύ πιθανό να υπάρχουν προσωπικά ζητήματα που επηρεάζουν τις πράξεις τους. Σε πολλές περιπτώσεις ενδέχεται να είναι προβληματικά άτομα που βρίσκουν «παρηγοριά» μέσω της ιδεολογίας και της ριζοσπαστικοποίησης.⁸⁷

Όπως αναφέραμε, το φαινόμενο των «μοναχικών λύκων» δεν είναι κάτι νέο και ούτε πρόκειται για επινόηση του Ισλαμικού Κράτους. «Μοναχικοί λύκοι» έδρασαν ή επιχείρησαν να δράσουν υπό τον μανδύα και άλλων οργανώσεων, όπως της Al-Qaeda. Σε αντίθεση με την Al-Qaeda, το Ισλαμικό Κράτος φάνηκε ότι διαθέτει έναν εξαιρετικά επιτυχημένο και αρτιότερο τεχνολογικά και επικοινωνιακά τρόπο διάχυσης της προπαγάνδας της οργάνωσης, με αποτέλεσμα να εμπνέει ριζοσπαστικοποιημένους ιδιώτες να καταφύγουν στην ένοπλη τρομοκρατική δράση στις χώρες κυρίως που διαβιούν⁸⁸. Επιπλέον, η ηγεσία του Ισλαμικού Κράτους κατάλαβε και προώθησε ότι δεν ήταν απαραίτητες μεγάλες και περίτεχνες επιθέσεις για να σπείρουν τον τρόμο στη Δύση, δεν χρειάζονται ούτε μηνιαίοι προγραμματισμοί, ούτε ειδικές εκπαιδεύσεις, ούτε περίπλοκες επιχειρήσεις με εκρήξεις λεωφορείων, αεροσκαφών ή καταρρεύσεις κτηρίων και πύργων για να τρομοκρατηθεί ολόκληρη η υφήλιος. Μία τέτοια στρατηγική μπορεί να επιφέρει μεγαλύτερα και αμεσότερα αποτελέσματα από το σχεδιασμό μίας μεγάλης επιχείρησης με πολύμηνη προετοιμασία, η οποία φυσικά, για τον λόγο αυτό, θα ήταν πιο εύκολο να γίνει αντιληπτή από τις υπηρεσίες ασφαλείας και να ματαιωθεί. Ένα

⁸⁷ Σκουλάς Μ., «Μοναχικοί Λύκοι. Ένα σύγχρονο αλλά και διαχρονικό φαινόμενο», *Security Manager*, τεύχος 67, 9 Μαρτίου 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.securitymanager.gr/monachiki-lyki-ena-sygychrono-alla-ke-diachroniko-fenomeno/> (προσπελάστηκε 12/11/2020).

⁸⁸ Καρατράντος Γρ., ο.π., 2016, σελ. 45.

παράδειγμα της προώθησης προπαγάνδας από το Ισλαμικό Κράτος που δηλώνει ότι οι επιθέσεις δεν χρειάζεται να είναι περίπλοκες και «εντυπωσιακές» είναι ο «ξένος μαχητής» Jihadi John, που αναφέραμε προηγουμένως. Ο Jihadi John δεν ήταν βέβαια «μοναχικός λύκος» και οι αποκεφαλισμοί που πραγματοποιούσε στα βίντεο που διέδιδε ευρέως η οργάνωση δεν έλαβαν χώρα στη Δύση αλλά στη Συρία, παρ' όλα αυτά το μήνυμα ήταν σαφές. Ένας άνθρωπος, μόνος του, κατάφερε να ταπεινώσει τη Δύση, να τρομοκρατήσει τους πολίτες της και να προκαλέσει τον θαυμασμό στους κατά τόπους υποστηρικτές της οργάνωσης, οι οποίοι τον θαύμαζαν και τον θεωρούσαν ήρωα.⁸⁹ Έτσι, οι μεμονωμένοι δράστες και οι «μοναχικοί λύκοι» έπαψαν να θεωρούνται τρομοκράτες δεύτερης διαλογής και βρέθηκαν στο επίκεντρο, ενώ έγινε κατανοητό ότι δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν μία βόμβα τόνων για να θεωρηθεί αποτελεσματικό ένα χτύπημα, αλλά αρκεί και ένα μαχαίρι ή οτιδήποτε άλλο μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως όπλο.

Η τακτική αυτή του ασύμμετρου πολέμου που προωθούσε το Ισλαμικό Κράτος έλαβε από νωρίς ευρείς διαστάσεις. Στις 21 Σεπτεμβρίου 2014, ο εκπρόσωπος της οργάνωσης Abu Mohammed al-Adnani, με αφορμή τις αεροπορικές στρατιωτικές επιθέσεις που ξεκίνησε η Δύση τον Αύγουστο του 2014, εμφανίστηκε σε ένα βίντεο – μήνυμα του Ισλαμικού Κράτους και έδωσε οδηγίες στους υποστηρικτές της οργάνωσης, καλώντας τους να πραγματοποιήσουν επιθέσεις στις χώρες τους, μεγιστοποιώντας έτσι το μέγεθος της απειλής και του τρόμου για τις δυτικές κοινωνίες⁹⁰. Επίσης, ο ίδιος, το 2015, κάλεσε τους υποστηρικτές της οργάνωσης να στοχοποιήσουν τους «Σταυροφόρους» της Δύσης στις ίδιες τους τις χώρες, όπου και αν βρίσκονται και μάλιστα, για να κινητοποιήσει μεγαλύτερο αριθμό «μοναχικών λύκων», ανέφερε πως οι μουσουλμάνοι που δεν θα διαπράξουν τρομοκρατικές επιθέσεις στις χώρες που διαμένουν ή βρίσκονται, θα πρέπει να

⁸⁹ Νόμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 117.

⁹⁰ Συγκεκριμένα αναφέρει: «Χτυπήστε τους στρατιώτες, τους προστάτες και τα στρατεύματα των Ταουγκίτ (εκείνων που ξεπέρασαν τα όρια του Αλλάχ). Χτυπήστε τα μέλη της αστυνομίας, της ασφάλειας και των μυστικών υπηρεσιών, καθώς και τους προδοτικούς πράκτορές τους. Καταστρέψτε τα κρεβάτια τους, γεμίστε τη ζωή τους με πίκρα και αναγκάστε τους να ασχοληθούν μόνο με τον εαυτό τους. Εάν μπορείτε, σκοτώστε έναν άπιστο Αμερικάνο ή Ευρωπαίο, ειδικά τους μοχθηρούς και ακάθαρτους Γάλλους ή έναν Αυστραλό ή έναν Καναδά ή οποιονδήποτε άλλο άπιστο από τους άπιστους που διεξάγουν πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων των πολιτών των χωρών που μπήκαν σε συνασπισμό ενάντια στο Ισλαμικό Κράτος. Έχετε πίστη στον Αλλάχ και σκοτώστε με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο έχετε διαθέσιμο. Μη ζητήσετε τη συμβουλή και τη βοήθεια κανενός. Σκοτώστε τον άπιστο, είτε είναι πολίτης είτε στρατιώτης, έχουν τις ίδιες ευθύνες, είναι και οι δύο άπιστοι. Αν δεν μπορείτε να βρείτε εκρηκτικά ή σφαίρες, τότε ξεχωρίστε και αποκόψτε τον άπιστο Αμερικάνο, Γάλλο ή κάποιον από τους συμμάχους τους και λιώστε τους το κεφάλι με μία πέτρα ή κόψτε του το λαιμό με ένα μαχαίρι ή πετάξτε τον έξω από το αυτοκίνητο ή ρίξτε τον από ένα παράθυρο ή στραγγαλίστε τον ή δηλητηριάστε τον». Weiss C., “Islamic State spokesman again threatens West in new speech”, *The Long War Journal*, 21/09/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.longwarjournal.org/archives/2014/09/islamic_state_spokesman_again.php (προσπελάστηκε 12/11/2020).

δικαιολογήσουν τον εαυτό τους τη Ημέρα της Κρίσης⁹¹. Παράλληλα, ο ίδιος ο Abu Bakr Al-Baghdadi, τον Μάιο του 2015, έδωσε στους υποστηρικτές της οργάνωσης δύο εναλλακτικές, ή να ταξιδέψουν στη Μέση Ανατολή και να ενισχύσουν το Ισλαμικό Κράτος ή αν αυτό δεν είναι εφικτό, να πάρουν τα όπλα και να πολεμήσουν εναντίον του εχθρού του Ισλαμικού Κράτους όπου και αν είναι, δηλαδή να εκτελέσουν κάποια τρομοκρατική επίθεση στις χώρες που βρίσκονται⁹². Επιπλέον, στις 18 Οκτωβρίου 2015, το Ισλαμικό Κράτος προώθησε μέσω της διαδικτυακής εφαρμογής Twitter ένα εγχειρίδιο 63 σελίδων στα αγγλικά με τίτλο «Οδηγίες Ασφάλειας και Προστασίας για Μοναχικούς Λύκους Μουτζαχεντίν» (Safety and Security Guidelines for Lone Wolf Mujahideen)⁹³. Το εν λόγω εγχειρίδιο είναι στην ουσία μία προσαρμογή και μετάφραση ενός παρόμοιου εγχειριδίου που είχε κυκλοφορήσει η Al-Qaeda στα αραβικά. Το εγχειρίδιο αυτό στην ουσία παρέχει οδηγίες σε αυτόνομους πυρήνες τζιχαδιστών και σε ριζοσπαστικοποιημένα άτομα αναφορικά με την προετοιμασία ενός τρομοκρατικού χτυπήματος στις χώρες της Δύσης και τρόπους για να ενισχύσουν την ασφάλειά τους μέχρι να το επιτύχουν. Το εγχειρίδιο αναφέρεται λεπτομερώς στα μέτρα που πρέπει να λάβουν οι φιλόδοξοι τρομοκράτες, όπως λόγου χάρη η δημιουργία άλλοθι, η δημιουργία κρυψώνων ασφαλείας, η απόκτηση και μεταφορά όπλων, η πραγματοποίηση συναντήσεων και παρακολουθήσεων χωρίς να δώσουν στόχο στις αρχές, η στρατολόγηση νέων μελών κλπ.. Ανάμεσα σε όλα τα μέτρα αναφέρεται πως οι επίδοξοι τρομοκράτες πρέπει να αποκρύπτουν ότι είναι μουσουλμάνοι, φορώντας ακόμα και σταυρούς, μένοντας μακριά από τζαμιά και χώρους προσευχής και μη έχοντας εφαρμογές του Κορανίου στις ηλεκτρονικές τους συσκευές. Επίσης, τους συστήνει να ξυρίζουν το μούσι τους και πριν την πραγματοποίηση κάποιου τρομοκρατικού χτυπήματος να ντύνονται με ρούχα που είναι αρμονικά με το χώρο της επίθεσης, έτσι ώστε να μη δώσουν νωρίτερα την εντύπωση ότι θα πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο, αλλά να είναι όσο πιο ξαφνικό γίνεται και επομένως πιο επιτυχημένο, μειώνοντας τον χρόνο αντίδρασης και κινητοποίησης των αρχών ασφαλείας.

Επιπλέον, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της Europol για την κατάσταση και τις τάσεις της τρομοκρατίας, οι επιθέσεις στο Παρίσι δίνουν την εντύπωση ότι το Ισλαμικό Κράτος δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην πραγματοποίηση επιθέσεων αξιοποιώντας

⁹¹ **Καρατράντος Τρ.**, ο.π., 2016, σελ. 48 - 49.

⁹² "ISIS Leader Al Baghdadi Issues Call To Arms To All Muslims", *Homeland Security Today*, 14/05/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.hstoday.us/channels/global/isis-leader-al-baghdadi-issues-call-to-arms-to-all-muslims/> (προσπελάστηκε 12/11/2020).

⁹³ "Safety and Security Guidelines for Lone Wolf Mujahideen", *MEMRI*, Cyber and Jihad Lab, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.memri.org/cjlab/safety-security-guidelines-for-lone-wolf-mujahideen-distributed-on-twitter> (προσπελάστηκε 13/11/2020).

ριζαστικοποιημένους ιδιώτες και πυρήνες, παρά στην αποστολή μαχητών ή μικρών ομάδων. Στην εν λόγω έκθεση σημειώνονται χαρακτηριστικά τα κάτωθι⁹⁴:

- Οι τρομοκρατικοί πυρήνες του Ισλαμικού Κράτους που επιχειρούν στην ΕΕ είναι κυρίως εγχώριοι και τοπικά οριοθετημένοι.
- Όσον αφορά τη δράση των ισλαμιστών τρομοκρατών, που διαβιούν στις χώρες όπου πραγματοποιούν τα χτυπήματα, παρατηρείται σημαντική αλλαγή από τη μακροχρόνια διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης στην άμεση στρατολόγηση.
- Αναφορικά με την επιλογή των στόχων, το Ισλαμικό Κράτος φαίνεται να προτιμά τους «μαλακούς στόχους», επειδή είναι πιο αποτελεσματικοί, από στόχους σε κρίσιμες υποδομές, στον στρατό, στην αστυνομία και σε άλλους «σκληρούς στόχους», ενώ παράλληλα με αυτόν τον τρόπο διευρύνεται και το αίσθημα του φόβου στην καθημερινότητα των πολιτών σε σχέση με τους τελευταίους.
- Η φύση και η δομή της εκπαίδευσης του Ισλαμικού Κράτους για τη διεξαγωγή επιθέσεων (συμπεριλαμβανομένων και των μαχητών που επιστρέφουν) εστιάζει στην πραγματοποίηση επιθέσεων υπό καθεστώς συναισθηματικής φόρτισης.

Οι «μοναχικοί λύκοι» είναι μία μορφή στρατηγικής ασύμμετρου πολέμου του Ισλαμικού Κράτους με σκοπό να πλήξουν τη Δύση. Η στρατηγική αυτή θεωρείται δύσκολα διαχειρίσιμη από τις αρχές ασφαλείας για τον προφανή λόγο ότι μία τέτοια επίθεση μπορεί να προκύψει ανά πάσα στιγμή από ένα άτομο που ριζοσπαστικοποιήθηκε και υποστηρίζει την εν λόγω οργάνωση, το οποίο χωρίς να προσχεδιάσει ιδιαίτερος την επίθεση του, χωρίς να έχει προηγουμένως απασχολήσει τις αρχές, χωρίς να έχει συνεργούς ή χωρίς να έχει καν γνωστοποιήσει σε κάποιο άλλο άτομο τις προθέσεις του και χωρίς να έχει καταφύγει στην προμήθεια κάποιου όπλου ή εκρηκτικών κλπ., προβαίνει σε απροσδιόριστη χρονική στιγμή σε επίθεση εναντίον αμάχων και ανυποψίαστων πολιτών και δρα μέχρι να αναχαιτισθεί από τις αρχές ασφαλείας. Παράλληλα, τα άτομα αυτά είναι κυρίως υπήκοοι του κράτους στο οποίο πραγματοποιούν την επίθεση και συνήθως πρόκειται για μετανάστες δεύτερης ή τρίτης γενιάς που ριζοσπαστικοποιήθηκαν και αποδέχονται τις αρχές που αντιπροσωπεύει και προωθεί το Ισλαμικό Κράτος. Δεν πρόκειται πάντα, δηλαδή, για άτομα που έχουν απασχολήσει τις αρχές για παρόμοια θέματα, όπως για παράδειγμα να έχουν αποχωρήσει από τη χώρα τους μεταβαίνοντας σε μία εμπόλεμη ζώνη ως «ξένοι μαχητές» και να επιστρέφουν πίσω στην πατρίδα τους (returning jihadists).

⁹⁴ Europol, Terrorism Situation And Trend Report (TE-SAT) 2016, Hague, p. 6.

1.6: Η θρησκεία του Ισλάμ και η έννοια της «Τζιχάντ»

«Ίσως η τρομοκρατία δεν πρόκειται για σύγκρουση πολιτισμών ή θρησκειών και ξεπερνά κατά πολύ το Ισλάμ και τις Ηνωμένες Πολιτείες, στα οποία τείνουμε να επικεντρώνουμε τη σύγκρουση, προκειμένου να δώσουμε στον εαυτό μας την ψευδαίσθηση μιας ορατής αναμέτρησης και μιας δια της βίας επίλυσης. Πρόκειται για θεμελιώδη ανταγωνισμό, ο οποίος ωστόσο υποδηλώνει, μέσα από το φάντασμα της Αμερικής (που είναι ίσως το επίκεντρο, αλλά σε καμία περίπτωση η αποκλειστική ενσάρκωση της παγκοσμιοποίησης), και μέσα από το φάντασμα του Ισλάμ (που ούτε εδώ είναι η ενσάρκωση της τρομοκρατίας), τη νικηφόρα παγκοσμιοποίηση που αντιμάχεται τον εαυτό της. Με αυτή την έννοια, μπορούμε όντως να μιλάμε για παγκόσμιο πόλεμο, έναν αληθινά παγκόσμιο πόλεμο, αφού το διακύβευμά του είναι η ίδια η παγκοσμιοποίηση. Αυτός ο παγκόσμιος πόλεμος δεν ανταποκρίνεται στην κλασική εικόνα του πολέμου, είναι ένας παγκόσμιος πόλεμος αλλιώτικος. Είναι αυτό που κατατρύχει κάθε παγκόσμια τάξη, κάθε ηγεμονική κυριαρχία, αν στον κόσμο κυριαρχούσε το Ισλάμ, τότε η τρομοκρατία θα ξεσηκωνόταν ενάντια στο Ισλάμ. Και τούτο γιατί ο ίδιος ο κόσμος αντιστέκεται στην παγκοσμιοποίηση».⁹⁵

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, καθώς και τα τρομοκρατικά χτυπήματα που ακολούθησαν τα τελευταία χρόνια, αδιαμφισβήτητα κατέταξαν τη θρησκεία του Ισλάμ ως την πιο παρεξηγημένη, πολυσυζητημένη αλλά και επικίνδυνη θρησκεία για τον δυτικό, κυρίως, κόσμο και πολιτισμό. Μάλιστα, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, υποστηρίζεται ευρέως ότι η πλειονότητα των πιο επικίνδυνων τρομοκρατών εμπνέονται από θρησκευτικά κίνητρα, ενώ πάνω από το μισό αυτών είναι μουσουλμάνοι⁹⁶. Αρχικά, να διευκρινίσουμε ότι στην παρούσα εργασία, όταν κάνουμε λόγο για ισλαμική τρομοκρατία δεν εννοούμε ότι η θρησκεία του Ισλάμ ευθύνεται εν γένει για την τρομοκρατία, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη εποχή, ούτε ότι όποιος την ασπάζεται είναι ή είναι πιθανό να γίνει τρομοκράτης. Ο όρος «ισλαμική» είναι απλώς μία προσδιοριστική και διευκρινιστική έννοια στην έννοια της τρομοκρατίας και συγκεκριμένα στο είδος αυτό της τρομοκρατίας που εκπορεύεται από κάποια συγκεκριμένα άτομα, τα οποία, ερμηνεύοντας με ένα συγκεκριμένο ακραίο τρόπο τη θρησκεία του Ισλάμ, προβαίνουν σε διάφορες τρομοκρατικές – εξτρεμιστικές ενέργειες, κατευθυνόμενοι από θρησκευτικά κίνητρα και δικαιολογώντας με αυτόν τον τρόπο τις πράξεις τους.

⁹⁵ Baudrillard J., ο.π., 2002, σελ. 17 - 19.

⁹⁶ Akerman P., *Prime Suspects: The Hunt for the Bali Bombers*, Hurtsbridge Publications, London, 2001, p. 32.

Το Ισλάμ⁹⁷ είναι μία μονοθεϊστική θρησκεία, η οποία αριθμεί πάνω από ένα δισεκατομμύριο και σχεδόν δύο δισεκατομμύρια πιστών, με ταχεία άνθηση, κερδίζοντας πιστούς με μεγαλύτερους ρυθμούς σε σχέση με τον Χριστιανισμό, τον Βουδισμό και τον Ινδουισμό, τις άλλες τρεις μεγάλες θρησκείες του κόσμου⁹⁸. Η κύρια και ειδοποιός διαφορά της εν λόγω θρησκείας από τις άλλες μονοθεϊστικές, δεν είναι τόσο η πίστη και η διδασκαλία περί μοναδικότητας του θεού, «δεν υπάρχει Θεός έτερος πλην του Θεού», όσο η διακήρυξη και προσήλωση ότι «προφήτης αυτού είναι ο Μωάμεθ», ([αραβικά](#): الله و محمد رسول الله, *Λα Ιλάχα ίλλα αλλάχ, Μουχάμμαντ ουρ ρασούλου Αλλάχ*). Το Ισλάμ δεν έχει μόνο θρησκευτική αλλά και πολιτική και κοινωνική υπόσταση. Η ιδεολογική βάση του Ισλάμ στηρίζεται κυρίως στην ανυπέρβλητη υποχρέωση των πιστών του να τηρούν και να εφαρμόζουν πιστά ορισμένα θρησκευτικά καθήκοντα⁹⁹, τα οποία ορίζονται απ' ευθείας από το Κοράνι^{100 101}.

⁹⁷ Γραμματικώς η λέξη islam είναι απαρέμφατο του ρήματος aslama, το οποίο σημαίνει «αποδέχομαι», υποτάσσομαι, παραδίδομαι, συνεπώς συμπυκνώνει τις έννοιες, τις εκφραζόμενες από τις λέξεις: αποδοχή, παράδοση, υποταγή, αφοσίωση. Ο απαρεμφατικός τύπος προσδίδει δυναμικό τόνο συνέχειας, πρόκειται περί μιας «εσωτερικής καταστάσεως, η οποία επαναλαμβάνεται και ανανεώνεται», βλ. **Adams Ch., A Reader's Guide to the Great Religions**, Free Press, New York, p. 288.

⁹⁸ **Μακρής Γ., Ισλάμ. Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις**, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004, σελ. 19 – 20.

⁹⁹ Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πέντε υποχρεώσεις, τις οποίες έχει κάθε μουσουλμάνος στη ζωή του, τους Πέντε Στύλους της Τήρησης. Αυτοί είναι οι εξής, όπως περιγράφονται στο Κοράνιο:

1. Η ομολογία της πίστης, σαχάντα (Sahada), ότι δηλαδή «Δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από τον Θεό (Αλλάχ)• ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης (ή αγγελιαφόρος) του Θεού». (Σούρα 33:40)

2. Η προσευχή, σαλάτ ή σαλάχ (Salat), η οποία πρέπει να γίνεται πέντε φορές την ημέρα κατά προτίμηση στο τζαμί κοιτάζοντας προς τη Μέκκα (κίμπλα) (η δεύτερη προσευχή της Παρασκευής πρέπει να γίνεται στο τζαμί) .(Σούρα 2:144). Επαναλαμβάνεται πέντε φορές την ημέρα με τρόπο τελετουργικό. Το πρωί μεταξύ χαραυγής και ανατολής του ήλιου, το μεσημέρι, γύρω στις 3 το απόγευμα, μετά την δύση του ήλιου, και το βράδυ όταν είναι σκοτάδι. Το Κοράνιο αναφέρει μόνο τρεις υποχρεωτικές προσευχές τονίζοντας κυρίως τη μεσημβρινή προσευχή. Στα Χαντίθ, όμως, ξεκαθαρίζεται ο αριθμός των προσευχών και η χρονική στιγμή που πραγματοποιούνται.

3. Η ελεημοσύνη, ζακάτ (Zakat), υποχρέωση δηλαδή να δίνει κανείς ένα ποσοστό του εισοδήματός του και της αξίας κάποιας ιδιοκτησίας. Δίνοντάς το, συμβάλλει στον εξαγνισμό της υπόλοιπης περιουσίας του. (Σούρα 24:56)

4. Η νηστεία, σάουμ (Saum). Κατά τη διάρκεια του Ραμαντάν (Ραμαζανιού), του 9ου μήνα του ισλαμικού ημερολογίου, απαγορεύεται το φαγητό, το ποτό και το κάπνισμα καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. (Σούρα 2:180-182)

5. Η ιερή αποδημία ή προσκύνημα, χατζ (Haj), στη Μέκκα. Κάθε πιστός τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του θα πρέπει να επισκεφθεί τους ιερούς τόπους του Ισλάμ «αν μπορεί να αντεπεξέλθει στα έξοδα», τον 12ο μήνα του ισλαμικού ημερολογίου και αν μπορεί να εξασφαλίσει την διαβίωση της οικογένειάς του κατά την απουσία του. (Σούρα 3:87)

¹⁰⁰ Το **Κοράνι** είναι το Ιερό Βιβλίο του Ισλάμ. Είναι το έργο που περιέχει το λόγο του Θεού, όπως Εκείνος τον εμπιστεύτηκε στο Μωάμεθ μέσω του αρχαγγέλου Γαβριήλ. Πέρα από το Κοράνι, το δεύτερο στήριγμα της θρησκείας του Ισλάμ αποτελούν τα/οι **Χαντίθ (Al Hadith)**. Τα Χαντίθ αποτελούν συμπληρωματικό και κανονιστικό έργο, το οποίο βασίζεται στην παράδοση και τις συνήθειες του ισλαμικού κόσμου. Τα Χαντίθ είναι η παράδοση γύρω από τη συμπεριφορά και τη σοφία του Μωάμεθ, που καθορίστηκαν μεταδιδόμενα από στόμα σε στόμα από αυτόπτες μάρτυρες της πρώτης ισλαμικής γενιάς. Από τον 8^ο αιώνα μ.Χ., άρχισε η προσπάθεια συλλογής και τακτοποίησης του τεράστιου όγκου των χαντίθ. Οι σουνίτες αναφέρονται σε έξι κανονικές συλλογές που τις ονομάζουν Εξάβιβλο. Το Κοράνι λέγεται πως είναι ο λόγος του Αλλάχ και οι χαντίθ πως είναι ο λόγος του Μωάμεθ.

Μία από τις κύριες και τις πιο πολυσυζητημένες αλλά και αμφιλεγόμενες έννοιες αναφορικά τη θρησκεία του Ισλάμ, η οποία και ευθύνεται για την άμεση σύνδεση της εν λόγω θρησκείας με τις έννοιες της βίας και της τρομοκρατίας, είναι αυτή της τζιχάντ (Jihad), ενώ πλέον εκλαμβάνεται ως το επίκεντρο της σύγχρονης ριζοσπαστικής ισλαμικής ιδεολογίας και της ισλαμικής τρομοκρατίας. Η λέξη «τζιχάντ», ειδικά μετά τα τελευταία τρομοκρατικά χτυπήματα που έχουν συμβεί στο δυτικό κόσμο αλλά και της προβολής και της χρησιμοποίησης από τα ΜΜΕ της λέξης «τζιχαδιστές» για τους δράστες αυτών, έχει συνηθίσει να σημαίνει βία, τρομοκρατία και «Ιερός Πόλεμος». Η έννοια της τζιχάντ αναμφίβολα κρύβει πολλές σημασίες, ενώ δεν υπάρχει κάποιος κοινός και αποδεκτός ορισμός ούτε για την ίδια τη μουσουλμανική κοινότητα, με αποτέλεσμα να ερμηνεύεται διαφορετικά από την πλευρά των μετριοπαθών μουσουλμάνων, σε αντίθεση με τους ριζοσπαστικοποιημένους και εξτρεμιστές μουσουλμάνους.¹⁰²

Καταρχάς, η λέξη τζιχάντ σημαίνει «αγώνας» ή προσπάθεια και προέρχεται από το αραβικό ρήμα τζάχαντα (jahada) που σημαίνει «αγωνίζομαι», ενώ πολλές φορές γίνεται η ερμηνεία ως «ιερού πολέμου» με κυρίως αρνητική συνιστώσα¹⁰³. Πολλοί συγγραφείς και μελετητές διαχωρίζουν την τζιχάντ σε δύο είδη. Αφενός υπάρχει η πνευματική ή μεγάλη τζιχάντ, η οποία είναι ο καθημερινός εσωτερικός και πνευματικός αγώνας του κάθε ατόμου ενάντια στους πειρασμούς και η ακολουθία του δρόμου του Θεού και των εντολών του και αφετέρου υπάρχει η φυσική ή μικρή τζιχάντ, η οποία αναφέρεται στη φυσική πάλη εναντίον ενός εχθρού. Η μικρή τζιχάντ έχει εξελιχθεί με το πέρασμα των αιώνων, ενώ η έννοια της μεγάλης τζιχάντ έχει παραμείνει αμετάβλητη¹⁰⁴. Μάλιστα, η πιο σημαντική χαντίθ για το εσωτερικό τζιχάντ παραθέτει ότι ο Μωάμεθ μετά από κάποια σημαντική νίκη είπε: «Επιστρέψαμε από το ελάσσον τζιχάντ στο μείζον τζιχάντ». Κατόπιν, όταν ερωτήθηκε από τους οπαδούς του για το τι σημαίνει «μείζον τζιχάντ», ο Μωάμεθ φέρεται να είπε ότι το μείζον τζιχάντ είναι «ο αγώνας μέσα στην ίδια την ψυχή του κάθε ανθρώπου». Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι αποδέχονται αυτή τη χαντίθ ως έγκυρη, οι πολεμιστές τους Ισλαμικού Κράτους όμως και οι «τζιχαδιστές» γενικότερα απορρίπτουν αυτή τη χαντίθ ως μη

¹⁰¹ Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με το Ισλάμ, βλ. ενδεικτικά **Hattsein M.**, ο.π., 2007, **Γιαννουλάτος Α.**, *Ισλάμ: Θρησκευολογική επισκόπηση*, Εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα, 2006 και **Tahir-ul-Qardi M.**, *Fatwa on Terrorism and Suicide Bombings*, Minhaj-ul-Quran Printing Press, Pakistan, 2015.

¹⁰² **Elzain C.**, *Modern Islamic Terrorism, Jihad and the Perceptions of Melbourne's Muslim Leaders*, RMIT University, Melbourne, 2008, p. 50 – 59 & 193 – 205.

¹⁰³ **Assaf M.**, “Mayhem, Myths and Martyrdom: The Shi’a Conception of Jihad”, *Terrorism and Political Violence*, Taylor & Francis Group, vol. 19, p. 126.

¹⁰⁴ **Μακρής Γ.**, *Ισλάμ. Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004, σελ. 354 – 355.

πραγματική. Γι' αυτούς ο πόλεμος στο δρόμο του Θεού ταυτίζεται απόλυτα με την πίστη τους, με τα υπόλοιπα καθήκοντα να έρχονται σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με τον πόλεμο, ο οποίος είναι υποχρεωτικός για όλους τους αληθινούς μουσουλμάνους.¹⁰⁵

Η ιδέα της μικρής τζιχάντ, όπως την αναφέραμε ανωτέρω, διατυπώθηκε και εξελίχθηκε την εποχή εκείνη που το Ισλάμ ήταν υπερδύναμη και διακρινόταν από ένα αυτοκρατορικό, θα λέγαμε, πνεύμα. Θρησκευτικοί μελετητές της περιόδου εκείνης διέκριναν δύο είδη μικρής τζιχάντ, την αμυντική και την επιθετική. Η αμυντική θεωρούταν υποχρέωση των μελών της κοινότητας, να πολεμούν εναντίον των εχθρών προασπίζοντας το Ισλάμ, ενώ η επιθετική τζιχάντ θεωρούταν ότι μπορούσε να κηρυχθεί μόνο από το χαλίφη, ηγεμόνα της κοινότητας, με αποστολή να εξαπλωθεί το Ισλάμ και όχι να προστατευτεί. Η τζιχάντ που διεξάγει το Ισλαμικό Κράτος εμπίπτει και στις δύο αυτές τελευταίες κατηγορίες. Η έννοια της τζιχάντ, της μικρής κυρίως τζιχάντ, όπως αναφέραμε, έχει υποστεί διάφορες μεταβολές στην πορεία του χρόνου. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950, η συζήτηση αναφορικά με την αληθινή έννοια της σύγχρονης τζιχάντ περιστρέφεται γύρω από τρεις έννοιες – ορισμούς: αντισταυροφορία, ανταποικιακός αγώνας και επανάσταση. Όσον αφορά το Ισλαμικό Κράτος, αυτό φαίνεται να έχει υιοθετήσει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα η μικρή τζιχάντ να έχει αποκτήσει μία εντελώς νέα σημασία, τη σημασία της οικοδόμησης έθνους.¹⁰⁶ Η Al Qaeda, αρχικά, και άλλες συναφείς οργανώσεις, αλλά και το Ισλαμικό Κράτος στη συνέχεια κήρυξαν στις ΗΠΑ και στα δυτικά κράτη αμυντικό τζιχάντ¹⁰⁷. Το ΙΚ έχει συμπεριλάβει ακόμα στους εχθρούς του και τους μουσουλμάνους ηγέτες των κρατών της περιοχής, οι οποίοι θεωρούνται απ' αυτό προδότες, αμαρτωλοί και ψεύτες, εξαιτίας της συμμαχίας τους με το δυτικό κόσμο και την εφαρμογή δημοκρατικών τρόπων διακυβέρνησης, που δεν συνάδουν με τη θρησκεία του Ισλάμ, σύμφωνα με τους ίδιους¹⁰⁸. Το ΙΚ έχει υιοθετήσει, όμως, και το επιθετικό τζιχάντ, κάνοντας εμφανείς από την αρχή τις επεκτατικές του προθέσεις, ενώ, σύμφωνα με τα λεγόμενα του Abu Omar al-Baghdadi, οι τζιχαδιστές θα πρέπει να επιτεθούν στους αποστάτες και στους απίστευτους, όπου και αν

¹⁰⁵ Habeck M., *Οι μαχητές του Θεού*, Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα, 2008, σελ. 120 - 124.

¹⁰⁶ Napoleoni L., *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας: Το Ισλαμικό Κράτος και οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*, Εκδόσεις Πατάκη, μετάφρ.: Τριανταφύλλου Σ., Αθήνα, 2015, σελ. 120.

¹⁰⁷ Karlsson Chr., *The Perpetuation of Jihad: Boko Haram, Charismatic Constructions of Jihadist Ideology and the Rise of Abubakar Shekau*, Lund University, p. 6, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8514046&fileId=8522150> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

¹⁰⁸ Hamid Sh. & Dar R., "Islamism, Salafism, and jihadism: A primer", *Brookings*, 15/07/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/07/15/islamism-salafism-and-jihadism-a-primer/> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

βρίσκονται, και να τους καταστρέψουν όλους, προκειμένου να κάνουν εμφανή το λόγο του Θεού¹⁰⁹.

Ένα χαρακτηριστικό των διακηρύξεων, των διαγγελμάτων και των ομιλιών των ηγετών και των εκάστοτε εκπροσώπων του Ισλαμικού Κράτους με θέμα τον αγώνα κατά των απίστων είναι ότι ανατρέχουν συνεχώς στα ιερά κείμενα για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, με την αναφορά, ωστόσο, των σχετικών εδαφίων από το Κοράνι αλλά και των χαντίθ να φανερώνει μία επιλεκτικότητα που γίνεται στην επιλογή των κειμένων από τους τζιχαδιστές. Έτσι, έμφαση δίνεται πάντοτε στα εδάφια εκείνα που ορίζουν τη τζιχάντ ως ένοπλη σύγκρουση, δίνοντας βαρύτητα στη σχέση πιστών και απίστων¹¹⁰. Παράλληλα, αποφεύγουν με ιδιαίτερη προσοχή να αναφερθούν στα εδάφια εκείνα που μιλούν για ανοχή και ειρήνη.¹¹¹ Με αυτό τον τρόπο οι τζιχαδιστές του ΙΚ προβαίνουν συνεχώς σε παραβίαση του διεθνούς δικαίου και των συμβάσεων σχετικά με τις πολεμικές συγκρούσεις. Τα πεδία, όπου φανερώνουν περισσότερο το γεγονός αυτό αναφορικά με τις επιθέσεις των τζιχαδιστών και ειδικά αυτών του ΙΚ είναι η στοχοποίηση των αμάχων, η μεταχείριση των αιχμαλώτων, η αντίθεση σε διαρκείς συμφωνίες ειρήνης, το ζήτημα των λαφύρων πολέμου και η τρομοκρατία του εχθρού. Οι τζιχαδιστές έχουν επανειλημμένα δηλώσει ότι η έννοια του διεθνούς δικαίου έρχεται σε αντίθεση με τη Σαρία και για το λόγο αυτό αποκλείεται η τήρηση οποιασδήποτε διεθνούς ή άλλης συμφωνίας που αφορά το δίκαιο του πολέμου και των πολεμικών συγκρούσεων, το δίκαιο προστασίας των αμάχων και των αιχμαλώτων αλλά και σχετικές συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το διεθνές δίκαιο και οι διάφορες θεσπισμένες συνθήκες και συμβάσεις απορρίπτονται από τους τζιχαδιστές, καθώς θεωρούνται ότι είναι κατασκευάσματα των «Δυτικών» με σκοπό να προστατέψουν τα συμφέροντά τους και όχι να αποδώσουν πραγματική δικαιοσύνη, ενώ, επιπλέον, είναι ασύμβατα με τα ισλαμικά ιδεώδη και τη Σαρία, θεωρώντας ότι τα έθνη δεν μπορούν να νομοθετούν σύμφωνα με τις επιθυμίες τους.¹¹²

¹⁰⁹ **Bunzel C.**, “From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State”, *Center for Middle East Policy et Brookings*, 19/03/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/The-ideology-of-the-Islamic-State.pdf> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

¹¹⁰ Τα δύο εδάφια που μνημονεύουν κατά κύριο λόγο οι οπαδοί και οι υπέρμαχοι του ιερού πολέμου είναι: «Πολεμήστε ενάντια σε αυτούς που δεν πιστεύουν στο Θεό, ούτε στην Ημέρα της Κρίσης, που δεν απαγορεύουν όσα Εκείνος και ο Απόστολος του έχουν απαγορεύσει και όσους από τους λαούς της Βίβλου δεν αναγνωρίζουν την πίστη της αλήθειας (Εβραίους και Χριστιανούς), έως ότου καταβάλουν φόρο υποτέλειας με εκούσια ταπεινοφροσύνη και αισθανθούν καθυποταγμένοι» (Σούρα 9: 29-32) και «Πολεμήστε τους ώσπου να μην υπάρχει πια διχόνοια και όλη η λατρεία να είναι για το Θεό και μόνο», **Habeck M.**, ο.π., 2008, σελ. 59.

¹¹¹ **Karlsson Chr.**, ο.π., p. 6.

¹¹² **Karlsson Chr.**, ο.π., p. 7 και », **Habeck M.**, ο.π., 2008, σελ. 88 & 135.

1.7: Η εγκληματολογική προσέγγιση του φαινομένου της ισλαμικής τρομοκρατίας

Η οποιαδήποτε εγκληματολογική προσέγγιση της κυριότερης απειλής, αναφορικά με το φαινόμενο της τρομοκρατίας στη σημερινή εποχή, της ισλαμικής δηλαδή τρομοκρατίας, φαίνεται αρκετά δύσκολη και παρουσιάζει πλήθος δυσχερειών. Παρ' όλα αυτά, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των ισλαμιστών τρομοκρατών της σύγχρονης εποχής και κυρίως των τρομοκρατών του Ισλαμικού Κράτους είναι η δικαιολόγηση των πράξεών τους, οι οποίες πολλές φορές περιλαμβάνουν τη δολοφονία αμάχων αλλά και ανυπεράσπιστων ατόμων, όπως για παράδειγμα γυναικών, ηλικιωμένων και μικρών παιδιών. Οι τζιχαδιστές, λοιπόν, επικαλούνται ανώτερες αξίες, οι οποίες πηγάζουν από τη θρησκεία τους και οι οποίες είναι απαραίτητο να διακατέχουν κάθε «σωστό και πιστό» μουσουλμάνο, προκειμένου να εκπληρώσει το πραγματικό θέλημα του Θεού. Μάλιστα, ο λόγος και οι λέξεις που χρησιμοποιούν είναι φορτισμένοι με ιδιαίτερη συναισθηματική και ψυχολογική βαρύτητα, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζονται από πολλούς ως προπαγανδιστικοί. Οι τζιχαδιστές, λοιπόν, για τη δικαιολόγηση των ενεργειών τους, επικαλούνται ανώτερες αξίες και ιδανικά, θρησκευτικού κυρίως περιεχομένου, ισχυριζόμενοι πως αυτές είναι απολύτως απαραίτητες αλλά και δικαιολογημένες. Επιπλέον, επικρίνουν τους ίδιους τους επικριτές – αντιπάλους τους, χαρακτηρίζοντάς τους ως απίστευτους και αμαρτωλούς, ισχυριζόμενοι ότι η μόνη τιμωρία γι' αυτούς είναι ο θάνατος.

Όλη αυτή η συλλογιστική μας θυμίζει τις θεωρίες του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και συγκεκριμένα τη θεωρία της εξουδετέρωσης (Neutralization Theory) των Gresham Sykes και David Matza, η οποία ανήκει στις κοινωνικές θεωρίες της εκμάθησης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι Sykes και Matza υποστηρίζουν ότι οι ποινικοί παραβάτες δεν έχουν διαφορετικό σύστημα αξιών από τα υπόλοιπα μη παραβατικά μέλη της κοινωνίας, αλλά απλώς μαθαίνουν και χρησιμοποιούν τεχνικές εξουδετέρωσης αυτών των αξιών για να καταφύγουν πιο εύκολα στη χρήση παραβατικών πρακτικών. Οι τεχνικές αυτές καθιστούν ανενεργό τον κοινωνικό έλεγχο, έτσι ώστε τα άτομα να μπορούν να παραβιάσουν πιο εύκολα το νόμο, χωρίς σοβαρή βλάβη της εικόνας του εαυτού τους. Οι τεχνικές αυτές, επομένως, αποτελούν ένα προϊόν μίας διαδικασίας εκμάθησης (αυτών των τεχνικών) με σκοπό την ευκολότερη παραβίαση του νόμου. Οι τεχνικές αυτές ενεργοποιούνται συνήθως πριν από την παράνομη πράξη, ώστε να την καταστήσουν πιο εύκολη, αφού ο παραβάτης κατά βάθος αποδέχεται και γνωρίζει την κοινωνική κριτική αυτής της παραβίασης. Σύμφωνα με τους Sykes και Matza, οι κυριότερες τεχνικές εξουδετέρωσης είναι οι εξής: α) Αποποίηση της ευθύνης (Denial of responsibility), β) Άρνηση της βλάβης (Denial of injury), γ)

Αμφισβήτηση του θύματος (Denial of victim), δ) Επίκριση των επικριτών (Condemnation of the condemners) και ε) Επίκληση υψηλότερων ιδανικών (Appeal to higher loyalties).¹¹³

Στην περίπτωση των τρομοκρατών και κυρίως των τρομοκρατών της ισλαμικής τρομοκρατίας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι από τις τεχνικές εξουδετέρωσης εφαρμόζονται οι δύο τελευταίες. Αναφορικά με την τεχνική της επίκρισης των επικριτών, γενικά οι δράστες υποστηρίζουν ότι δεν είναι οι ίδιοι άξιοι καταδίκης, αλλά αντίθετα αυτοί που τους μέμφονται. Έτσι, άτομα που έχουν καταδικαστεί ως τρομοκράτες δικαιολογούν τις πράξεις τους με το επιχείρημα της διαφθοράς του πολιτικού συστήματος, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι δράστες θεωρούν ότι στο πρόσωπο του θύματος τιμωρούν ολόκληρη την κοινωνία για τις διακρίσεις που κάνει αυτή σε βάρος τους.¹¹⁴ Κάτι αντίστοιχο θα μπορούσαμε να πούμε ότι συμβαίνει και με τους δράστες της ισλαμικής τρομοκρατίας, οι οποίοι δεν δέχονται όσους τους επικρίνουν και τους ισχυρισμούς αυτών, θεωρώντας πως οι «επικριτές» τους (ΗΠΑ, ΕΕ και γενικότερα ο δυτικός κόσμος και όσοι έχουν συμμαχήσει εναντίον τους) είναι αυτοί που τους επιτίθενται και αυτοί που τους έχουν κηρύξει πόλεμο, ενώ οι ίδιοι απλώς υπερασπίζονται το Ισλάμ, που οι άπιστοι και αμαρτωλοί «επικριτές» τους μάχονται (εφαρμόζουν τη μικρή αμυντική τζιχάντ, την οποία αναλύσαμε ανωτέρω). Άρα, δικαιολογούν τις πράξεις τους, ισχυριζόμενοι ότι στην ουσία οι «επικριτές» τους είναι αυτοί που ευθύνονται και πρέπει να τιμωρηθούν είτε από τους τρομοκράτες, είτε από το Θεό.

Ακολούθως, αναφορικά με την τεχνική της επίκλησης υψηλότερων ιδανικών, αυτή χρησιμοποιείται κυρίως από άτομα, τα οποία θεωρούν ότι η υπακοή στην ομάδα (οποιασδήποτε μορφής) έχει μεγαλύτερη αξία από την υπακοή στο νόμο¹¹⁵. Έτσι, οι δράστες της ισλαμικής τρομοκρατίας θεωρούν ότι τίποτα δεν είναι πιο πάνω από την «ομάδα» στην οποία ανήκουν, την κοινότητα δηλαδή του Ισλάμ και στην περίπτωση των τρομοκρατών του Ισλαμικού Κράτους, της κοινότητας του Ισλαμικού Κράτους. Επιπλέον, οι δράστες της ισλαμικής τρομοκρατίας συνεχώς δικαιολογούν τις πράξεις τους επικαλούμενοι υψηλές αξίες και ιδανικά, ισχυριζόμενοι ότι εκπληρώνουν το θέλημα του Θεού και δεν προβαίνουν σε εγκληματικές πράξεις, αλλά αντίθετα ότι αυτό είναι καθήκον τους και θεάρεστο έργο, το οποίο κάθε πιστός μουσουλμάνος πρέπει να εκπληρώσει προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εξάπλωση και η κυριαρχία του Ισλάμ, της μοναδικής πραγματικής θρησκείας.

¹¹³ Αναλυτικά για την εν λόγω θεωρία βλ. **Λαμπροπούλου Ε.**, Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994, σελ. 99 – 106.

¹¹⁴ **Λαμπροπούλου Ε.**, ο.π., 1994, σελ. 103 – 104.

¹¹⁵ **Λαμπροπούλου Ε.**, ο.π., 1994, σελ. 104.

Στο σημείο αυτό καθίσταται απαραίτητο να διευκρινίσουμε ότι η χρήση της θεωρίας της εξουδετέρωσης, στην περίπτωση των δραστών της ισλαμικής τρομοκρατίας, κρίνεται ιδιαίτερα επισφαλής, καθώς παρουσιάζει κάποιες δυσχέρειες που γεννούν αρκετές επιφυλάξεις. Αρχικά, η εν λόγω θεωρία χρησιμοποιήθηκε από τους Sykes και Matza κυρίως για την ερμηνεία της νεανικής παραβατικότητας, ενώ τα χτυπήματα της ισλαμικής τρομοκρατίας δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν σ' αυτή τη συγκεκριμένη κατηγορία. Ακολούθως, η φύση και η μορφή των εγκλημάτων αυτών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ιδιόζουσα, όπως και τα κίνητρα των δραστών, με αποτέλεσμα να καθίσταται δύσκολο να ερμηνευτεί αποτελεσματικά από μία θεωρία. Η πιο σημαντική επισήμανση είναι ότι στο εν λόγω σημείο της εργασίας, όταν κάνουμε λόγο για τεχνικές εξουδετέρωσης που χρησιμοποιούν οι δράστες της ισλαμικής τρομοκρατίας, αναφερόμαστε κυρίως σ' αυτούς που μεγάλωσαν στον δυτικό πολιτισμό και γαλουχήθηκαν με τις αξίες και τα πρότυπα αυτού και παρ' όλα αυτά, σε κάποια χρονική στιγμή, ασπάστηκαν τις αξίες που πρεσβεύει η ισλαμική τρομοκρατία και είτε μετέβησαν στα πεδία των μαχών (π.χ.: Συρία, Ιράκ), με σκοπό να πολεμήσουν στο πλάι κάποιας ισλαμικής τρομοκρατικής οργάνωσης (ξένοι μαχητές), είτε πραγματοποίησαν τρομοκρατικές επιθέσεις στις χώρες που ήδη διαβιούσαν (μοναχικοί λύκοι) στο όνομα κάποιας ισλαμικής τρομοκρατικής οργάνωσης. Πρόκειται, δηλαδή, για άτομα τα οποία μεγάλωσαν σε ένα δυτικό πολιτισμό και έζησαν κατά ένα μεγάλο μέρος της ζωής τους αποδεχόμενοι το σύστημα αξιών που αυτός πρεσβεύει. Σε πολλές περιπτώσεις, μάλιστα, αυτά τα άτομα δεν είχαν προηγουμένως απασχολήσει το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και τις υπηρεσίες ασφαλείας ούτε για ασήμαντες πράξεις, γεγονός που φανερώνει ότι αποδέχονταν ή έστω γνώριζαν και συμβάδιζαν με τα πρότυπα της κοινωνίας και με το σύστημα αξιών αυτής.

Από την άλλη, το πιο αμφισβητούμενο σημείο της θεωρίας αυτής, δηλαδή ο χρόνος ενεργοποίησης των τεχνικών εξουδετέρωσης από τα άτομα, θα μπορούσαμε να πούμε πως εδώ επιβεβαιώνεται, αφού τα άτομα τα οποία εμπλέκονται στην ισλαμική τρομοκρατία έχουν από καιρό αναπτύξει αυτές τις τεχνικές και τις απόψεις τους, δικαιολογώντας εν γένει τις πράξεις τους, τις οποίες μάλιστα ετοιμάζουν συνήθως καιρό πριν τις πραγματοποιήσουν και επομένως θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν αναπτύσσουν τις τεχνικές αυτές μετά τη διάπραξη της εγκληματικής τους πράξης. Επιπλέον, ένα ακόμα ενισχυτικό στοιχείο αυτής της θεωρίας αποτελεί το γεγονός ότι υπάρχουν άτομα τα οποία μετέβησαν στα πεδία των μαχών (ξένοι μαχητές) και παρ' όλα αυτά τα εγκατέλειψαν, ισχυριζόμενοι ότι αυτό που έζησαν δεν είχε σχέση με αυτό που περίμεναν να είναι το ΙΚ, και φυσικά όλοι όσοι επέστρεψαν και

επιστρέφουν δεν έγιναν τρομοκράτες. Για το θέμα αυτό μάλιστα θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε δύο επιστημονικές μελέτες, οι οποίες έχουν επεξεργαστεί το φαινόμενο αυτό ιστορικά. Η πρώτη έρευνα διεξήχθη από το Νορβηγό μελετητή σε θέματα τζιχάντ, Thomas Hegghammer, ο οποίος μελέτησε την περίπτωση χιλίων δυτικών ξένων μαχητών που είχαν λάβει μέρος στους πολέμους της Σομαλίας, του Ιράκ, του Αφγανιστάν και του Πακιστάν το χρονικό διάστημα 1990 – 2000. Σύμφωνα με την εν λόγω μελέτη, ένας στους εννέα, δηλαδή το 11% του δείγματος, είχε κατηγορηθεί ή καταδικασθεί για κάποια τρομοκρατική πράξη στην πατρίδα του, μετά την επιστροφή του¹¹⁶. Η δεύτερη έρευνα, η οποία διεξήχθη από την Jytte Klausen, κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα, αν και το ποσοστό ήταν υψηλότερο. Συγκεκριμένα, από τους εννιακόσιους ξένους μαχητές του δικού της δείγματος, σχεδόν ένας στους τέσσερις, δηλαδή το 26% του συνολικού δείγματος, είχε ενεργή ανάμειξη σε τρομοκρατικές ενέργειες μετά την επιστροφή στην πατρίδα του¹¹⁷. Παρά τη διαφορά που προέκυψε μεταξύ των δύο ερευνών, η οποία πιθανόν ευθύνεται σε αδυναμίες στη μεθοδολογία και στη συλλογή των δεδομένων, και οι δύο έρευνες συμφωνούν πως η μεγάλη πλειοψηφία όσων επιστρέφουν (το 89% στην πρώτη μελέτη και το 74% στη δεύτερη) δεν γίνονται τρομοκράτες. Σε κάθε περίπτωση, η χρήση της εν λόγω θεωρίας (της θεωρίας της εξουδετέρωσης) για την εξήγηση των «δυτικών» κυρίως δραστών της ισλαμικής τρομοκρατίας είναι επισφαλής και θα πρέπει να εξετάζεται με ιδιαίτερη προσοχή, χωρίς να προβαίνουμε σε γρήγορα και λανθασμένα συμπεράσματα.

1.8: Συνέπειες της νέας τρομοκρατίας – ισλαμικής τρομοκρατίας

Όπως έγινε κατανοητό, η τρομοκρατία, με τη σημερινή της μορφή, αποτελεί ένα εξαιρετικά κρίσιμο αλλά και πολυδιάστατο φαινόμενο. Παράλληλα, έχει κατά πολύ διαφοροποιηθεί από τις παλαιότερες μορφές της. Τα τελευταία χρόνια, η κυριότερη απειλή στον τομέα της τρομοκρατίας αποτελεί αναμφίβολα η ισλαμική τρομοκρατία. Οι συνέπειες της τρομοκρατίας αυτής είναι ποικίλες και μπορούν να εντοπιστούν σε διάφορους τομείς. Χωρίς καμία απολύτως αμφιβολία, η κυριότερη συνέπεια της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών επιθέσεων είναι η απώλεια ανθρωπίνων ζωών και η οποιαδήποτε προσβολή της σωματικής ακεραιότητας των εκάστοτε θυμάτων. Πέραν όμως από την αδιαμφισβήτητα πιο σημαντική συνέπεια της απώλειας ανθρωπίνων ζωών, μπορούμε να επισημάνουμε και

¹¹⁶ **Hegghammer Th.**, “Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Jihadists’ Choice Between Domestic and Foreign Fighting”, *American Political Science Review*, vol. 107, 2013, p. 1 – 15.

¹¹⁷ **Klausen J. & Roach Adr.**, “Western Jihadists in the Syrian and Iraqi Insurgencies”, *Working Paper #4, The Western Jihadism Project*, 2014, p. 40 – 44.

πλήθος άλλων σημαντικών συνεπειών της νέας διάστασης της τρομοκρατίας, όπως ψυχολογικές, κοινωνικές, οικονομικές, κ.α. συνέπειες.

Έτσι, εξαιρετικά σημαντικές είναι και οι ψυχολογικές επιπτώσεις τόσο των ατόμων που βίωσαν οι ίδιοι ένα τρομοκρατικό χτύπημα και επέζησαν, όσο και των οικείων προσώπων των θυμάτων μίας τρομοκρατικής επίθεσης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ψυχολογικής διαταραχής ατόμων που βίωσαν μία τρομοκρατική επίθεση είναι το λεγόμενο «μετατραυματικό στρες» - (Post Traumatic Stress Disorder - PTSD)¹¹⁸. Η PTSD είναι μία διαταραχή άγχους, η οποία μπορεί να εμφανιστεί σε άτομα που βίωσαν επικίνδυνες τραυματικές εμπειρίες ή συμβάντα. Το χαρακτηριστικό στοιχείο ενός τραυματικού συμβάντος είναι η ικανότητά του να προκαλεί στο εκάστοτε άτομο φόβο, ανησυχία, αδυναμία και τρόπο ως απάντηση στην απειλή τραυματισμού ή θανάτου¹¹⁹. Πολλά γεγονότα δύνανται να προκαλέσουν PTSD σε ένα άτομο, όπως η διαπροσωπική βία (βιασμός, βασανιστήρια κλπ.), έκθεση σε διάφορα ατυχήματα (τροχαίο ατύχημα κλπ.), καταστροφές (πλημμύρα, πυρκαγιά, σεισμός κλπ.), πόσο μάλλον ένα τόσο βίαιο και επώδυνο περιστατικό, όπως αυτό ενός τρομοκρατικού χτυπήματος. Και παρ' όλο που αυτή η διαταραχή είναι πιο πιθανό να εμφανιστεί μετά από άμεση παρά από έμμεση έκθεση σε τραύμα, ενδέχεται να εμφανιστεί και σε άτομα που έχουν παρακολουθήσει βίαιο τραυματισμό ή αφύσικο θάνατο άλλου ατόμου, αλλά και σε άτομα που έχουν μάθει ότι ένα αγαπημένο τους πρόσωπο συμμετείχε σε μια τέτοια εκδήλωση, υπό τον όρο ότι δημιουργείται επαρκής τρόμος ή σοκ¹²⁰.

Πέραν όμως των θυμάτων και των οικείων τους, που είναι οι άμεσοι, θα μπορούσαμε να πούμε, δέκτες των επιπτώσεων ενός τρομοκρατικού χτυπήματος, η νέα μορφή της τρομοκρατίας, που, όπως αναφέραμε και προηγουμένως, δεν έχει στόχο συγκεκριμένες ομάδες ατόμων, όπως οικονομικούς, πολιτικούς, στρατιωτικούς – αστυνομικούς στόχους, αλλά στρέφεται ανεξαιρέτως προς κάθε πολίτη που τυχαίνει απλά να βρίσκεται τη δεδομένη χρονική στιγμή στον τόπο όπου λαμβάνει χώρα μία τρομοκρατική πράξη. Τα παλαιότερα χρόνια ήταν συνηθισμένο οι τρομοκράτες να επιλέγουν ένα συγκεκριμένο στόχο, κάνοντας

¹¹⁸ Για το μετατραυματικό στρες βλ. Ενδεικτικά **Hehuda R.**, “Post-Traumatic Stress Disorder”, *The New England Journal of Medicine*, vol. 346, 2002, p.: 108-114, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMra012941> και **Shalev A., Liberzon I., and Marmar Ch.**, “Post-Traumatic Stress Disorder”, *The New England Journal of Medicine*, vol. 376, 2017, p.: 2459 – 2469, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMra1612499> (προσπελάστηκε 10/12/2020).

¹¹⁹ American Psychiatric Association, “Diagnostic and statistical manual of mental disorders”, 4th ed., Washington, D.C., 1994.

¹²⁰ **Green B.**, “Defining trauma: terminology and generic stressors dimensions”, *Journal of Applied Social Psychology*, vol. 20, 1990, p.:1632-1642, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1559-1816.1990.tb01498.x> (προσπελάστηκε 10/12/2020).

συνήθως μία συμβολική επιλογή. Για παράδειγμα ένα μέλος του κρατικού μηχανισμού συμβολίζει το σύνολό του, ένα μέλος των σωμάτων ασφαλείας συμβολίζει όλη την έννομη τάξη κ.ο.κ.. Σε κάθε τρομοκρατικό χτύπημα θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχουν δύο είδη στόχων, ο άμεσος, δηλαδή αυτός που αφαιρείται ή επιχειρείται να αφαιρεθεί η ζωή του και ο έμμεσος, αυτός στον οποίο απευθύνεται το μήνυμα της εκάστοτε τρομοκρατικής επίθεσης¹²¹. Η επιλογή του θύματος έχει αναμφίβολα συμβολικό χαρακτήρα και απευθύνεται προς τρίτους επιδιώκοντας να επηρεάσει έναν ευρύτερο κύκλο από εκείνο του θύματος που έχει επιλεγεί. Έτσι, με την ισλαμική τρομοκρατία, που ο άμεσος στόχος δεν είναι κάποιος συγκεκριμένος στόχος (οικονομικός, πολιτικός, θεσμικός, στρατιωτικός κλπ.), αλλά ο απλός και ανυποψίαστος πολίτης κάποιου κράτους και εν γένει του δυτικού πολιτισμού, είναι λογικό το μήνυμα να αποστέλλεται ανεξαιρέτως σε όλους τους πολίτες του δυτικού κόσμου. Με την πραγματοποίηση, τα τελευταία χρόνια, τρομοκρατικών χτυπημάτων σε πολυσύχναστα κυρίως σημεία ανεπτυγμένων χωρών, που είχαν ως αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλά θύματα, τα οποία ήταν απλοί πολίτες, που έτυχε να βρίσκονται σε αυτό το δημόσιο μέρος (στο οποίο θα μπορούσε ο καθένας να βρίσκεται) δημιουργήθηκε ένα γενικευμένο άγχος και μία ανασφάλεια στο σύνολο των απλών και καθημερινών ανθρώπων αλλά και ένας φόβος ότι και οι ίδιοι ενδέχεται ανά πάσα στιγμή να πέσουν θύματα μίας τέτοιας επίθεσης, αφού δεν χρειάζεται να έχουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, παρά μόνο να διέρχονται ή να παρευρίσκονται στο σημείο της τρομοκρατικής επίθεσης. Βέβαια, ακόμα και αν τα χτυπήματα που λάμβαναν χώρα είχαν ως στόχο άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (οικονομικοί, πολιτικοί, στρατιωτικοί κλπ. στόχοι), οι απλοί πολίτες αναμφίβολα θα αισθανόταν και πάλι ανασφάλεια και φόβο, αφού θα έβλεπαν να προσβάλλεται ο σκληρός πυρήνας του ίδιου του κράτους, χωρίς αυτό να μπορεί να τον προστατέψει και επομένως, αφού δεν είναι ικανό να προστατέψει αυτό να μην μπορεί να προστατέψει και τον ίδιο τον πολίτη. Παρ' όλα αυτά όμως, αν τα τρομοκρατικά χτυπήματα στρεφόταν σε «ειδικούς» στόχους, οι πολίτες θα εφησυχάζονταν εν μέρει, ενώ με τα χτυπήματα της «νέας τρομοκρατίας» ο φόβος¹²² και η ανασφάλεια¹²³ γενικεύεται πλέον στην καθημερινότητα των

¹²¹ Μπόση Μ., ο.π., 2000, σελ. 78.

¹²² Ως «φόβο του εγκλήματος» γενικά και όχι μόνο φόβο για την τρομοκρατία, θα μπορούσαμε να ορίσουμε το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή μιας χώρας, το οποίο προέρχεται από πιθανό φόβο θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες επιθέσεις, βλ. Ζαραφονίτου Χ., *Ο Φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002, σελ. 32 – 33 όπως αναφέρεται στον Leaute J., *Criminologie et Penologie*, Les Cours du droit, Paris, Cujas, p. 16. Ο φόβος του εγκλήματος, ωστόσο μπορεί να εκδηλώνεται τόσο σε ατομικό επίπεδο, με τη μορφή του φόβου της θυματοποίησης, ως έλλειψη δημόσιας ασφάλειας, βλ. Αλεξιάδης Σ., «Ο φόβος του εγκλήματος. Κατάστρωση

απλών πολιτών, οι οποίοι νιώθουν ότι δεν μπορούν να πράξουν πλέον απλές και καθημερινές δραστηριότητές τους με ασφάλεια, ενώ παράλληλα θεωρούν την κρατική δομή ανίσχυρη να τους προστατέψει.

Επιπροσθέτως, το γεγονός ότι η ισλαμική τρομοκρατία θεωρείται ως η κυριότερη απειλή του φαινομένου της τρομοκρατίας στη σημερινή εποχή, έχει αναμφίβολα δημιουργήσει μία ευρεία τάση «παρεξήγησης» της θρησκείας του Ισλάμ, αφού αυτή φαίνεται να αποτελεί πηγή έμπνευσης της ισλαμικής τρομοκρατίας. Άμεση συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι η τεράστια έξαρση του φαινομένου της ισλαμοφοβίας, με αποτέλεσμα στα μάτια των περισσοτέρων πολιτών του δυτικού κόσμου οι μουσουλμάνοι να φέρουν το στερεότυπο του τρομοκράτη, του βίαιου ή του εγκληματία, ενώ οι γυναίκες μουσουλμάνες να θεωρούνται κατά κύριο λόγο ότι είναι ανίκανες να ελέγξουν και να διαχειριστούν τις ίδιες τις ζωές τους, όντας απλά υποχείρια των αντρών.¹²⁴ Αν μάλιστα συνυπολογίσουμε το ευαίσθητο περιβάλλον της ΕΕ, η οποία τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε μια περίοδο έντονης προσφυγικής κρίσης, συνειδητοποιούμε ότι αυτό καθιστά ακόμα δυσκολότερη την ενσωμάτωση των μουσουλμάνων μεταναστών, ωθώντας τους στην κοινωνική περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό.¹²⁵ Επιπλέον, άμεση συνέπεια της ισλαμοφοβίας είναι η αύξηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, με ότι αυτό έχει ως επακόλουθο για τις ζωές και την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών αλλά και των ίδιων των γηγενών πολιτών, οι οποίοι διακατέχονται στην καθημερινή τους ζωή από τα αισθήματα του άγχους, του φόβου, της επιφύλαξης αλλά και του μίσους, όταν αντικρίζουν ή χρειάζεται να συναναστραφούν με κάποιον μουσουλμάνο, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται και η ποιότητα ζωής των τελευταίων. Άμεσο επακόλουθο της αύξησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας ήταν η σταδιακή ανάδυση ακραίων πολιτικών τάσεων. Η άνοδος των εθνικιστικών και ακροδεξιών πολιτικών κομμάτων και κινημάτων εμφανίζεται σχεδόν στο σύνολο των

ενός ερευνητικού προγράμματος», στο Αφιέρωμα στη μνήμη του Ηλία Δασκαλάκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Σπουδών, Αθήνα, 1991, (σελ. 3 – 20) σελ. 4- 5.

¹²³ Ως «αίσθημα ανασφάλειας» εννοείται κυρίως η εντύπωση πως το έγκλημα εν γένει και στην προκειμένη περίπτωση το έγκλημα της τρομοκρατίας αποτελεί μία πραγματική απειλή και δεόντως σοβαρή, ώστε να επηρεάζει τη διαχείριση της καθημερινότητας σε ατομικό επίπεδο, βλ. **Ζαραφονίτου Χ.**, ο.π., 2002, σελ. 33 όπως αναφέρεται σε **Kilias M.**, *Precis de criminologie*, Staempfli Edition SA, Berne, 2001, p. 339.

¹²⁴ **Clay R.**, “Islamophobia”, *American Psychological Association*, vol. 48 (4), 2017, p. 34, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.apa.org/monitor/2017/04/islamophobia.aspx> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

¹²⁵ **Lathion St.**, “Fight Islamophobia in Europe? Less Islam and Muslims and More Citizenship!” *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 26, 2015, p. 133-144, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09596410.2014.991137> (προσπελάστηκε 20/12/2020) και **Παπαγεωργίου Φ. & Σαμούρης Αντ.**, *Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία: Πέρα από την προκατάληψη*, Εκδόσεις Ταξιδευτής, Αθήνα, 2012, σελ. 288 - 300.

κρατών της ΕΕ, συνυπολογίζοντας και τη χώρα μας¹²⁶. Αντιλαμβανόμαστε, συνεπώς, ότι η αντιπαράθεση που δημιουργείται δεν αφορά μόνο τους τρομοκράτες και το κράτος, αλλά ενισχύονται τα άκρα, με αποτέλεσμα να απειλείται η κοινωνική ειρήνη και η αρμονική συμβίωση ανθρώπων διαφορετικής προέλευσης και θρησκείας και άρα και της δημοκρατίας στο σύνολό της.

Τέλος, μία ακόμα συνέπεια της ισλαμικής τρομοκρατίας και της «νέας» τρομοκρατίας εν γένει παρουσιάζεται αναμφίβολα στον τομέα της οικονομίας. Η οικονομία αδιαμφισβήτητα πλήττεται ριζικά σε διάφορους τομείς της από τη νέα διάσταση της τρομοκρατίας. Ένας από τους τομείς της, ο οποίος πλήττεται καίρια, είναι αυτός του τουρισμού, καθώς οι διάφορες τρομοκρατικές επιθέσεις ή και απόπειρες αυτών είναι πολύ εύκολο να καταστρέψουν την εικόνα μιας πόλης ή μιας χώρας. Έτσι, πολλές πόλεις αλλά και ολόκληρα κράτη, τα οποία αποτελούν διάσημους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, μετά από ένα τέτοιο γεγονός ενδέχεται να χάσουν τη θέση τους στην τουριστική βιομηχανία, μία βιομηχανία με τεράστια έσοδα ιδίως για κάποιες χώρες.¹²⁷ Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί το Παρίσι, ένας από τους πιο διάσημους τουριστικούς προορισμούς, ο οποίος επλήγη ιδιαίτερα μετά από τις τρομοκρατικές επιθέσεις του Νοεμβρίου του 2015¹²⁸.

Συνειδητοποιούμε, λοιπόν, πόσο καίριας σημασίας είναι οι συνέπειες της νέας τρομοκρατίας, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη λήψης μέτρων για την πρόληψη αλλά και την καταπολέμηση του φαινομένου αυτού. Στο επόμενο μέρος της εργασίας θα εξετάσουμε τα μέτρα που ελήφθησαν από τη διεθνή κοινότητα για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου και ειδικά τα μέτρα που ελήφθησαν στον τομέα της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, ενώ, πέραν από την αποτελεσματικότητά τους, θα αναφερθούμε και στο κατά πόσο εξασφαλίζουν και την ελευθερία των πολιτών.

¹²⁶ **Chakelian An.**, “Rise of the Nationalist: A Guide to Europe's far right parties”. *New States Man*, 8 March 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.newstatesman.com/world/europe/2017/03/rise-nationalists-guide-europe-s-far-right-parties> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

¹²⁷ **Baker D.**, “The Effects of Terrorism on the Travel and Tourism Industry”. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, vol. 2 (1), 2014, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=ijrtp> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

¹²⁸ **Walker A.**, “Paris attacks: Assessing the Economic Impact”, *BBC NEWS*, 2 December 2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/business-34965000> (προσπελάστηκε 20/12/2020).

Μέρος 2^ο: Η Αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας και η Διεθνής Αστυνομική Συνεργασία

2.1: Τα μέτρα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας σε διεθνές επίπεδο

Όπως αναπτύχθηκε και στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας, το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει εξελιχθεί ριζικά μέσα στην πορεία του χρόνου και έχει διαφοροποιηθεί καίρια από παλαιότερες μορφές και εκφάνσεις του, λαμβάνοντας κυρίως διεθνή μορφή και υπερεθνικό χαρακτήρα, ενώ ταυτόχρονα οι συνέπειες του είναι εξαιρετικά σοβαρές και έχουν αντίκτυπο τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η τρομοκρατία έχει καταστεί πλέον σε ένα διεθνοποιημένο έγκλημα, με τα μέλη των τρομοκρατικών ομάδων να έχουν διεθνείς διασυνδέσεις και επαφές και συχνά να πλήττουν παραπάνω από μία χώρα. Έτσι, γίνεται αντιληπτό ότι η τρομοκρατία δεν είναι δυνατόν να αποτελεί υπόθεση μόνο των χωρών όπου πλήττονται στο εσωτερικό τους από τρομοκρατικά χτυπήματα, αλλά τα κράτη οφείλουν να συνεργαστούν, προκειμένου να ελέγξουν το φαινόμενο αυτό αλλά και να το καταστείλουν. Η διεθνοποιημένη συνεργασία, όσον αφορά το φαινόμενο της τρομοκρατίας, δεν μπορεί να είναι πλέον μία προαιρετική επιλογή, αλλά αντίθετα είναι και οφείλει να καταστεί μονόδρομος.

Οι επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους του 2001 απέδειξαν περίτρανα ότι τα κράτη και οι μηχανισμοί ασφαλείας δεν ήταν προετοιμασμένοι για μία τέτοια μορφή απειλής. Το γεγονός αυτό αλλά και γενικότερα τα νέα δεδομένα αναδεικνύουν τη σύγχρονη μορφή της διεθνοποιημένης πλέον απειλής, για την αντιμετώπιση της οποίας προκύπτουν ξεκάθαρα κάποια συμπεράσματα. Αρχικά, κανένα κράτος, όσο ισχυρό και να είναι, δεν μπορεί μόνο του να απαντήσει στις σύγχρονες προκλήσεις της παγκόσμιας ασφάλειας. Αντίθετα, για το σκοπό αυτό καθίστανται απαραίτητες συλλογικές στρατηγικές, συλλογικοί θεσμοί και ιδιαιτέρως αυξημένη αίσθηση συλλογικής ευθύνης. Επιπροσθέτως, το σύστημα προστασία των πλουσίων και των ισχυρών καθίσταται πλέον ανίσχυρο, αφού η απειλή είναι πλέον απρόβλεπτη, ευέλικτη, εξαιρετικά αποτελεσματική και ικανή να πλήξει κάθε στόχο. Παράλληλα, η παγκόσμια ειρήνη δεν μπορεί να επιτευχθεί με την επένδυση σε ακριβούς εξοπλισμούς, ενώ ταυτόχρονα οι παγκόσμιες ισορροπίες μπορεί να ανατραπούν από χαμηλού κόστους όπλα. Επιπλέον, η λύση στα προβλήματα που προκύπτουν δεν βρίσκεται στην αντίδραση αλλά στην κοινή δράση. Τέλος, για να επιτευχθεί η συλλογική ασφάλεια απαιτείται πρώτα πρώτα η ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των κρατών ως προς την ταυτότητα της απειλής και ακολούθως ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής της.¹²⁹

¹²⁹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 107.

Πολύ βασικό εργαλείο στον τομέα της καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας αποτελεί το διεθνές δίκαιο, αφού μπορεί να οργανώσει τα κράτη με σκοπό την καταπολέμηση και την καταδίκη του φαινομένου, αλλά ταυτόχρονα να ορίσει και τα όρια της δράσης των κρατών ενάντια στο φαινόμενο αυτό. Η δημιουργία, όμως, ενός κοινού ουσιαστικού νομικού διεθνούς δικαίου, αναφορικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, παρουσιάζει πλήθος δυσχερειών. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλά κράτη είναι μεταξύ τους ανταγωνιστικά, έχουν ποικίλων τύπων διαφορές, ενώ μάλιστα κάποιες εθνικές κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν την τρομοκρατία ως μια μορφή άσκησης πολιτικής πίεσης, τόσο στο εσωτερικό τους όσο και στις σχέσεις τους με τα άλλα κράτη. Επιπλέον, το φαινόμενο της τρομοκρατίας αναμφίβολα αγγίζει θέματα εθνικής κυριαρχίας και κανένα κράτος δεν είναι πρόθυμο να αποκαλύψει τα ελλείμματα και τις αδυναμίες της αντιτρομοκρατικής του πολιτικής για να λάβει σχετική βοήθεια, αλλά και να αναφερθεί σε στοιχεία που σχετίζονται με ευαίσθητα θέματα εσωτερικής πολιτικής.¹³⁰

Παρ' όλα αυτά, είναι φανερό ότι η συνεργασία των κρατών στον τομέα της τρομοκρατίας, τόσο σε περιφερειακό όσο και διεθνές επίπεδο, έχει εξελιχθεί και συνεχώς εξελίσσεται. Πολλές φορές, βέβαια, θα λέγαμε ότι απλά ακολουθεί και προσαρμόζεται στις εξελίξεις των τρομοκρατικών απειλών, αλλά και αυτό είναι σημαντικό, καθώς επιτυγχάνει να προσαρμόζεται και να διαμορφώνεται κατάλληλα, έστω και αν απλά ακολουθεί τα γεγονότα. Έτσι, παρατηρείται ότι, τόσο τα νομικά εργαλεία και οι δεσμευτικοί κανόνες όσο και κάθε άλλο μέσο για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας διευρύνονται συνεχώς με σκοπό να αντιμετωπίσουν τους νέους τρόπους έκφρασης του φαινομένου και να επιτευχθεί η καλύτερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο. Για παράδειγμα, τα τελευταία χρόνια με την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους παρατηρήθηκε έντονα το φαινόμενο της μετάβασης αλλοδαπών μαχητών από χώρες της Δύσης στη Συρία και το Ιράκ, με τον κίνδυνο να επιστρέψουν αργότερα στις χώρες προέλευσής τους. Παράλληλα, η προπαγάνδα και η επικοινωνιακή ρητορική του Ισλαμικού Κράτους είχαν ως αποτέλεσμα την άνοδο του βίαιου ριζοσπαστισμού και εξτρεμισμού σε πολλές δυτικές χώρες με την εμφάνιση μάλιστα περιπτώσεων «μοναχικών λύκων»¹³¹. Αυτά τα φαινόμενα, καθώς και οι νέοι μέθοδοι χρηματοδότησης αλλά και στρατολόγησης, οι οποίοι οφείλονται και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη βελτίωση της επικοινωνίας, οδήγησαν τους περιφερειακούς αλλά και διεθνείς οργανισμούς, που ασχολούνται με το φαινόμενο της τρομοκρατίας, να λάβουν νέα

¹³⁰ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 89.

¹³¹ Για το φαινόμενο των «ξένων μαχητών» και των «μοναχικών λύκων» ως νέων μορφών απειλής της ισλαμικής τρομοκρατίας αναφερθήκαμε εκτενέστερα στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας.

και πρόσθετα μέτρα στον τομέα κυρίως της πρόληψης της τρομοκρατίας, όπως είναι η αποτροπή της ριζοσπαστικοποίησης και στρατολόγησης νέων τρομοκρατών, η αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού και η ανάσχεση των χρηματοδοτικών ροών που τροφοδοτούν τους τρομοκράτες¹³².

Αναμφίβολα, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είναι ο κύριος παγκόσμιος και διεθνής οργανισμός που συμβάλλει στην πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών και θεσπίζοντας τα απαραίτητα νομικά και θεσμικά μέσα αλλά και κάθε άλλο πρόσφορο μέσο και τρόπο για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Εκτός από τον ΟΗΕ, στον αγώνα αυτό, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και ένα σύνολο άλλων περιφερειακών και οργανισμών που έχουν συσταθεί. Οι οργανισμοί αυτοί μάλιστα, κάποιες φορές, ενδέχεται να καθίστανται πιο αποτελεσματικοί, όσον αφορά τη διακρατική συνεργασία, καθώς διακρίνονται για τους στενότερους δεσμούς μεταξύ των κρατών μελών τους και την αυστηρότητα των κριτηρίων εισδοχής σε αυτούς, σε σχέση με τους οικουμενικούς ή παγκόσμιους διεθνείς οργανισμούς. Ειδικά σε περιπτώσεις όπου τα κράτη ενός περιφερειακού οργανισμού χαρακτηρίζονται από κοινές αξίες και συμφέροντα, αλλά και από κοινά στοιχεία επικοινωνίας σε γλωσσικό, πολιτισμικό και πολιτικό επίπεδο, η συνεργασία καθίσταται ευκολότερη και το αποτέλεσμα αυτής παραγωγικότερο. Δυστυχώς όμως, αυτές οι περιπτώσεις συνιστούν την εξαίρεση και η περιφερειακή συνεργασία δεν καθίσταται πάντοτε ένα εύκολο εγχείρημα. Τα κράτη μίας περιοχής είναι πολύ πιθανό να μην έχουν το ίδιο βιοτικό επίπεδο και να μην είναι όλα το ίδιο ανεπτυγμένα. Επίσης, δεν συμφωνούν οι κυβερνήσεις όλων των κρατών στη λήψη μέτρων αναφορικά με ένα φαινόμενο, όπως είναι η τρομοκρατία, ενώ κάποιες ενδέχεται μέχρι και να τη χρησιμοποιούν ως μέσο άσκησης εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Επιπλέον, δεν λείπουν κράτη τα οποία έχουν κακές σχέσεις ή βρίσκονται σε διαμάχη με γειτονικά τους κράτη, κράτη τα οποία διακρίνονται από πολιτική αστάθεια ή εσωτερικές αναταραχές, αλλά και κράτη που δεν θεωρούν την τρομοκρατία ως ζήτημα μείζονος σημασίας και προτεραιότητας.¹³³

2.1.1: Ο ρόλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, καθ' όλη την πορεία της λειτουργίας του, έχει εισηγηθεί πληθώρα διεθνών νομικών κειμένων για την καταπολέμηση κάθε μορφής και

¹³² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 90.

¹³³ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 92 - 93.

έκφρασης του φαινομένου της τρομοκρατίας και έχει εν γένει ασχοληθεί αποφασιστικά με το φαινόμενο αυτό. Ωστόσο, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους, ο ΟΗΕ, ως γενικός εγγυητής της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, αναγάγει τον περιορισμό της τρομοκρατίας σε βασική του προτεραιότητα, με όλα τα κύρια όργανά του να συνδράμουν και να μετέχουν αποφασιστικά προς την εκπλήρωση του σκοπού αυτού. Έτσι, η Γενική Συνέλευση αρχικά, με τα ψηφίσματά της, χαράζει την παγκόσμια αντιτρομοκρατική πολιτική, ενώ παράλληλα κατέχει βασικό ρόλο στη δημιουργία κανόνων και ενός πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών του Οργανισμού. Η Γενική Συνέλευση, σύμφωνα με τα άρθρα 10 και 11 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αποτελεί ένα πεδίο συζήτησης και εξέτασης των γενικών αρχών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σε θέματα που αναφέρονται στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Στο πεδίο της τρομοκρατίας, η Γενική Συνέλευση, λειτουργώντας ως πεδίο κανονιστικού διαλόγου και ως παγκόσμιος συντονιστής της δράσης κατά του φαινομένου αυτού, συμβάλει στην επεξεργασία ενός διεθνούς νομικού πλαισίου, έτσι ώστε να τεθούν σε λειτουργία όλες οι απαραίτητες συνθήκες ανάπτυξης και ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών του Οργανισμού στο πεδίο αυτό. Και παρ' όλο που η Γενική Συνέλευση δεν προβαίνει σε άμεσες ενέργειες κατά του φαινομένου της τρομοκρατίας, αφού περιορίζεται μόνο σε πράξεις διαπιστωτικού χαρακτήρα, που σημαίνει ότι αυτές δεν έχουν καμία νομική ισχύ με αποτέλεσμα αυτή να μη διαθέτει τη δυνατότητα εξαναγκασμού και επιβολής κυρώσεων σε περιπτώσεις παρεκκλίνουσων συμπεριφορών των κρατών μελών ως προς τα ψηφίσματα της ίδιας και τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, το πράττει με έμμεσο τρόπο. Έτσι, αυτό πραγματοποιείται με την ανάδειξη της σοβαρότητας του τρομοκρατικού φαινομένου με σκοπό, ακολούθως, το οποιοδήποτε έλλειμμα που υποδεικνύει να καλυφθεί είτε με διεθνή κανόνα είτε με την υιοθέτηση μέτρων, τα οποία θα είναι δεσμευτικά ως προς τα κράτη ή το κράτος που επιβάλλονται.¹³⁴

Από την άλλη, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 24 του Καταστατικού Χάρτη, έχει την κύρια ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, με τις αποφάσεις του, συμπληρώνει το σώμα των διεθνών κανόνων, μετατρέποντας έτσι τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας σε υπόθεση της διεθνούς κοινότητας

¹³⁴ Αναλυτικά για τη λειτουργία και τη δράση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ βλ. **Παπακωνσταντίνης Μ.**, ο.π., 2019, σελ. 118 – 121 και Ηνωμένα Έθνη, Τι είναι η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://unric.org/el/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CE%B7%CE%B5-2/> (προσπελάστηκε 03/01/2021).

και όχι μόνο κάποιων κρατών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, ήδη από πολύ παλιά, έχει εγκρίνει πλήθος αποφάσεων σχετικά με την τρομοκρατία, ενώ μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου εγκρίνονται σωρεία αποφάσεων με στόχο να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία με τη νέα μορφή που έχει λάβει. Κάποιες από τις πιο αντιπροσωπευτικές αποφάσεις αναφορικά με το φαινόμενο της τρομοκρατίας υπό τη νέας της μορφή είναι οι εξής:

- Η απόφαση 1267 (1999), η οποία επαναλαμβάνει τη θέση του Συμβουλίου ότι η καταστολή της διεθνούς τρομοκρατίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και καταδικάζει την υποδοχή και εκπαίδευση τρομοκρατών εντός της επικράτειας του Αφγανιστάν.
- Οι αποφάσεις 1368 (2001), 1373 (2001) και 1377 (2001), οι οποίες υιοθετούνται τις επόμενες μέρες από την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, καταδικάζουν απερίφραστα την τρομοκρατία, ανάγοντας την σε μία από τις σοβαρότερες απειλές για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια κατά τον 21^ο αιώνα και δρομολογούν ένα σχέδιο δράσης και αντίδρασης. Μάλιστα, η απόφαση 1373 (2001) θεωρείται απόφαση – σταθμός, καθώς σηματοδοτεί την αλλαγή δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά της τρομοκρατίας. Στην εν λόγω απόφαση, ο λόγος δεν είναι καταδικαστικός εναντίον κρατών, αλλά αντίθετα περιέχει έναν λεπτομερή κατάλογο δεσμεύσεων, τον οποίο τα κράτη οφείλουν να τηρούν, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο αποτελεσματικός συντονισμός της διεθνούς δράσης κατά της τρομοκρατίας.
- Η απόφαση 1540 (2004) έχει στόχο την αναχαίτιση της διάδοσης πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων και των μέσων μεταφοράς τους.
- Η απόφαση 1624 (2005) καταδικάζει κάθε είδους τρομοκρατική πράξη, ανεξαιρέτως των κινήτρων των δραστών και καλεί τα κράτη μέλη του Οργανισμού να απαγορεύουν και να αποτρέπουν την υποκίνηση στη διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών αλλά και να αρνούνται την παροχή ασύλου σε πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν επαρκή στοιχεία ότι σχετίζονται με οποιονδήποτε τρόπο με τρομοκρατικές πράξεις και υποστήριξη τέτοιων ενεργειών.
- Οι αποφάσεις 2170 (2014), 2178 (2014), 2199 (2015), 2214 (2015) και 2249 (2015), που υιοθετούνται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση των νέων απειλών, δηλαδή της ενίσχυσης του Ισλαμικού Κράτους, του φαινομένου των ξένων μαχητών και της διαρκούς ανάγκης ελέγχου της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η απόφαση 2178 (2014), για παράδειγμα, έχει στόχο τον τερματισμό

της ροής των ξένων μαχητών προς τις εμπόλεμες ζώνες. Με την απόφαση αυτή το Συμβούλιο ζητά από τα κράτη τη λήψη μέτρων για να εμποδίσουν τη διάδοση της τρομοκρατίας και να περιορίσουν την κυκλοφορία των τρομοκρατών και των τρομοκρατικών ομάδων. Επιπλέον, τους ζητά να χαρακτηρίζουν ως ποινικά αδικήματα τις πράξεις που συνδέονται με την αναχώρηση ξένων μαχητών και να εντείνουν τη συνεργασία τους για την αποτελεσματικότερη πάταξη αυτού του φαινομένου.

Ο Γενικός Γραμματέας, ως γενικός θεματοφύλακας των αρχών των Ηνωμένων Εθνών¹³⁵, συντονίζει τις δράσεις των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Προς τον σκοπό αυτό, το 2005, ο Γενικός Γραμματέας δημιουργεί την Ειδική Ομάδα για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (Counter Terrorism Implementation Task Force - CTITF), η οποία αποτελεί ένα συντονιστικό όργανο για την παρακολούθηση της εμπλοκής όλων των υπηρεσιών των Ηνωμένων Εθνών στον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία.¹³⁶

Τέλος, από τα κύρια όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν συσταθεί και διάφορα Επικουρικά Όργανα για την τρομοκρατία, τα οποία συνδράμουν στην επίβλεψη της εφαρμογής της πολιτικής του Οργανισμού και των νομικών δεσμεύσεων των κρατών μελών. Έτσι, όσον αφορά τη Γενική Συνέλευση, από τις έξι επιτροπές, οι οποίες τη συνδράμουν στο έργο της, οι σχετικές με τα θέματα τρομοκρατίας είναι η Τρίτη Επιτροπή (Ανθρωπιστική, Κοινωνική και Μορφωτική Επιτροπή), η Έκτη Επιτροπή (Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων) και η Ειδική Επιτροπή του ψηφίσματος 51/210. Ακολούθως, το Συμβούλιο Ασφαλείας, στον τομέα της τρομοκρατίας, έχει διορίσει τρεις επιτροπές, την Επιτροπή 1267/1989/2253 ISIL (Da'esh) και Al-Qaida, την Επιτροπή κατά της Τρομοκρατίας και την Επιτροπή 1540.¹³⁷

2.1.2: : Ο ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο παλαιότερος ευρωπαϊκός πολιτικός οργανισμός με αποστολή την προώθηση του διαλόγου, τη σύναψη συμβάσεων και την υιοθέτηση κοινών δράσεων μεταξύ των κρατών μελών στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, προβαίνει στην επεξεργασία νομικών κανόνων για την

¹³⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 99 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, «ο Γενικός Γραμματέας μπορεί να επιστήσει την προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας σε ζητήματα που κατά τη γνώμη του μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας».

¹³⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 133 - 134.

¹³⁷ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 134 - 151.

πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών πράξεων και συμβάλλει στη βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας.¹³⁸ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταστολή της Τρομοκρατίας (CETS αριθ. 090)¹³⁹ είναι η πρώτη προσπάθεια του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της τρομοκρατίας, το 1977, η οποία όμως αντιμετωπίζει γενικά το φαινόμενο και δημιουργεί πολλά κενά κυρίως όσον αφορά τη σχέση και τη διαφοροποίηση ενός τρομοκρατικού εγκλήματος από πολιτικό αδίκημα. Το 1990, υπογράφεται η Σύμβαση για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων από εγκληματικές δραστηριότητες (CETS αριθ. 141)¹⁴⁰. Η εν λόγω σύμβαση δεν αφορά εξ ολοκλήρου την τρομοκρατία και την αντιμετώπισή της αλλά αφορά σε ενέργειες και δράσεις που τη συμπεριλαμβάνουν. Συγκεκριμένα, αφορά τις ποινικές έρευνες που προηγούνται της έκδοσης και της εκτέλεσης αποφάσεων κατάσχεσης, με σκοπό την αποτελεσματικότερη διεθνή συνεργασία για να αφαιρεθούν από τους εγκληματίες, συμπεριλαμβανομένων των τρομοκρατών, τα μέσα και τα προϊόντα των εγκληματικών τους δραστηριοτήτων¹⁴¹. Το εν λόγω κείμενο διευρύνεται το 2005 με τη Σύμβαση για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (CETS αριθ. 198)¹⁴².

Μετά από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αποφάσισε τη δημιουργία της Πολυτομεακής Ομάδας για τη Διεθνή Δράση ενάντια στην Τρομοκρατία¹⁴³ (GMT), με σκοπό τον ευκολότερο συντονισμό των δραστηριοτήτων των κρατών μελών, όσον αφορά την πρόληψη και καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Η GMT αντικαθίσταται, το 2003, από την Επιτροπή Εμπειρογνομόνων για την Τρομοκρατία (CODEXTER)¹⁴⁴. Ένα από τα καθήκοντα της εν λόγω Επιτροπής είναι ο εντοπισμός κενών στο διεθνές δίκαιο, αναφορικά με τη δράση κατά της τρομοκρατίας και προτείνει τρόπους και μέσα για να τα γεμίσει, ενώ η επιτροπή

¹³⁸ Το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύεται το 1949 και σήμερα αριθμεί 47 κράτη μέλη. Αναλυτικά για το Συμβούλιο της Ευρώπης και την πολιτική του ενάντια στην τρομοκρατία βλ. *Council of Europe, Combating Terrorism*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/web/counter-terrorism> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹³⁹ Για το κείμενο της Σύμβασης βλ. *Council of Europe, European Convention on the Suppression of Terrorism*, Strasbourg, 27/01/1977, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/16800771b2> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴⁰ Για το κείμενο της Σύμβασης βλ. *Council of Europe, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime*, Strasbourg, 8.XI.1990, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168007bd23> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴¹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 95.

¹⁴² Για το κείμενο της Σύμβασης βλ. *Council of Europe, Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism*, Warsaw, 16.V.2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168008371f> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴³ The Multidisciplinary Group on International Action Against Terrorism (GMT).

¹⁴⁴ Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER).

αυτή επεξεργάστηκε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (CETS αριθ. 196)¹⁴⁵, στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω. Ακολούθως, το 2018, η CODEXTER αντικαθίσταται από την Επιτροπή Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας (CDCT)¹⁴⁶, με κύριο στόχο την παρακολούθηση της ορθής εφαρμογής των συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς και να παρέχει στους διεθνείς εμπειρογνώμονες μία εμπειριστατωμένη ανάλυση των εξελίξεων του αγώνα καταπολέμησης του εν λόγω φαινομένου και την ανάγκη για νέους διεθνείς κανόνες¹⁴⁷.

Τον Μάιο του 2003, υπογράφεται το πρωτόκολλο που τροποποιεί την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (CETS αριθ. 190)¹⁴⁸, με σκοπό να προσαρμοστεί το ήδη υπάρχον νομικό πλαίσιο συνεργασίας των κρατών μελών του Οργανισμού στα νέα δεδομένα που προκύπτουν μετά από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου, διευρύνοντας κυρίως τον κατάλογο των τρομοκρατικών αδικημάτων και δίνοντας τη δυνατότητα στα κράτη μέλη του Οργανισμού να αρνηθούν την έκδοση ατόμου σε χώρες όπου υφίσταται κίνδυνος επιβολής θανατικής ποινής, ισόβιας φυλάκισης ή βασανιστηρίων. Ακολούθως, το 2005, υπογράφεται η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (CETS αριθ. 196)¹⁴⁹, η οποία ορίζει τρία νέα αδικήματα, τη δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού αδικήματος, τη στρατολόγηση και την εκπαίδευση τρομοκρατών¹⁵⁰. Η εν λόγω σύμβαση ενισχύει τα κράτη μέλη του Οργανισμού, σχετικά με τα προληπτικά, κατά της τρομοκρατίας, μέτρα που μπορούν να λάβουν, ενώ παράλληλα περιέχει διατάξεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και των θυμάτων της τρομοκρατίας. Τέλος, το

¹⁴⁵ The Council of Europe and terrorism: scene and conventions, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://euromed-justice.eu/files/repository/20100713110938_2COE2007.CouncilofEuropeandtheterrorismsceneandConventions.doc.pdf (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴⁶ Committee on Counter – Terrorism (CDCT), βλ. *Council of Europe, Committee of Experts on Terrorism* (2003-2017), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴⁷ *Council of Europe, Council of Europe Committee on Counter-Terrorism (CDCT)*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴⁸ Για το κείμενο του Πρωτοκόλλου βλ. *Council of Europe, Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism* Strasbourg, 15.V.2003, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008370d> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁴⁹ Για το κείμενο της Σύμβασης βλ. *Council of Europe, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*, Warsaw, 16.V.2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020090456CETS_196_ing.pdf (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁵⁰ Το Συμβούλιο της Ευρώπης προχωρά στην υπογραφή της εν λόγω σύμβασης προκειμένου να ανταποκριθεί στην απόφαση 1624(2005) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό την αποτελεσματικότερη ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

2015, υπογράφεται το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (CETS αριθ. 217)¹⁵¹. Το πρωτόκολλο αυτό κρίθηκε αναγκαίο λόγω των εξελίξεων που παρουσιάστηκαν στον τομέα της τρομοκρατίας και ιδίως της ισλαμικής τρομοκρατίας, με την ανάδειξη και την ταχεία εξάπλωση του Ισλαμικού κυρίως Κράτους και το ζήτημα των «ξένων μαχητών» και ως εκ τούτου κρίθηκε απαραίτητη η προώθηση μιας κοινής αντίληψης, αναφορικά με την αντιμετώπιση των αδικημάτων που συνδέονται με τα άτομα αυτά. Επιπλέον, κρίθηκε σκόπιμη η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας μέσω της αναβάθμισης του ζητήματος ανταλλαγής πληροφοριών αλλά και η προώθηση της δίωξης και έρευνας προπαρασκευαστικών πράξεων που ενδέχεται να οδηγήσουν σε τρομοκρατικές πράξεις. Παράλληλα, το πρωτόκολλο αυτό ήταν απαραίτητο για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή κάποιων διατάξεων της απόφασης 2178 (2014) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ιδίως αυτών που αφορούσαν τους «ξένους μαχητές».¹⁵² Ακολούθως, το Συμβούλιο της Ευρώπης, το 2018, υιοθετεί μία νέα στρατηγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας για την περίοδο 2018 – 2022, λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη της απειλής και δίνοντας ιδιαίτερη βάση στα θέματα πρόληψης, δίωξης και προστασίας, αλλά και της βοήθειας στα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών¹⁵³. Βεβαίως, πέραν των όσων συμβάσεων και πρωτοκόλλων αναφέραμε, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εκδώσει πλήθος συστάσεων και ψηφισμάτων, αναφορικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁵⁴.

2.1.3: Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Η τρομοκρατία για την Ευρώπη δεν αποτελεί ένα καινούργιο φαινόμενο. Βέβαια, κατά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), ο αγώνας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ο συντονισμός στη χάραξη μιας ενιαίας στρατηγικής για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου ήταν άγνωστα στα τότε κράτη μέλη. Ωστόσο, με τη σταδιακή ενδυνάμωση του φαινομένου της τρομοκρατίας και τη διεθνοποίησή του, απασχόλησε έντονα το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αρχικά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολούθως. Έτσι, τη δεκαετία του '70 και έκτοτε, οι χώρες που αναπτύσσουν

¹⁵¹ Για το κείμενο του πρωτοκόλλου βλ. *Council of Europe*, Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Riga, 22.X.2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168047c5ea> (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁵² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 97.

¹⁵³ *Council of Europe*, The Council of Europe adopts a new counter-terrorism strategy for 2018-2022, Ref. DC 103(2018), διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808c19ea (προσπελάστηκε 04/01/2021).

¹⁵⁴ Αναφορικά με όλα τα ψηφίσματα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και όλων των μέτρων που έχει λάβει, κάποια από τα οποία αναφέρθηκαν και στην παρούσα εργασία βλ. *The Council of Europe and terrorism: scene and conventions*, ο.π..

πρώτες νομοθεσία καταπολέμησης της τρομοκρατίας και δημιουργούν αρμόδιες υπηρεσίες για την αντιμετώπισή της δεν είναι άλλες απ' αυτές που αποτελούν πεδίο τρομοκρατικών επιθέσεων και δηλαδή η Γαλλία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, το Βέλγιο και η Ισπανία. Τα κράτη αυτά για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό αναπτύσσουν νομοθεσίες με βάση το δικό τους εθνικό νομικό πλαίσιο και προσπαθούν να λάβουν όλα τα απαραίτητα κατασταλτικά μέτρα με βάση τις δυνατότητές τους. Για την αποτελεσματικότερη, όμως, καταπολέμηση αυτού του φαινομένου οι διωκτικές αρχές των εν λόγω κρατών επιχειρούν να αναπτύξουν διαύλους επικοινωνίας με τα όμορα τους κράτη, με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών. Έτσι, την ίδια δεκαετία δημιουργήθηκαν διάφορες άτυπες ομάδες μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, οι οποίες εκπροσωπούνταν κυρίως από αρμόδια άτομα των εκάστοτε υπουργείων, ενώ τα δύο κύρια φαινόμενα που ήταν στο επίκεντρο της συζήτησης ήταν η παράνομη μετανάστευση και η τρομοκρατία. Στον τομέα της τρομοκρατίας, τη συγκεκριμένη περίοδο, οι σημαντικότερες ομάδες, ήταν η Ομάδα της Βέρνης και η Ομάδα TREVI.¹⁵⁵

2.1.3.1: Η Ομάδα της Βέρνης.

Όσον αφορά τον τομέα της ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών, η πρώτη συνεργασία λαμβάνει χώρα στη Βέρνη το 1971 από τα τότε κράτη μέλη της ΕΟΚ, τη Νορβηγία και την Ελβετία και αφορούσε κυρίως τη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών για θέματα διεθνούς εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένης και της τρομοκρατίας, και δευτερευόντως ανταλλαγής επιχειρησιακών πληροφοριών. Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αποφασίστηκε η ίδρυση της Ομάδας Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας (CTG). Η Ομάδα αυτή, η οποία αποτελείται από τους προϊσταμένους των υπηρεσιών πληροφοριών, δημιούργησε μία εικονική πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών από αναφορές προερχόμενες από τις υπηρεσίες πληροφοριών των κρατών μελών της. Η Ομάδα επικεντρώθηκε ιδιαίτερα στην ισλαμική εξτρεμιστική τρομοκρατία και συνεδριάζει τακτικά, με σκοπό να επιτευχθεί η καλύτερη επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ αστυνομικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πληροφοριών. Η Ομάδα παράγει ακόμα αξιολογήσεις σχετικά με τις τρομοκρατικές απειλές, τις οποίες και κοινοποιεί στους υπευθύνους χάραξης πολιτικών της ΕΕ, ενώ παράλληλα συνεργάζεται στενά με την Europol,

¹⁵⁵ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 184 - 185.

τον Συντονιστή Αντιτρομοκρατικής Δράσης της ΕΕ και τις υπηρεσίες πληροφοριών των κρατών μελών.¹⁵⁶

2.1.3.2: Η Ομάδα TREVI.

Η Ομάδα TREVI¹⁵⁷ ιδρύθηκε το 1976 από τα δώδεκα κράτη της ΕΕ, ενώ η απόφαση για τη δημιουργία της είχε ήδη ληφθεί τον Δεκέμβριο του 1975 στο Συμβούλιο της Ρώμης. Σκοπός της Ομάδας αυτής ήταν η διακρατική συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τον συντονισμό των αστυνομικών αρχών των κρατών μελών. Βέβαια, στην πορεία το πεδίο συνεργασίας διευρύνεται και συμπεριλαμβάνει θέματα δημόσιας τάξης, καταπολέμησης οργανωμένου εγκλήματος και εκπαίδευσης των αστυνομικών. Κατά την εναρκτήρια σύνοδο των υπουργών της Ομάδας TREVI, στις 29 Ιουνίου 1976, αποφασίστηκε η δημιουργία πέντε ομάδων. Έτσι, η Ομάδα TREVI I είναι αρμόδια για θέματα τρομοκρατίας και συνεργασίας των αστυνομικών δυνάμεων, η Ομάδα TREVI II για θέματα δημόσιας τάξης, βίας στο ποδόσφαιρο και εγκληματολογικής έρευνας, η Ομάδα TREVI III για θέματα οργανωμένου διεθνούς εγκλήματος, η Ομάδα TREVI IV για θέματα πυρηνικής ασφάλειας και ασφάλειας των μεταφορών και η Ομάδα TREVI V για θέματα αντιμετώπισης εκτάκτων καταστάσεων σε περίπτωση φυσικών καταστροφών. Η Ομάδα TREVI I ασχολούταν αποκλειστικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ενώ ήταν η μόνη που είχε επιχειρησιακό ρόλο, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ομάδες που είχαν κυρίως συντονιστικό ρόλο. Μερικά από τα κύρια καθήκοντά της ήταν η τακτική παραγωγή κοινής ανάλυσης για την τρομοκρατική απειλή εντός αλλά και εκτός της ΕΚ, καθώς και να παρέχει ενημέρωση σχετικά με τη στρατηγική αντιμετώπισης των τρομοκρατικών ομάδων που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο και να συνδράμει τα κράτη μέλη ώστε να εντοπίζουν κάθε πιθανή απειλή προτού αυτή εκδηλωθεί. Ύστερα από μία σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων στο πρώτο μισό της δεκαετίας του '80 (Παρίσι, Καράτσι, Κωνσταντινούπολη), έλαβε χώρα μία έκτακτη συνεδρίαση της ομάδας στις 25 και 26 Σεπτεμβρίου 1986, με σκοπό την εντατικοποίηση της συνεργασίας. Έτσι, αποφασίστηκε η δημιουργία ενός ασφαλούς δικτύου επικοινωνίας μεταξύ των αρμόδιων αστυνομικών αρχών των δώδεκα κρατών μελών, το οποίο θα βασίζεται στο Ευρωπαϊκό Τμήμα Σύνδεσης (ELS – European Liaison Section)

¹⁵⁶ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 185 - 186.

¹⁵⁷ Η Ομάδα TREVI αντλεί τα αρχικά της από το σκοπό της ίδρυσης της, δηλαδή: αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (Terrorism), Ριζοσπαστικοποίηση (Radicalism), Εξτρεμισμός (Extremism) και της διεθνούς βίας (Violence International). Πολλοί όμως υποστηρίζουν ότι η εν λόγω Ομάδα πήρε το όνομά της από το σιντριβάνι Fontana di Trevi, αφού η απόφαση για τη δημιουργία της ελήφθη στη Ρώμη, σε τοποθεσία πλησίον του συγκεκριμένου σιντριβανιού, βλ. Teasdale Anth. & Bainbridge T., "Trevi Group", *The Penguin Companion to European Union*, September 2012, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://penguincompaniontoeu.com/additional-entries/trevi-group/> (προσπελάστηκε 05/01/2021).

του Ειδικού Τμήματος της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Ηνωμένου Βασιλείου. Πρόκειται για ένα διαβαθμισμένο σύστημα φαξ (TFSN – TREVI Secure Fax Network), με σκοπό την άμεση ανταλλαγή πληροφοριών. Επιπλέον, δημιουργούνται και σύνδεσμοι επικοινωνίας στις αρμόδιες αστυνομικές διευθύνσεις των κρατών μελών, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την ανταλλαγή πληροφοριών αναφορικά με την τρομοκρατία, τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και τις μεγάλες ληστείες. Ακολούθως, το 1992, δημιουργείται η Ομάδα TREVI¹⁵⁸ με σκοπό την ασφάλεια της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και τη διευκόλυνση των ελέγχων στα σύνορα. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, η λειτουργία της ομάδας εντάσσεται στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα συνεργασίας, δηλαδή της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, ενώ οι αρμοδιότητες της ομάδας απορροφώνται αργότερα από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τη Συνεργασία στον Τομέα Επιβολής του Νόμου (Europol).¹⁵⁸

2.1.3.3: Η απόφαση – πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ, η τροποποιητική απόφαση – πλαίσιο 2008/919/ΔΕΥ και η Οδηγία 2017/541/ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ, τον Οκτώβριο του 1999, τα κράτη μέλη συμφωνούν ότι δεν προκύπτει το πολιτικό περιθώριο της ευθείας επιβολής από την ΕΕ ποινικών διατάξεων στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών, αποφασίζουν όμως ότι για ορισμένους τομείς ιδιαίτερης σημασίας είναι απαραίτητο να συμφωνηθούν κοινοί ορισμοί, κοινά στοιχεία νομικών υποστάσεων και κοινές κυρώσεις, έτσι ώστε να εναρμονιστούν, έστω στους τομείς αυτούς, οι επιμέρους εθνικές νομοθεσίες.¹⁵⁹ Λίγα χρόνια αργότερα και αφού έχει προηγηθεί η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, γίνεται αντιληπτό από τους Ευρωπαίους εταίρους ότι η τρομοκρατία έχει πλέον λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις, έχει διεθνοποιηθεί και μπορεί να πλήξει ανά πάσα στιγμή οποιαδήποτε χώρα. Η δημιουργία, πλέον, ενός κοινού νομικού πλαισίου, αναφορικά με την τρομοκρατία, για όλα τα κράτη μέλη αποτελεί την αφετηρία για την ανάπτυξη μιας κοινής και αποτελεσματικής αντιτρομοκρατικής πολιτικής για την ΕΕ και έτσι παρουσιάζεται η απόφαση – πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ¹⁶⁰ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Να σημειωθεί ότι δεν είναι η πρώτη φορά που τα κράτη μέλη κάνουν φανερή τη βούλησή τους να καταπολεμήσουν την

¹⁵⁸ Bunyan T., “Trevi, Europol and the European state”, *Statewatch*, 1993, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/handbook-trevi.pdf> (προσπελάστηκε 05/01/2021).

¹⁵⁹ Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ, 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf> (προσπελάστηκε 06/01/2021).

¹⁶⁰ Για την υπ’ αριθ. 2002/475/ΔΕΥ απόφαση – πλαίσιο βλ. ενότητα 1.1.2. παρούσας εργασίας και τον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475> (προσπελάστηκε 07/01/2021).

τρομοκρατία¹⁶¹, είναι όμως η πρώτη φορά που τα κράτη μέλη καλούνται να οικοδομήσουν και να προσαρμόσουν το νομοθετικό τους πλαίσιο με βάση όσα περιγράφονται και αναλύονται στην εν λόγω απόφαση – πλαίσιο, σε μία περίοδο μάλιστα που ελάχιστα κράτη μέλη διαθέτουν ειδική νομοθεσία ή νομικά μέσα στον τομέα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Η 2002/475/ΔΕΥ απόφαση – πλαίσιο ορίζει τα εγκλήματα της τρομοκρατίας, καθώς και αυτά που σχετίζονται με τρομοκρατικές ομάδες ή που συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες και θεσπίζει ελάχιστα όρια ποινής για την αντιμετώπισή τους, καλύπτοντας όλα τα τρομοκρατικά αδικήματα που προετοιμάζονται ή διαπράττονται εντός των συνόρων της ΕΕ, ανεξάρτητα από τον στόχο που θέλουν να πλήξουν. Εφαρμόζεται, επίσης, και για συμπεριφορές που υιοθετούνται στην επικράτεια της ΕΕ και έχουν σκοπό διάπραξης τρομοκρατικών ενεργειών κατά τρίτων χωρών. Γενικότερα, η υιοθέτηση του συγκεκριμένου κειμένου, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς. Αρχικά, διαμορφώνει ένα κοινό νομοθετικό πλαίσιο για όλα τα κράτη μέλη, διευκρινίζοντας ποια θεωρούνται τρομοκρατικά εγκλήματα, ποια εγκλήματα σχετίζονται με τρομοκρατικές ομάδες και ποια συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Επιπλέον, προβλέπει ποινές για όσους έχουν διαπράξει τέτοια εγκλήματα, διασφαλίζοντας πως τα τρομοκρατικά αδικήματα τιμωρούνται από το δίκαιο των χωρών της ΕΕ με αποτελεσματικές και αποτρεπτικές ποινές. Μάλιστα, δημιουργεί το εμπόδιο στους τρομοκράτες να επωφεληθούν από νομικά κενά και αποκλίσεις που ενδέχεται να προκύψουν από τις διαφορετικές νομοθεσίες των κρατών μελών, που θα έδινε τη δυνατότητα στους τρομοκράτες να επιλεγούν για τη δράση του το κράτος μέλος με τις πιο επιεικείς ποινές ή με τα μεγαλύτερα κενά στη νομοθεσία του. Ακόμα, προωθείται η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων εθνικών αρχών και ενισχύεται η αποτελεσματικότητα των ερευνών και των διώξεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τέλος, πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι με την ύπαρξη κοινών ορισμών των αδικημάτων διευκολύνεται ιδιαίτερα η αστυνομική και δικαστική συνεργασία, αφού η ύπαρξη κοινών ορισμών συμβάλλει στο να ξεπεραστεί το εμπόδιο της αξίωσης του διπλού αξιόποινου, που αποτελεί προϋπόθεση ορισμένων μορφών δικαστικής συνδρομής.¹⁶²

Η απόφαση – πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ επικαιροποιείται το 2008 με την 2008/919/ΔΕΥ, με στόχο την εναρμόνιση των εθνικών δικαίων με νέες μορφές

¹⁶¹ Βλ. 2001/931/ΚΕΠΠΑ, Κοινή Θέση του Συμβουλίου, της 27^{ης} Δεκεμβρίου 2001, για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

¹⁶² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 58 - 63.

τρομοκρατικών ενεργειών και πρακτικών¹⁶³. Συγκεκριμένα, κρίθηκε απαραίτητο να καταστούν αξιόποινες σε όλη την ΕΕ οι ενέργειες της δημόσιας πρόκλησης για τέλεση τρομοκρατικών εγκλημάτων και της στρατολόγησης και εκπαίδευσης τρομοκρατών, συμπεριλαμβάνοντας τα εγκλήματα που διαπράττονται μέσω διαδικτύου. Έτσι, με τη μεταφορά αυτής της απόφασης – πλαισίου στο δίκαιο των κρατών, επιτυγχάνεται η δίωξη και η τιμωρία όσων επιχειρούν να αναμείξουν άλλα άτομα σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, είτε επιχειρώντας να τους στρατολογήσουν στα τρομοκρατικά τους δίκτυα είτε παρέχοντάς τους όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την πραγματοποίηση κάποιας επίθεσης, όπως για παράδειγμα την τεχνογνωσία κατασκευής εκρηκτικών μηχανισμών. Η επικαιροποίηση της 2002/475/ΔΕΥ απόφασης – πλαισίου κρίθηκε απαραίτητη, λοιπόν, λόγω της γρήγορης ανάπτυξης και εξέλιξης της τρομοκρατικής απειλής με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών, κυρίως στον τομέα της επικοινωνίας και της πληροφορίας, αλλά και από την ανάγκη της ΕΕ να ανταποκριθεί από τη μία στην απόφαση 1624(2005) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη του Οργανισμού καλούνται να εκδώσουν τα απαραίτητα και κατάλληλα μέτρα για την απαγόρευση εκ του νόμου της υποκίνησης σε τέλεση τρομοκρατικών πράξεων και για την πρόληψη μιας τέτοιας υποκίνησης και από την άλλη στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2005 για την πρόληψη της τρομοκρατίας (CETS αριθ. 196), η οποία επιβάλλει στα κράτη μέλη του Οργανισμού να διασφαλίσουν ότι η δημόσια πρόκληση για τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, αλλά και η στρατολόγηση και εκπαίδευση τρομοκρατών θα καταστούν αξιόποινα εγκλήματα.¹⁶⁴

Ακολούθως, η οδηγία 2017/541/ΕΕ διευρύνει τον αριθμό των αδικημάτων που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά εγκλήματα στις δύο προαναφερόμενες αποφάσεις – πλαίσιο, ενσωματώνοντας στο ενωσιακό δίκαιο την απόφαση 2178(2014) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας της 19^{ης} Μαΐου 2015 (CETS αριθ. 217)¹⁶⁵. Η εν λόγω οδηγία δεν είναι τίποτε άλλο από ένα ολοκληρωμένο κείμενο που

¹⁶³ Το νομικό εργαλείο της απόφασης – πλαισίου στην ουσία δεσμεύει τα κράτη μέλη ως προς το παραγόμενο αποτέλεσμα, χωρίς να τα δεσμεύει ως προς την επιλογή του τύπου και των μεθόδων ενσωμάτωσης.

¹⁶⁴ Παπακωνσταντίνης Μ., ο.π., 2019, σελ. 63 - 66.

¹⁶⁵ Το Πρωτόκολλο αυτό συμπληρώνει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας του 2005 (CETS αριθ. 196) με μια σειρά διατάξεων, σύμφωνα με τις επιταγές της απόφασης 2178(2014) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

δημιουργεί το κατάλληλο νομικό πλαίσιο έτσι ώστε τα κράτη μέλη να ανταποκριθούν στις νέες και συνεχώς εξελισσόμενες μορφές εκδήλωσης των τρομοκρατικών εγκλημάτων.¹⁶⁶

2.1.4: Ο ρόλος έτερων περιφερειακών διεθνών οργανισμών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Πέραν του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν δημιουργηθεί, σε περιφερειακό επίπεδο, και άλλες συνεργασίες μεταξύ κρατών όμορων περιοχών. Οι διάφοροι αυτοί περιφερειακοί οργανισμοί και ενώσεις έχουν συσταθεί κυρίως για την προώθηση και προάσπιση οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων διαφόρων χωρών και μέσα στο πλαίσιο της συνεργασίας τους έχουν θεσπίσει συμβάσεις με σκοπό τη μεταξύ τους συνεργασία στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, καθώς αποτελεί ένα φαινόμενο που απασχολεί τα συμφέροντα διαφόρων κρατών. Ένας τέτοιος οργανισμός είναι ο **Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ)**¹⁶⁷, ο οποίος αποτελείται από δώδεκα κράτη¹⁶⁸ της παρευξείνιας περιοχής, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Παρ' όλο που οι εργασίες του εν λόγω οργανισμού είναι κυρίως οικονομικής φύσης, τα μέλη του έχουν υπογράψει μία σειρά από πρωτόκολλα, με στόχο τη συνεργασία τους στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος¹⁶⁹. Στο πλαίσιο αυτό, έχει υπογραφεί και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο για την καταστολή της τρομοκρατίας¹⁷⁰, έτσι ώστε τα κράτη μέλη του οργανισμού αυτού να ανταλλάσσουν πληροφορίες κυρίως για την παράνομη διακίνηση όπλων, αλλά και για τον περιορισμό και την κατάργηση χρηματοδότησης τρομοκρατικών ομάδων.

Η **Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)**¹⁷¹, είναι ένας ακόμα περιφερειακός διεθνής οργανισμός, στον οποίο συμμετέχουν εννέα χώρες¹⁷², πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, που δημιουργήθηκαν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Ένα σκέλος της συνεργασίας των μελών του οργανισμού αυτού αφορά και την καταπολέμηση της

¹⁶⁶ Για την οδηγία 2017/541/ΕΕ βλ. αναλυτικά **Παπακωνσταντής Μ.**, ο.π., 2019, σελ. 67 – 87 και τον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32017L0541> (προσπελάστηκε 07/01/2021).

¹⁶⁷ Black Sea Economic Cooperation (BSEC).

¹⁶⁸ Αζερμπαϊτζάν, Αλβανία, Αρμενία, Βουλγαρία, Γεωργία, Ελλάδα, Μολδαβία, Ουκρανία, Ρουμανία, Ρωσική Ομοσπονδία, Σερβία και Τουρκία.

¹⁶⁹ Αναφορικά με τη δράση και τις αρμοδιότητες του ΟΣΕΠ, βλ. Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/osep.html> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷⁰ Για το κείμενο του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου βλ. <https://www.bsec-organization.org/documents/LegalDocuments/agreementmous/agr3/Download/AddPrtTerrorism%20071120.pdf> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷¹ Commonwealth of Independent States (CIS).

¹⁷² Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Ρωσία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Μολδαβία, Ουζμπεκιστάν και Τατζικιστάν.

τρομοκρατίας, έχοντας υπογράψει μάλιστα για το σκοπό αυτό μία συνθήκη το 1999, ένα σχετικό πρωτόκολλο το 2002, ενώ το 2007 υπογράφηκε η Συνθήκη για τη νομιμοποίηση, το ξέπλυμα των προϊόντων εγκλήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας¹⁷³. Έτεροι περιφερειακοί διεθνείς οργανισμοί, που έχουν δημιουργηθεί και δραστηριοποιούνται, μεταξύ άλλων, και με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι ο **Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (OAS)**¹⁷⁴, που συγκεντρώνει τριάντα πέντε κράτη της αμερικανικής ηπείρου, η **Ένωση Περιφερειακής Συνεργασίας Νότιας Ασίας (SAARC)**¹⁷⁵, η οποία αποτελείται από οκτώ κράτη της νότιας Ασίας¹⁷⁶, η **Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN)**¹⁷⁷, η οποία αποτελεί ένα διεθνή πολιτικό και οικονομικό οργανισμό δέκα χωρών¹⁷⁸, με πλούσια δραστηριοποίηση στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, ο οποίος μάλιστα συνεργάζεται στον τομέα αυτό και με την ΕΕ, τις ΗΠΑ αλλά και την Κίνα και την Ιαπωνία. Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα **Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης**, ο οποίος αποτελείται από οκτώ κράτη μέλη¹⁷⁹ και ξεκινά να ασχολείται με το φαινόμενο της τρομοκρατίας από το 1999 και έκτοτε.

Επιπλέον, δεν θα έπρεπε να παραλείψουμε τη **Λίγκα των Αραβικών Κρατών (LAS)**¹⁸⁰, η οποία αποτελεί έναν διεθνή περιφερειακό οργανισμό είκοσι δύο αραβικών χωρών, έχοντας υπογράψει σχετικές για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας συμβάσεις, το **Συμβούλιο Συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου (GCC)**¹⁸¹, το οποίο αποτελεί έναν οικονομικό οργανισμό έξι κρατών παραγωγών πετρελαίου, έχοντας ωστόσο το

¹⁷³ Για τη δράση του εν λόγω οργανισμού και τις αναφερόμενες συνθήκες και πρωτόκολλα βλ. Commonwealth of Independent States (CIS), last updated: 26 October 2011, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/commonwealth-independent-states-cis/> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷⁴ Organization of American States (OAS). Αναφορικά με τον OAS βλ. OAS, More rights for more people, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷⁵ South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC). Αναφορικά με τον εν λόγω οργανισμό και τις συμβάσεις που έχει υπογράψει για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας βλ. NTI, Building a Safer World, South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC), last updated: 26 October 2011, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/south-asian-association-regional-cooperation-saarc/> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷⁶ Μπανγκλαντές, Μπουτάν, Ινδία, Μαλβίδες, Νεπάλ, Πακιστάν, Σρι Λάνκα και Αφγανιστάν.

¹⁷⁷ Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). Αναφορικά με τον εν λόγω οργανισμό και τις συμβάσεις που έχει υπογράψει για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας βλ. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://asean.org/> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁷⁸ Μαλαισία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη, Βρουνεϊ, Λάος, Βιετνάμ, Καμπότζη και Βιρμανία.

¹⁷⁹ Κίνα, Ρωσία, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν, Ινδία και Πακιστάν.

¹⁸⁰ League of Arab States (LAS). Αναφορικά με τον εν λόγω οργανισμό και τις συμβάσεις που έχει υπογράψει για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας βλ. arab.org, League of Arab States, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://arab.org/directory-137/> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁸¹ Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC). Αναφορικά με τον εν λόγω οργανισμό και τις συμβάσεις που έχει υπογράψει για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας βλ. Secretariat General of the Gulf Cooperation Council, The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.gcc-sg.org/en-us/Pages/default.aspx> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

2004 υπογράψει σχετική σύμβαση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Μάλιστα, το 2017, ένα από τα κράτη μέλη του εν λόγω οργανισμού, το Κατάρ, κατηγορείται για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα την απομόνωσή του από τα υπόλοιπα κράτη του οργανισμού¹⁸². Ακολούθως, υπάρχει ο **Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας (OIC)**¹⁸³, ο οποίος αποτελεί πλέον τον δεύτερο σε μέγεθος διακυβερνητικό οργανισμό, μετά τα Ηνωμένα Έθνη, καθώς συμπεριλαμβάνει πενήντα επτά κράτη από τέσσερις ηπείρους. Κύρια προτεραιότητα του OIC είναι η διαφύλαξη των συμφερόντων των μουσουλμανικών χωρών μέσα από την προώθηση της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας με τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου, ενώ μέσα στις προτεραιότητες των μελών του οργανισμού αυτού είναι και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, υπογράφοντας μάλιστα σχετική Σύμβαση για το σκοπό αυτό το 1999.¹⁸⁴ Τέλος, θα ήταν χρήσιμο να αναφέρουμε και την **Αφρικανική Ένωση (AU)**¹⁸⁵, η οποία συγκεντρώνει πενήντα πέντε κράτη από την αφρικανική ήπειρο, ιδρύθηκε αρχικά ως Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας (OAU)¹⁸⁶ και το 2002 εξελίχθηκε σε Αφρικανική Ένωση, ακολουθώντας το πρότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 1999, υπογράφηκε η Σύμβαση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη δεσμεύονται να διαμορφώσουν τις ποινικές τους νομοθεσίες σύμφωνα με όσα ορίζονται στη Σύμβαση αυτή και να προσχωρήσουν στις διεθνείς συμβάσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Το 2004, η Σύμβαση αυτή συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο για τη Σύμβαση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας.¹⁸⁷

2.1.5: Οργανισμοί και όργανα της ΕΕ που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

2.1.5.1: Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust).

Η Eurojust, η Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας της ΕΕ ή όπως μετονομάστηκε στη συνέχεια, ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης, αποτελεί τον αρμόδιο ενωσιακό οργανισμό για την καταπολέμηση των

¹⁸² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 105.

¹⁸³ Organization of Islamic Cooperation (OIC).

¹⁸⁴ Αναλυτικά για τον OIC βλ. Organization of Islamic Cooperation, The Collective Voice of The Muslim World, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.oic-oci.org/home/?lan=en> (προσπελάστηκε 10/01/2021).

¹⁸⁵ African Union (AU).

¹⁸⁶ Organization of African Unity (OAU).

¹⁸⁷ Για την Αφρικανική Ένωση και τις αναφερόμενες τα κείμενα που έχουν υπογραφεί από αυτή βλ. αναλυτικά, African Union, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://au.int/> (προσπελάστηκε 10/01/2021) και Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 105 - 106.

σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη. Βασικός της στόχος είναι η βελτίωση του συντονισμού των ερευνών και των διώξεων, καθώς και η συνεργασία μεταξύ αρμόδιων δικαστικών αρχών των κρατών μελών, για περιπτώσεις κυρίως οργανωμένης εγκληματικότητας¹⁸⁸. Στις 28 Φεβρουαρίου του 2002, με την απόφαση 2002/187/ΔΕΥ, ιδρύεται η Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας (Eurojust), ως οργανισμός της ΕΕ με νομική προσωπικότητα και ξεκινά τις εργασίες της την 1^η Δεκεμβρίου 2002 με έδρα τη Χάγη¹⁸⁹. Τον Νοέμβριο του 2018, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 τροποποιεί και αντικαθιστά την απόφαση 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου¹⁹⁰.

Η αποστολή της Eurojust συνίσταται στη στήριξη και στην ενίσχυση του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων εθνικών δικαστικών και διοικητικών αρχών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του σοβαρού διασυνοριακού και οργανωμένου εγκλήματος, που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη ή απαιτούν δίωξη, βάσει επιχειρήσεων που διεξάγονται αλλά και πληροφοριών που παρέχονται από τις αρχές των κρατών μελών, την Europol, την OLAF και την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Η Συνθήκη της Λισαβόνας, στο άρθρο 85 ΣΛΕΕ, περιγράφει τα καθήκοντα της Eurojust ως εξής: α) Πραγματοποιεί την έναρξη ποινικών ερευνών, καθώς και την εισήγηση για την άσκηση ποινικών διώξεων από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, β) συντονίζει τις έρευνες και τις διώξεις και γ) ενισχύει τη δικαστική συνεργασία, μεταξύ άλλων, με την επίλυση των συγκρούσεων δικαιοδοσίας. Επιπλέον, η Eurojust δύναται να εντοπίζει εγκαίρως τις παράλληλες ποινικές διαδικασίες και να παρέχει ενεργά υποστήριξη σε εθνικές αρχές, χάρη στις πληροφορίες για υποθέσεις στις οποίες έχουν προκύψει ή είναι πιθανό να προκύψουν συγκρούσεις δικαιοδοσίας.¹⁹¹

Η Eurojust λαμβάνει κάθε κατάλληλο μέτρο ώστε να δύναται η Europol, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να έχει έμμεση πρόσβαση βάσει συστήματος σύμπτωσης/απουσίας σύμπτωσης (hit/no hit) σε πληροφορίες που παρέχονται στην Eurojust, με την επιφύλαξη τυχόν περιορισμών που υποδεικνύονται από τα κράτη μέλη, θεσμικά και λοιπά όργανα ή

¹⁸⁸ Europa, <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/eurojust.html?locale=el> (προσπελάστηκε 07/01/2021).

¹⁸⁹ Η απόφαση 2002/187/ΔΕΥ τροποποιείται με την Απόφαση 2009/426/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2008 για την ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας και λειτουργικότητας της Eurojust, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλημάτων, ΕΕ L 138 της 4.6.2009.

¹⁹⁰ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14^{ης} Νοεμβρίου 2018 σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust) και την αντικατάσταση και την κατάργηση της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ΕΕ L 295 της 21.11.2018.

¹⁹¹ Αναφορικά με τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες της Eurojust, βλ. αναλυτικά τον κανονισμό (ΕΕ) 2018/1727.

οργανισμούς της Ένωσης, από τις τρίτες χώρες ή από τους διεθνείς οργανισμούς που παρέχουν τις εν λόγω πληροφορίες. Σε περίπτωση σύμπτωσης (hit), η Eurojust κινεί διαδικασία, ώστε να επιτραπεί η διάδοση των πληροφοριών που κατέληξαν σε σύμπτωση, ανάλογα με την απόφαση του κράτους μέλους, θεσμικά και λοιπά όργανα ή οργανισμοί της Ένωσης, της τρίτης χώρας, ή του διεθνούς οργανισμού που παρέσχε τις πληροφορίες στην Eurojust.¹⁹²

Η Eurojust βοηθά τις εθνικές αρχές συντονίζοντας τις έρευνες και τις διώξεις και διευκολύνοντας τη δικαστική συνεργασία σε έναν αυξανόμενο αριθμό διασυνοριακών τρομοκρατικών υποθέσεων. Η Eurojust δημιούργησε, επίσης, ένα ευρωπαϊκό δικαστικό αντιτρομοκρατικό μητρώο για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με δικαστικές αντιτρομοκρατικές διαδικασίες από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και τον εντοπισμό πιθανών συνδέσμων. Μέσω της δικαστικής συνεργασίας και με τη βοήθεια της Eurojust, οι εθνικές αρχές μπορούν, επίσης, να διασφαλίσουν ότι τα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών υποστηρίζονται και προστατεύονται και διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους. Επιπλέον, ο Οργανισμός εργάζεται σε διασυνοριακό επίπεδο για την ευαισθητοποίηση και την ανάπτυξη στρατηγικών για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων, όπως ξένων τρομοκρατών μαχητών (FTF) που επιστρέφουν στην Ευρώπη¹⁹³.

2.1.5.2: Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση στον Τομέα Επιβολής του Νόμου (CEPOL).

Στη σύνοδο κορυφής του Ταμπερέ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφωνεί ότι είναι απαραίτητη η δημιουργία μίας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (ΕΑΑ), με σκοπό την εκπαίδευση των υπαλλήλων που είναι αρμόδιοι για την επιβολή του νόμου. Στις 22 Δεκεμβρίου 2000, δημιουργείται η ΕΑΑ υπό τη μορφή δικτύου, με την απόφαση 2000/820/ΔΕΥ¹⁹⁴, ενώ πέντε χρόνια αργότερα, με την απόφαση 2005/681/ΔΕΥ¹⁹⁵, η ΕΑΑ ιδρύεται ως οργανισμός της ΕΕ, με σκοπό την κατάρτιση των υψηλόβαθμων αστυνομικών στελεχών και τη διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών αρχών των κρατών μελών. Κατόπιν, η απόφαση 2005/681/ΔΕΥ αντικαθίσταται από τον Κανονισμό (ΕΕ)

¹⁹² Άρθρο 49 παρ. 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1727.

¹⁹³ European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust), <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/terrorism> (προσπελάστηκε 07/01/2021).

¹⁹⁴ Απόφαση 2000/820/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (ΕΑΑ), ΕΕ L 336 της 30.12.2000.

¹⁹⁵ Απόφαση 2005/681/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (ΕΑΑ) και την κατάργηση της απόφασης 2000/820/ΔΕΥ, ΕΕ L 256 της 1.10.2005.

2015/2219¹⁹⁶, ο οποίος ιδρύει την ΕΑΑ ως οργανισμό της Ένωσης με καθήκον να προάγει την ευρωπαϊκή και διεθνή συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου μέσω της διαρκούς ενίσχυσης της ικανότητας των αρμόδιων εθνικών οργανισμών να αντιμετωπίζουν εξελισσόμενες απειλές, όπως η τρομοκρατία, ιδίως σε ευρωπαϊκό ή διακρατικό επίπεδο.

Στις 15 Νοεμβρίου 2017, δημοσιεύθηκε το πρόγραμμα του εν λόγω Οργανισμού που αφορούσε τα έτη 2018 – 2020¹⁹⁷. Σύμφωνα μ' αυτό, στα θέματα της τρομοκρατίας προβλεπόταν ότι η CEPOL θα παρείχε υποστήριξη στα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από το φαινόμενο της τρομοκρατίας αλλά και της ριζοσπαστικοποίησης. Αυτό κατέστη εφικτό με τη δημιουργία μίας πλατφόρμας ανταλλαγής γνώσεων και δεξιοτήτων σε ολόκληρη την ΕΕ, με τη συλλογή και τη διάδοση ορθών πρακτικών, καθώς και με την ενίσχυση των επαγγελματικών δικτύων. Η πλατφόρμα αυτή λειτούργησε εντός του Κέντρου Εμπειρογνωμοσύνης της CEPOL (CEPOL Knowledge Centre - CKC) αναφορικά με θέματα καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Το CKC συγκροτείται από εμπειρογνώμονες, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για τον σχεδιασμό και την παροχή των δραστηριοτήτων κατάρτισης και εκμάθησης. Οι κύριοι τομείς που καλύφθηκαν από το διετές αυτό πρόγραμμα είναι η ριζοσπαστικοποίηση, οι ξένοι τρομοκράτες μαχητές, το ειδικό δίκτυο ATLAS, οι επιπτώσεις στα κοινωνικά δίκτυα, οι χρηματοοικονομικές έρευνες, η χρήση του SIS II και του PNR, η ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία με το ECTC. Παρόμοια είναι και τα προγράμματα που αφορούν τα έτη 2020 – 2022 και 2021 – 2023¹⁹⁸, δίνοντας έμφαση στην εκμάθηση και εκπαίδευση των αρχών επιβολής του νόμου κυρίως στους ακόλουθους τομείς: α) στην αύξηση της κατανόησης των γενεσιουργών παραγόντων και των πραγματικών τάσεων της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης, συμπεριλαμβανομένων και συγκεκριμένων χώρων, όπως είναι οι φυλακές, και στον τομέα της ανταλλαγής εμπειριών σχετικά με τις μεθόδους πρόληψης και καταπολέμησης της ριζοσπαστικοποίησης, β) στην ενίσχυση ειδικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων σε στρατηγικό

¹⁹⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2015/2219 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25^{ης} Νοεμβρίου 2015 σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κατάρτιση στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (ΕΑΑ) και για την αντικατάσταση και κατάργηση της απόφασης 2005/681/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ΕΕ L 319 της 4.12.2015. Από την 1^η Ιουλίου 2016, η επίσημη ονομασία της ΕΑΑ είναι «Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση στον τομέα επιβολής του νόμου» και η έδρα του βρίσκεται στη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας.

¹⁹⁷ CEPOL, Decision of the Management Board 05/2018/MB, Amending decision 36/2017/MB On the CEPOL Single Programming Document 2018 – 2020, Adopted by the Management Board on 13 February 2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cepola.europa.eu/sites/default/files/Work%20Programme%202018.pdf> (προσπελάστηκε 17/02/2021).

¹⁹⁸ Για τα προγράμματα αυτά βλ. CEPOL, Work Programme, Work Programme 2020 & Work Programme 2021, διαθέσιμα στον ιστότοπο: <https://www.cepola.europa.eu/who-we-are/key-documents/work-programme> (προσπελάστηκε 17/02/2021).

και επιχειρησιακό επίπεδο, σχετικά με τη διασυνοριακή συνεργασία στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, εξισορροπώντας παράλληλα την κάθε τέτοια δράση με τις αρχές των θεμελιωδών δικαιωμάτων, γ) στην καλύτερη χρήση ήδη υπαρχουσών εργαλείων, κατάλληλων να υποστηρίξουν τον αγώνα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, και κυρίως αυτών των μέσων και εργαλείων που διαθέτει η Europol και δ) στην εξοικείωση με τις δραστηριότητες και τις λειτουργίες του Δικτύου Ευαισθητοποίησης σε θέματα Ριζοσπαστικοποίησης (Radicalisation Awareness Network - RAN¹⁹⁹).

Τέλος, άλλοι οργανισμοί και όργανα της ΕΕ που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι ο Οργανισμός Διαχείρισης των Εξωτερικών Συνόρων (Frontex), η Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI), το Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ανάλυση Πληροφοριών (IntCen) και ο Συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης της ΕΕ.²⁰⁰

2.1.6: Συστήματα πληροφοριών για την ενίσχυση της διαχείρισης των συνόρων της ΕΕ.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, στο άρθρο 77 ΣΛΕΕ, θέτει ως στόχο, αναφορικά με την πολιτική της Ένωσης για τους ελέγχους στα σύνορα, την προοδευτική δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων, ενώ τονίζει ότι για τον αποτελεσματικό έλεγχο των διερχόμενων προσώπων και την εποπτεία της διέλευσης των εξωτερικών συνόρων θα πρέπει να ληφθεί κάθε αναγκαίο μέτρο²⁰¹. Έτσι, για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων του χώρου Σένγκεν και την ενίσχυση της εσωτερικής ασφάλειας της ΕΕ, αναπτύχθηκαν διάφορα συστήματα πληροφοριών στο επίπεδο της ΕΕ και συγκεκριμένα το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS)²⁰², το Σύστημα Eurodac, το Σύστημα πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS)²⁰³, το

¹⁹⁹ Αναφορικά με το Radicalisation Awareness Network (RAN), βλ. European Commission, Radicalisation Awareness Network (RAN), διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network_en (προσπελάστηκε 17/02/2021).

²⁰⁰ Για τους εν λόγω οργανισμούς βλ. Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 322 – 336.

²⁰¹ Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 422 – 423.

²⁰² Schengen Information System (SIS). Η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων στον χώρο Σένγκεν, πέραν των πλεονεκτημάτων της, επέφερε μία σειρά από ελλείμματα σε θέματα ασφαλείας, με τους δράστες εγκλημάτων να μπορούν να μετακινούνται από χώρα σε χώρα, αποφεύγοντας τη σύλληψή τους, αλλά και μεταφέροντας σε άλλα κράτη την εγκληματική τους δραστηριότητα. Έτσι, στο άρθρο 93 της Σύμβασης Σένγκεν προβλέφθηκε και δημιουργήθηκε το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν (SIS), με σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Στην ουσία το SIS αποτελεί μία βάση δεδομένων, ένα σύστημα «hit/no hit», θετικής/αρνητικής απάντησης δηλαδή, το οποίο επιτρέπει την ανταλλαγή συγκεκριμένων πληροφοριών μεταξύ των κρατών που βρίσκονται στον χώρο Σένγκεν. Το SIS πρώτης γενιάς στην πορεία του χρόνου αντικαταστάθηκε από το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II), το οποίο αποτελεί το μεγαλύτερο και πιο διαδεδομένο σύστημα Τεχνολογίας Πληροφοριών (ΤΠ) της ΕΕ, το οποίο συμβάλει σημαντικά στον τομέα της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας και του ελέγχου των συνόρων. Οι αρμόδιες αρχές δύνανται να εισάγουν και να συμβουλευούνται δεδομένα αναφορικά με καταζητούμενα πρόσωπα,

Σύστημα Εισόδου/Εξόδου (ΣΕΕ), το Σύστημα πληροφοριών και άδειας ταξιδιού (ETIAS)²⁰⁴, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου για υπηκόους τρίτων χωρών (ECRIS-TCN)²⁰⁵ και τα δεδομένα από τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR)²⁰⁶. Κάθε σύστημα έχει συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής, νομική βάση, ομάδα χρηστών και θεσμικό πλαίσιο, ενώ εστιάζονται, με εξαίρεση το SIS, αποκλειστικά σε υπηκόους τρίτων χωρών, συμβάλλοντας έτσι στην καλύτερη υποστήριξη των εθνικών αρχών για τη διαχείριση των συνόρων, της μετανάστευσης, των διαδικασιών θεώρησης και ασύλου, αλλά και για την καταπολέμηση εν γένει της εγκληματικότητας, καθώς και της τρομοκρατίας.²⁰⁷

2.2: Η συμβολή της Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Το έγκλημα, στη σημερινή εποχή, έχει λάβει τελείως διαφορετικές διαστάσεις σε σχέση με παλαιότερα. Η αλματώδης τεχνολογική πρόοδος, η ραγδαία εξέλιξη στον τομέα της πληροφορικής και των επικοινωνιών, η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων σε ορισμένες εδαφικές περιοχές που υπάγονται περισσότερα κράτη, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η απλοποίηση των διαδικασιών μετακίνησης των πολιτών αλλά και αντικειμένων από κράτος σε κράτος, είναι μερικοί από τους παράγοντες που συντέλεσαν, αν όχι στην αύξηση, στην τροποποίησή της εγκληματικότητας και έφεραν ανάλογες εξελίξεις στη διάπραξη εγκλημάτων. Κύριο χαρακτηριστικό της εξέλιξης της εγκληματικότητας είναι ο πιο οργανωμένος χαρακτήρας της και κυρίως το γεγονός ότι έχει λάβει διεθνή διάσταση. Τα καινούργια αυτά δεδομένα στον τομέα της εγκληματικότητας δεν θα μπορούσαν να μην επιφέρουν και τις ανάλογες αλλαγές, όσον αφορά στα μέτρα για την αντιμετώπισή της, αφού άρχισε να επηρεάζει σημαντικά όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής, κ.ο.κ. ζωής κάθε τόπου. Στο πλαίσιο αυτό, η διεθνής αστυνομική συνεργασία καθίσταται εντελώς απαραίτητη και εξελίσσεται και αυτή, ακολουθώντας τα νέα δεδομένα της εγκληματικότητας. Οι μορφές της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας ξεκινούν από διμερείς και πολυμερείς συμβάσεις μεταξύ διαφόρων κρατών και μπορεί να καταλήγουν μέχρι τη σύσταση και λειτουργία διεθνών οργανισμών με συγκεκριμένα καθήκοντα και αρμοδιότητες,

πρόσωπα, που ενδέχεται να μην έχουν δικαίωμα εισόδου ή παραμονής στην ΕΕ, με εξαφανισθέντα πρόσωπα (ιδίως παιδιά) και αντικείμενα που μπορεί να έχουν κλαπεί, υπεξαιρεθεί ή απολεσθεί. Επιπλέον, στο SIS II δεν περιλαμβάνονται μόνο οι πληροφορίες αναφορικά με ένα πρόσωπο ή αντικείμενο, αλλά και σαφείς οδηγίες προς τις αρμόδιες αρχές για τις ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβούν μόλις εντοπιστεί το αναζητούμενο πρόσωπο ή αντικείμενο, βλ. **Παπακωνσταντής Μ.**, ο.π., 2019, σελ. 432 – 433.

²⁰³ Visa Information System (VIS).

²⁰⁴ European Travel Information and Authorisation System (ETIAS).

²⁰⁵ European Criminal Records Information System (ECRIS).

²⁰⁶ Passenger Name Record (PNR).

²⁰⁷ Αναφορικά με τα εν λόγω συστήματα πληροφοριών βλ. αναλυτικά **Παπακωνσταντής Μ.**, ο.π., 2019, σελ. 422 – 460 και τις εκεί παραπομπές.

όπως είναι η Interpol και η Europol. Αναμφίβολα, ένας από τους κύριους τομείς δραστηριοποίησης των δύο αυτών οργανισμών αλλά και εν γένει της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, είναι και αυτός της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αφού, όπως είδαμε και παραπάνω, το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχει εξελιχθεί ραγδαία στην πορεία του χρόνου, έχει λάβει απειλητικές διαστάσεις, αλλά και διεθνή μορφή, επιφυλάσσοντας σημαντικές αρνητικές συνέπειες και κινδύνους για όλα τα κράτη. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας αποτελεί βασική προτεραιότητα όλων των ανεπτυγμένων κυρίως χωρών, αφού ενέχει μία συνεχή απειλή για τη δημοκρατία, τις ατομικές και κοινωνικές ελευθερίες, αλλά και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά συστήματα κάθε κράτους.

2.2.1: Ο Διεθνής Οργανισμός Εγκληματολογικής Αστυνομίας (Interpol) και η συμβολή του στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Ο Διεθνής Οργανισμός Εγκληματολογικής Αστυνομίας (International Criminal Police Organization, ICPO - Interpol), με έδρα τη Λυών της Γαλλίας, αποτελεί, σε παγκόσμια βάση, την πρώτη διεθνή συνεργασία σε αστυνομικά θέματα²⁰⁸. Η Interpol ιδρύεται το 1923 στη Βιέννη και η αρχική της ονομασία ήταν Διεθνής Επιτροπή Εγκληματολογικής Αστυνομίας (International Criminal Police Commission - ICPC), ενώ το 1956 έλαβε την τωρινή της ονομασία. Σήμερα στην Interpol συμπράττουν 194 κράτη, μεταξύ των οποίων και όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ αποτελεί τον δεύτερο πολυπληθέστερο διεθνή οργανισμό μετά τον ΟΗΕ.²⁰⁹ Κύρια αποστολή της Interpol είναι ο καθορισμός αποτελεσματικών τρόπων για την άμεση υπηρεσιακή επικοινωνία μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών των συνεργαζόμενων κρατών για τη δίωξη των εγκλημάτων, των οποίων οι δράστες κινούνται στο διεθνή χώρο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού της, στόχος της Interpol είναι η απαραίτητη στήριξη όλων των συμμετεχόντων αστυνομικών υπηρεσιών για τη δίωξη του εγκλήματος, πάντα στα επιτρεπτά πλαίσια των εθνικών νομοθεσιών. Οι έρευνες που διενεργούνται στα πλαίσια της Interpol είναι κατά βάση εθνικές και διεξάγονται με βάση την εθνική νομοθεσία.²¹⁰ Η Interpol, δεν είναι ουσιαστικά ένας υπερεθνικός οργανισμός επιβολής του νόμου, δεν έχει εκτελεστική εξουσία και δεν μπορεί για παράδειγμα να προβεί σε συλλήψεις. Είναι ένας διεθνής οργανισμός που λειτουργεί ως δίκτυο μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου από διαφορετικές χώρες, λειτουργώντας

²⁰⁸ Παπαγιάννης Δ., *Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2008, σελ. 46.

²⁰⁹ INTERPOL, Membership of INTERPOL, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/Who-we-are/Legal-framework/Membership-of-INTERPOL> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²¹⁰ Παπαγιάννης Δ., ο.π., 2008, σελ. 47.

περισσότερο ως διοικητικός συνεργάτης.²¹¹ Για παράδειγμα, έστω ότι μία υπηρεσία της Αμερικής, λόγω χάρη, παρακολουθεί μία υπόθεση τρομοκρατίας, όπου ένα ή κάποια μέλη της οργάνωσης βρίσκονται ή έχουν με οποιονδήποτε τρόπο διασυνδέσεις με μία ευρωπαϊκή χώρα. Το FBI π.χ. θα ήταν δύσκολο λόγω γλωσσικών, πολιτιστικών αλλά και διαφορών στη δομή των υπηρεσιών και σε θέματα γραφειοκρατίας να έρθει σε επαφή απευθείας με την αρμόδια υπηρεσία στη χώρα που θα επιθυμούσε, ενώ πλέον είναι πολύ εύκολο το FBI ή οποιαδήποτε άλλη ανάλογη υπηρεσία να επικοινωνήσει με το Εθνικό Κεντρικό Γραφείο της Interpol της χώρας που ενδιαφέρεται, το οποίο θα ενεργεί ως ο σύνδεσμος μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των Ηνωμένων Πολιτειών και της έτερης χώρας.

Η Γενική Γραμματεία της Interpol παρέχει διαφόρων ειδών εμπειρογνομοσύνη και υπηρεσίες στις χώρες μέλη, αλλά και ερευνητική υποστήριξη, ανάλυση και βοήθεια για τον εντοπισμό φυγάδων σε όλο τον κόσμο. Παράλληλα, διαθέτει 18 αστυνομικές βάσεις δεδομένων με πληροφορίες για εγκλήματα και εγκληματίες (από ονόματα και δακτυλικά αποτυπώματα έως κλεμμένα διαβατήρια), οι οποίες είναι προσβάσιμες στις χώρες μέλη σε πραγματικό χρόνο.²¹² Σε κάθε κράτος μέλος, λειτουργεί ένα Κεντρικό Εθνικό Γραφείο (National Central Bureau- NCB), το οποίο διασφαλίζει την επικοινωνία και την ανταλλαγή πληροφοριών και το οποίο λειτουργεί επί 24ώρου βάσεως. Στην Ελλάδα το εν λόγω Γραφείο αποτελεί το Τμήμα Interpol της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας²¹³. Αναμφίβολα, κάθε κράτος και κάθε αστυνομική υπηρεσία έχει τις δικές της βάσεις δεδομένων, οι οποίες, όσο καλά καταρτισμένες και να είναι, δεν παύουν να περιλαμβάνουν στοιχεία του που αφορούν αποκλειστικά την εγχώρια εγκληματικότητα και στοιχεία σχετικά με αυτή, που στη σύγχρονη εποχή από μόνα τους δεν επαρκούν για την αποτελεσματική δίωξη του εγκλήματος, το οποίο έχει ξεφύγει από τις εθνικές διαστάσεις.

Η Interpol υποστηρίζει κυρίως τις εθνικές προσπάθειες για την καταπολέμηση των εγκλημάτων σε τρεις παγκόσμιους τομείς που θεωρούνται ως οι πλέον επικίνδυνοι σήμερα, της τρομοκρατίας, του κυβερνοεγκλήματος και του οργανωμένο εγκλήματος²¹⁴. Η

²¹¹ INTERPOL, What is Interpol?, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²¹² INTERPOL, What is Interpol?, ο.π..

²¹³ Για τη λειτουργία των τεσσάρων τμημάτων της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας του Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας βλ. Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.), διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=50&Itemid=41&lang= (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²¹⁴ INTERPOL, What is Interpol?, ο.π..

συνεργασία στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας γίνεται κυρίως μέσω ανταλλαγής και ανάλυσης πληροφοριών, ανάπτυξης ικανοτήτων και εκπαίδευσης, καθώς και επιχειρησιακής υποστήριξης. Μέσω της Interpol, οι αστυνομικές υπηρεσίες των κρατών μελών της μπορούν να μοιράζονται πληροφορίες και προειδοποιήσεις σχετικά με τα διεθνή τρομοκρατικά δίκτυα, για να κατανοήσουν καλύτερα τις μεθόδους, τα κίνητρα και τη χρηματοδότησή τους και τελικά να προβούν στον εντοπισμό και στη σύλληψη υπόπτων και δραστών.²¹⁵

Η Interpol, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, έχει προσαρμοστεί πλήρως με τα νέα δεδομένα στον τομέα της τρομοκρατίας. Καθώς το φαινόμενο της τρομοκρατίας εξελίχθηκε ραγδαία και η ισλαμική τρομοκρατία άρχισε να αποτελεί μια διαρκή απειλή με τους νέους μεθόδους στρατολόγησης, την αύξηση των «ξένων μαχητών» και την πιθανότητα επιστροφής τους κλπ., η Interpol όφειλε να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα, ώστε η διεθνής αστυνομική συνεργασία να καταστεί αποτελεσματική στις νέες αυτές προκλήσεις. Έτσι, διαθέτει ένα ισχυρό πρόγραμμα διαχείρισης των συνόρων, το οποίο αποτελείται από ονομαστική βάση δεδομένων, βάση δεδομένων για κλοπή και απώλεια ταξιδιωτικών εγγράφων, καθώς και ειδοποιήσεις που σχετίζονται με ταξιδιωτικά έγγραφα. Οι βάσεις δεδομένων της Interpol περιέχουν λεπτομέρειες για περίπου 48.700 «ξένους μαχητές», γεγονός που την καθιστά τον μεγαλύτερο χώρο αποθήκευσης τέτοιων πληροφοριών στον κόσμο, οι οποίες θα μπορούσαν να αποδειχθούν ζωτικής σημασίας στον εντοπισμό των επιστρεφόμενων αυτών ατόμων. Τα δεδομένα συλλέγονται από διάφορα μέρη, συμπεριλαμβανομένων συνόρων, πεδίων μάχης και φυλακών. Επιπλέον, τα κλεμμένα ταξιδιωτικά έγγραφα αποτελούν βασικό πλεονέκτημα για την τρομοκρατική κινητικότητα, ιδίως για τους ξένους τρομοκράτες μαχητές που επιστρέφουν από ζώνες συγκρούσεων. Έτσι, οι βάσεις δεδομένων κλεμμένων και απολεσθέντων ταξιδιωτικών εγγράφων, που διαθέτει η Interpol, είναι ένα πολύ ισχυρό εργαλείο στα χέρια των αξιωματούχων που βρίσκονται σε συνοριακούς σταθμούς, προκειμένου να ελέγξουν την ταυτότητα των ταξιδιωτών και να εμποδίσουν την πιθανή είσοδο επιστρεφόμενων ξένων μαχητών. Παράλληλα, μία άλλη βάση δεδομένων ζωτικής σημασίας για την ισχυρή διαχείριση των συνόρων είναι η ονομαστική βάση δεδομένων Interpol, η οποία περιέχει λεπτομέρειες για τα προσωπικά δεδομένα και το ποινικό ιστορικό των ατόμων που υπόκεινται σε αίτημα διεθνούς συνεργασίας. Επιπλέον, οι ειδικοί της Interpol αναλύουν τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί και μοιράζονται

²¹⁵ INTERPOL, Terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

πληροφορίες με τα κράτη μέλη, όπως για παράδειγμα πληροφορίες σχετικά με τις αναδυόμενες τάσεις που σχετίζονται με τους ξένους τρομοκράτες μαχητές.²¹⁶

Ανάλογης αξίας είναι και οι βάσεις βιομετρικών δεδομένων της Interpol. Τα βιομετρικά δεδομένα, όπως εικόνες προσώπου, δακτυλικά αποτυπώματα κλπ., μπορούν να οδηγήσουν στην ακριβή αναγνώριση ατόμων που χρησιμοποιούν ψευδή ταυτότητα, βελτιώνοντας έτσι τις προσπάθειες εντοπισμού τρομοκρατών και διεξάγοντας επιτυχείς έρευνες και διώξεις. Έτσι, έχει δημιουργηθεί το Project First (Facial, Imaging, Recognition, Searching and Tracking), με σκοπό οι χώρες να μοιραστούν βιομετρικά δεδομένα που σχετίζονται με ξένους τρομοκράτες μαχητές (FTF) και άλλους υπόπτους τρομοκρατίας. Το Project First προωθεί τη μετάβαση από τη λογική της «ανάγκης για γνώσης» στη λογική της «ανάγκης για κοινή χρήση». Στόχος του είναι να βελτιώσει την ταυτοποίηση και την ανίχνευση τρομοκρατών, χρησιμοποιώντας την πιο προηγμένη τεχνολογία επεξεργασίας ψηφιακών εικόνων και αναγνώρισης προσώπου. Οι τοπικοί αξιωματικοί επιβολής του νόμου εκπαιδεύονται να χρησιμοποιούν τον κατάλληλο κινητό εξοπλισμό για να καταγράφουν τα βιομετρικά δεδομένα των κρατουμένων φυλακών, που έχουν καταδικαστεί για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία. Αυτά τα δεδομένα στη συνέχεια αποθηκεύονται σε βάσεις δεδομένων της Interpol, συνήθως ως Blue Notices/Μπλε Ειδοποιήσεις, οι οποίες είναι διεθνείς ειδοποιήσεις για τη συλλογή πρόσθετων πληροφοριών σχετικά με την ταυτότητα, την τοποθεσία ή τις δραστηριότητες ενός ατόμου σε σχέση με ένα έγκλημα. Τα δεδομένα αυτά μπορούν, επίσης, να αναζητηθούν και σε συνδυασμό με άλλες βάσεις δεδομένων της Interpol, ιδίως το σύστημα αναγνώρισης προσώπου και τη βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων, για να αναγνωριστούν θετικά τα άτομα και οι διεθνείς κινήσεις τους.²¹⁷

Η εξέλιξη της τεχνολογίας, ιδίως στον τομέα των επικοινωνιών, δεν θα μπορούσε να μην χρησιμοποιηθεί κατάλληλα και από τα τρομοκρατικά δίκτυα. Έτσι, οι τρομοκράτες πλέον χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τη ριζοσπαστικοποίηση, τη στρατολόγηση, τη χρηματοδότηση, αλλά και το σχεδιασμό και την εκτέλεση τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εύκολο να ριζοσπαστικοποιηθεί και στρατολογηθεί, για παράδειγμα, ένα άτομο το οποίο διαβιεί σε μία χώρα του δυτικού κόσμου από ένα μέλος μιας τρομοκρατικής οργάνωσης, το οποίο ενδέχεται να βρίσκεται σε κάποια άλλη χώρα, πολύ πιθανό ακόμα και σε μία χώρα η οποία αποτελεί ένοπλη ζώνη, όπως

²¹⁶ INTERPOL, Preventing terrorist travel, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Preventing-terrorist-travel> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²¹⁷ INTERPOL, Identifying terrorist suspects, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Identifying-terrorist-suspects> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

η Συρία και το Ιράκ. Ακολούθως, όταν αυτό το άτομο στρατολογηθεί, με τον ίδιο τρόπο θα του δοθούν όλες οι απαραίτητες οδηγίες για να πραγματοποιήσει ένα τρομοκρατικό χτύπημα στη χώρα που διαβιεί, ενώ είναι πολύ πιθανό αργότερα η οργάνωση, που θα τον έχει στρατολογήσει, να αναλάβει την ευθύνη για την εν λόγω επίθεση. Τέτοιες είναι και οι περιπτώσεις των «μοναχικών λύκων», που αναλύσαμε στο προηγούμενο μέρος της εργασίας μας.

Η Interpol, ως διεθνής οργανισμός με σκοπό την αποτελεσματικότερη αστυνομική συνεργασία στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, δεν θα μπορούσε να μείνει άπραγη μπροστά σε αυτή τη νέα εξέλιξη. Έτσι, κατανοώντας τα νέα αυτά δεδομένα, ασχολείται με την ανάλυση των κοινωνικών μέσων, με σκοπό τον προσδιορισμό υπόπτων και μαρτύρων, αλλά και κάθε ενδεχόμενης απειλής. Για το σκοπό αυτό προβαίνει στην ανάλυση της χρήσης πλατφορμών μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τρομοκρατική δραστηριότητα, ενισχύοντας τις προσπάθειες αναγνώρισης και εντοπισμού στις εθνικές αντιτρομοκρατικές έρευνες. Στην κατεύθυνση αυτή, πραγματοποιείται και αναζήτηση πλατφορμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τον εντοπισμό πιθανών μαρτύρων, οι οποίοι μπορεί να είναι χρήσιμοι για την πορεία μίας κατ' εξέλιξη αστυνομικής έρευνας ύστερα από ένα τρομοκρατικό χτύπημα. Κάτι τέτοιο συνέβη μετά την επίθεση του London Bridge στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2017 και την επίθεση σε ξενοδοχειακό συγκρότημα στο Ναϊρόμπι της Κένυας, τον Ιανουάριο του 2019. Παράλληλα, εξετάζονται και τρόποι χρησιμοποίησης της τεχνολογίας αναγνώρισης προσώπου για την αποτελεσματικότερη συνδρομή στις έρευνες των κρατών μελών. Αυτή η τεχνολογία προσφέρει νέες ευκαιρίες για κοινή χρήση και σύγκριση δεδομένων, προκειμένου να εντοπιστούν τρομοκράτες, οι οποίοι είναι άγνωστα άτομα που ενδέχεται όμως να εμφανίζονται σε διάφορες δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.²¹⁸

Επιπλέον, όσον αφορά το φαινόμενο της τρομοκρατίας, ένα σημαντικό κεφάλαιο είναι τα μέσα και οι μέθοδοι χρηματοδότησής της. Κάθε έγκλημα που έχει ως αποτέλεσμα το κέρδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και σε μία χώρα, όπου ο κίνδυνος τρομοκρατικής επίθεσης είναι χαμηλός, ενδέχεται να λαμβάνουν χώρα πράξεις, με σκοπό τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών. Οι πηγές χρηματοδότησης της τρομοκρατίας περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, απάτες χαμηλού επιπέδου, απαγωγές για λύτρα, καταχρήσεις μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, παράνομο εμπόριο εμπορευμάτων (όπως πετρέλαιο, κάρβουνο, διαμάντια,

²¹⁸ INTERPOL, Analysing social media, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Analysing-social-media> (προσπελάστηκε 15/01/2020).

χρυσό και το ναρκωτικό «captopon»), και ψηφιακά νομίσματα. Η Interpol λαμβάνει κάθε απαραίτητο μέσο²¹⁹, κυρίως μέσα από τη στρατηγική συνεργασία με έναν αριθμό φορέων που συμβάλλουν στην προώθηση πολιτικών και συνεργασίας υψηλού επιπέδου, για την αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, προκειμένου να διακοπεί κάθε ροή χρηματοδότησης της. Επιπλέον, προς το σκοπό αυτό προβαίνει στην ανάλυση και κατανόηση της χρηματοδότηση προηγούμενων επιθέσεων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόληψη μελλοντικών επιθέσεων.

Μία εξαιρετικά επικίνδυνη απειλή στον τομέα της τρομοκρατίας είναι οι επιθέσεις με εκρηκτικά αλλά και χημικά. Τέτοιες επιθέσεις έχουν πραγματοποιηθεί σε χιλιάδες περιοχές σε όλο τον κόσμο την τελευταία δεκαετία, συμπεριλαμβανομένων των βομβαρδισμών των Βρυξελλών, της Αμπούτζα, της Βοστώνης, του Λονδίνου, της Μαδρίτης, της Μόσχας, της Βομβάης και συχνών χημικών επιθέσεων στη Συρία και στο Ιράκ. Η Interpol, στην προσπάθεια της να αντιμετωπίσει τέτοιου είδους απειλές, προσφέρει μια σειρά μαθημάτων κατάρτισης και εμπειρογνομosύνης στα κράτη μέλη της, για την αντιμετώπιση αυτών των εγκλημάτων, τα οποία απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις, ιδίως όσον αφορά τον χειρισμό αποδεικτικών στοιχείων, ενώ παράλληλα λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα, έτσι ώστε οι χώρες να είναι σε θέση να αποτρέψουν και να ανταποκριθούν στη χρήση χημικών σε τρομοκρατικά περιστατικά. Παράλληλα, συνεργάζεται με τις κατά τόπους αστυνομικές αρχές για την αποτροπή του λαθρεμπορίου και της χρήση χημικών, τοξικών, βιομηχανικών χημικών και εκρηκτικών. Επίσης, έχει καταρτίσει βάσεις δεδομένων σχετικά με τα άτομα που έχουν πραγματοποιήσει τέτοιου είδους επιθέσεις ή γενικότερα εμπλέκονται σε τέτοιες διαδικασίες (π.χ.: διακίνηση, μεταφορά, κ.ο.κ.).²²⁰ Επιπροσθέτως, η Interpol διεξάγει ειδικά προγράμματα εξειδίκευσης αλλά και μελέτες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιστατικών βιοτρομοκρατίας (για τον σκοπό αυτό μάλιστα έχει συσταθεί και η Μονάδα Πρόληψης της Βιοτρομοκρατίας της Interpol) αλλά και επιθέσεων με πυρηνικά και ραδιενεργά υλικά²²¹.

²¹⁹ INTERPOL, Tracing terrorist finances, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Tracing-terrorist-finances> (προσπελάστηκε 15/01/2020).

²²⁰ INTERPOL, Chemical and Explosives terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Chemical-and-Explosives-terrorism> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²²¹ INTERPOL, Bioterrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Bioterrorism> και INTERPOL, Radiological and Nuclear terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Radiological-and-Nuclear-terrorism> (προσπελάστηκαν 15/01/2021).

Επιπλέον, στην περίπτωση μιας τρομοκρατικής επίθεσης αλλά και μίας διεθνούς καταστροφής, ή δολοφονίας, η Interpol δύναται να στείλει στη χώρα όπου πραγματοποιήθηκε το συμβάν μια ειδική ομάδα, την Ομάδα Αντιμετώπισης Περιστατικού (Incident Response Team - IRT). Η Ομάδα αυτή μπορεί να προσφέρει ένα φάσμα τεχνογνωσίας και πρόσβασης σε βάσεις δεδομένων, για να βοηθήσει με την αναγνώριση του θύματος, την αναγνώριση του υπόπτου και τη διάδοση των πληροφοριών σε υπηρεσίες επιβολής του νόμου άλλων εθνών. Επιπλέον, κατόπιν αιτήματος των τοπικών αρχών, μπορούν να λειτουργήσουν ως κεντρική διοίκηση και υλικοτεχνική υποστήριξη για τον συντονισμό των άλλων υπηρεσιών επιβολής του νόμου που συμμετέχουν σε μια υπόθεση. Τέτοιες ομάδες συγκροτήθηκαν 8 φορές κατά το 2013 για συνδρομή σε διάφορα περιστατικά, καθώς και για υπόθεση τρομοκρατίας.²²²

Ακόμα, σε περιπτώσεις όπου κάποια χώρα έχει συλλέξει στοιχεία που καταδεικνύουν την εμπλοκή ενός ατόμου σε κάποιο έγκλημα, καθώς και στην τρομοκρατία, η Interpol δύναται να εκδώσει μία Ερυθρά Ανακοίνωση (Red Notice), η οποία θα είναι ορατή σε όλα τα κράτη με στόχο την αναζήτηση, τον εντοπισμό και τη σύλληψη του εν λόγω ατόμου με σκοπό την έκδοσή του, γεγονός που έχει συμβεί σε πολλές περιπτώσεις. Ας αναφέρουμε ένα τέτοιο παράδειγμα που δείχνει πώς το παγκόσμιο δίκτυο χωρών της Interpol, μέσα από τις κατάλληλες ειδοποιήσεις και την εξειδικευμένη υποστήριξη, μπορεί να οδηγήσει σε γρήγορα και συγκεκριμένα αποτελέσματα κατά τη διεξαγωγή ερευνών. Μία από τις χώρες μέλη της Interpol στην Ευρώπη ζήτησε βοήθεια με μια έρευνα χρηματοδότησης τρομοκρατίας, η οποία συνέβαινε σε πραγματικό χρόνο, και ο ύποπτος είχε χρηματοδοτήσει το ταξίδι των μελών μιας οικογένειας και άλλων ατόμων σε ζώνες σύγκρουσης, μεταφέροντας κεφάλαια αξίας περίπου 18.000 ευρώ. Οι εξειδικευμένοι αξιωματικοί της Interpol προσέφεραν συμβουλές για τον εξορθολογισμό της έρευνας και πραγματοποιήθηκε επικοινωνία με τέσσερις άλλες χώρες μέλη από την Αφρική, την Αμερική και τη Μέση Ανατολή, όπου είχαν μεταφερθεί χρήματα. Κατόπιν αιτήματος της χώρας διερεύνησης, η Interpol δημοσίευσε μια Ερυθρά Ανακοίνωση για τον ύποπτο, ο οποίος στη συνέχεια συνελήφθη σε άλλη χώρα και εκδόθηκε για δίωξη²²³.

Τέλος, η Interpol, για να διασφαλίσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, πραγματοποιεί στρατηγικές συμμαχίες και συνεργασίες με

²²² INTERPOL, “Annual Report 2013”, *General Assembly*, Colombia, 2013, p. 54 – 55. διαθέσιμο στον ιστότοπο: file:///C:/Users/THOMAS/Downloads/INTERPOL%20Annual%20Report%202013_EN_LR.pdf (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²²³ INTERPOL, *Tracing terrorist finances*, ο.π..

περιφερειακά και διεθνή ενδιαφερόμενα μέρη. Αρχικά, η Interpol συνεργάζεται με τον ΟΗΕ. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Security Council - UNSC) ενέκρινε ορισμένα ψηφίσματα που αναγνωρίζουν τον παγκόσμιο ρόλο της Interpol στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και συγκεκριμένα κατά της απειλής που θέτουν οι ξένοι τρομοκράτες μαχητές. Ακόμα, η συμφωνία της Interpol με την Εκτελεστική Διεύθυνση της Αντιτρομοκρατικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών (United Nations' Counter-Terrorism Committee Executive Directorate - CTED) σημαίνει ότι τα δύο όργανα μπορούν να συνεργαστούν στενά για την εφαρμογή των ψηφισμάτων της UNSC. Επίσης, έχει υπογραφεί σχετική συμφωνία με την Υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC), που εστιάζει σε επιχειρήσεις κατά του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Παράλληλα, συνεργάζεται και με άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως είναι ο Παγκόσμιος συνασπισμός κατά της Daesh, το Τμήμα Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), η Afripol, η Aseanpol, η Europol, η Λίγκα Αραβικών Κρατών (LAS), το Συμβούλιο Συνεργασίας των Αραβικών Κρατών του Κόλπου (GCC)²²⁴, κ.α., αλλά και με έτερους Κυβερνητικούς και Διακυβερνητικούς Οργανισμούς, καθώς και με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

2.2.2: Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol ή Ευρωπόλ) και η συμβολή της στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol), σε αντίθεση με την Interpol, είναι ένας διεθνής οργανισμός που καλύπτει μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια, το χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η ίδρυση, η λειτουργία, η σύσταση, η δομή, η οργάνωση, τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητές της προσδιορίζονται και καθορίζονται αποκλειστικά από τις διατάξεις των συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σχετίζονται άμεσα με τη συνολική πορεία και τις εξελίξεις της²²⁵. Η αρχή της ιστορίας της τοποθετείται στο 1991, στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λουξεμβούργου, όπου διατυπώθηκε σαν ιδέα η ίδρυση μίας Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας. Τον Ιούνιο του 1993, στην Κοπεγχάγη, και πριν ακόμα τεθεί σε ισχύ η συνθήκη του Μάαστριχτ²²⁶, οι Υπουργοί TREVI αποφασίζουν τη σύσταση της πρώτης φάσης της Europol υπό την ονομασία «Europol Drug Unit (EDU)», δηλαδή Μονάδα Ναρκωτικών της Europol, η ίδρυση της οποίας προβλέφθηκε στη Συνθήκη

²²⁴ INTERPOL, Partnerships against terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Partnerships-against-terrorism> (προσπελάστηκε 15/01/2021).

²²⁵ Στεργιούλης Ε., *Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία – Europol*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 19 – 20.

²²⁶ Η Συνθήκη του Μάαστριχτ τέθηκε σε ισχύ την 01 Νοεμβρίου 1993.

του Μάαστριχτ και η λειτουργία της ξεκίνησε επίσημα το 1994 και στόχευε αρχικά στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων που σχετίζονται με τη διακίνηση ναρκωτικών. Τον Ιούλιο του 1995, τα κράτη μέλη υπογράφουν τη Σύμβαση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας, ενώ τελικά η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ την 1 Οκτωβρίου 1998. Παρ' όλα αυτά, η Europol αναλαμβάνει επίσημα και πλήρως τα καθήκοντά της την 1^η Ιουλίου 1999, ημερομηνία που αποτελεί ορόσημο στην αστυνομική συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²²⁷ Η υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας στις 13 Δεκεμβρίου 2007, αποτέλεσε κομβικό σημείο στην ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης για την περαιτέρω εξέλιξη και πορεία της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, οι καινοτομίες που εισήχθησαν από τη νέα Συνθήκη για την ΕΕ, συνέβαλλαν στην τροποποίηση του νομικού πλαισίου λειτουργίας της Europol, η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω της 2009/371/ΔΕΥ Απόφασης²²⁸ του Συμβουλίου της 6^{ης} Απριλίου 2009 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομίας - Europol, καταργώντας την προγενέστερη Σύμβαση και φέρνοντας την πιο κοντά στις άλλες Ευρωπαϊκές Υπηρεσίες. Η Απόφασή αυτή αναφέρεται ρητά στην αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας του Οργανισμού, με αποτέλεσμα την αύξηση των εξουσιών του, αλλά και τη χρηματοδότησή του από τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Από την 1^η Μαΐου 2017, η απόφαση 2009/371/ΔΕΥ αντικαθίσταται από τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/794²²⁹. Πλέον, η Europol αναφέρεται ως Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τη Συνεργασία στον Τομέα Επιβολής του Νόμου, χωρίς να εγκαταλείπεται, όμως, η χρήση της ονομασίας με την οποία έγινε γνωστή. Το νέο πλαίσιο διευκολύνει ακόμα περισσότερο την Europol στη δημιουργία εξειδικευμένων μονάδων που ανταποκρίνονται άμεσα στις νέες τρομοκρατικές απειλές.

Έτσι, η Europol, με έδρα τη Χάγη, έχει ως κύρια αποστολή της τη στήριξη και την ενίσχυση των ενεργειών των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών, καθώς και την εμβάθυνση της αμοιβαίας συνεργασίας τους για την πρόληψη και την καταπολέμηση σοβαρών μορφών εγκλήματος, που έχουν επιπτώσεις σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, της τρομοκρατίας και των μορφών εγκληματικότητας που θίγουν κοινά συμφέροντα, τα οποία καλύπτονται από

²²⁷ Αναφορικά με την ίδρυση και την ιστορική αναδρομή της Europol βλ. αναλυτικά **Παπαγιάννης Δ.**, ο.π., 2008, σελ. 83 – 87 και **Στεργιούλης Ε.**, ο.π., 2003, σελ. 23 – 30 και τις εκεί παραπομπές.

²²⁸ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Απόφαση του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 2009 για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ) (2009/371/ΔΕΥ), L 121/37, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32009D0371> (προσπελάστηκε 18/01/2021).

²²⁹ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Μαΐου 2016 για τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) και την αντικατάσταση και κατάργηση των αποφάσεων του Συμβουλίου 2009/371/ΔΕΥ, 2009/934/ΔΕΥ, 2009/935/ΔΕΥ, 2009/936/ΔΕΥ και 2009/968/ΔΕΥ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0794> (προσπελάστηκε 18/01/2021).

πολιτική της Ένωσης²³⁰. Ως «αρμόδιες αρχές» νοούνται όλες οι αστυνομικές αρχές και άλλες υπηρεσίες επιβολής του νόμου και δημόσιες αρχές που υπάρχουν στα κράτη μέλη και είναι επιφορτισμένες βάσει της εθνικής νομοθεσίας με την πρόληψη και την καταπολέμηση αξιόποινων πράξεων αρμοδιότητας της Europol (π.χ.: Λιμενικό Σώμα, Τελωνειακοί Σταθμοί κλπ.).²³¹

Η συνεργασία των αρμόδιων εθνικών κρατών δεν αφορά μόνο στην πρόληψη και στην καταπολέμηση σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, όπως είναι και η τρομοκρατία, αλλά και συναφών αξιόποινων πράξεων και συγκεκριμένα: α) των αξιόποινων πράξεων που διαπράττονται με σκοπό την απόκτηση των μέσων για την τέλεση πράξεων που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της Europol, όπως είναι και η τρομοκρατία, β) των αξιόποινων πράξεων που διαπράττονται με σκοπό τη διευκόλυνση ή την τέλεση τρομοκρατικών και συναφών πράξεων που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της Europol και γ) των αξιόποινων πράξεων που διαπράττονται με σκοπό την εξασφάλιση της ατιμωρησίας για εκείνους που διαπράττουν τρομοκρατικές καθώς και συναφείς πράξεις που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητας της Europol.²³²

Στα πλαίσια υλοποίησης της αποστολής και των σκοπών της η Europol ασκεί τα εξής καθήκοντα²³³:

- Συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής πληροφοριών για την εγκληματικότητα,
- κοινοποίηση, αμελλητί στα κράτη μέλη, μέσω των εθνικών μονάδων που έχουν συσταθεί, ενδεχόμενων πληροφοριών και διασυνδέσεων μεταξύ των αξιόποινων πράξεων που τις αφορούν,
- συντονισμός, οργάνωση και υλοποίηση ερευνητικών και επιχειρησιακών δράσεων για τη στήριξη και την ενίσχυση των δράσεων των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών, οι οποίες πραγματοποιούνται από κοινού με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών ή στο πλαίσιο κοινών ομάδων έρευνας και, ενδεχομένως, σε συνεννόηση με την Eurojust,

²³⁰ Άρθρο 3 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794. Στο παράρτημα I του εν λόγω κανονισμού περιλαμβάνεται κατάλογος με τον τίτλο «Κατάλογος μορφών εγκλήματος που αναφέρονται στο άρθρο 3 παράγραφος 1», στον οποίο αναγράφονται όλα τα εγκλήματα που θεωρούνται επικίνδυνα και θίγουν το κοινό συμφέρον της ΕΕ, μεταξύ των οποίων είναι και η τρομοκρατία.

²³¹ Άρθρο 2 εδάφιο (α) του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

²³² Άρθρο 3 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

²³³ Άρθρο 4 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

- συμμετοχή σε κοινές ομάδες έρευνας καθώς και εισήγηση για τη σύστασή τους,
- παροχή πληροφοριών και αναλυτική υποστήριξη στα κράτη μέλη σε σχέση με διεθνή συμβάντα μείζονος σημασίας,
- εκπόνηση αξιολογήσεων απειλών, στρατηγικών και επιχειρησιακών αναλύσεων και γενικών εκθέσεων προόδου των εργασιών,
- ανάπτυξη, διάδοση και προώθηση ειδικών γνώσεων σχετικά με μεθόδους πρόληψης του εγκλήματος, ερευνητικές διαδικασίες και τεχνικές και εγκληματολογικές μεθόδους και παροχή συμβουλών στα κράτη μέλη,
- στήριξη των διασυνοριακών δραστηριοτήτων ανταλλαγής πληροφοριών, ερευνών και επιχειρησιακών δραστηριοτήτων των κρατών μελών, καθώς και των κοινών ομάδων έρευνας, ιδίως μέσω παροχής επιχειρησιακής, τεχνικής και χρηματοοικονομικής βοήθειας,
- παροχή ειδικής κατάρτισης και συνδρομή προς τα κράτη μέλη για τη διοργάνωση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και με την πρόβλεψη χρηματοδοτικής υποστήριξης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της και ανάλογα με το προσωπικό και τους δημοσιονομικούς της πόρους, σε συνεργασία με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου και της κατάρτισης (CEPOL),
- συνεργασία με φορείς της Ένωσης που συστάθηκαν δυνάμει του τίτλου V της ΣΛΕΕ και με την OLAF²³⁴, ειδικότερα μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών ασφαλείας και της παροχής αναλυτικής στήριξης στους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους,
- παροχή πληροφοριών και υποστήριξης στις δομές διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ και στις αποστολές διαχείρισης κρίσεων,
- ανάπτυξη κέντρων εμπειρογνώσιας στην Ένωση για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών εγκλήματος που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων της Europol, συγκεκριμένα ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Κέντρου για τα Εγκλήματα στον Κυβερνοχώρο,
- στήριξη των δράσεων των κρατών μελών για την πρόληψη και την καταπολέμηση μορφών εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένης και της τρομοκρατίας, που

²³⁴ European Anti Fraud Office (OLAF – από τα γαλλικά Office Européen de Lutte Antifraude). Η OLAF διερευνά περιπτώσεις απάτης εις βάρος του προϋπολογισμού της ΕΕ, διαφθοράς και σοβαρών παραπτώματων στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Χαράσσει επίσης την πολιτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της απάτης. Αναλυτικά για την OLAF βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, OLAF, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el (προσπελάστηκε 25/01/2021).

διευκολύνονται, προωθούνται ή διαπράττονται με χρήση του διαδικτύου, περιλαμβανομένης, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, της αναφοράς διαδικτυακού περιεχομένου με το οποίο οι εν λόγω μορφές εγκλήματος διευκολύνονται, προωθούνται ή διαπράττονται.

Θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να διευκρινιστεί ότι, η Europol δεν έχει εκτελεστικές εξουσίες και αρμοδιότητες, όπως οι αστυνομικές υπηρεσίες των κρατών μελών και επομένως δεν μπορεί να προβαίνει σε συλλήψεις, ελέγχους ταυτότητας προσώπων, ανακρίσεις, κατ' οίκον έρευνες κ.ο.κ.²³⁵. Οι υπηρεσίες και οι παροχές της Europol, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, έχουν περισσότερο έναν ρόλο υποστήριξης και υποβοήθησης των αρχών εφαρμογής του νόμου των κρατών μελών, χωρίς καμία εκτελεστική αρμοδιότητα. Βέβαια, για να καταστεί η Europol αποτελεσματική είναι απαραίτητη η συνεργασία και η υποστήριξη των κρατών μελών, αφού εξαρτάται αποκλειστικά από τη συμμετοχή των κρατών μελών, μέσα από τις συνεισφορές των αρμόδιων υπηρεσιών εφαρμογής του νόμου προς την Europol²³⁶.

Η συνολική τρομοκρατική απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ παραμένει οξεία, ενώ είναι αδιαμφισβήτητο πλέον ότι το κύριο μέλημα των κρατών μελών είναι η ισλαμική τρομοκρατία και το στενά συνδεδεμένο φαινόμενο των ξένων τρομοκρατών μαχητών που ταξιδεύουν προς και από τις ζώνες συγκρούσεων. Οι πρόσφατες επιθέσεις στην ΕΕ καταδεικνύουν την πρόθεση και την ικανότητα των τζιχαντιστών τρομοκρατών να προκαλέσουν χτυπήματα με μεγάλο αριθμό θυμάτων στους αστικούς πληθυσμούς σε μια προσπάθεια να προκαλέσουν μια υψηλή κατάσταση τρομοκρατίας. Οι προσεκτικά σχεδιασμένες επιθέσεις, που έχουν λάβει χώρα στο ευρωπαϊκό έδαφος τα τελευταία χρόνια, καταδεικνύουν την αυξημένη απειλή για την ΕΕ από μια εξτρεμιστική μειονότητα, η οποία λειτουργικά εδρεύει στη Μέση Ανατολή, σε συνδυασμό με ένα δίκτυο ανθρώπων που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην ΕΕ και οι οποίοι ριζοσπαστικοποιήθηκαν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα και έχουν αποδείξει ότι είναι πρόθυμοι και ικανοί διαμεσολαβητές και ενεργοί συνεργοί τρομοκρατικών δικτύων.

2.2.2.1: Η επεξεργασία των πληροφοριών από την Europol και τα εργαλεία διαχείρισης τους.

²³⁵ Φαρσεδάκης Ι., *Ανακριτική – Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα – Κομοτηνή, 1984, σελ. 72.

²³⁶ Στεργιούλης Ε., ο.π., 2003, σελ. 82.

Η Europol επεξεργάζεται μόνο πληροφορίες που της διαβιβάζονται από τα κράτη μέλη, από φορείς της Ένωσης, τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς και από ιδιωτικούς φορείς και ιδιώτες²³⁷. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να γίνεται αποκλειστικά και μόνο για τους ακόλουθους σκοπούς:

- Για τη διασταύρωση πληροφοριών με σκοπό τη συσχέτιση ή τον εντοπισμό άλλων ουσιωδών συνδέσεων μεταξύ πληροφοριών που σχετίζονται με πρόσωπα ύποπτα για διάπραξη ή συμμετοχή σε αξιόποινη πράξη, η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Europol ή τα οποία έχουν καταδικασθεί για τη διάπραξη μιας τέτοιας αξιόποινης πράξης ή με πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν πραγματικές ενδείξεις ή εύλογοι λόγοι για να πιστευτεί ότι πρόκειται να διαπράξουν αξιόποινες πράξεις, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Europol,
- για στρατηγικές ή θεματικές αναλύσεις,
- για επιχειρησιακών αναλύσεις και
- για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών, της Europol, άλλων φορέων της Ένωσης, τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών.²³⁸

Τα κράτη μέλη, οι φορείς της Ένωσης, οι τρίτες χώρες ή οι διεθνείς οργανισμοί που παρέχουν πληροφορίες στην Europol καθορίζουν τον ή τους σκοπούς για τους οποίους αυτές υποβάλλονται σε επεξεργασία, ενώ αν δεν συμβεί κάτι τέτοιο, η Europol, σε συμφωνία με τον ενδιαφερόμενο πάροχο των πληροφοριών, επεξεργάζεται τις πληροφορίες προκειμένου να καθοριστούν η καταλληλότητά τους και ο σκοπός ή οι σκοποί για τους οποίους υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία. Παράλληλα, η Europol δύναται να επεξεργάζεται πληροφορίες για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο διαβιβάστηκαν μόνο εφόσον το επιτρέψει ο πάροχος των πληροφοριών.²³⁹ Η διαβίβαση και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων περιβάλλονται από τις εγγυήσεις και τελούν υπό την προστασία του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων (ΕΕΠΔ).

Τα κύρια εργαλεία διαχείρισης των πληροφοριών της Europol είναι το Σύστημα Πληροφοριών Europol (EIS)²⁴⁰, τα Analysis Projects (APs) και η εφαρμογή SIENA²⁴¹. Το Σύστημα Πληροφοριών της Europol (EIS), το οποίο ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2005, είναι η κεντρική βάση δεδομένων και πληροφοριών για την εγκληματικότητα και καλύπτει

²³⁷ Άρθρο 17 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

²³⁸ Άρθρο 18 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

²³⁹ Άρθρο 19 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794.

²⁴⁰ Europol Information System (EIS).

²⁴¹ Secure Information Exchange Network Application (SIENA).

όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένης και της τρομοκρατίας. Το EIS περιέχει πληροφορίες για σοβαρά διεθνή εγκλήματα, ύποπτα και καταδικασμένα άτομα, εγκληματικές δομές και αδικήματα και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη διάπραξή τους. Είναι ένα σύστημα αναφοράς που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ελέγξει εάν πληροφορίες σχετικά με ένα συγκεκριμένο άτομο ή ένα αντικείμενο ενδιαφέροντος (όπως αυτοκίνητο, τηλέφωνο ή μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) είναι διαθέσιμα πέραν των εθνικών ή οργανωτικών δικαιοδοσιών. Το σύστημα επιτρέπει, επίσης, την αποθήκευση και τον αυτόματο διασταυρούμενο έλεγχο των βιομετρικών δεδομένων (DNA). Οι χρήστες καθορισμένων αρχών των κρατών μελών μπορούν να εκτελούν αναζητήσεις στο σύστημα. Εάν οι αναζητήσεις τους εμφανίσουν αρχικά αποτελέσματα, οι χρήστες μπορούν να ζητήσουν περισσότερες πληροφορίες μέσω της Εθνικής Μονάδας της Europol. Για παράδειγμα, ένας ερευνητής κάποιας χώρας επιθυμεί να κοινοποιήσει δεδομένα μέσω του EIS, αλλά, λόγω της ευαισθησίας της υπόθεσης, θέλει να περιορίσει την άμεση πρόσβαση σε αυτά. Έτσι, ο ερευνητής εφαρμόζει τον περιορισμό μέσω ενός κώδικα χειρισμού, ο οποίος καθιστά τα δεδομένα αόρατα στους χρήστες σε άλλες χώρες, παρ' όλο που παραμένει δυνατή η αναζήτηση. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι ένας χρήστης που αναζητά αυτά τα δεδομένα θα λάβει μια απόκριση που θα δηλώνει εάν υπάρχει στο σύστημα, αλλά δεν θα μπορεί να δει λεπτομέρειες. Παράλληλα, ο κάτοχος των δεδομένων θα λάβει μια ειδοποίηση ότι έχει γίνει αναζήτηση για αυτό και μπορεί να επικοινωνήσει με αυτόν τον χρήστη. Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν την ικανότητα να βελτιώνουν την ασφάλεια του συστήματος, χωρίς όμως να θυσιάζουν την ικανότητα συντονισμού των προσπαθειών. Το EIS διασυνδέεται με το SIENA, για την παρακολούθηση των αναζητήσεων και των επισκέψεων που βρέθηκαν. Το 2015, μάλιστα, 24 χώρες και οργανισμοί άρχισαν να χρησιμοποιούν το EIS για να μοιράζονται καταλόγους ξένων τρομοκρατών μαχητών (FTF) και μέχρι το τέλος του ίδιου έτους, περίπου 20 αντιτρομοκρατικές μονάδες είχαν άμεση πρόσβαση σε αυτό. Ο κατάλογος των FTF είχε αυξηθεί σε περισσότερες από 7.800 συνεισφορές από 24 χώρες, μέχρι τον Δεκέμβριο του 2016. Οι θετικές ταυτοποιήσεις στο σύστημα οδήγησαν σε μια σειρά από κοινές δράσεις επιβολής του νόμου, στις οποίες συμμετείχαν διάφορες χώρες.²⁴²

Στο Σύστημα Ανάλυσης της Europol, ένα σύστημα επεξεργασίας πληροφοριών, περιέχονται και τα λεγόμενα Analysis Projects (APs), τα οποία επικεντρώνονται σε συγκεκριμένους τομείς εγκληματικότητας και σε συγκεκριμένες πτυχές της εκάστοτε μορφής

²⁴² Europol, Europol Information System (EIS), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/europol-information-system> (προσπελάστηκε 28/01/2021).

εγκληματικότητα, όπως είναι για παράδειγμα η ισλαμική τρομοκρατία. Οι ειδικοί της Europol μέσα από αυτά τα προγράμματα μπορούν να διασφαλίσουν τον περιορισμό του σκοπού, να επικεντρωθούν σε πολύ συγκεκριμένες εγκληματικές τάσεις (π.χ. ισλαμική τρομοκρατία, ιταλικό οργανωμένο έγκλημα), να αξιοποιήσουν κάθε πληροφορία και μέσο για την τάση αυτή και να υποστηρίξουν τις αρχές επιβολής του νόμου της ΕΕ και άλλους οργανισμούς για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα μέσω των APs πραγματοποιούνται οι εξής διαδικασίες:

- ανάλυση των σχετικών δεδομένων και πληροφοριών, για τη λήψη όσο το δυνατόν περισσότερων δομημένων και συγκεκριμένων πληροφοριών, ώστε οι αρχές επιβολής του νόμου να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένους στόχους,
- διευκόλυνση επιχειρησιακών συναντήσεων μεταξύ των εταίρων που εμπλέκονται σε υποθέσεις,
- παροχή εμπειρογνομosύνης και κατάρτισης στις αρχές επιβολής του νόμου για την υποστήριξη υποθέσεων και την ανταλλαγή γνώσεων,
- ανάπτυξη κινητών γραφείων της Europol στο πεδίο όταν βρίσκονται σε εξέλιξη επιχειρήσεις, παρέχοντας ζωντανή πρόσβαση στο ασφαλές δίκτυο ανταλλαγής πληροφοριών και στις βάσεις δεδομένων της Europol και
- παροχή υποστήριξης για δικαστική συνεργασία και για την αντιμετώπιση άλλων συναφών εγκληματικών δραστηριοτήτων που αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια ερευνών, όπως το ξέπλυμα χρήματος.

Τα APs που σχετίζονται αποκλειστικά με την τρομοκρατία είναι το AP Check-the-Web, ο κύριος ρόλος του οποίου είναι να προλαμβάνει την κατάχρηση ηλεκτρονικών και διαδικτυακών εργαλείων για τρομοκρατικούς σκοπούς, το AP TFTP, το οποίο εμπλέκεται σε υποθέσεις που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το AP Dolphin, το οποίο συγκεντρώνει πληροφορίες που διατίθενται σε κράτη μέλη της ΕΕ και που προσδιορίζονται από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τρομοκρατικές ομάδες και άλλες βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ, το AP Hydra και το AP Travellers. Το AP Hydra δύναται να υποστηρίξει την πρόληψη και την καταπολέμηση τρομοκρατικών εγκλημάτων και πράξεων που περιλαμβάνουν διάπραξη εγκλημάτων κατά της ζωής, της προσωπικής ελευθερίας ή της περιουσίας και συναφών ποινικών αδικημάτων, που διαπράττονται από άτομα, ομάδες, δίκτυα ή οργανισμούς που προβάλλουν το Ισλάμ για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους. Τέλος, το AP Travellers συντονίζει τις έρευνες και την

ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων που σχετίζονται με τους ξένους τρομοκράτες μαχητές και υποστηρίζει τις προσπάθειες επιβολής του νόμου για την αντιμετώπιση τους, όταν επιστρέφουν στην Ευρώπη ή τις ΗΠΑ από τη Συρία ή το Ιράκ. Έτσι, με τις συντονισμένες προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ και με τη βοήθεια της Europol, ο όγκος δεδομένων σχετικά με ξένους τρομοκράτες μαχητές στο AP Travellers έχει αυξηθεί σημαντικά από τις αρχές του 2015.

Σε έναν οργανισμό όπως η Europol, που βασίζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών, είναι απαραίτητη η ασφαλής και ταχεία μετάδοση ευαίσθητων και περιορισμένων δεδομένων. Το δίκτυο SIENA είναι μια υπερσύγχρονη πλατφόρμα που καλύπτει τις επικοινωνιακές ανάγκες της επιβολής του νόμου της ΕΕ και επιτρέπει την ταχεία ανταλλαγή επιχειρησιακών και στρατηγικών πληροφοριών σχετικά με την εγκληματικότητα μεταξύ της Europol, των κρατών μελών, καθώς και τρίτων μερών που συνεργάζονται με την Europol. Το 2015, δημιουργείται εντός του εν λόγω δικτύου ειδικός χώρος για τις αντιτρομοκρατικές αρχές, γεγονός που επιτρέπει την άμεση διμερή και πολυμερή επικοινωνία μεταξύ των εθνικών αντιτρομοκρατικών αρχών της Europol και με τρίτα μέρη που συνδέονται με συμφωνία επιχειρησιακής συνεργασίας.²⁴³

2.2.2.2: Οι εκθέσεις για την κατάσταση και την τάση της τρομοκρατίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (TE-SAT) και οι ετήσιες εκθέσεις της Europol.

Η Europol εκδίδει πλέον κάθε χρόνο, από το 2007, την ετήσια έκθεση της για την κατάσταση και την τάση της τρομοκρατίας στην ΕΕ (EU Terrorism Situation and Trend Report «TE-SAT»), με σκοπό η έκθεση αυτή να παρέχει χρήσιμες πληροφορίες στα κράτη μέλη για το φαινόμενο της τρομοκρατίας και την εξέλιξή του, αλλά και μία γενικότερη επισκόπηση του φαινομένου της τρομοκρατίας στην ΕΕ σε ένα δεδομένο έτος. Αν αναλογιστούμε ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα για την ΕΕ και την Europol, αυτό σημαίνει ότι το TE-SAT είναι ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια στρατηγικής ανάλυσης της Europol, το οποίο προσφέρει στους υπαλλήλους επιβολής του νόμου, στους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής και στο ευρύ κοινό στοιχεία σχετικά με την τρομοκρατία στην ΕΕ, ενώ παράλληλα εντοπίζει τις εξελισσόμενες τάσεις σε αυτόν τον τομέα εγκληματικότητας.

²⁴³ Europol, Secure Information Exchange Network Application (SIENA), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena> (προσπελάστηκε 28/01/2021).

Η έκθεση αυτή της Europol, καταγράφει τους καθιερωμένους και εξελισσόμενους δείκτες της τρομοκρατίας, οι οποίοι είναι δυνατόν να αλλάξουν ή να εξαφανιστούν με την πάροδο του χρόνου ως απάντηση στις πολιτικές ή κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις, να συγχωνευτούν με άλλες ιδεολογίες ή πεποιθήσεις ή να αποτελέσουν τα δομικά στοιχεία των νέων και πολύ συγκεκριμένων μερικές φορές κινήτρων των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτού του είδους τα εγκλήματα. Η έκθεση προετοιμάζεται από εμπειρογνώμονες της Europol και βασίζεται σε πληροφορίες που παρέχονται και επαληθεύονται από τα κράτη μέλη της ΕΕ και από τους εταίρους της Europol. Στηρίζεται, επίσης, σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που παρέχουν η Eurojust και τα κράτη μέλη.

Η συγκεκριμένη έκθεση έχει σταθερή δομή κάθε χρόνο και καλύπτει, μεταξύ άλλων, τις εξής θεματικές: τις εξελισσόμενες τάσεις και τη γενική εικόνα της τρομοκρατίας, τη τζιχαδιστική – ισλαμική τρομοκρατία, την εθνο-εθνικιστική και αυτονομιστική τρομοκρατία, την αριστερή και αναρχική τρομοκρατία, τη δεξιά τρομοκρατία και την τρομοκρατία του ενός θέματος. Παράλληλα, η έκθεση ολοκληρώνεται με ένα σύνολο επτά παραρτημάτων, μεταξύ των οποίων είναι τα παραρτήματα που αφορούν: τα στατιστικά στοιχεία για τις αποτυχημένες και ολοκληρωμένες επιθέσεις ανά κράτος μέλος της ΕΕ και ανά κατηγορία τρομοκρατίας κατά το έτος αναφοράς, τις στατιστικές συλλήψεων ανά κράτος μέλος και ανά κατηγορία τρομοκρατίας, τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις καταδίκες και τις ποινές για τρομοκρατικά αδικήματα, όπως αναφέρονται στην Eurojust, μια επισκόπηση των αντιτρομοκρατικών δραστηριοτήτων της Europol και τις τροποποιήσεις των εθνικών νομοθεσιών για την τρομοκρατία.

Για παράδειγμα, στην έκθεση TE-SAT του 2017 εξήχθησαν τα εξής στοιχεία και πορίσματα:

- 68 άνθρωποι πέθαναν και πάνω από 844 τραυματίστηκαν ως αποτέλεσμα τρομοκρατικών επιθέσεων,
- υπήρξαν 205 αποτυχημένες ή ολοκληρωμένες τρομοκρατικές επιθέσεις σε εννέα κράτη μέλη,
- εκρηκτικά χρησιμοποιήθηκαν στο 30% των επιθέσεων,
- 975 άτομα συνελήφθησαν για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία,
- τα δικαστήρια εξέδωσαν 569 ετυμηγορίες σε 565 άτομα που δικάστηκαν για τρομοκρατικές κατηγορίες,

- το ECTC υποστήριξε 439 έρευνες κατά της τρομοκρατίας.

Σύμφωνα με την έκθεση, οι γενικότερες τάσεις και εξελίξεις στον τομέα της τρομοκρατίας σχετίζονται με την τζιχαντιστική τρομοκρατία. Ενώ υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων που δεν συνδέονταν με την ισλαμική τρομοκρατία, αυτή ευθύνεται για τις πιο σοβαρές μορφές τρομοκρατικής δραστηριότητας, καθώς σχεδόν όλοι οι θάνατοι που αναφέρθηκαν και τα περισσότερα από τα θύματα ήταν αποτέλεσμα τρομοκρατικών επιθέσεων τζιχαντιστών. Οι επιθέσεις στο Μάντσεστερ με τη χρήση εκρηκτικών και στη Βαρκελώνη με τη χρήση οχημάτων, οι οποίες είχαν ως στόχο να σκοτώσουν και να τραυματίσουν τυχαία όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους, έδειξαν για ακόμη μία φορά ότι οι ισλαμιστές τρομοκράτες είναι πρόθυμοι και σε θέση να προκαλέσουν στους πολίτες της ΕΕ τεράστια βλάβη, υιοθετώντας επιλεκτικά δείγματα θρησκευτικών κειμένων για να νομιμοποιήσουν τις πράξεις τους. Οι επιθέσεις που έχουν λάβει χώρα μέχρι στιγμής αποδεικνύουν ότι οι τζιχαντιστές μπορούν να κατευθύνονται είτε από το Ισλαμικό Κράτος είτε απλώς να εμπνέονται από την ιδεολογία και τη ρητορική του. Παράλληλα και σύμφωνα με τις εκθέσεις, οι τζιχαδιστές που πραγματοποιούν χτυπήματα στην ΕΕ δεν χρησιμοποιούν πάντα κάποιο συγκεκριμένο όπλο αλλά αντίθετα βρέθηκαν να χρησιμοποιούν μια σειρά από διάφορα όπλα, όπως λεπίδες, αυτόματα τουφέκια, εκρηκτικά αλλά και οχήματα. Σύμφωνα με τα γενικότερα πορίσματα των εκθέσεων, προκύπτει ότι οι τζιχαντιστικές επιθέσεις μπορούν να προετοιμαστούν προσεκτικά και να πραγματοποιηθούν αυθόρμητα. Οι τρομοκράτες που ενεργούν στο όνομα του Ισλαμικού Κράτους έχουν αποδειχθεί ότι είναι σε θέση να σχεδιάσουν σχετικά περίπλοκες επιθέσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών σε πολλαπλούς στόχους, γρήγορα και αποτελεσματικά.²⁴⁴

Πέραν των εκθέσεων για την κατάσταση και την τάση της τρομοκρατίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (TE-SAT), η Europol εκδίδει κάθε χρόνο και μία ετήσια έκθεση, η οποία περιλαμβάνει εν συντομία μία επισκόπηση των δραστηριοτήτων της και περιγράφει την πρόοδο που έχει σημειώσει η Europol και οι εταίροι της στην καταπολέμηση του εγκλήματος τους τελευταίους δώδεκα μήνες. Στην έκθεση αυτή περιγράφονται και οι σχετικές πληροφορίες που αφορούν τον τομέα της τρομοκρατίας αλλά και συγκεκριμένων τρομοκρατικών ομάδων όπως είναι το Ισλαμικό Κράτος. Έτσι, για παράδειγμα, η έκθεση για το έτος 2019 αναφέρει ότι στις αρχές του έτους αυτού σημειώθηκε πτώση στην επίσημη

²⁴⁴ Αναφορικά με τις εκθέσεις της Europol για την κατάσταση και την τάση της τρομοκρατίας στην ΕΕ (TE-SAT) και το περιεχόμενο της καθεμίας βλ. Europol, EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/tesat-report> (προσπελάστηκε 25/01/2021).

προπαγάνδα του Ισλαμικού Κράτους. Η επίσημη προπαγάνδα το Ισλαμικού Κράτους ενισχύθηκε από τη σταθερή διάδοση περιεχομένου που παράγεται από υποστηρικτές του αλλά και ανακυκλωμένο υλικό. Το Ισλαμικό Κράτος μπόρεσε να αξιοποιήσει τα περιφερειακά του φυλάκια, από τη Δυτική Αφρική έως τις Φιλιππίνες, σε μια σειρά από απεικόνιση μεγάλων εκστρατειών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που αποσπάστηκαν από τους αγώνες του στη Συρία και το Ιράκ, αλλά το πιο σημαντικό ήταν ότι απεικόνιζαν ότι το Ισλαμικό Κράτος εξακολουθεί να επεκτείνεται σε νέες περιοχές. Σε μια σειρά από σύντομα βίντεο και καμπάνιες, οι υποστηρικτές του Ισλαμικού Κράτους υπογράμμιζαν, επιπλέον, τον ρόλο των γυναικών και των παιδιών. Η δράση κατάργησης που συντονίστηκε από τα κράτη μέλη της ΕΕ και την Europol είχε ως αποτέλεσμα τη σοβαρή διακοπή των λογαριασμών, των καναλιών και των ομάδων υπέρ του Ισλαμικού Κράτους σε διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και ηλεκτρονικές εφαρμογές επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα στο Telegram.²⁴⁵

2.2.2.3: Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας (ECTC).

Είναι γεγονός ότι η Ευρώπη, όπως και όλος ο δυτικός πολιτισμός, αντιμετωπίζει στη σύγχρονη εποχή μια φαύλη, νέα μορφή διεθνούς τρομοκρατίας. Η σαφής μετατόπιση της στρατηγικής του Ισλαμικού Κράτους για τη διεξαγωγή ειδικών επιθέσεων στο διεθνές περιβάλλον, με ιδιαίτερη έμφαση στην Ευρώπη, καθώς και ο αυξανόμενος αριθμός ξένων τρομοκρατών μαχητών, καταδεικνύει τις νέες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ και τα κράτη μέλη της. Η Europol μπροστά σε αυτά τα νέα δεδομένα της τρομοκρατίας όφειλε να λάβει νέα και αποτελεσματικά μέτρα. Έτσι, τον Ιανουάριο του 2016, η Europol δημιούργησε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας (European Counter Terrorism Centre - ECTC), ένα κέντρο επιχειρήσεων και εμπειρογνωμοσύνης σχεδιασμένο να λειτουργήσει ως κεντρικός κόμβος στην ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Το ECTC, ως βασικό κέντρο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, επικεντρώνεται κυρίως στους ακόλουθους τομείς:

- Στην παροχή επιχειρησιακής υποστήριξης, κατόπιν αιτήματος κράτους μέλους της ΕΕ, για την πραγματοποίηση ερευνών μετά από ένα τρομοκρατικό χτύπημα,
- στην παρακολούθηση των ξένων μαχητών, τη διεξαγωγή ερευνών σχετικά με αυτούς και την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους,

²⁴⁵ Europol, Online Jihadist Propaganda, Annual Review, 2019.

- στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (μέσω του προγράμματος παρακολούθησης χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και της μονάδας χρηματοοικονομικών πληροφοριών)²⁴⁶,
- στην καταπολέμηση της διαδικτυακής τρομοκρατικής προπαγάνδα και του εξτρεμισμού (μέσω της μονάδας παραπομπής στο Διαδίκτυο της ΕΕ «Internet Referral Unit - IRU»),
- στην αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης όπλων,
- στην αποτελεσματικότερη διεθνή συνεργασία μεταξύ των αντιτρομοκρατικών αρχών για την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της πρόληψης.

Το κύριο καθήκον του ECTC είναι η παροχή επιχειρησιακής υποστήριξης και ανταλλαγής πληροφοριών στις έρευνες που πραγματοποιούν τα κράτη μέλη μετά από τρομοκρατικές επιθέσεις. Επιπλέον, προβαίνει σε διασταύρωση των εθνικών επιχειρησιακών δεδομένων και αυτών που διαθέτει ήδη η Europol, αναδεικνύοντας γρήγορα όλη τη διαδρομή των οικονομικών πηγών και παροχών πίσω από μία τρομοκρατική ενέργεια και αναλύει όλες τις διαθέσιμες ερευνητικές λεπτομέρειες με σκοπό να παρέχει βοήθεια στην οικοδόμηση μιας ολοκληρωμένης εικόνας του τρομοκρατικού δικτύου. Το ECTC βασίζεται κατά κύριο λόγο στα καθιερωμένα εργαλεία της Europol και στα λοιπά δίκτυα καταπολέμησης της τρομοκρατίας, αλλά περιλαμβάνει και μια σειρά από νέα χαρακτηριστικά. Έτσι, σε περίπτωση που λάβει χώρα ένα μεγάλο τρομοκρατικό χτύπημα, το ECTC μπορεί να συμβάλει σε μια συντονισμένη και ταχεία αντίδραση. Προς τον σκοπό αυτό, διαθέτει διάφορες ομάδες, αναλυτών και εμπειρογνομόνων, ειδικών σε τέτοια θέματα, οι οποίοι και αποσπώνται προσωρινά από τα κράτη μέλη, με σκοπό να παρέχει μία ολοκληρωμένη στήριξη στη διερεύνηση της εκάστοτε τρομοκρατικής ενέργειας.

Οι ειδικές ομάδες αναλυτών και εμπειρογνομόνων του ECTC, αρχικά, συγκεντρώνουν τις επιχειρησιακές πληροφορίες από τις αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών αλλά και των τρίτων μερών. Ακολούθως, εργάζονται πάνω σε αυτές για να καθορίσουν την ευρύτερη προοπτική της ΕΕ, αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε σχέση με επιχειρησιακούς αλλά και στρατηγικούς στόχους. Επιπροσθέτως,

²⁴⁶ Μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών (MXΠ) - Financial Intelligence Units (FIU.net). Το FIU.net παρέχει στην Europol και μεμονωμένες ΜΧΠ όλα τα εργαλεία που χρειάζονται για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στο επίπεδο που απαιτείται για να εξασφαλιστεί η επιτυχία, βλ. Europol, Financial Intelligence Units (FIU.net), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/financial-intelligence-units-fiu-net> (προσπελάστηκε 02/02/2021).

το ECTC συνεργάζεται στενά και με άλλα επιχειρησιακά κέντρα της Europol, όπως το Ευρωπαϊκό Κέντρο Εγκλήματος στον κυβερνοχώρο (European Cybercrime Centre - EC3) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Διακίνησης Μεταναστών (European Migrant Smuggling Centre - EMSC). Ακόμα, πέραν των κρατών μελών, παρέχει και σε βασικούς εταίρους της Europol, όπως η Interpol και η Eurojust, πρόσθετες δυνατότητες για την αποτελεσματική διαχείριση των πληροφοριών κατά της τρομοκρατίας.²⁴⁷

Επιπλέον, Η Μονάδα Παραπομπής Διαδικτύου της ΕΕ (EU Internet Referral Unit - EU IRU), όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, εδρεύει στο ECTC και έχει ως στόχο τον εντοπισμό και τη διερεύνηση τυχόν κακόβουλου περιεχόμενου που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο και στα κοινωνικά μέσα. Το EU IRU πέραν του ότι παράγει στρατηγικές γνώσεις για την ισλαμική - τζιχαδιστική τρομοκρατία, παρέχει επιπλέον και σχετικές πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ποινικές έρευνες. Αν αναλογιστούμε ότι πλέον η χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει αυξηθεί κατά κόρον τα τελευταία χρόνια από τους τρομοκράτες και ότι κυρίως οι ομάδες της ισλαμικής τρομοκρατίας έχουν επιδείξει μια εκλεπτυσμένη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των κοινωνικών δικτύων, δημιουργώντας πολύ καλά οργανωμένες και συντονισμένες εκστρατείες μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για την πρόσληψη οπαδών και την προώθηση της ιδεολογίας τους και την προτροπή σε τρομοκρατικές πράξεις και στον βίαιο εξτρεμισμό, τότε συνειδητοποιούμε πόσο χρήσιμο και απαραίτητο είναι ένα τέτοιο εργαλείο. Η EU IRU αποτελείται από μια ομάδα εμπειρογνομόνων με πολλαπλές και διαφορετικές γνώσεις και δεξιότητες, όπως από εμπειρογνώμονες σε θέματα θρησκευτικά εμπνευσμένης και υποκινούμενης τρομοκρατίας, μεταφραστές, προγραμματιστές τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών και εμπειρογνώμονες, ειδικευμένων σε θέματα επιβολής του νόμου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Τα βασικά και κυριότερα καθήκοντα της EU IRU είναι έχει τα ακόλουθα βασικά καθήκοντα:

- Η υποστήριξη των αρμόδιων αρχών της ΕΕ με την παροχή σε αυτούς της κατάλληλης στρατηγικής και επιχειρησιακής ανάλυσης,
- η επισήμανση τρομοκρατικού και βίαιου εξτρεμιστικού περιεχομένου που υπάρχει στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η σχετική επ' αυτού ενημέρωση των αρμόδιων και ενδιαφερόμενων αρχών,

²⁴⁷ Europol, European Counter Terrorism Centre - ECTC), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc> (προσπελάστηκε 02/02/2021).

- αρχικά η ανίχνευση και κατόπιν η υποβολή αιτήματος κατάργησης περιεχομένου διαδικτύου που χρησιμοποιείται από δίκτυα λαθρεμπορίου για την προσέλκυση μεταναστών και προσφύγων και
- η ταχεία διεξαγωγή έρευνας και αποστολή των αποτελεσμάτων αυτής στην αρμόδια και ενδιαφερόμενη αρχή.

Από τη σύστασή της, η IRU, μέχρι και το Δεκέμβριο του 2017, αξιολόγησε συνολικά 42.066 τμήματα περιεχομένου - αρχεία, τα οποία προκάλεσαν 40.714 αποφάσεις για παραπομπή και έρευνα σχετικά με περισσότερες από 80 διαδικτυακές πλατφόρμες σε περισσότερες από 10 γλώσσες. Από το περιεχόμενο που επισημάνθηκε για παραπομπή και έρευνα, το 86% περίπου αυτού αφαιρέθηκε μετά από παρέμβαση της IRU. Η Europol δημοσιεύει ετήσια έκθεση σχετικά με τη διαδικτυακή τζιχαντιστική προπαγάνδα. Η έκθεση της Μονάδας Παραπομπής Διαδικτύου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU IRU) στην Europol επισημαίνει τις σημαντικές τάσεις και εξελίξεις στην προπαγάνδα των πιο διακεκριμένων σουνιτικών τζιχαντιστικών οργανώσεων. Αυτή η ανασκόπηση αποσκοπεί στην ανάλυση του τρόπου με τον οποίο αυτές οι οργανώσεις έχουν διαμορφώσει το διαδικτυακό τους «κάλεσμα» και τη διαδικτυακή τους επικοινωνία, προσαρμοζόμενες σε μεταβαλλόμενες πολιτικές και επιχειρησιακές πραγματικότητες, ξεπερνώντας τις υπάρχουσες δυσκολίες. Τέλος, προσδιορίζει περαιτέρω τα κυρίαρχα θέματα που εκμεταλλεύονται οι ομάδες αυτές κατά τη δράση τους στο διαδίκτυο.²⁴⁸

2.2.2.4: Συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και Europol για θέματα τρομοκρατίας και οι κοινές ομάδες έρευνας (ΚΟΕ).

Η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ της Europol και των κρατών μελών επιτυγχάνεται με τη συνδρομή των εθνικών μονάδων. Κάθε κράτος μέλος συγκροτεί μία εθνική μονάδα, η οποία λειτουργεί ως υπηρεσία διασύνδεσης της Europol και των αρμόδιων εθνικών αρχών. Μέσω αυτής το κράτος μέλος παρέχει στην Europol όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας, αλλά και των έτερων αδικημάτων με τα οποία ασχολείται η Europol, ενώ παράλληλα διασφαλίζει την αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία όλων των οικείων αρμόδιων αρχών με τη Europol και λαμβάνει ενημέρωση σχετικά με της δραστηριότητές της.²⁴⁹ Επιπλέον, κάθε

²⁴⁸ Europol, EU Internet Referral Unit - EU IRU, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/eu-internet-referral-unit-eu-iru> (προσπελάστηκε 02/02/2021).

²⁴⁹ Άρθρο 7 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794. Στην Ελλάδα η εθνική μονάδα που προβλέπεται στο άρθρο 7 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794 αντιπροσωπεύεται από το Τμήμα EUROPOL της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.) του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, το οποίο αποτελεί

εθνική μονάδα διορίζει τουλάχιστον έναν αξιωματικό ως σύνδεσμο στην Europol με καθήκον την εκπροσώπηση των συμφερόντων της στον Οργανισμό. Ο αξιωματικός σύνδεσμος διασφαλίζει τη διαρκή και αποτελεσματική επικοινωνία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ Europol και των εθνικών αρχών, καθώς και μεταξύ του κράτους μέλους και των αξιωματικών συνδέσμων των άλλων κρατών μελών, τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών.

Επιπλέον, η Europol δύναται να συμμετέχει σε κοινές ομάδες έρευνας (ΚΟΕ)²⁵⁰. Οι ΚΟΕ αποτελούν πλέον καθιερωμένο και αποτελεσματικό εργαλείο συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών δύο τουλάχιστον κρατών, τα οποία συγκροτούν ομάδες για συγκεκριμένο σκοπό και για συγκεκριμένη διάρκεια, προκειμένου να διευκολύνουν τον συντονισμό ερευνών και των διώξεων ποινικών αδικημάτων, για τα οποία οι περιστάσεις της υπόθεσης απαιτούν συντονισμένη δράση. Ουσιαστικά, μια κοινή ομάδα ερευνών είναι ένα εργαλείο διεθνούς συνεργασίας που βασίζεται σε συμφωνία μεταξύ αρμόδιων δικαστικών αρχών ή αρχών επιβολής του νόμου, δύο ή περισσότερων κρατών, που έχουν συσταθεί για περιορισμένη διάρκεια και για συγκεκριμένο σκοπό και διεξάγουν ποινικές έρευνες σε ένα ή περισσότερα από τα εμπλεκόμενα κράτη. Εξαιτίας της δυσκολίας των ερευνών σε διάφορα αδικήματα, όπως είναι και αυτό της τρομοκρατίας, το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794, παρέχει τη δυνατότητα συμμετοχής της Europol στις δραστηριότητες των ΚΟΕ. Στην περίπτωση αυτή, η Europol δύναται να παρέχει βοήθεια σε όλες τις δραστηριότητες και να ανταλλάσσει πληροφορίες με όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Παράλληλα, έχει τη δυνατότητα, ενημερώνοντας τις εθνικές αρχές των κρατών μελών που εκπροσωπούνται στην ομάδα, καθώς και εκείνες των κρατών μελών που παρείχαν σχετικές με την ερευνόμενη υπόθεση πληροφορίες, να παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες που επεξεργάζεται η Europol. Πέραν αυτών, μπορεί να προσφέρει την αναλυτική και υλικοτεχνική υποστήριξη, και την τεχνική και εγκληματολογική εμπειρογνωμοσύνη που απαιτείται για την υπό έρευνα υπόθεση. Τέλος, όταν η Europol πιστεύει εύλογα ότι η σύσταση κοινής ομάδας έρευνας

την Εθνική Υπηρεσία σύνδεσμο με την Europol που έχει έδρα τη Χάγη Ολλανδίας, τις αντίστοιχες Εθνικές Μονάδες των Κρατών-Μελών, καθώς και των Κρατών που έχουν υπογράψει διμερείς συμφωνίες στρατηγικής και επιχειρησιακής συνεργασίας με τον Οργανισμό. Παράλληλα, αποτελεί το εθνικό σημείο επαφής μεταξύ των Ελληνικών Υπηρεσιών επιβολής του Νόμου ήτοι της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος-Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Υπουργείου Οικονομικών και των αντίστοιχων Υπηρεσιών των Κρατών-Μελών, στα πλαίσια της αρμοδιότητας της Europol, για την ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν σε σοβαρές μορφές οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, βλ. Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.), ο.π..

²⁵⁰ Joint investigation teams (JITs).

μπορεί να αποβεί επωφελής για μια έρευνα, μπορεί να υποβάλει πρόταση στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη και να τα συνδράμει στη σύσταση της ομάδας.²⁵¹

2.2.2.5: Συνεργασία μεταξύ της Europol και τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών για θέματα τρομοκρατίας.

Με το φαινόμενο της τρομοκρατίας να λαμβάνει συνεχώς έναν όλο και πιο διακρατικό και πολυδιάστατο χαρακτήρα, καθίσταται προφανές ότι οι διάφοροι δρώντες τρομοκρατικών δικτύων διατηρούν επαφές και διασυνδέσεις με έτερους δρώντες, εκτός των συνόρων της ευρωπαϊκής επικράτειας. Έτσι, προκειμένου να διασφαλιστεί στο έπακρο η ασφάλεια των Ευρωπαίων πολιτών, οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών είναι απαραίτητο να συνεργάζονται και με έτερους εξωτερικούς παράγοντες. Η Europol, πέρα από τη γενικότερη δράση της, αναλαμβάνει να διευκολύνει τη συνεργασία με τα τρίτα μέρη και για το σκοπό αυτό έχει υπογράψει πλήθος συμφωνιών με εξωτερικούς εταίρους, διαβιβάζοντας αλλά και λαμβάνοντας σχετικές πληροφορίες από αρχές τρίτων χωρών αλλά και διεθνείς οργανισμούς, όπως για παράδειγμα η Interpol. Να διευκρινιστεί ότι η διαβίβαση των πληροφοριών από τη Europol επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση που αυτό είναι απαραίτητο για την καταπολέμηση και την πρόληψη τρομοκρατικών πράξεων και εφόσον ο εκάστοτε αποδέκτης δεσμεύεται ότι τα δεδομένα θα αξιοποιηθούν και θα επεξεργαστούν αποκλειστικά και μόνο για τον σκοπό για τον οποίο και διαβιβάστηκαν. Επιπλέον, εάν τα δεδομένα που θα διαβιβαστούν στον τρίτο εταίρο έχουν παρασχεθεί στην Europol από κάποιο κράτος μέλος, η Europol οφείλει να λάβει τη συγκατάθεσή του, εκτός εάν αυτή έχει ήδη προηγηθεί.²⁵²

Για τον ως άνω περιγραφόμενο σκοπό, η Europol έχει συνάψει σχέσεις επιχειρησιακής και στρατηγικής συνεργασίας αρχικά με πλήθος τρίτων χωρών. Μάλιστα, στο πλαίσιο αυτό και λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη για συνεργασία μεταξύ της Europol και των χωρών της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής, για την καταστολή της τρομοκρατικής απειλής, η οποία προέρχεται συχνά από αυτές τις περιοχές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει τον Δεκέμβριο του 2017 την έναρξη διαπραγματεύσεων με οκτώ χώρες, ήτοι η Ιορδανία, η Τουρκία, ο Λίβανος, το Ισραήλ, το Μαρόκο, η Αίγυπτος, η Αλγερία και η Τυνησία²⁵³. Πέραν

²⁵¹ Αναφορικά με τις κοινές ομάδες έρευνας βλ. την απόφαση – πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ, το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794 και Europol, Joint investigation teams (JITs), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/joint-investigation-teams> (προσπελάστηκε 05/02/2021).

²⁵² Παπακωνσταντής Μ., ο.π., 2019, σελ. 302.

²⁵³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ενδέκατη έκθεση προόδου προς μία αποτελεσματική και πραγματική Ένωση Ασφαλείας, COM(2017) 608 final, 18/10/2017. Για τις προτάσεις της Επιτροπής για κάθε κράτος ξεχωριστά βλ. COM(2017) 798 final, 20/12/2017, COM(2017) 799 final, 20/12/2017, COM(2017) 806 final, 20/12/2017,

των τρίτων χωρών, η Europol συνάπτει σχέσεις επιχειρησιακής συνεργασίας με έτερα όργανα και οργανισμούς της ΕΕ, όπως είναι η Eurojust, η FRONTEX, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η CEPOL, ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ασφάλεια Δικτύων και Πληροφοριών (European Union Agency for Network and Information Security - ENISA), αλλά και διεθνείς οργανισμούς όπως είναι η Interpol, το Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα ναρκωτικά και το έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (World Customs Organisation - WCO). Πέραν των τρίτων χωρών, των ευρωπαϊκών οργάνων και οργανισμών και των διεθνών οργανισμών, η Europol δύναται να ανταλλάσσει απευθείας πληροφορίες με φυσικά πρόσωπα και ιδιωτικούς φορείς, όπως εταιρείες και επιχειρήσεις, καθώς και με επιχειρηματικές ενώσεις και οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.²⁵⁴

2.2.3: Αστυνομικοί Σύνδεσμοι σε διμερή και πολυμερή επίπεδα.

Πέραν των διεθνών οργανισμών, που αναφέρθηκαν ανωτέρω, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την ενίσχυση και την επίτευξη της βέλτιστης αστυνομικής συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων κρατών που συμμετέχουν σ' αυτούς, είναι σύνηθες να δημιουργούνται διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις μεταξύ κρατών για την καλύτερη αστυνομική συνεργασία. Μάλιστα, οι συμβάσεις αυτές αφορούν συνήθως τη λήψη δράσεων, όπως για παράδειγμα την ανταλλαγή πληροφοριών, από εξειδικευμένες αστυνομικές υπηρεσίες των συμβαλλόμενων κρατών, εστιάζοντας σε κάποια συγκεκριμένη μορφή εγκληματικότητας, όπως είναι η τρομοκρατία.

Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η συμφωνία που υπογράφηκε το 2009 μεταξύ των κυβερνήσεων της χώρας μας και των ΗΠΑ και της Διεύθυνσης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας (Δ.Α.Ε.Ε.Β.)²⁵⁵ και του Κέντρου Ελέγχου Τρομοκρατών (Terrorist Screening Center - TSC) των ΗΠΑ, η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 3800/2009 (ΦΕΚ. Α 162/04 -09-2009) και κατόπιν τέθηκε σε ισχύ. Ο σκοπός της παρούσας Συμφωνίας είναι η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των ΗΠΑ και της Ελληνικής Δημοκρατίας για την πρόληψη και την καταπολέμηση

COM(2017) 807 final, 20/12/2017, COM(2017) 808 final, 20/12/2017, COM(2017) 809 final, 20/12/2017 και COM(2017) 811 final, 20/12/2017.

²⁵⁴ Αναλυτικά για τις σχέσεις συνεργασίας με τους τρίτους εταίρους και τη Europol, βλ. Κεφάλαιο V, άρθρα 23 έως 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794, Europol, Operational Agreements, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/operational-agreements> και Europol, Strategic Agreements, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/strategic-agreements> (προσπελάστηκαν 04/02/2021).

²⁵⁵ Αναφορικά με την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας, η οποία έχει ως αποστολή την αντιμετώπιση Ειδικών Εγκλημάτων Βίας, βλ. Ελληνική Αστυνομία, Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας (Δ.Α.Ε.Ε.Β.), διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=47&Itemid=38&lang= (προσπελάστηκε 13/02/2021).

του σοβαρού εγκλήματος, ιδιαίτερα της τρομοκρατίας, κατά τρόπο αποτελεσματικότερο και αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι η ανταλλαγή πληροφοριών αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για επίτευξη του σκοπού αυτού. Έτσι, με τη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας οι δύο αρχές ασφαλείας των ανωτέρω δύο χωρών δεσμεύονται όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών που σχετίζονται με ορισμένα εγκλήματα, με κύριο αυτό της τρομοκρατίας και κυρίως για την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων, βιομετρικών στοιχείων, αλλά και προφίλ DNA²⁵⁶.

Οι διμερείς και οι πολυμερείς συμβάσεις συνεργασίας με στόχο την αστυνομική συνεργασία εν γένει αλλά και την αστυνομική συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι πολυάριθμες και δεν μπορούν να αναφερθούν αθροιστικά στην παρούσα εργασία. Μάλιστα υπάρχουν πλήθος συμφωνιών, με όμοιο με την προαναφερόμενη συμφωνία περιεχόμενο, όπου το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι η χώρα μας²⁵⁷.

2.3: Ανθρώπινα Δικαιώματα - το δίπολο μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας

*«Πρέπει όλοι να είμαστε σαφείς ότι δεν υπάρχει ανταλλαγή μεταξύ αποτελεσματικής δράσης κατά της τρομοκρατίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντιθέτως, πιστεύω ότι μακροπρόθεσμα θα διαπιστώσουμε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα, μαζί με τη δημοκρατία και την κοινωνική δικαιοσύνη, είναι μία από τις καλύτερες προφυλάξεις ενάντια στην τρομοκρατία. Ενώ σίγουρα χρειαζόμαστε επαγρύπνηση για να αποτρέψουμε τρομοκρατικές ενέργειες και αποφασιστικότητα για να τις καταδικάσουμε και να τις τιμωρήσουμε, θα είναι αυτοκαταστροφικό αν στη διαδικασία αυτή θυσιάσουμε άλλες βασικές προτεραιότητες, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα».*²⁵⁸

Όπως διαπιστώσαμε από τα ανωτέρω εκτεθέντα, καθώς το φαινόμενο της τρομοκρατίας εξελίχθηκε μέσα στην πορεία του χρόνου και έλαβε νέα μορφή, εκμεταλλευόμενο μάλιστα και την τεχνολογική πρόοδο, οι ενέργειες για την καταπολέμηση του, όπως ήταν φυσικό, εξελίχθηκαν ανάλογα και προσαρμόστηκαν στις νέες αυτές απαιτήσεις. Έτσι, η διεθνής αστυνομική συνεργασία αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια και προσαρμόστηκε με βάση την εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας, ενώ οι συνεργαζόμενες αρχές ασφαλείας, προκειμένου να καταπολεμήσουν αποτελεσματικά το νέο

²⁵⁶ Η αυτοματοποιημένη αναζήτηση προφίλ DNA από τα συμβαλλόμενα μέρη γίνεται υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 8 του Ν. 3800/2009.

²⁵⁷ Στη σελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας υπάρχει ανηρτημένος πίνακας με όλες τις συναφθείσες διμερείς και πολυμερείς συμβάσεις αστυνομικής συνεργασίας και το περιεχόμενο αυτών, βλ. Ελληνική Αστυνομία, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.), Πίνακας συναφθεισών διμερών συμφωνιών Αστυνομικής Συνεργασίας και Επανεισδοχής, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/images/stories/2015/pinakas_symf_ell.pdf (προσπελάστηκε 22/02/2021).

²⁵⁸ Αυτά ήταν τα λόγια του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, Kofi Annan, απευθυνόμενος στο Συμβούλιο Ασφαλείας την 18 Ιανουαρίου 2002.

τρομοκρατικό φαινόμενο, υιοθέτησαν νέα μέτρα και εκμεταλλεύτηκαν κάθε πρόσφορο εργαλείο για να επιτύχουν το σκοπό αυτό. Αφενός ανέπτυξαν και ενίσχυσαν τις μεταξύ τους συμφωνίες και συμβάσεις για την αποτελεσματικότερη συνεργασία τους και αφετέρου ξεκίνησαν να συνεργάζονται πιο στενά, υποβοηθούμενοι από διάφορα τεχνολογικά επιτεύγματα, που καθιστούν ευκολότερο τον αγώνα καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Αναμφίβολα, η μεγαλύτερη μερίδα του κοινού θα συμφωνούσε πως όλα τα μέτρα που ελήφθησαν για την καταπολέμηση τρομοκρατίας είναι απολύτως απαραίτητα, καθώς η τελευταία καθίσταται πλέον ως μία από τις μεγαλύτερες απειλές, η οποία δύναται μάλιστα να στερήσει μεγάλο αριθμό ανθρωπίνων ζωών. Ειδικά, αν κάποιος αναλογιστεί τα τρομοκρατικά χτυπήματα των Διδύμων Πύργων αλλά και αυτών που έλαβαν χώρα στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, καθώς και τις συνέπειές τους (μαζικοί θάνατοι αθώων πολιτών, τραυματισμοί, υλικές καταστροφές, πολυδιάστατη βλάβη θυμάτων που επέζησαν και των οικείων τους προσώπων κλπ.), τότε γρήγορα θα συμφωνήσει ότι τα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας πρέπει να είναι αποφασιστικά και ικανά να ελέγξουν πλήρως αυτό το φαινόμενο, έτσι ώστε να είναι δυνατό να αποτραπεί κάθε παρόμοια ενέργεια. Επιπλέον, αν αναλογιστεί κανείς τον σύγχρονο τρόπο ζωής, την εξέλιξη του διαδικτύου, των μέσων επικοινωνίας, την ανωνυμία, την εύκολη διασυνοριακή μετακίνηση προσώπων και αντικείμενων κ.ο.κ., με ευκολία θα απαντήσει ότι για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά ένα φαινόμενο, όπως αυτό της τρομοκρατίας, η αστυνομική συνεργασία και εν γένει τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας θα πρέπει να προσαρμοστούν στα νέα αυτά δεδομένα και να εκμεταλλευτούν κάθε μέσο και δυνατότητα, αλλά και κάθε πτυχή της τεχνολογικής εξέλιξης για να επιτύχουν το σκοπό αυτό.

Έτσι, είναι πλέον κοινά αποδεκτό ότι η ασφάλεια και ο έλεγχος στα μεγάλα αστικά κέντρα, σε γήπεδα, αεροδρόμια, λιμάνια, πολυσύχναστους χώρους, στις συνοριακές γραμμές αλλά και εν γένει η πρόληψη και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μπορούν να επιτευχθούν μόνο με τη χρήση υπερσύγχρονων μέσων παρακολούθησης και καταγραφής, με τεράστιες βάσεις συλλογής προσωπικών δεδομένων, με τεχνολογίες ανίχνευσης και αναγνώρισης, με ιχνηλάτηση και εντοπισμό, με ανάλυση του προφίλ των δραστών και αξιολόγηση κινδύνου κλπ.. Εκ των πραγμάτων, είναι αδύνατον να μη γίνει χρήση αυτών των τεχνολογιών, προκειμένου να αποφευχθούν τραγωδίες όπως, για παράδειγμα, αυτές της Νέας Υόρκης, το 2001 ή του Παρισιού, το 2015. Και, προφανώς, είναι αδύνατον να αποφευχθεί η δράση των ειδικών υπηρεσιών, έναντι των οποίων οι πολίτες συχνά έχουν μια ενστικτωδώς αρνητική στάση, αλλά την ίδια στιγμή θεωρούν την ασφάλειά τους αυτονόητο χρέος του

κράτους. Οι κίνδυνοι και η ανασφάλεια που δημιουργήσαν στις μέρες μας αυτά τα τρομοκρατικά χτυπήματα, αποτέλεσαν την αιτία της έμφασης από την πλευρά του κράτους στην ασφάλεια. Το ηθικό δίλημμα που γεννάται, όμως, είναι εάν όλα αυτά τα προαναφερόμενα μέσα λαμβάνονται με βασική προτεραιότητα τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ ασφάλειας και προστασίας των θεμελιωδών ανθρωπίνων ελευθεριών και δικαιωμάτων ή το διακύβευμα της ασφάλειας είναι τόσο μεγάλο, όσον αφορά ειδικά στα θέματα τρομοκρατίας, που οι πρόνοιες για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των πολιτών, αναφορικά με τις ελευθερίες τους, είναι ανεκτό να υπολείπονται. Για τον λόγο αυτό, πολλές φορές γίνεται λόγος για την ύπαρξη του διλήμματος μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας.

Βέβαια, αυτό που γίνεται εύκολα αντιληπτό είναι ότι η ελευθερία δεν δύναται να υπάρξει χωρίς την ασφάλεια. Έτσι, τα κράτη για την επιβίωσή τους θέτουν ως προτεραιότητα την προστασία τους από κάθε εσωτερικό αλλά και εξωτερικό κίνδυνο. Για το σκοπό αυτό και για να επιτύχουν τα κράτη τη συμμόρφωση του πολίτη με την έννομη τάξη, δημιουργούν, μέσω της ασφάλειας, ένα πλέγμα σχέσεων κυριαρχίας - υποταγής (κυριαρχική λειτουργία της ασφάλειας). Σε αυτή την περίπτωση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, η ασφάλεια λειτουργεί υπέρ του κράτους. Από την άλλη, η κρατική ασφάλεια αποτελεί και τη βασική προϋπόθεση για την ελευθερία των πολιτών και συνάμα τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους (εγγυητική λειτουργία της ασφάλειας). Με αυτόν τον τρόπο, το κράτος λειτουργεί υπέρ του πολίτη και αν δεν συνέβαινε αυτό θα κάναμε λόγο για μια έννομη τάξη, η οποία είναι ανίκανη να διασφαλίσει τη ζωή και τα δικαιώματα των πολιτών της²⁵⁹. Σε ένα δημοκρατικό κράτος και σε μία δημοκρατική διεθνή κοινότητα, οι δύο αυτές λειτουργίες της ασφάλειας και της ελευθερίας πρέπει να βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, διαμορφώνοντας την αναγκαία ισορροπία. Οποιαδήποτε διασάλευση αυτής της ισορροπίας έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός αυταρχικού κράτους, που με την καταστολή θα υποδαυλίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών του²⁶⁰.

Καταρχάς, είναι κοινώς αποδεκτό και κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η προστασία της ανθρώπινης ζωής αποτελεί απόλυτη αξία και η ασφάλειά της είναι το πολυτιμότερο δημόσιο αγαθό. Στο θέμα αυτό, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το ηθικό υπόβαθρο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Η ασφάλεια των μελών του κοινωνικού συνόλου συνιστά έναν από τους λόγους γέννησης του κράτους και αποτελεί τον κύριο

²⁵⁹ Δημόπουλος, Χ., *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006, σελ. 13.

²⁶⁰ Παπαθεοδώρου, Θ., «Ασφάλεια: Δικαίωμα του πολίτη ή άλλοθι ποινικοποίησης;», σε *Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2005, σελ. 195 – 196.

παράγοντα νομιμοποίησης της εξουσίας του. Η αρχή της προσωπικής ασφάλειας έχει κανονιστικό περιεχόμενο και δεσμευτική ισχύ, είτε ως κοινωνικό κεκτημένο είτε ως ρητή κατοχύρωση, με αποτέλεσμα κάθε πρόσωπο να μπορεί να απαιτεί ότι θα απολαμβάνει τα ωφέληματα της προσωπικής ασφάλειας, δημιουργώντας έτσι στο κράτος την υποχρέωση της ανάληψης κάθε απαραίτητης νομικής ενέργειας αλλά και δημιουργίας εργαλείων για τη διαφύλαξή τους. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία διασφαλίζει αυτή την υποχρέωση. Στο άρθρο 3 ΣΕΕ αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «η Ένωση προσφέρει στους πολίτες της ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαίου», ενώ το άρθρο 6 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αναφέρει ότι «κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια». Συνεπώς, το δικαίωμα στην ασφάλεια αναγάζεται σε αυτοτελώς προστατευόμενο δικαίωμα του Ευρωπαίου πολίτη και άρα γεννά το αντίστοιχο αυτοτελές καθήκον προστασίας του από την ΕΕ. Η τρομοκρατία, ως απειλή για την ελευθερία και την ασφάλεια των πολιτών, αμφισβητεί την ικανότητα του κράτους να παρέχει την απαιτούμενη ασφάλεια στους πολίτες του και να εγγυάται την ελευθερία τους. Το κράτος, όμως, με τη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των ενδεχόμενων κινδύνων και απειλών που μπορούν να προκύψουν, είναι δυνατόν να καταστρατηγήσει θεμελιώδη και βασικά δικαιώματα, μεταξύ του οποίου και αυτό της ελευθερίας. Έτσι, το ίδιο το κράτος από κύριος εγγυητής της ασφάλειας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών μπορεί να αποτελέσει την κυριότερη πηγή διακινδύνευσης της ελευθερίας των μελών της.²⁶¹

Η αντιτρομοκρατική πολιτική, που εφαρμόζεται σε διεθνές επίπεδο, καλείται να οριοθετήσει τη σχέση ανάμεσα στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γεγονός που επιτάσσει τον επαναπροσδιορισμό του διλήμματος ανάμεσα στην ελευθερία και την ασφάλεια. Ανάμεσα στις δύο αυτές αξίες υπάρχει αλληλεξάρτηση αλλά και σύγκρουση και για το λόγο αυτό από κάποιους θεωρητικούς υποστηρίζεται η άποψη ότι «όσο περισσότερη ελευθερία τόσο λιγότερη ασφάλεια και όσο περισσότερη ασφάλεια τόσο λιγότερη ελευθερία».²⁶² Παράλληλα, σύμφωνα με τον Μανωλεδάκη, η προσπάθεια επίτευξης μεγαλύτερης ασφάλειας, θίγει ένα κομμάτι από την ελευθερία μας ή πιο απλά, ό,τι προσθέτουμε στην ασφάλεια το αφαιρούμε από την

²⁶¹ Παπακωνσταντίνης Μ., ο.π., 2019, σελ. 176 – 177.

²⁶² Κωνσταντινίδης Κ., «Η ασφάλεια και η ελευθερία θυσιά στο βωμό της επίτευξης της διαδικασίας», στον Τιμητικό τόμο σε Μανωλεδάκη Ι., *Δημοκρατία- Ελευθερία-Ασφάλεια*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 313.

ελευθερία²⁶³. Έτσι, κάθε επιλογή ενέχει και κάποιο κόστος, η επιδίωξη της μέγιστης δυνατής ασφάλειας δεν μπορεί παρά να θίξει ένα μέρος της ελευθερίας μας. Από την άλλη, η προσήλωση στην ελευθερία, όπως τη βιώνουν οι δυτικές κοινωνίες, ιδίως με τη θέσπιση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) αλλά και του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ), μοιραία αποδυναμώνει ένα μέρος της κατασταλτικής εξουσίας για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, αφήνοντας ως ένα σημείο ευάλωτη την κοινωνία σε προσβολές των ατομικών και των κοινών εννόμων αγαθών της. Φαίνεται, λοιπόν, πως ό,τι προστίθεται στην ασφάλεια αφαιρείται από την ελευθερία και ό,τι δεν αφαιρείται από την ελευθερία, αφαιρείται από την ασφάλεια». ²⁶⁴ Για τον λόγο αυτό, σύμφωνα πάλι με τον Μανωλεδάκη, θα πρέπει να αρκούμαστε και να συμβιβάζομαστε στην ιδέα μιας μερικής ασφάλειας συνδυαζόμενη ταυτόχρονα με μια μερική ελευθερία²⁶⁵.

Παράλληλα, σε αρκετές συμβάσεις και διεθνή κείμενα, που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, δύναται να υπάρχουν ρήτρες που να θέτουν ορισμένους περιορισμούς ως προς αυτά, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Για παράδειγμα, στο άρθρο 29 της Οικουμενικής Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρέχεται η δυνατότητα περιορισμού των ατομικών ελευθεριών, χάριν της ασφάλειας και της δημοσίας τάξεως. Έτσι, εάν επιχειρήσουμε να δώσουμε μία καθαρά νομική οπτική στο εν λόγω ζήτημα, τότε γίνεται αντιληπτό ότι η ασφάλεια του κράτους υπερισχύει της ελευθερίας, αφού όταν η ίδια η υπόσταση του κράτους απειλείται ή διακινδυνεύει, τότε η ασφάλεια αποκτά προτεραιότητα, χωρίς όμως αυτή να επιτρέπει την εκμηδένιση της προστασίας των εννόμων αγαθών, που αποτελούν το περιεχόμενο του σκοπού του κάθε κράτους, δηλαδή της προστασίας της ζωής, της περιουσίας, της ελευθερίας κλπ.²⁶⁶ Η ύπαρξη ρητρών παρέκκλισης είναι μια προφανής επιβεβαίωση αυτής της προτεραιότητας της ασφάλειας του κράτους. Οι ρήτρες αυτές έχουν ενσωματωθεί στις διεθνείς συμβάσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως για παράδειγμα στο άρθρο 15 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και στο άρθρο 4 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), τα οποία επιτρέπουν σε εξαιρετικές περιπτώσεις και σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης την αναστολή θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Εάν ενταχθεί εδώ ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, τότε γίνεται φανερό πως η εξισορρόπηση αυτών των δύο

²⁶³ Μανωλεδάκης Ι., *Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 189.

²⁶⁴ Μανωλεδάκης Ι., «Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία», σε Μανιτάκης Α. και Τάκης Α. (επιμ), *Τρομοκρατία και Δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια δικαίου*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2004, σελ. 23.

²⁶⁵ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., 2002, σελ. 189.

²⁶⁶ Μανιτάκης Α., πρόλογος σε Μανιτάκης Α. και Τάκης Α. (επιμ), ο.π., 2004, σελ. 12.

αξιών είναι αδύνατη, αφού η πλάστιγγα θα γέρνει συνεχώς σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Βέβαια, ο όρος «κατάσταση ανάγκης», ειδικά μετά από την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ξεκίνησε να χρησιμοποιείται από πολλά κράτη καταχρηστικά και αδιάκριτα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι χρήστες του δεν είχαν ακριβή γνώση ούτε του θεσμικού πλαισίου, ούτε της ακριβούς έννοιάς του, ούτε της νόμιμης διαδικασίας κήρυξής του, ούτε και των επιπτώσεών του στα δικαιώματα του ανθρώπου²⁶⁷. Σύμφωνα, όμως, με τα άρθρα των διεθνών συμφωνιών, οι ρήτρες αυτές ενεργοποιούνται για καταστάσεις απόλυτα αναγκαίες κατά τις οποίες υπάρχει ορατός ή επικείμενος κίνδυνος και οι οποίες είναι αδύνατον να διευθετηθούν με τα υπάρχοντα μέσα. Όμως, δεν δικαιολογείται να τίθενται σε ισχύ οι ρήτρες παρέκκλισης εξαιτίας του φόβου ή της πιθανότητας, ή της ανησυχίας για ενδεχόμενη μελλοντική τρομοκρατική επίθεση και χωρίς να υπάρχουν επαρκή στοιχεία.

Όπως αναφέραμε αναλυτικά προηγουμένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι διάφοροι περιφερειακοί και διεθνείς οργανισμοί και οι οργανισμοί που έχουν συσταθεί με σκοπό την αστυνομική συνεργασία, προβαίνουν στη λήψη μιας σειράς μέτρων που αποσκοπούν στον ευκολότερο εντοπισμό και στη δίωξη δραστών αλλά και υπόπτων τέλεσης τρομοκρατικών πράξεων. Μέσα στα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνονται η καθιέρωση προφίλ τρομοκρατών, η αποθήκευση και ανταλλαγή βιομετρικών στοιχείων, η ηλεκτρονική παρακολούθηση, ο έλεγχος των τηλεπικοινωνιών και του διαδικτύου, η εξάπλωση των μεθόδων ηλεκτρονικής παρακολούθησης, όπως οι CCTV (Closed Circuit Television), η ανάπτυξη λογισμικού αναγνώρισης προσώπων και η εν γένει διαβίβαση και ανταλλαγή προσωπικών πληροφοριών μεταξύ διαφόρων χωρών, αστυνομικών αρχών ή οργανισμών. Έτσι, με αυτές τις τεχνικές, είναι προφανές ότι θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και του απόρρητου των επικοινωνιών, περιορίζονται και ίσως σε πολλές περιπτώσεις παραβιάζονται. Παράλληλα, από πολλούς οργανισμούς αναπτύσσεται ή δίνεται η κατεύθυνση για ανάπτυξη των λεγόμενων προφίλ τρομοκρατών μέσω της αξιοποίησης προσωπικών στοιχείων, όπως η εθνικότητα, η ηλικία, το φύλο, η εκπαίδευση, ενώ μπορεί να περιλαμβάνονται ακόμα και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η πρόληψη τρομοκρατικών ενεργειών μέσω της αναγνώρισης και του εντοπισμού τρομοκρατών πριν αυτοί τελέσουν τρομοκρατικές πράξεις. Τέτοιου είδους τακτικές, δηλαδή η δημιουργία προφίλ πιθανών τρομοκρατών, αποτελεί μια στερεοτυπική

²⁶⁷ **Zelman J.**, «Recent developments in international law: anti-terrorism legislation - part one: an overview», *Journal of Transnational Law and Policy*, 2001, p. 1-18, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.joshuadzelman.com/wp-content/media/anti-terrorism-legislation-part1.pdf> (προσπελάστηκε 01/03/2021).

προσέγγιση του πληθυσμού, με την αναπαραγωγή στοιχείων που οδηγούν στην περιθωριοποίηση ή στο να δυσχεραίνουν ιδιαίτερα την ένταξη πληθυσμών, οι οποίοι έχουν διαφορετικά εθνικά χαρακτηριστικά ή αποτελούν τμήμα των ειδικών πληθυσμιακών ομάδων.

Επιπλέον, εγείρονται ιδιαίτερες ανησυχίες ως προς την προστασία του απαραβίαστου των προσωπικών δεδομένων. Η εισαγωγή των βιομετρικών στοιχείων στις ταυτότητες, η αποθήκευση σε βάσεις δεδομένων και η διαβίβασή τους σε άλλους οργανισμούς, υπηρεσίες ή κράτη, καθιστούν αμφίβολη την προστασία των στοιχείων αυτών, καθώς κάθε είδος τεχνολογίας υπόκειται σε σφάλματα, ενώ παράλληλα υπάρχουν και κίνδυνοι κατάχρησης²⁶⁸. Παράλληλα, στα Συστήματα Πληροφοριών της Europol και της Interpol, καταχωρούνται πέραν από τους δράστες, οι ύποπτοι αλλά και όσοι πιθανολογείται ή δικαιολογείται πως θα διαπράξουν κάποια εγκληματική πράξη που ανήκει στην αρμοδιότητα των οργανισμών αυτών, με αποτέλεσμα ένας ευρύς κύκλος ανθρώπων, που ενδεχομένως δεν έχουν σχέση με την εγκληματική δράση και είναι αθώοι, να κινδυνεύουν να βρεθούν στο στόχαστρο των αρχών ασφαλείας. Επίσης, η καχυποψία είναι πολλές φορές διάχυτη, ενώ ο περιορισμός της δυνατότητας του πολίτη να γνωρίζει ποια στοιχεία του συλλέγονται, υπό ποιες συνθήκες αλλά και πως μπορεί να προσφύγει ενάντια σε πιθανή κατάχρηση τέτοιων διαδικασιών καταχώρησης και επεξεργασίας των δεδομένων του²⁶⁹, μπορεί να επιτείνει ιδιαίτερα τα συναισθήματα της καχυποψίας και της δυσφορίας, αλλά και να τον κάνουν να νιώσει ότι παραβιάζονται καίρια δικαιώματα και ελευθερίες του.

Επιπλέον, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, δεν είναι ποινικοποιημένη μόνο η τρομοκρατία αυτή καθαυτή. Στα πλαίσια των προσπαθειών για την εξάλειψή ή την πρόληψή της τρομοκρατίας, η Σύμβαση για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας που υπεγράφη το 2005 προβλέπει την ποινικοποίηση από τα κράτη μέλη της άμεσης ή έμμεσης δημόσιας πρόκλησης για την τέλεση μιας τρομοκρατικής πράξης. Με τέτοιου είδους μέτρα είναι σαφές πως μπορεί να υπονομευθεί το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, ένα δικαίωμα που είναι θεμελιώδες για κάθε δημοκρατική κοινωνία και για κάθε κοινωνία που διέπεται από τις αρχές του κράτους δικαίου. Εφόσον υπάρξουν περιορισμοί στην ελευθερία αυτή, έστω και αν αυτό συμβεί για λόγους δημόσιας ασφάλειας, τότε θα πρέπει να είναι περιορισμένοι χρονικά

²⁶⁸ Ashbourn J., "The societal implications of the wide scale introduction of Biometrics and identity management", *Background paper for the Euroscience Open Forum ESOF 2006 in Munich*, July 2006, p. 5.

²⁶⁹ Στεργιούλης Ε., «Ο έλεγχος και η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Europol» στον Τμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική*, Μαγγανάς Α. (επιμ.), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 1349.

και να ανταποκρίνονται στις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας²⁷⁰.

Το φαινόμενο αυτό, δηλαδή η ενδεχόμενη προσβολή βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών για χάρη της ασφάλειας, όπως ήταν αναμενόμενο, έχει απασχολήσει και απασχολεί πλήθος επιστημονικών κλάδων, όπως για παράδειγμα της κοινωνιολογίας, της νομικής επιστήμης και φυσικά της εγκληματολογίας. Ειδικά, όσον αφορά την επιστήμη της Εγκληματολογίας, η παρουσία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι εμφανής σε όλα όσα αφορούν το εγκληματικό φαινόμενο και απασχολούν κάθε κλάδο της Εγκληματολογίας (Ανακριτική, Ποινολογία, Αντεγκληματική Πολιτική). Ειδικότερα, σχετικά με τις μεθόδους εξακρίβωσης της ταυτότητας, τις βάσεις αποθήκευσης δεδομένων, την παρακολούθηση των επικοινωνιών, τη χαρτογράφηση κινδύνων και της εγκληματικότητας, αλλά και σε όλες τις μεθόδους και τα μέσα που προβαίνουν οι διάφορες υπερκρατικές δομές κοινωνικού ελέγχου, όπως αυτές που έχουμε ήδη αναφέρει, υπάρχει έντονος προβληματισμός, πέρα από την αποτελεσματικότητα του κοινωνικού ελέγχου και για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποφυγή προσεγγίσεων αντεγκληματικής πολιτικής τύπου μηδενικής ανοχής, αλλά και πρόταξης της ελευθερίας έναντι της ασφάλειας.²⁷¹

Επιπροσθέτως, πολλοί από τους διεθνείς οργανισμούς, που αναφέραμε και ανωτέρω, ενώ έλαβαν μέτρα και πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, παράλληλα δραστηριοποιήθηκαν έντονα και στον τομέα της διαφύλαξης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και επισήμαναν επανειλημμένα ότι τα κάθε είδους μέτρα, που λαμβάνονται στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αντιβαίνουν στα καθιερωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες. Έτσι, για παράδειγμα, η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, μετά από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, δημιούργησε τη Συντονιστική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Steering Committee for Human Rights - CDDH), με σκοπό τον σχεδιασμό οδηγιών, βασισμένων στις δημοκρατικές αξίες, για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων κινδύνων που απειλούν τις θεμελιώδεις αξίες και αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές δηλώνουν ότι η ίδια η τρομοκρατία αποτελεί επίθεση κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα δημοκρατικά κράτη έχουν επιτακτική υποχρέωση να

²⁷⁰ Human Rights Watch, “Briefing on the Terrorism Bill 2005”, Second Reading in the House of Lords November 2005, p. 4 – 10, διαθέσιμο στον ιστότοπο: www.hrw.org/background/eca/uk1105/1.htm (προσπελάστηκε 01/03/2021).

²⁷¹ Βλ. αναλυτικά **Φαρσεδάκης Ι.**, «Εγκληματολογία και Δικαιώματα του Ανθρώπου», στο *Ποινικές Επιστήμες: θεωρία και πράξη*, Προσφορά τιμής στην Άννα Μπενάκη – Ψάρουδα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008, σελ. 1441 – 1448.

προστατεύσουν τους πληθυσμούς τους από πιθανές τρομοκρατικές πράξεις και επιθέσεις και να συνεργάζονται μεταξύ τους για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Παρ' όλα αυτά, καθ' όλη αυτή τη διαδικασία, πρέπει και οφείλουν να σέβονται εξίσου τα υπάρχοντα διεθνή μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικότερα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Έτσι, οι Οδηγίες – Κατευθυντήριες Γραμμές ξεκινούν υπενθυμίζοντας την υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν τους κατοίκους της δικαιοδοσίας τους από τρομοκρατικές πράξεις και ιδίως, φυσικά, το δικαίωμά τους στη ζωή. Ακολουθώντας, απαριθμούν τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ισχύουν για να διασφαλίσουν ότι τα διαλαμβανόμενα κατά της τρομοκρατίας μέτρα σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αρχές του κράτους δικαίου. Μάλιστα, στον πρόλογο της δημοσίευσης των Οδηγιών – Κατευθυντήριων Γραμμών, ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης, Walter Schwimmer, δήλωσε τα εξής: *«Η ανάγκη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι σε καμία περίπτωση εμπόδιο για την αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Είναι απολύτως δυνατό να συμβιβαστούν οι απαιτήσεις της υπεράσπισης της κοινωνίας και της διατήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Οι οδηγίες, που παρουσιάζονται εδώ, προορίζονται ακριβώς στο να βοηθήσουν τα Κράτη να βρουν τη σωστή ισορροπία. Έχουν σχεδιαστεί για να χρησιμεύουν ως ένας ρεαλιστικός, πρακτικός οδηγός για τις αντιτρομοκρατικές πολιτικές, νομοθεσίες και επιχειρήσεις, που είναι ταυτόχρονα αποτελεσματικές και σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα»*.²⁷²

Κάτι ανάλογο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, έπραξε και ο ΟΗΕ, ο μεγαλύτερος διεθνής οργανισμός, ο οποίος από την αρχή της δημιουργίας του ασχολήθηκε με την καθιέρωση και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, ασχολήθηκε όμως έντονα και με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Ήδη πριν από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, είχε θεσπίσει σχετικές συμβάσεις για την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στις συμβάσεις αυτές, πέραν των μέτρων για την εξάλειψη και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, γινόταν ιδιαίτερη μνεία στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έτσι, για παράδειγμα, στη Σύμβαση για τις Τρομοκρατικές Βομβιστικές Επιθέσεις του 1997 και στη Σύμβαση για τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας του 1999, γινόταν εκτενής αναφορά, όχι μόνο στα δικαιώματα και στις εγγυήσεις που διέθεταν οι παραβάτες από την εθνική νομοθεσία του κάθε κράτους, αλλά και στις εφαρμοστέες διατάξεις του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου και του διεθνούς

²⁷² **Eaton M.**, “Human Rights Standards and Framework Conditions for Anti-Terrorist Measures. European Standards and Procedures”, στο Yotopoulos-Marangopoulos A., Benedek W. (eds), *Anti-Terrorist Measures and Human Rights*, Nijhoff Publishers, Leiden - Boston, 2004, p. 27 – 28.

δικαίου αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα (όπως για παράδειγμα του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα²⁷³, της Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, κ.α.). Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στις λοιπές συμβάσεις της περιόδου πριν την 11^η Σεπτεμβρίου αλλά και στις Δηλώσεις των Μέτρων για την Εξάλειψη της Τρομοκρατίας του 1994 και του 1996. Γενικότερα, η ανασκόπηση των κειμένων των Ηνωμένων Εθνών, πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, δείχνουν ότι τα μέτρα καταπολέμησης της τρομοκρατίας βρίσκονται σε πλήρη συμμόρφωση με τα διεθνή πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁷⁴

Ωστόσο, τα μέτρα που ελήφθησαν μετά από την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου από όλα τα κράτη αλλά και από τους διεθνείς οργανισμούς και οπωσδήποτε και τον ΟΗΕ ήταν ραγδαία και άμεσα και υπάρχει η εντύπωση ότι τα μέτρα αυτά (τα μέτρα που ελήφθησαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου), σε σχέση με τα προηγούμενα είναι φυσικό να μη διασφαλίζουν τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες. Μέσα σε αυτή την ταχεία δημιουργία και υιοθέτηση νέων αντιτρομοκρατικών μέτρων, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ εξέφρασε την ανησυχία της αναφορικά με συγκεκριμένα μέτρα, τα οποία δεν φαινόταν να είναι σε πλήρη συμφωνία με τις προβλέψεις του Διεθνούς Συμφώνου για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, ενώ και άλλα σχετικά όργανα, όπως η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων και η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων διατύπωσαν τις επισημάνσεις τους αναφορικά με την υιοθέτηση συγκεκριμένων αντιτρομοκρατικών μέτρων. Παράλληλα, κάποια από τα όργανα του ΟΗΕ και συγκεκριμένα ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, ο Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Ομάδα Εργασίας για την Πολιτική των Ηνωμένων Εθνών και της Τρομοκρατίας, στις αναφορές τους προς την Επιτροπή, επισήμαναν την αξία του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μάχη της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, κάνοντας αναφορά στις μη παρεκκλίνουσες διατάξεις του ICCPR. Θα μπορούσαμε σε αυτό το σημείο να κάνουμε ιδιαίτερη μνεία σε ένα συγκεκριμένο μέτρο δράσης κατά της τρομοκρατίας, την υιοθέτηση μέτρων για την πρόληψη της κατάχρησης του προσφυγικού καθεστώτος από τρομοκράτες. Το μέτρο αυτό προτάθηκε σε διάφορες Δηλώσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και αφορούσε κυρίως σε διαδικασίες διασφάλισης πριν από τη χορήγηση ασύλου, δηλαδή ότι ο αιτών άσυλο δεν έχει εμπλακεί σε

²⁷³ International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR).

²⁷⁴ Bourloyannis – Vrailas Chr., “United Nations Human Rights Standards as Framework Conditions for Anti-Terrorist Measures”, στο Yotopoulos-Marangopoulos A., Benedek W. (eds), Anti-Terrorist Measures and Human Rights, Nijhoff Publishers, Leiden - Boston, 2004, p. 13 – 18.

τρομοκρατικές δραστηριότητες και ακολούθως, αν του έχει ήδη χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα, να διασφαλίζεται ότι αυτό δεν χρησιμοποιείται για την προετοιμασία και τη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων. Ωστόσο, αναφορικά με αυτά τα μέτρα τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών και πάλι διευκρίνισαν και τόνισαν ότι πρέπει να τηρούνται τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και σε καμία περίπτωση αυτά τα μέτρα να μην έρχονται σε σύγκρουση με όσα προβλέπονται στις σχετικές συμβάσεις περί χορήγησης του προσφυγικού καθεστώτος. Επομένως, το μήνυμα των Ηνωμένων Εθνών είναι σαφές: αυστηρότερος έλεγχος, όσον αφορά τη διαδικασία χορήγησης και διατήρησης του προσφυγικού καθεστώτος, αλλά σε καμία περίπτωση εις βάρος των διεθνών κανόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάτι ανάλογο συνάγεται και για όλα τα μέτρα και τις δράσεις κατά της τρομοκρατίας, τόσο πριν όσο και μετά από την τρομοκρατική ενέργεια της 11^{ης} Σεπτεμβρίου (που λόγω της νέας κατάστασης που διαμορφώθηκε αλλά και του κλίματος φόβου που επικράτησε, ξεκίνησε να δημιουργείται πλήθος νέων αντιτρομοκρατικών μέτρων και θα αναμέναμε, λόγω αυτής της κατάστασης, να μη δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες, παρά μόνο στην ασφάλεια), όπου τα Ηνωμένα Έθνη προωθούν τη σαφή θέση τους ότι η ανάγκη ενίσχυσης των αντιτρομοκρατικών μέτρων πρέπει να έρχεται πάντα σε πλήρη συμμόρφωση με τους διεθνείς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.²⁷⁵

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η προστασία της ανθρώπινης ζωής είναι και οφείλει να είναι το ύψιστο αγαθό, το οποίο κανείς δεν έχει το δικαίωμα να βλάψει και να προσβάλλει. Πέραν αυτού του δικαιώματος όμως, υπάρχουν και άλλα κατοχυρωμένα δικαιώματα, τα οποία είναι εξίσου σημαντικά και θα πρέπει και αυτά να προστατεύονται το ίδιο. Δεν χωράει καμία αμφισβήτηση ότι το δικαίωμα της ανθρώπινης ζωής και εν γένει το δικαίωμα στην ασφάλεια, αλλά και το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πλήττονται καίρια όταν διαπράττονται εγκληματικές πράξεις εις βάρος των πολιτών και ειδικά όταν οι πράξεις αυτές ξεφεύγουν από τα όρια του κοινού ποινικού δικαίου και συγκαταλέγονται στα τρομοκρατικά αδικήματα. Το φαινόμενο της τρομοκρατίας, όπως αναπτύχθηκε και στην παρούσα εργασία, δύναται να πλήξει πολλά από τα πιο σημαντικά ανθρώπινα δικαιώματα και μάλιστα δύναται να το κάνει σε πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων. Για το λόγο αυτό, τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας, που λαμβάνονται από τους εθνικούς αλλά και τους υπερεθνικούς φορείς και οργανισμούς, είναι απαραίτητο να είναι αποτελεσματικά, ώστε να μπορούν να προλάβουν και να καταπολεμήσουν αυτό το φαινόμενο και συνεπώς να προστατέψουν τους

²⁷⁵ Bourloyannis – Vrailas Chr., ο.π., 2004, p. 18 – 22.

ίδιους τους πολίτες από κάθε κίνδυνο, αλλά και τα δικαιώματα αυτών, τα οποία θα παραβιαστούν μέσα από αυτές τις πράξεις. Επίσης, τα μέτρα αυτά είναι, αδιαμφισβήτητα, πιο αποτελεσματικά κάνοντας χρήση προηγμένων τεχνολογικών μέσων, καθώς και συλλέγοντας και ελέγχοντας όσο το δυνατόν μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών για άτομα και δραστηριότητες που έχουν σχέση με το αδίκημα της τρομοκρατίας ή που απλά κρίνονται ύποπτα για τέτοιες πράξεις. Και για να είμαστε ρεαλιστές η χρήση αυτών των μέσων είναι πλήρως απαραίτητη για τον αποτελεσματικό έλεγχο ενός τέτοιου φαινομένου και χωρίς αυτά δύσκολα θα μπορέσει να επιτευχθεί. Παρ' όλα αυτά, όσα μέτρα λαμβάνονται θα πρέπει να είναι σύμφωνα με τα κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες και να τα σέβονται απόλυτα. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να υπάρχει όσο το δυνατόν καλύτερος έλεγχος αυτών των μέτρων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η μικρότερη δυνατή καταπάτηση κάθε ανθρώπινου δικαιώματος. Και αυτό γιατί δεν θα είχε καμία ουσία αν οι φορείς, οι οποίοι οφείλουν να διασφαλίζουν τα δικαιώματα αυτά και εργάζονται προς το σκοπό αυτό, τα καταπατούν οι ίδιοι. Τα δημοκρατικά και ανθρωπιστικά εχέγγυα για τη νόμιμη και αποτελεσματική καταπολέμηση της τρομοκρατίας παρέχονται από το ίδιο το κράτος δικαίου, το οποίο παράλληλα οφείλει και πρέπει να θέτει και τα όρια δράσης των αρχών ασφαλείας, προκειμένου να διασφαλιστούν πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ατομικές ελευθερίες των πολιτών.

Επίλογος - Συμπεράσματα

Όπως έγινε κατανοητό στην παρούσα εργασία, η τρομοκρατία αποτελεί ένα παλαιό φαινόμενο, που έχει μεταβληθεί, όμως, ριζικά αλλάζοντας τελείως τη μορφή του. Η τρομοκρατία έχει αποτελέσει και αποτελεί ακόμα ένα πολυσυζητημένο φαινόμενο, το οποίο, όμως, δεν έχει επιτευχθεί να προσεγγισθεί με ακρίβεια και να ερμηνευθεί απόλυτα. Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες και λόγους, όπως στην ιδιαίτερη φύση του φαινομένου αυτού, στα ιδιαίτερα κίνητρα του δράστη, στις μεταβολές στις οποίες συνεχώς υπόκειται, αλλά και στην υποκειμενικότητα των εκάστοτε κρίσεων και αντιλήψεων. Η τρομοκρατία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα έλαβε διάφορες μορφές και η δράση των εκάστοτε τρομοκρατικών ομάδων, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, ποικίλει και διαφέρει. Ωστόσο, η ιστορία στον χώρο της τρομοκρατίας, αλλά και της ασφάλειας των κρατών άλλαξε ριζικά μετά από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η οποία πραγματοποιήθηκε στην καρδιά του δυτικού κόσμου. Με αυτή την ενέργεια, η τρομοκρατία φανέρωσε το νέο της απάνθρωπο και στυγνό πρόσωπο, καθώς και το νέο μέγεθος της υπάρχουσας απειλής. Η τρομοκρατία, έκτοτε κυρίως, ξέφυγε από τα εγχώρια και εσωτερικά σύνορα των κρατών και κατέστη φανερό ότι πρόκειται για μία διεθνή απειλή, η οποία είναι αδύνατο να αντιμετωπιστεί από το κάθε κράτος ξεχωριστά. Επιπλέον, η κυριότερη απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας φάνηκε πως αποτελεί η ισλαμική τρομοκρατία. Στην ισλαμική τρομοκρατία δραστηριοποιούνταν αλλά και δραστηριοποιείται πλήθος τρομοκρατικών οργανώσεων, ενώ για πολλά χρόνια η Al Qaeda θεωρούνταν ως η πιο επικίνδυνη οργάνωση. Από το 2014, όμως, η ανάδυση του Ισλαμικού Κράτους δημιούργησε νέα δεδομένα για τη διεθνή κοινότητα και τον δυτικό κόσμο, ενώ σύντομα ανακηρύχτηκε ως η σημαντικότερη τρομοκρατική απειλή. Ιδίως το φαινόμενο των ξένων τρομοκρατών μαχητών και των μοναχικών λύκων, καθώς βέβαια και της προπαγάνδας του Ισλαμικού Κράτους, γρήγορα δημιούργησαν μη διαχειρίσιμα προβλήματα για την ΕΕ και όλο τον δυτικό κόσμο. Οι συνέπειες από τις επιθέσεις του Ισλαμικού Κράτους σε μεγάλες πόλεις της Ευρώπης έκαναν φανερό τη σοβαρότητα του προβλήματος.

Μέσα σε αυτή την κρίσιμη κατάσταση και με αυτά τα νέα δεδομένα, η διεθνής κοινότητα δεν θα έπρεπε να μείνει άπραγη. Έτσι, ελήφθησε πλήθος μέτρων, κατάλληλων να ανταπεξέλθει σε αυτές τις νέες προκλήσεις και απειλές. Ιδιαίτερα, ο τομέας της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας αναβαθμίστηκε πλήρως και εκμεταλλευόμενος κάθε δυνατότητα προσαρμόστηκε στα νέα δεδομένα. Μέσα από τη μελέτη της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, στην παρούσα εργασία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή εξελίχθηκε και

ακολούθησε πλήρως τα νέα δεδομένα του φαινομένου της τρομοκρατίας και είναι πλέον ικανή στο να το προλάβει και να το καταπολεμήσει αποτελεσματικά. Όπως είδαμε αναλυτικά στο δεύτερο μέρος της εργασίας, η αστυνομική συνεργασία βελτιώθηκε πλήρως, ειδικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, με αποτέλεσμα η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατών και οργανισμών να είναι αποτελεσματική, γρήγορη, άμεση αλλά και ασφαλής. Οι πληροφορίες που συλλέγονται και διαμοιράζονται, αναφορικά με τα άτομα αλλά και τα αντικείμενα, δύναται να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό την επιστροφή των ξένων μαχητών και να προλάβουν την ενδεχόμενη τρομοκρατική δράση τους. Παράλληλα, όλα τα μέσα, τα οποία έχουν υιοθετήσει οι διεθνείς οργανισμοί, όπως η Interpol και η Europol, καθιστούν αποτελεσματική την εν γένει την αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών, ήδη από τη στρατολόγηση και τη ριζοσπαστικοποίηση ατόμων.

Στον τομέα αυτό θα μπορούσαμε να προτείνουμε, επίσης και κάποια άλλα μέτρα, προληπτικού κυρίως χαρακτήρα, που ήδη βέβαια σε πολλές περιπτώσεις εφαρμόζονται. Κατά τη γνώμη μας, τα προληπτικά μέτρα θεωρούνται εξέχουσας σημασίας, αφού μέσω αυτών στοχεύεται το πρόβλημα στη ρίζα του, δηλαδή τη ριζοσπαστικοποίηση και ακολούθως το βίαιο εξτρεμισμό. Τα προληπτικά μέτρα θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρία στάδια. Έτσι, το πρώτο στάδιο της πρόληψης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, δεν απευθύνεται σε ήδη ριζοσπαστικοποιημένα άτομα ή εξτρεμιστές, αλλά σε άτομα, στα οποία οι εξτρεμιστές ενδέχεται να βρουν ανταπόκριση²⁷⁶. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν, για παράδειγμα, νέοι οι οποίοι βρίσκονται σε διάφορες επισφαλείς καταστάσεις και συχνά, όχι όμως πάντα, νέοι μετανάστες. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι ή πολλοί από αυτούς θα γίνουν εξτρεμιστές, θα διαπράξουν ποινικά αδικήματα ή ακόμα και τρομοκρατικές ενέργειες. Σημαίνει ότι αποτελούν μία ομάδα στόχο, την οποία ενδέχεται να προσεγγίσουν οι διάφοροι εξτρεμιστές. Έτσι, η πρόληψη πρέπει να έχει ως στόχο να αποτρέψει αυτές τις καταστάσεις, να ενημερώσει και ενδυναμώσει τους νέους, ώστε να είναι ικανοί σε πιθανή απόπειρα προσηλυτισμού τους, να καταρρίψουν τα ενδεχόμενα επιχειρήματα των εξτρεμιστών. Αυτό κρίνεται ιδιαιτέρως απαραίτητο αν αναλογιστούμε μάλιστα ότι η διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητας των νέων επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, ικανούς πολλές φορές να οδηγήσουν στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση (π.χ.: προβληματικό οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον, το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η ξενοφοβία, οι διακρίσεις, οι περιορισμένες ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, προσωπικά τραύματα ή άλλα θέματα ψυχικής υγείας, η κοινωνική περιθωριοποίηση, κ.ά.). Μάλιστα, αυτό που έχει

²⁷⁶ Νόιμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 223.

παρατηρηθεί μέχρι στιγμής είναι ότι τα στάδια της διαδικασίας ριζοσπαστικοποίησης φαίνεται να είναι, κατά κύριο λόγο, κοινωνικά και όχι ιδεολογικά. Στην προσπάθεια ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των νέων, έτσι ώστε να είναι σε θέση να απορρίπτουν πληροφορίες που τους αποπροσανατολίζουν, σημαντικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η εκπαίδευση και η εκπαιδευτική κοινότητα. Στο στάδιο αυτό, οι εκπαιδευτικοί αλλά και κάθε άτομο που εργάζεται με νέους θα πρέπει να συμβάλλουν αποφασιστικά στην ένταξη των ευάλωτων νέων, στην αποτροπή της περιθωριοποίησης και στην προώθηση των δημοκρατικών αξιών. Τα σχολεία, τα πανεπιστήμια και τα κάθε είδους εκπαιδευτικά ιδρύματα θα πρέπει να δίνουν έμφαση σε θέματα που σχετίζονται με την εθνικότητα, τη θρησκευτική και εθνική ανοχή, τις δημοκρατικές αξίες, τις πολιτισμικές διαφορές, την ισότητα, τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και στις ιστορικές συνέπειες της εθνικά και πολιτικά υποκινούμενης βίας. Στο πλαίσιο αυτό, καθίσταται αναγκαία και απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων προγραμμάτων ενημέρωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών αφενός, αλλά και των γονέων αφετέρου, ώστε είναι κατάλληλα καταρτισμένοι από τη μία και να εφοδιάσουν τους νέους με τις προαναφερόμενες αξίες και από την άλλη να είναι ικανοί να διαχειρίζονται θέματα διαφορετικότητας, αλλά και να αναγνωρίζουν από τα πρώιμα στάδια αν κάποια παιδιά έχουν ροπή προς τον εξτρεμισμό. Παράλληλα, θα πρέπει να διαμορφωθούν και οι κατάλληλες δομές, ώστε αν παρατηρηθεί κάποιο τέτοιο φαινόμενο, να υπάρχουν εξειδικευμένα άτομα (ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, κ.ο.κ.), τα οποία θα μπορούν να κατευθύνουν ορθά τους νέους και τις οικογένειές τους. Στον τομέα αυτό, εξαιρετικά χρήσιμη θα ήταν και μία ανώνυμη γραμμή υποστήριξης νέων.

Επιπλέον, στο πρώτο στάδιο της πρόληψης θα μπορούσε να ενταχθεί και ο χώρος των φυλακών, οι οποίες αποτελούν πρόσφορο χώρο για την ανάπτυξη της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης, της στρατολόγησης τρομοκρατών και της εν γένει ανάπτυξης βίαιων συμπεριφορών, ενώ παρέχουν τις κατάλληλες συνθήκες άνθισης και ανάπτυξης ακραίων πολιτικών ή θρησκευτικών ιδεολογιών. Οι έγκλειστοι είναι εξαιρετικά ευάλωτοι, ενώ συχνά δεν έχουν την ικανότητα της κριτικής σκέψης, που είναι απαραίτητη για να αντικρούσουν τα επιχειρήματα των ριζοσπαστών. Επίσης, μπορεί να αισθάνονται αποξενωμένοι από τις οικογένειές τους, δίνοντας τη δυνατότητα στις ισλαμικές/εξτρεμιστικές/τρομοκρατικές ομάδες να γίνουν τα υποκατάστατα δίκτυα κοινωνικής τους υποστήριξης. Παράλληλα, οι έγκλειστοι μπορεί να νιώθουν την επιθυμία να γίνουν αποδεκτοί από ένα νέο κοινωνικό περιβάλλον, να αναζητούν μία νέα ισχυρή ταυτότητα ή απλά να θέλουν να προστατευτούν σε έναν χώρο, που δυστυχώς λειτουργεί με τους δικούς του κανόνες. Έτσι, θα πρέπει να δοθεί

ιδιαίτερη έμφαση στους χώρους αυτούς και στις μεθόδους επανένταξης των φυλακισθέντων, καθώς και στην αποφυγή της περιθωριοποίησής τους. Στο πλαίσιο αυτό, φυσικά, απαραίτητη θα ήταν η βελτίωση των συνθηκών κράτησης των κρατουμένων, η μετατροπή των φυλακών σε ασφαλών χώρων κράτησης, η παροχή ευκαιριών μάθησης και διαμόρφωσης κριτικής σκέψης στους κρατουμένους, αλλά και η εφαρμογή εναλλακτικών ποινών πέραν της κρατήσεως σε σωφρονιστικά καταστήματα. Επιπροσθέτως, οι φυλακές θα πρέπει να εξοπλιστούν με εξειδικευμένο προσωπικό, όπως κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, άτομα με εξειδίκευση σε θρησκευτικά θέματα κλπ., ενώ όλο το προσωπικό θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογεί και να εντοπίζει τους κινδύνους αλλά και τις ενδείξεις πρόωμης ριζοσπαστικοποίησης.

Στο πρώτο στάδιο της πρόληψης δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε, ωστόσο, τα γενικότερα μέτρα που πρέπει να ληφθούν αναφορικά με την ένταξη των μεταναστών και των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων σε όλους τους τομείς της ζωής και της καθημερινότητας. Σε πολλές περιπτώσεις, όπου η ένταξη αποτυγχάνει με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αποξένωση, δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ένταξη ενός ατόμου σε ένα διαφορετικό χώρο, που μπορεί να είναι και μία τρομοκρατική ομάδα, στην οποία, όμως, το άτομο θα αισθάνεται αποδεκτό. Έτσι, θα πρέπει να δημιουργηθούν όλες οι κατάλληλες δομές και να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό την πρόσβαση όλων των κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση, αλλά και όλων των αναγκαίων μέτρων που συμβάλλουν στη διασφάλιση μίας ικανοποιητικής ποιότητας ζωής, αλλά και της προσωπικής συμμετοχής των ατόμων στην κοινωνική ζωή του τόπου, όπου διαμένουν. Επιπλέον, τα μέτρα θα πρέπει να στοχεύουν στην αποφυγή κάθε είδους αποξένωσης και αποκλεισμού λόγω κοινωνικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών, πολιτικών, γλωσσικών, εθνοτικών, κλπ. χαρακτηριστικών.

Όσον αφορά το δεύτερο στάδιο της πρόληψης, αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει περισσότερο μία παρεμβατική μορφή, αφού απευθύνεται σε άτομα που έχουν ήδη ριζοσπαστικοποιηθεί, δεν έχουν όμως προβεί ακόμα σε καμία βίαιη ή τρομοκρατική ενέργεια και δεν απέχουν πολύ από το να γίνουν εξτρεμιστές ή και τρομοκράτες. Έτσι, σε αυτή την περίπτωση, τα μέτρα, στην ουσία, παρεμβαίνουν, ώστε να αποτρέψουν μία τέτοια κλιμάκωση και εξέλιξη και θα πρέπει να είναι εντατικά και οπωσδήποτε κατάλληλα προσαρμοσμένα σε ατομικό επίπεδο, αφού η κάθε περίπτωση παρουσιάζει τις δικές τις ιδιομορφίες. Στα παρεμβατικά αυτά προγράμματα, είναι απαραίτητη η καθοδήγηση από εξειδικευμένα άτομα, όπως ψυχολόγους, θεολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, κ.ο.κ..

Ακολουθώς, το τρίτο στάδιο της πρόληψης αφορά σε προγράμματα απο-ριζοσπαστικοποίησης και εξόδου²⁷⁷. Και σε αυτό το στάδιο, όπως και στο δεύτερο, τα μέτρα που λαμβάνονται θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στην κάθε μεμονωμένη περίπτωση. Το στάδιο αυτό έχει να κάνει με άτομα τα οποία έχουν ήδη παρουσιάσει εξτρεμιστική και τρομοκρατική δραστηριότητα, έχουν ήδη προσχωρήσει σε εξτρεμιστικές και τρομοκρατικές ομάδες και τώρα επιθυμούν να αποχωρήσουν. Τέτοιες περιπτώσεις μπορούν να θεωρηθούν οι επιστρεφόμενοι ξένοι μαχητές, οι οποίοι μετέβησαν στα πεδία των μαχών και εντάχθηκαν σε κάποια τρομοκρατική οργάνωση και για διάφορους λόγους την εγκατέλειψαν και επέστρεψαν στην πατρίδα τους ή σε κάποια άλλη χώρα. Το στάδιο αυτό καθίσταται ιδιαίτερα κρίσιμο και αντιμετωπίζει πλήθος δυσκολιών, των οποίων θα πρέπει να εστιάσουν οι διάφοροι ειδικοί. Μία κύρια δυσκολία καθίσταται το γεγονός ότι τα άτομα αυτά χρειάζεται να πραγματοποιήσουν μία αναδιοργάνωση του κοινωνικού τους περιβάλλοντος, καθώς το πιο πιθανό είναι να μη διατηρούν πλέον φιλίες και κοινωνικές επαφές με άτομα πέραν της οργάνωσης στην οποία ανήκαν, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να απομακρυνθούν από αυτή. Φυσικά, ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στην οικογένεια των ατόμων αυτών, καθώς ακόμα και αν δεν συμμετείχαν οι ίδιοι ενεργά στην οργάνωση, αναμφίβολα έχουν επηρεαστεί από τη δράση του συγγενικού τους προσώπου. Για παράδειγμα, τα παιδιά και η σύζυγος ενός ξένου μαχητή, που τον ακολούθησαν στο πεδίο της μάχης σε μία εμπόλεμη ζώνη και βίωσαν μία τέτοια κατάσταση, χρειάζονται ειδική μεταχείριση, προκειμένου να διαχειριστούν και οι ίδιοι την όλη κατάσταση, ενώ, ειδικά όσον αφορά τα παιδιά, αυτό θα πρέπει να πραγματοποιηθεί προκειμένου να μην παρουσιάσουν στο μέλλον κάποια παρόμοια δράση.

Ύστερα από την παρουσίαση και κάποιων προληπτικών μέτρων, σχετικά με τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, συνειδητοποιούμε ότι μία σύγχρονη και ολοκληρωμένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας χρειάζεται ταυτόχρονα ισχυρές, ικανές και καλά εξοπλισμένες αρχές ασφαλείας, αλλά και μία αποτελεσματική και εξοπλισμένη με όλους τους απαραίτητους πόρους, διαδικασία πρόληψης της τρομοκρατίας. Επομένως, η ενίσχυση των αρχών ασφαλείας και η προσαρμογή του μεγέθους και των αναγκών των αρχών ασφαλείας στο μέγεθος της απειλής, αποτελεί τη μία από τις δυνατότητες αντιμετώπισης του σύγχρονου φαινομένου της τρομοκρατίας, ενώ τη δεύτερη αποτελούν όλες οι προληπτικές ενέργειες, οι οποίες ενδεχομένως έχουν ως αποτέλεσμα να φτάνουν λιγότερες περιπτώσεις στις αρχές ασφαλείας.

²⁷⁷ Νόιμαν Π., ο.π., 2016, σελ. 225.

Πέραν, όμως, της αποτελεσματικότητας κάθε είδους μέτρων στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και πέραν της αποτελεσματικότητας της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας και όλων των σχετικών μέτρων, που παραθέσαμε στην παρούσα εργασία, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να προτάσσεται η ασφάλεια έναντι της ελευθερίας. Έτσι, σχετικά με το δίλλημα της ελευθερίας και της ασφάλειας, αυτό που έχουμε να απαντήσουμε είναι ότι το δίλλημα αυτό είναι φαινομενικό, πρόκειται για ένα ψευδοδίλλημα και φυσικά δεν πρέπει να υπερισχύει κάποια αξία έναντι της άλλης. Παράλληλα, σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να συντελείται καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών για χάρη της ασφάλειας.

Έχει εξάλλου υποστηριχτεί, ότι η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί έναν παράγοντα που συμβάλλει και ενισχύει το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Στο πλαίσιο των συζητήσεων των Ηνωμένων Εθνών, μάλιστα, ήδη από πολύ παλιά, παρουσιάζονταν πλήθος αντιπαραθέσεων μεταξύ των κρατών, όσον αφορά τους παράγοντες και τις αιτίες που οδηγούν στην τρομοκρατία. Ωστόσο, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, η θέση των ευρωπαϊκών, κυρίως, χωρών θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρουσίασε μία διαφοροποίηση. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δηλώσει ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών ότι *«η ένταξη όλων των χωρών σε ένα δίκαιο παγκόσμιο σύστημα ασφαλείας, ενημερίας και βελτιωμένης ανάπτυξης, αποτελεί προϋπόθεση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας»*. Πάνω στο ίδιο θέμα, η αναφορά της Ομάδας Εργασίας για την Πολιτική των Ηνωμένων Εθνών και της Τρομοκρατίας ανέφερε, μεταξύ άλλων, τα εξής: *«Η τρομοκρατία ευδοκμεί συχνά σε περιβάλλοντα στα οποία παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι τρομοκράτες μπορούν να εκμεταλλευτούν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να λάβουν υποστήριξη για τον σκοπό τους»*. Αυτό αποτελεί πράγματι μία όψη, η οποία δεν πρέπει να παραβλεφθεί. Σε περιβάλλοντα όπου υπάρχει μαζική καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και που επικρατεί κοινωνική δυσαρέσκεια, είναι πιθανό τρομοκρατικές οργανώσεις να εκμεταλλευτούν την απόγνωση των πολιτών, οι οποίοι επιθυμούν να επαναστατήσουν, και να τους πάρουν με το μέρος τους. Κάτι ανάλογο θα μπορούσαμε να πούμε ότι συνέβη και με την περίπτωση της Συρίας και της αραβικής άνοιξης, καθώς και με την μετέπειτα ανάδυση των διαφόρων τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως και του Ισλαμικού Κράτους. Κατά συνέπεια, η προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποκτά μια ακόμη διάσταση ως απαραίτητη ή μάλλον ως ένα κεντρικό στοιχείο μιας αποτελεσματικής αντιτρομοκρατικής πολιτικής. Έτσι, όπως εύγλωττα δήλωσε η ίδια η πρώην Υπατη Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών, Mary Robinson: *«η ουσία των ανθρωπίνων*

*δικαιωμάτων είναι ότι η ανθρώπινη ζωή και η αξιοπρέπεια δεν πρέπει να διακυβεύονται και ότι ορισμένες πράξεις, είτε εκτελούνται από το κράτος, είτε από μη κρατικούς παράγοντες δεν δικαιολογούνται σε καμία περίπτωση. Τα διεθνή ανθρώπινα δικαιώματα και το ανθρωπιστικό δίκαιο καθορίζουν τα όρια της επιτρεπόμενης πολιτικής και στρατιωτικής συμπεριφοράς. Μία απερίσκεπτη προσέγγιση απέναντι στην ανθρώπινη ζωή και την ελευθερία υπονομεύει τα αντιτρομοκρατικά μέτρα».*²⁷⁸

Συνοψίζοντας, το φαινόμενο της τρομοκρατίας, ιδίως με τη νέα μορφή που έχει λάβει, καθίσταται αναγκαίο να καταπολεμηθεί άμεσα και με αποφασιστικότητα. Επιπλέον και για να είμαστε ρεαλιστές, η διεθνής αστυνομική συνεργασία και όλα από τα μέτρα που προαναφέρθηκαν καθίστανται αναγκαία για την αποτελεσματική καταπολέμηση αυτού του φαινομένου και δεν θα πάνσουν να χρησιμοποιούνται. Παράλληλα, η προσπάθεια εξισορρόπησης της ασφάλειας και των ελευθεριών είναι φανερό πως δεν λαμβάνει χώρα σε «εργαστηριακού τύπου» συνθήκες, όπου η πολυπρόπληξη ισορροπία θα αναζητούνταν μέσα από τον έλεγχο συγκεκριμένων και γνωστών μεταβλητών, αλλά το εγχείρημα αυτό πραγματοποιείται σε ένα δυναμικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον και παρουσιάζει πλήθος προκλήσεων. Ωστόσο, αποκλειστικά η χρήση μέτρων κατασταλτικού και στρατιωτικού τύπου σε καμία περίπτωση δεν είναι ικανή να αποτρέψει την κάθε τρομοκρατική απειλή και συχνά μάλιστα την ενδυναμώνει, αφού οι τρομοκράτες την εκμεταλλεύονται και την προτάσσουν στον κόσμο ως αντεπιχείρημα για τη δράση τους, ισχυριζόμενοι ότι το κράτος χρησιμοποιεί βία (κρατική βία), καταπατά ανθρώπινα δικαιώματα και προσπαθεί να εξαφανίσει τους πολιτικούς του αντιπάλους, κερδίζοντας με αυτόν τον τρόπο οπαδούς. Οι τρομοκράτες, λοιπόν, επιθυμούν η κρατική αντίδραση εναντίον τους να γίνει όμοια με αυτούς και αυτό είναι κάτι που πρέπει να αποφευχθεί οπωσδήποτε. Οι τρομοκράτες θέλουν να αναγκάσουν το κράτος και τη διεθνή κοινότητα να χρησιμοποιήσουν τα ίδια όπλα με αυτούς ή, τουλάχιστον, να μειώσουν τις εγγυήσεις τους, έτσι ώστε να τους δυσφημίσουν στα μάτια του ίδιου του λαού και ακόμα περισσότερο στα μάτια όσων τους επικρίνουν²⁷⁹. Κλείνοντας, λοιπόν, αυτή την εργασία, είναι απαραίτητο να διατυπωθούν δύο διαπιστώσεις. Αφενός ότι η ριζοσπαστικοποίηση αλλά και η τρομοκρατία δεν μπορούν να αναχαιτιστούν προσωρινά με στρατιωτικά μέσα στα πεδία των μαχών, αλλά η ολοκληρωτική αντιμετώπιση και η ήττα τους μπορεί να επιτευχθούν μόνο στο πεδίο των ιδεών και αφετέρου ότι αυτό που θα πρέπει να μας ενδιαφέρει δεν είναι η αποτελεσματικότερη αντεγκληματική

²⁷⁸ Bourloyannis – Vrillas Chr., ο.π., 2004, p. 24 – 25.

²⁷⁹ Καμύ Α., ο.π., 2003, σελ. 162 - 163.

πολιτική κατά του φαινομένου της τρομοκρατίας, αλλά ένα είδος αντεγκληματικής πολιτικής που σέβεται και τηρεί τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- **Αλεξιάδης Σ.**, «Ο φόβος του εγκλήματος. Κατάστροψη ενός ερευνητικού προγράμματος», στο Αφιέρωμα στη μνήμη του Ηλία Δασκαλάκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Σπουδών, Αθήνα, 1991.
- **Αριστοτέλης**, *Πολιτικά IV-VII*, βιβλίο 58, Εκδόσεις Ζαχαρόπουλος.
- **Βαμβούκος Α.**, *Τρομοκρατία και διεθνές δίκαιο*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 1991.
- **Barlier Cl.**, *Ψυχανάλυση της βίας, Ψυχαναλυτική Μελέτη των Βίαιων Συμπεριφορών*, Εκδόσεις Νεφέλη, μετάφρ.: Μπαζαρίδης Κ., Αθήνα, 1998.
- **Baudrillard J.**, *Το Πνεύμα της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Κριτική, μετάφρ.: Μπουρλάκης Π., Αθήνα, 2002.
- **Bonanate L.**, *Διεθνής Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Κέδρος, μετάφρ.: Σιδέρη Ντ., 2009.
- **Boniface P.**, *Ατλας Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, μετάφρ.: Καλαντζή Ε., Αθήνα, 2001.
- **Γιαννακόπουλος Β.**, *Αραβική Άνοιξη, Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική*, Εκδόσεις Ιδιωτική, Αθήνα, 2012.
- **Γιαννουλάτος Α.**, *Ισλάμ: Θρησκευολογική επισκόπηση*, Εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα, 2006.
- **Δημόπουλος, Χ.**, *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006.
- **Ζαραφονίτου Χ.**, *Ο Φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002.
- **Habeck M.**, *Οι μαχητές του Θεού*, Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα, 2008.
- **Hattsein M.**, *Ισλάμ*, Εκδόσεις Ελευθερουδάκης, μετάφρ.: Παγουλάτου Κ., Κίνα, 2007.
- **Καμύ Α.**, *Σκέψεις για την Τρομοκρατία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2003.
- **Καρατράντος Τρ.**, «Σφάζε με Αγά μου να Αγιάσω»: *Ισλαμικό Κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2016.
- **Κωνσταντινίδης Κ.**, «Η ασφάλεια και η ελευθερία θυσία στο βωμό της επίσπευσης της διαδικασίας», στον Τιμητικό τόμο σε Μανωλεδάκη Ι., *Δημοκρατία- Ελευθερία-Ασφάλεια*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005.
- **Λαμπροπούλου Ε.**, *Κοινωνικός Έλεγχος του Εγκλήματος*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994.

- **Λιβανίδης Τ.**, *Τρομοκρατία: η μεγάλη απειλή του 21ου αιώνα*, Εκδόσεις Anubis, Αθήνα, 2001.
- **Λοβέρδος Α.**, *Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 1987.
- **Λοβέρδος Α.**, *Παραεκκλίσεις πολιτικής συμπεριφοράς και σύνταγμα: πολιτικό έγκλημα, τρομοκρατία, πολιτικό άσυλο*, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1988.
- **Λοβέρδος Α.**, *Η Νέα Τρομοκρατία: με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου*, Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα, 2001.
- **L' Heuillet H.**, *Στις πηγές της Τρομοκρατίας: από τον κλεφτοπόλεμο στις επιθέσεις αυτοκτονίας*, Εκδόσεις Πόλις, μετάφρ.: Παπαδάκη Ρ., Αθήνα, 2013.
- **Μάζης Ι.**, «Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες αναίρεσής τους», *Γεωστρατηγική*, Τεύχος 7, Αθήνα, 2005.
- **Μακρής Γ.**, *Ισλάμ. Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004.
- **Μανιτάκης Α.**, πρόλογος σε Μανιτάκης Α. και Τάκης Α. (επιμ), ο.π., 2004.
- **Μανωλεδάκης Ι.**, *Ασφάλεια και Ελευθερία*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2002.
- **Μανωλεδάκης Ι.**, «Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία», σε Μανιτάκης Α. και Τάκης Α. (επιμ), *Τρομοκρατία και Δικαιώματα: από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια δικαίου*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2004.
- **McCants W.**, *ISIS η Αποκάλυψη: η ιστορία, η στρατηγική και το όραμα για την ημέρα της κρίσης του Ισλαμικού Κράτους*, Εκδόσεις Πεδίο, μετάφρ.: Ηλιόπουλος Αλ., Αθήνα, 2016.
- **Μπόση Μ.**, *Ελλάδα και Τρομοκρατία: Εθνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1996.
- **Μπόση Μ.**, *Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα, 2000.
- **Μπόση Μ.**, «RAF, η Φράξια Κόκκινος Στρατός», *Η Καθημερινή*, 06/05/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/962726/raf-i-fraxia-kokkinos-stratos/>.
- **Napoleoni L.**, *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας: Το Ισλαμικό Κράτος και οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*, Εκδόσεις Πατάκη, μετάφρ.: Τριανταφύλλου Σ., Αθήνα, 2015.
- **Νόιμαν Π.**, *Οι Νέοι Τζιχαδιστές: Ισλαμικό Κράτος, Ευρώπη και το επόμενο κύμα τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Διάμετρος, μετάφρ.: Δηράνη Π., Αθήνα, 2016.

- **Πανούσης Γ.**, *Το έγκλημα...πέραν της εγκληματο-λογικής ανάλυσης και ερμηνείας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991.
- **Παπαγεωργίου Φ. & Σαμούρης Αντ.**, *Ισλαμισμός και Ισλαμοφοβία: Πέρα από την προκατάληψη*, Εκδόσεις Ταξιδευτής, Αθήνα, 2012.
- **Παπαγιάννης Δ.**, *Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2008.
- **Παπαθεοδώρου, Θ.**, «Ασφάλεια: Δικαίωμα του πολίτη ή άλλοθι ποινικοποίησης;», σε *Ανθόπουλος Χ., Κοντιάδης Ξ., Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2005.
- **Παπακωνσταντίνης Μ.**, *Η τρομοκρατία στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2019.
- **Ρίτσαρντσον Λ.**, *Τι θέλουν οι Τρομοκράτες*, Εκδόσεις Τόπος, μετάφρ.: Γολέμη Α., Αθήνα, 2008.
- **Σκουλάς Μ.**, «Μοναχικοί Λύκοι. Ένα σύγχρονο αλλά και διαχρονικό φαινόμενο», *Security Manager*, τεύχος 67, 9 Μαρτίου 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.securitymanager.gr/monachiki-lyki-ena-sygchrono-alla-ke-diachroniko-fenomeno/>.
- **Στεργιούλης Ε.**, *Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία – Europol*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2003.
- **Στεργιούλης Ε.**, «Ο έλεγχος και η προστασία των προσωπικών δεδομένων στην Europol» στον Τιμητικό Τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, *Δικαιώματα του Ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική*, Μαγγανάς Α. (επιμ.), Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2003.
- **Σχορετσανίτης Γ.**, *Σύντομη Ιστορία της Κου Κλουξ Κλαν*, Εκδόσεις 24 Γράμματα, Αθήνα, 2017.
- **Φαρσεδάκης Ι.**, *Ανακριτική – Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα – Κομοτηνή, 1984.
- **Φαρσεδάκης Ι.**, «Εγκληματολογία και Δικαιώματα του Ανθρώπου», στο *Ποινικές Επιστήμες: θεωρία και πράξη*, Προσφορά τιμής στην Άννα Μπενάκη – Ψάρουδα, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008.
- **Χορτάτος Κ.**, *Διεθνής Τρομοκρατία, Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2003.

- Θαγκς: Οι ιεροί δολοφόνοι της θεά Κάλι, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.brainchange.gr/sacred-murders-of-kali>.
- «Τέλος του ενόπλου αγώνα από τον IRA», *Η Καθημερινή*, 29/07/2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/224360/telos-toy-enoploy-agona-apo-ton-ira/>.
- «Συγγνώμη της ETA από τα θύματα των επιθέσεων της», *Η καθημερινή*, 21/04/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.kathimerini.gr/world/960219/syggnomi-tis-eta-apo-ta-thymata-ton-epitheseon-tis/>.

Ξενογλώσση

- **Adams Ch.**, *A Reader's Guide to the Great Religions*, Free Press, New York.
- **Akerman P.**, *Prime Suspects: The Hunt for the Bali Bombers*, Hurtsbridge Publications, London, 2001.
- **Ashbourn J.**, "The societal implications of the wide scale introduction of Biometrics and identity management", *Background paper for the Euroscience Open Forum ESOF 2006 in Munich*, July 2006.
- **Assaf M.**, "Mayhem, Myths and Martyrdom: The Shi'a Conception of Jihad", *Terrorism and Political Violence*, Taylor & Francis Group, vol. 19.
- **Badey Th.**, "Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 10, No 1, Frank Cass, 1988.
- **Baker D.**, "The Effects of Terrorism on the Travel and Tourism Industry". *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, vol. 2 (1), 2014, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=ijrtp>.
- **Bourloyannis – Vrailas Chr.**, "United Nations Human Rights Standards as Framework Conditions for Anti-Terrorist Measures", στο Yotopoulos-Marangopoulos A., Benedek W. (eds), *Anti-Terrorist Measures and Human Rights*, Nijhoff Publishers, Leiden - Boston, 2004.
- **Bunzel C.**, "From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State", *Center for Middle East Policy et Brookings*, 19/03/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/The-ideology-of-the-Islamic-State.pdf>.

- **Bunyan T.**, “Trevi, Europol and the European state”, *Statewatch*, 1993, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/handbook-trevi.pdf>.
- **Cafarella J.**, *Jabhat al-Nusra in Syria: An Islamic Emirate for Al-Qaeda*, Institute for the Study of War, Washington USA, 2014, διαθέσιμο στον ιστότοπο <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/JN%20Final.pdf>.
- **Casale D.**, “Institutional and Legal Aspects of EU Counter Terrorism”, *In Centre of Excellence Defence Against Terrorism*, ed. Legal Aspects of Combating Terrorism, Ankara, Turkey: IOS Press, 2008.
- **Chakelian An.**, “Rise of the Nationalist: A Guide to Europe's far right parties”. *New States Man*, 8 March 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.newstatesman.com/world/europe/2017/03/rise-nationalists-guide-europe-s-far-right-parties>.
- **Clay R.**, “Islamophobia”, *American Psychological Association*, vol. 48 (4), 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <http://www.apa.org/monitor/2017/04/islamophobia.aspx>.
- **Eaton M.**, “Human Rights Standards and Framework Conditions for Anti-Terrorist Measures. European Standards and Procedures”, στο Yotopoulos-Marangopoulos A., Benedek W. (eds), *Anti-Terrorist Measures and Human Rights*, Nijhoff Publicers, Leiden - Boston, 2004.
- **Elzain C.**, *Modern Islamic Terrorism, Jihad and the Perceptions of Melbourne's Muslim Leaders*, RMIT University, Melbourne, 2008.
- **Green B.**, “Defining trauma: terminology and generic stressors dimensions”, *Journal of Applied Social Psychology*, vol. 20, 1990, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1559-1816.1990.tb01498.x>.
- **Griffith N.**, “Organized Crime in Western Hemisphere: Content, Context, Consequences and Countermeasures”, *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*, Frank Cass, Vol. 8, No. 1, 1999.
- **Hamid Sh. & Dar R.**, “Islamism, Salafism, and jihadism: A primer”, *Brookings*, 15/07/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/07/15/islamism-salafism-and-jihadism-a-primer/>.
- **Hegghammer Th.**, “Should I Stay or Should I Go? Explaining Variation in Jihadists' Choice Between Domestic and Foreign Fighting”, *American Political Science Review*, vol. 107, 2013.

- **Hehuda R.**, “Post-Traumatic Stress Disorder”, *The New England Journal of Medicine*, vol. 346, 2002.
- **Hoffman B.**, *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2006.
- **Hoffman Br.**, “Al-Qaeda’s Resurrection”, *Council on Foreign Relations*, 06/03/2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cfr.org/expert-brief/al-qaedas-resurrection>.
- **Hourani Alb.**, *A History of the Arab Peoples*. Faber and Faber, United Kindom, 2005.
- **Irshaid F.**, “Isis, Isil, IS or Daesh? One group, many names”, *BBC news*, 02/12/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277>.
- **Karlsson Chr.**, *The Perpetuation of Jihad: Boko Haram, Charismatic Constructions of Jihadist Ideology and the Rise of Abubakar Shekau*, Lund University, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8514046&fileId=8522150>.
- **Kevin K.**, *The Longest War, Northern Ireland and the IRA*, Red Books, USA, 1988.
- **Klausen J. & Roach Adr.**, “Western Jihadists in the Syrian and Iraqi Insurgencies”, *Working Paper #4, The Western Jihadism Project*, 2014.
- **Laquer W.**, *The Age of Terrorism*, Little Brown & Company, Boston, 1987.
- **Lathion St.**, “Fight Islamophobia in Europe? Less Islam and Muslims and More Citizenship!” *Islam and Christian-Muslim Relations*, vol. 26, 2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09596410.2014.991137>
- **Leaute J.**, *Criminologie et Penologie*, Les Cours du drois, Paris, Cujas.
- **Mendelsohn B.**, “Foreign Fighters – Recent Trends”, *Orbis*, 2011.
- **Oaekly N.**, “What does Daesh mean? ISIS 'threatens to cut out the tongues' of anyone using this word”, *Mirror*, 22/11/2017.
- **Palmer R.**, *Twelve who Ruled: The Year of the Terror in the French Revolution*, Princeton University Press, Princeton, 1965.
- **Poland J.**, *Understanding Terrorism: Groups, Strategies, and Responses*, Prentice Hall, New Jersey, 1988.
- **Roquain J.**, “La stratégie de la tension dans l’Italie des années 1970-1980”, *Les Yeux du Monde*, 31/05/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://les-yeux-du-monde.fr/histoires/26392-la-strategie-de-la-tension-dans-litalie-des-annees-1970-1980/%20>.
- **Schmid A.**, *Handbook of Terrorism Research*, Routledge, London, 2011.

- **Schmid A. and Jongman A.**, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, Routledge, London and New York, 2017 (first published 1988 by Transaction Books).
- **Shalev A., Liberzon I., and Marmar Ch.**, “Post-Traumatic Stress Disorder”, *The New England Journal of Medicine*, vol. 376, 2017, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMra1612499>.
- **Tahir-ul-Qardi M.**, *Fatwa on Terrorism and Suicide Bombings*, Minhaj-ul-Quran Printing Press, Pakistan, 2015.
- **Teasdale Anth. & Bainbridge T.**, “Trevi Group”, *The Penguin Companion to European Union*, September 2012, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://penguincompaniontoeu.com/additional_entries/trevi-group/.
- **Walker A.**, “Paris attacks: Assessing the Economic Impact”, *BBC NEWS*, 2 December 2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/business-34965000>.
- **Weiss C.**, “[Islamic State spokesman again threatens West in new speech](https://www.longwarjournal.org/archives/2014/09/islamic_state_spokesman_again.php)”, *The Long War Journal*, 21/09/2016, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://www.longwarjournal.org/archives/2014/09/islamic_state_spokesman_again.php.
- **Zelman J.**, «Recent developments in international law: anti-terrorism legislation - part one: an overview», *Journal of Transnational Law and Policy*, 2001, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.joshuadzelman.com/wp-content/media/anti-terrorism-legislation-part1.pdf>.
- “Al-Qaeda: islamic militant organization”, *Britannica*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda>.
- “Al-Qaida’s ideology”, *Security Service Mi5*, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://web.archive.org/web/20090228214557/http://www.mi5.gov.uk/output/al-qaidas-ideology.html>.
- American Psychiatric Association, “Diagnostic and statistical manual of mental disorders”, 4th ed., Washington, D.C., 1994.
- *Basics of Terrorism*, The Terrorism Research Center, US Army’s Command & General Staff College in Fort Leavenworth, Kansas, 1997.
- Europol, “Changes in modus operandi of Islamic State (IS) Revisited”, The Hague, November 2016.
- Human Rights Watch, “Briefing on the Terrorism Bill 2005”, Second Reading in the House of Lords November 2005.

- International Terrorism and Security Research, What is terrorism?, διαθέσιμο στον ιστότοπο: www.terrorism-research.com/.
- “ISIS Leader Al Baghdadi Issues Call To Arms To All Muslims”, *Homeland Security Today*, 14/05/2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.hstoday.us/channels/global/isis-leader-al-baghdadi-issues-call-to-arms-to-all-muslims/>.
- “Islamic State group names its new leader as Abu Ibrahim al-Hashemi”, *BBC news*, 31/10/2019, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50254785>.
- “‘Jihadi John’ death: Islamic State says Mohammed Emwazi killed”, *BBC news*, 19/01/2016 και “Islamic State ‘Beatles’ in court over US hostages’ deaths”, *BBC news*, 07/10/2020.
- *Patterns of Global Terrorism* 1995, United States Department of State Publications, Washington, D.C., 1996.
- “Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act of 1974”, cited in Mickolus E., *The Literature of Terrorism*, Greenwood Press, Westport, CT, 1980.
- “Safety and Security Guidelines for Lone Wolf Mujahideen”, *MEMRI*, Cyber and Jihad Lab, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.memri.org/cjlab/safety-security-guidelines-for-lone-wolf-mujahideen-distributed-on-twitter>.
- Terrorism and human rights Progress report prepared by Ms. Koufa K., Special Rapporteur, Economic and Social Council, United Nations, 2001, διαθέσιμο στον ιστότοπο: hrlibrary.umn.edu/demo/Koufa_TerrorismHumanRights.pdf.
- *Terrorist Group Profiles*, Vice President’s Task Force on Combating Terrorism, U.S. Government Printing Office, Washington D.C., 1988, preface, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a204627.pdf>.
- The Soufan Center, “Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees”, 31/10/2017.
- United Nations Office on Drugs and Crime, “Investigation, Prosecution and Adjudication of Foreign Terrorist Fighter Cases for South and South-East Asia”, United Nations, Vienna, 2018.
- “Who was Abu Bakr al-Baghdadi?”, *BBC news*, 28/11/2019, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50200392>.

Διαδικτυακές Πηγές

- African Union, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://au.int/>.
- Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://asean.org/>.
- Central Intelligence Agency, How do you define Terrorism?, 2013, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html?tab=list-3>.
- Commonwealth of Independent States (CIS), last updated: 26 October 2011, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/commonwealth-independent-states-cis/>.
- *Council of Europe*, Combating Terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/web/counter-terrorism>.
- Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.), διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=50&Itemid=41&lang=.
- Ελληνική Αστυνομία, Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας (Δ.Α.Ε.Ε.Β.), διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=47&Itemid=38&lang=.
- Ελληνική Αστυνομία, Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (Δ.Δ.Α.Σ.), Πίνακας συναφθεισών διμερών συμφωνιών Αστυνομικής Συνεργασίας και Επανεισδοχής, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.astynomia.gr/images/stories/2015/pinakas_symf_ell.pdf.
- European Commission, Radicalisation Awareness Network (RAN), διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network_en.
- Europol, European Counter Terrorism Centre - ECTC), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>.
- European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (Eurojust), <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/terrorism>.

- Europol, Europol Information System (EIS), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/europol-information-system>.
- Europol, EU Internet Referral Unit - EU IRU, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/eu-internet-referral-unit-eu-iru>.
- Europol, EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/tesat-report>.
- Europol, Financial Intelligence Units (FIU.net), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/financial-intelligence-units-fiu-net>.
- Europol, Secure Information Exchange Network Application (SIENA), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena>.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, OLAF, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el.
- INTERPOL, Analysing social media, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Analysing-social-media>
- INTERPOL, “Annual Report 2013”, *General Assembly*, Colombia, 2013, p. 54 – 55. διαθέσιμο στον ιστότοπο: file:///C:/Users/THOMAS/Downloads/INTERPOL%20Annual%20Report%202013_EN_LR.pdf.
- INTERPOL, Bioterrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Bioterrorism> και INTERPOL, Radiological and Nuclear terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Radiological-and-Nuclear-terrorism>.
- INTERPOL, Chemical and Explosives terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Chemical-and-Explosives-terrorism>.
- INTERPOL, Identifying terrorist suspects, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Identifying-terrorist-suspects>
- INTERPOL, Membership of INTERPOL, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/Who-we-are/Legal-framework/Membership-of-INTERPOL>.
- INTERPOL, Partnerships against terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Partnerships-against-terrorism>.

- INTERPOL, Preventing terrorist travel, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Preventing-terrorist-travel>.
- INTERPOL, Terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism>.
- INTERPOL, Tracing terrorist finances, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism/Tracing-terrorist-finances>.
- INTERPOL, What is Interpol?, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.interpol.int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL>.
- Ηνωμένα Έθνη, Τι είναι η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://unric.org/el/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CE%B7%CE%B5-2/>.
- League of Arab States, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://arab.org/directory-137/>.
- NTI, Building a Safer World, South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC), last updated: 26 October 2011, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/south-asian-association-regional-cooperation-saarc/>.
- OAS, More rights for more people, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp.
- ΟΑΣΕ, Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στον ΟΑΣΕ – Η Ελλάδα στον ΟΑΣΕ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.mfa.gr/missionsabroad/osce/greece-in-organization/oase.html>.
- Organization of Islamic Cooperation, The Collective Voice of The Muslim World, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.oic-oci.org/home/?lan=en>.
- OSCE, What we do?, Counter Terrorism, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.osce.org/countering-terrorism>.
- Secretariat General of the Gulf Cooperation Council, The Cooperation Council for the Arab States of the Gulf (GCC), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.gcc-sg.org/en-us/Pages/default.aspx>.
- The FBI, Federal Bureau of Investigation, Definition of Terrorism in the U.S. Code, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>.

- https://www.nato.int/nato-welcome/index_el.html
- <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475>
- <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/osep.html>
- <https://www.bsec-organization.org/documents/LegalDocuments/agreementmous/agr3/Download/AddPrtTerrorism%20071120.pdf>
- <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/eurojust.html?locale=el>

Επίσημα Κείμενα

- Απόφαση 2000/820/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (ΕΑΑ), ΕΕ L 336 της 30.12.2000.
- Απόφαση – πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ, το άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/794 και Europol, Joint investigation teams (JITs), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/joint-investigation-teams>.
- Απόφαση 2005/681/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (ΕΑΑ) και την κατάργηση της απόφασης 2000/820/ΔΕΥ, ΕΕ L 256 της 1.10.2005.
- Απόφαση 2009/426/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2008 για την ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας και λειτουργικότητας της Eurojust, προκειμένου να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλημάτων, ΕΕ L 138 της 4.6.2009.
- Απόφαση του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 2009 για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Ευρωπόλ) (2009/371/ΔΕΥ), L 121/37, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32009D0371>.
- CEPOL, Decision of the Management Board 05/2018/MB, Amending decision 36/2017/MB On the CEPOL Single Programming Document 2018 – 2020, Adopted by the Management Board on 13 February 2018, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.cepola.europa.eu/sites/default/files/Work%20Programme%202018.pdf>.

- CEPOL, Work Programme, Work Programme 2020 & Work Programme 2021, διαθέσιμα στον ιστότοπο: <https://www.cepola.europa.eu/who-we-are/key-documents/work-programme>.
- Committee on Counter – Terrorism (CDCT), βλ. *Council of Europe*, Committee of Experts on Terrorism (2003-2017), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/codexter>.
- *Council of Europe*, Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Riga, 22.X.2015, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168047c5ea>.
- Council of Europe, Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, Strasbourg, 8.XI.1990, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168007bd23>.
- *Council of Europe*, Council of Europe Committee on Counter-Terrorism (CDCT), διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct>.
- *Council of Europe*, Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, Warsaw, 16.V.2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/168008371f>.
- *Council of Europe*, Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Warsaw, 16.V.2005, διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020090456CETS_196_ing.pdf.
- Council of Europe, European Convention on the Suppression of Terrorism, Strasbourg, 27/01/1977, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/16800771b2>.
- *Council of Europe*, Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism Strasbourg, 15.V.2003, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008370d>.
- *Council of Europe*, The Council of Europe adopts a new counter-terrorism strategy for 2018-2022, Ref. DC 103(2018), διαθέσιμο στον ιστότοπο: https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808c19ea.
- Europol, Onilne Jihadist Propaganda, Annual Review, 2019.
- Europol, Strategic Agreements, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/strategic-agreements>.

- Europol, Terrosrism Situation And Trend Report (TE-SAT) 2016, Hague.
- Κανόνες της ΕΕ για τα εγκλήματα τρομοκρατίας και σχετικές κυρώσεις, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133168>
- Κανονισμός (ΕΕ) 2015/2219 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25^{ης} Νοεμβρίου 2015 σχετικά με τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Κατάρτιση στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (ΕΑΑ) και για την αντικατάσταση και κατάργηση της απόφασης 2005/681/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ΕΕ L 319 της 4.12.2015.
- Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Μαΐου 2016 για τον Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία στον Τομέα της Επιβολής του Νόμου (Ευρωπόλ) και την αντικατάσταση και κατάργηση των αποφάσεων του Συμβουλίου 2009/371/ΔΕΥ, 2009/934/ΔΕΥ, 2009/935/ΔΕΥ, 2009/936/ΔΕΥ και 2009/968/ΔΕΥ, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0794>.
- Κανονισμός (ΕΕ) 2016/794, Europol, Operational Agreements, διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/operational-agreements>
- Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14^{ης} Νοεμβρίου 2018 σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust) και την αντικατάσταση και την κατάργηση της απόφασης 2002/187/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ΕΕ L 295 της 21.11.2018.
- Οδηγία 2017/541/ΕΕ, διαθέσιμη στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32017L0541>.
- Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism, United Nations, General Assembly, No 37, New York, 1979.
- The Council of Europe and terrorism: scene and conventions, διαθέσιμο στον ιστότοπο: http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20100713110938_2COE2007.CouncilofEuropeandtheterrorismsceneandConventions.doc.pdf.
- Υπ' αριθ. 2002/475/ΔΕΥ απόφαση – πλαίσιο, διαθέσιμη στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475>.